

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วรรณคดีไทย)

ปริญญา

วรรณคดีไทย

วรรณคดี

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง

อาธิไพบิธาบท: วรรณกรรมคำพยากรณ์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

Athithaiphothihaht: A Prophetic Literary Work in the Early Rattanakosin Period

นามผู้วิจัย

นางสาวพีรภัทร์ ศรีตุลา

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวณิต งามอน, อ.ด.)

หัวหน้าภาควิชา

(อาจารย์วรรณ นามิกมูล, M.A.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ธีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่

เดือน

พ.ศ.

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

อาถิไ้โพธิบาทว์: วรรณกรรมคำพยากรณ์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

Athithaiphothiabaht: A Prophetic Literary Work in the Early Rattanakosin Period

โดย

นางสาวพีรภัทร์ ศรีตุลา

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วรรณคดีไทย)

พ.ศ. ๒๕๕๕

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พิธีภัทร ศรีตุลา ๒๕๕๕: อาธิให้โพธิบาทว์: วรรณกรรมคำพยากรณ์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วรรณคดีไทย) สาขาวิชาวรรณคดีไทย ภาควิชาวรรณคดี
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวณิต จิววอน, อ.ด.
๒๕๕๙ หน้า

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาวรรณกรรมคำพยากรณ์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเรื่องอาธิให้
โพธิบาทว์ โดยใช้ต้นฉบับ ๔ สำนวน คือ จารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ ต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยดำเส้นทอง
ต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยขาวเส้นหมึก และฉบับพิมพ์ในประชุมจารึกวัดพระเชตุพน มีจุดประสงค์เพื่อศึกษา
เนื้อหา ภาษาวรรณศิลป์ รวมไปถึงคุณค่าของเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์

ผลการวิจัยพบว่าเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์มีเนื้อหากล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เทวดารักษาทิศ ๘ องค์
ได้แก่ พระอินทร์ พระเพลิง พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ พระพาย พระโลม และพระไพศพนันดาลให้เกิดขึ้น
ในโลก เทวดาเหล่านี้จะสำแดงอุบารห์ คือเหตุผิดปกติต่างๆ ล่วงหน้าอย่างมีความสัมพันธ์กับประวัติและ
บทบาทหน้าที่ของเทวดาแต่ละองค์ วรรณกรรมเรื่องนี้ยังกล่าวถึงวิธีแก้อุบารห์และมนตร์บูชาแก้อุบารห์ด้วย

เนื้อหาของเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ช่วยสะท้อนให้เห็นสภาพทางสังคมไทยด้านต่างๆ ได้แก่ สะท้อนการ
ผสมผสานคติทางพระพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์ฮินดู ความเชื่อเรื่องผี และความเชื่อเรื่องโชคกลาง
สะท้อนการปกครองว่าประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รวมทั้งสะท้อนให้เห็นอาชีพของคนไทยว่า
ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้เรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ยังเป็นภูมิปัญญาของไทยที่ได้รับการจัด
ให้อยู่ในหมวดอนามัยเนื่องจากเป็นวรรณกรรมที่ช่วยปลูกปลอบใจให้คลายทุกข์ ถือเป็นอนามัยทางจิตที่จะ
ส่งผลดีต่ออนามัยทางกาย

เรื่องอาธิให้โพธิบาทว์มีคุณค่า ๒ ด้าน คือ คุณค่าทางวรรณศิลป์ ได้แก่ การใช้ศิลปะทางภาษาที่
งดงาม เห็นได้จากการใช้คำและเนื้อหา คุณค่าด้านสังคม ได้แก่ ช่วยควบคุมจิตใจคนไม่ให้ตื่นตระหนกและให้
ดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างปกติ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งความรู้ทางด้านโหราศาสตร์และไสยศาสตร์ด้วย

Perapat Sritula 2012: Athithaiphothiabaht: A Prophetic Literary Work in the Early Rattanakosin Period. Master of Arts (Thai Literature), Major Field: Thai Literature, Department of Literature. Thesis Advisor: Assistant Professor Sauvanit Vingvorn, Ph.D. 249 pages.

This thesis is a study of Early Rattanakosin apocalyptic literature entitled Athithaiphothiabaht, basing on the literature's four versions: the inscription version, the manuscript in gold on black paper version, the manuscript in ink on white paper version, and the printed version in the *Collection of Wat Phrachetuphon's Inscriptions*. The research aims to investigate the content, literary language, and value of Athithaiphothiabaht.

The study finds that in content, Athithaiphothiabaht describes occurrences in the world which are ordained by the eight Earth Guardians, namely Indra, Agni, Yama, Narayana, Varuna, Vayu, Soma, and Kuvera. These Guardians exert their power to give rise to inauspiciously ominous events, which are related to the origin, role, and duty of each one of them. The literature also provides methods and mantras to relieve the ill effect caused by each occurrence.

Athithaiphothiabaht reflects the truth about Thai society in several aspects: the intermingling between Brahman-Hinduism and Buddhism, the presence of animistic and superstitious belief; the firm absolute monarchy ruling system; the agrarian-based economy. Moreover, Athithaiphothiabaht reveals Thai wisdom classified into the sanitary and health category in the *Collection of Wat Phrachetuphon's Inscriptions* because the literature includes methods to relieve people's mental distresses and, therefore, leading to physical well-being.

The value of Athithaiphothiabaht lies, firstly, in its spectacular, artistic use of language, as proved by the author's word choices; and secondly, in its content which provides people with means to control themselves from frights so that they are able to lead a normal life. Moreover, it is a source for knowledge in the field of astrology and superstition.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสาวณิต วิงวอน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักที่ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยมาตั้งแต่ระดับปริญญาตรี จนถึงระดับปริญญาโท อีกทั้งยังให้คำแนะนำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณและขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. สรณัฐ ไตลังคะ ประธานคณะกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอขอบพระคุณรอง ศาสตราจารย์สุกัญญา สุกฉายา กรรมการผู้ทรงวุฒิภายนอกที่กรุณาแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์นันทนัย ประสานนามที่กรุณาให้ความช่วยเหลือตลอด มา รวมทั้งแนะนำหนังสือที่มีประโยชน์ต่างๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จ ขอขอบพระคุณ อาจารย์วรรณ นาวิกมูล หัวหน้าภาควิชาวรรณคดีและอาจารย์ธรรพ์ รื่นบรรเทิงที่ช่วยตรวจแก้ บทคัดย่อภาษาอังกฤษในวิทยานิพนธ์และในบทความ ขอขอบคุณอาจารย์พรณิภา ชื่นชาติที่ กรุณาแนะนำหนังสือเกี่ยวกับวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และขอขอบพระคุณอาจารย์ ภาควิชาวรรณคดีทุกท่านที่กรุณาให้ความรู้และให้คำปรึกษามาตลอดจนถึงวันที่วิทยานิพนธ์เล่มนี้ เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณคุณนัสดา วงษ์วรรณที่ช่วยเหลือเรื่องเอกสาร ขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญา โทสาขาวิชาวรรณคดีไทยทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือ และช่วยให้กำลังใจเสมอมา

และสุดท้ายผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดา มารดา และพี่สาวทั้งสามคนที่ให้ความช่วยเหลือใน ทุกๆ ด้าน อีกทั้งยังเป็นกำลังใจสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้สำเร็จในที่สุด

พีรภัทร์ ศรีตุลา

ตุลาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง (๔)

สารบัญภาพ (๕)

บทที่ ๑ บทนำ ๑

 ความสำคัญของปัญหา ๑

 วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๖

 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ๖

 ขอบเขตของการวิจัย ๗

 วิธีวิจัย ๗

 นิยามศัพท์ ๗

 แผนการดำเนินงาน ๘

บทที่ ๒ การตรวจเอกสาร ๙

 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมคำพยากรณ์ ๙

 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์และการพยากรณ์ ๑๑

 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ๑๓

 ความเชื่อทั่วไป ๑๓

 ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า ๑๖

 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจารีกวัตรพระเชตุพน ๑๘

บทที่ ๓ วรรณกรรมคำพยากรณ์ ๒๐

 การพยากรณ์กับวรรณกรรม ๒๐

 พยากรณ์จากดวงชะตา ๒๐

 พยากรณ์จากความฝัน ๒๓

 พยากรณ์จากการเสี่ยงทาย ๒๔

 พยากรณ์จากกลาง ๓๐

 ความหมายของวรรณกรรมคำพยากรณ์ ๓๗

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ ๔ วรรณกรรมคำพยากรณ์เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์	๔๓
ความหมายของอาถืให้โพธิบาทว์	๔๔
สมัยที่แต่งเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์	๕๕
ผู้แต่งเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์	๕๕
จุดประสงค์การแต่ง	๕๖
อาถืให้โพธิบาทว์ฉบับต่างๆ	๖๐
จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	๖๑
ต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์สมุดไทยดำเส้นทอง	๗๖
ต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์สมุดไทยขาวเส้นหมึก	๗๙
เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ฉบับพิมพ์ในประชุมจารึกวัดพระเชตุพน	๘๑
คำในอาถืให้โพธิบาทว์ ๔ ฉบับ	๘๓
เนื้อหาเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์	๙๖
รูปแบบคำประพันธ์เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์	๑๐๓
ความสัมพันธ์ระหว่างประวัติและบทบาทหน้าที่ของเทวดารักษาทิศกับ	
อุบาทว์ที่เกิดขึ้นตามเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์	๑๐๘
ประเภทของอุบาทว์	๑๑๖
เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์สะท้อนสภาพสังคมไทย	๑๒๐
อาถืให้โพธิบาทว์ ภูมิปัญญาของไทย	๑๓๖
บทที่ ๕ คุณค่าของเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์	๑๔๖
คุณค่าด้านวรรณศิลป์	๑๔๖
คุณค่าด้านสังคม	๑๖๙
บทที่ ๖ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๗๘
สรุปผลการวิจัย	๑๗๘
ข้อเสนอแนะ	๑๘๑

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

๑๘๒

ภาคผนวก

๑๙๔

ภาคผนวก ก อธิให้โพธิบาทว์ถอดจากจารึกส่วนที่เป็นภาพย์

๑๙๕

ภาคผนวก ข อธิให้โพธิบาทว์ถอดจากต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยดำ

เส้นทองส่วนที่เป็นภาพย์กับพระคาถาสำหรับทิศทั้งแปด

๒๐๙

ภาคผนวก ค อธิให้โพธิบาทว์ถอดจากต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยขาว

เส้นหมึกส่วนที่เป็นภาพย์กับพระคาถาสำหรับทิศทั้งแปด

๒๒๑

ภาคผนวก ง อธิให้โพธิบาทว์ถอดจากฉบับพิมพ์ส่วนที่เป็นภาพย์

๒๓๓

ภาคผนวก จ มนตร์บูชาแก้อุบาทว์จากจารึกและฉบับพิมพ์

๒๔๔

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

๒๔๙

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑	การสะกดต่างกันทั้ง ๔ คำ	๘๔
๒	การสะกดต่างกันบางคำ	๘๕
๓	การสะกดต่างกันภายในฉบับเดียวกัน	๘๘
๔	มีจำนวนคำไม่เท่ากัน	๙๐
๕	มีการเลือกใช้คำต่างกัน	๙๑
๖	มีการสลับคำหรือพยางค์	๙๒
๗	เปรียบเทียบการจัดวางเนื้อหา และรูปแบบคำประพันธ์เรื่องอาถืให้โศกนาฏ	๑๐๖

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	พระอินทร์	๔๗
๒	พระเพลิง	๔๘
๓	พระยม	๔๙
๔	พระนารายณ์	๕๐
๕	พระพิรุณ	๕๑
๖	พระพาย	๕๒
๗	พระโสม	๕๓
๘	พระไภสพ	๕๔
๙	กราฟิกแสดงสถานที่ติดจารึกเรื่องอาธิไท้โพธิบาทว์	๖๒
๑๐	แผนผังแสดงตำแหน่งจารึกเรื่องอาธิไท้โพธิบาทว์	๖๓
๑๑	จารึกกรอบที่ ๑ แผ่นที่ ๑ แสดงอุบาทว์พระอินทร์ กรอบรูปสี่เหลี่ยม	๖๔
๑๒	จารึกกรอบที่ ๒ แผ่นที่ ๒ แสดงอุบาทว์พระยม แผ่นที่ ๓ แสดงอุบาทว์พระนารายณ์ แผ่นที่ ๔ แสดงอุบาทว์พระพิรุณ วางซ้อนกันโดยให้ ๒ แผ่นอยู่ด้านล่างและอีก ๑ แผ่นอยู่ด้านบน	๖๔

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
๑๓	จารึกกรอบที่ ๓ แผ่นที่ ๕ แสดงอุบาตร์พระพาย แผ่นที่ ๖ แสดงอุบาตร์พระโสม แผ่นที่ ๗ แสดงอุบาตร์พระไพสพ วางซ้อนกันโดยให้ ๒ แผ่นอยู่ด้านล่างและอีก ๑ แผ่นอยู่ด้านบน	๖๕
๑๔	จารึกแผ่นที่ ๘ แสดงมนตร์บูชาแก้อุบาตร์ ไม่มีกรอบ	๖๕
๑๕	ลักษณะตัวอักษรบนจารึกแผ่นที่ ๑ แสดงอุบาตร์พระอินทร์	๖๗
๑๖	ลักษณะตัวอักษรบนจารึกแผ่นที่ ๓ แสดงอุบาตร์พระนารายณ์	๖๗
๑๗	จารึกแผ่นที่ ๑ แสดงอุบาตร์พระอินทร์	๖๘
๑๘	จารึกแผ่นที่ ๒ แสดงอุบาตร์พระยม	๖๙
๑๙	จารึกแผ่นที่ ๓ แสดงอุบาตร์พระนารายณ์	๗๐
๒๐	จารึกแผ่นที่ ๔ แสดงอุบาตร์พระพิรุณ	๗๑
๒๑	จารึกแผ่นที่ ๕ แสดงอุบาตร์พระพาย	๗๒
๒๒	จารึกแผ่นที่ ๖ แสดงอุบาตร์พระโสม	๗๓
๒๓	จารึกแผ่นที่ ๗ แสดงอุบาตร์พระไพสพ	๗๔
๒๔	จารึกแผ่นที่ ๘ แสดงมนตร์บูชาแก้อุบาตร์	๗๕

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
๒๕	บานแผนกต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์สมุดไทยดำเส้นทอง	๗๗
๒๖	ต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์สมุดไทยดำเส้นทอง	๗๘
๒๗	ตัวอย่างเนื้อหาจากต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ สมุดไทยดำเส้นทอง	๗๘
๒๘	ต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์สมุดไทยขาวเส้นหมึก	๘๐
๒๙	ตัวอย่างเนื้อหาจากต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ สมุดไทยขาวเส้นหมึก	๘๐
๓๐	หนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพน	๘๒
๓๑	จารึกแสดงมณตริฐาแก้อุบาทว์พระอินทร์	๑๐๐
๓๒	สมุดไทยดำเส้นทองแสดงมณตริฐาแก้อุบาทว์พระอินทร์	๑๐๑
๓๓	สมุดไทยขาวเส้นหมึกแสดงมณตริฐาแก้อุบาทว์พระอินทร์	๑๐๑
๓๔	เนื้อหาส่วนที่เป็นตัวอักษรขอม	๑๐๒
๓๕	เนื้อหาส่วนที่เป็นความเรียงร้อยแก้ว	๑๐๒
๓๖	เนื้อหาส่วนที่เป็นโคลงสี่สุภาพ	๑๐๓

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
๓๗	พระคาถาสําหรับทิศทั้งแปดส่วนที่เป็นคาถาภาษาบาลี	๑๐๔
๓๘	มนตร์บูชาแก้อุปาทพระเพลิง	๑๒๔
๓๙	มนตร์บูชาแก้อุปาทพระไฟสพ	๑๒๙
๔๐	ภาพฤๅษีกามันตะกั	๑๓๙
๔๑	ภาพฤๅษีนามอิษัศวัฒนั	๑๔๐
๔๒	ภาพฤๅษีทุทถาลกะ	๑๔๑
๔๓	มนตร์บูชาแก้อุปาทพระยม	๑๔๓
๔๔	แผนภูมิแสดงการนำเสนอเรื่อง	๑๖๗

บทที่ ๑

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ความเชื่อต่างๆ เกิดขึ้นมาจากพื้นฐานความกลัวของมนุษย์ในสมัยโบราณ เมื่อมนุษย์ได้พบปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ไม่รู้จักรู้ ไม่เคยเห็น หรือไม่สามารถหาคำตอบมาอธิบายได้ เช่น ฟ้าผ่า ฟ้าร้อง ก็เข้าใจว่าปรากฏการณ์เหล่านั้นเกิดขึ้นมาจากการดลบันดาลของเทพเจ้าซึ่งมนุษย์จำเป็นต้องเคารพ และนำสิ่งต่างๆ มาบูชาเช่นสรวงเพื่อทำให้เทพเจ้าเหล่านั้นเกิดความพึงพอใจ และประทานสิ่งที่มนุษย์ต้องการ รวมไปถึงบรรเทาเหตุการณ์ร้ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้ทุเลาลงหรือหายไป อันจะนำมาซึ่งความรู้สึกสบายใจ ปลอดภัย และก่อให้เกิดความรู้สึกมั่นคงในชีวิต

เมื่อเกิดปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติที่มนุษย์กลัว หรือเกิดปรากฏการณ์ที่มนุษย์ไม่สามารถหาเหตุผลมาอธิบายได้ซ้ำๆ เข้า มนุษย์ก็เกิดความคิดที่จะรวบรวมปรากฏการณ์เหล่านั้นขึ้นมาทำเป็นสถิติ จดบันทึกจนกลายเป็นตำราที่ใช้สำหรับการทำนาย หรือการพยากรณ์เหตุการณ์ต่างๆ ในอนาคต ต่อมาการบันทึกรวบรวมสถิติเหล่านั้นได้พัฒนาขึ้นกลายเป็นศาสตร์หนึ่งที่เรียกว่า โหราศาสตร์ พลุหลวง (๒๕๐๙: ๑๙) กล่าวว่า วิชาการโหราศาสตร์เป็นวิชาที่ละเอียดอ่อน ประณีต ผู้ศึกษาจะต้องศึกษาจากคัมภีร์ต่างๆ ซึ่งมีมากมายนับไม่ถ้วน และต้องรู้จักค้นคว้าเก็บสถิติด้วยตนเอง โดยทำตนเป็นนักศึกษาอยู่ตลอดเวลา จึงจะมีโอกาสเข้าถึงแก่นโหราศาสตร์ได้ หากจะเรียนโหราศาสตร์ตามอาจารย์โดยไม่รู้จักสังเกตด้วยตนเองแล้ว ก็เห็นว่าไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จ เพราะการเฝ้าสังเกตเป็นสิ่งที่ทำให้คุณาจารย์แต่ละสำนักต่างก็มีชั้นเชิง รวมไปถึงมีลักษณะเด่นไม่เหมือนกัน

หากศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทยซึ่งมีระยะเวลายาวนานแล้วจะพบว่าเรื่องราวของโหราศาสตร์หรือการพยากรณ์ต่างๆ มีแทรกอยู่ทุกสมัย เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย ศิลปจารึกวัดป่ามะม่วง ด้านที่ ๒ ได้กล่าวสรรเสริญพระปัญญาของพระยาสิทธิไทยที่สามารถเรียนรู้หลักอภิทธิกรรมต่างๆ รวมไปถึง ตำราโชติศาสตร์ (ตำราโหร) ได้อย่างถ่องแท้ มาถึงสมัยอยุธยาวิชาโหราศาสตร์เจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในสมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองและสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเพราะมีการกล่าวถึงโหรและการพยากรณ์อยู่หลายครั้ง (ส. พลายน้อย, ๒๕๒๕:

๑ - ๖) เช่น ในสมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ครั้งหนึ่งพระองค์ทรงนำขันทองมาครอบหนูไว้ และให้พระโหราธิบดีทายว่าสัตว์ที่อยู่ในขันนั้นเป็นสัตว์ชนิดใดและมีกี่ตัว พระโหราธิบดีทายว่าเป็น สัตว์ ๔ เท้ามี ๔ ตัว สมเด็จพระเจ้าปราสาททองจึงตรัสว่าที่ทายว่าเป็นสัตว์ ๔ เท้า นั้นถูกแล้วแต่ที่ว่า ๔ ตัวนั้นผิด ตรัสแล้วก็เปิดขันทองขึ้นเห็นลูกหนูคลานอยู่ ๓ ตัวกับแม่หนูอีก ๑ ตัว รวมเป็น ๔ ตัว ตามที่พระโหราธิบดีทายไว้ แต่นั้นมาพระองค์ก็เชื่อถือพระโหราธิบดีผู้นี้เป็นอย่างมาก (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น, ๒๕๕๓: ๒๘๒) ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระพิมลธรรมได้เคยจับยามถวายพระองค์เมื่อครั้งที่พระยาสีหราชเดโชชัยถูกพม่าจับไปว่าจะหนีกลับมาได้ และไม่ได้รับอันตราย ขณะพระพิมลธรรมยังเฝ้าอยู่นั้นก็มีม้าเข้ามาทูลว่าพระยาสีหราชเดโชชัยหนีกลับมาได้แล้วจริงดังคำทำนายนั้น (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๕๔๓: ๑๙๔) จนมาถึงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นวิชาโหราศาสตร์ก็ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่อย่างเด่นชัด ดังจะเห็นได้จากจดหมายพระสุบินนิมิตรในรัชกาลที่ ๑ รัชกาลที่ ๒ รัชกาลที่ ๓ ซึ่งเป็นตำราทางโหราศาสตร์ที่รวบรวมคำทำนายพระสุบินของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเอาไว้ ในตำราเล่มนี้จะระบุวันคืนที่ทรงพระสุบินพระสุบินลักษณะต่างๆ แล้วตามมาด้วยคำทำนายของพระสุบินนั้นๆ

ในส่วนในเรื่องโคลง โหราศาสตร์ รวมไปถึงการพยากรณ์ต่างๆ เป็นเรื่องราวที่มีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมของไทยอย่างใกล้ชิด เห็นได้จากการที่วรรณกรรมของไทยหลายๆ เรื่องได้กล่าวสอดแทรกเรื่องราวเหล่านี้เอาไว้ เช่น ลิลิตพระลอ รามเกียรติ์ ลิลิตตะเลงพ่าย ขุนช้างขุนแผน สังข์ทอง พระอภัยมณี เป็นต้น นอกจากนี้วรรณกรรมของไทยบางเรื่อง ยังได้แต่งขึ้นมาเพื่อใช้สำหรับการพยากรณ์ หรือการทำนายทายทักโดยตรง เช่น จักรทศนี้ ตำราพรหมชาติ อาธิให้โหราบาทว์ เป็นต้น

อาธิให้โหราบาทว์เป็นคัมภีร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์และไสยศาสตร์ ใช้ในการพยากรณ์บอกกลางต่างๆ ที่เทวดารักษาทิศ ๘ องค์ ได้แก่ พระอินทร์ พระเพลิง พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ พระพาย พระโสมและพระไพศพ เป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้นบนโลกมนุษย์ เพื่อเตือนให้คนรู้ล่วงหน้าว่าจะเกิดเหตุผิดปกติขึ้นในบ้านเมืองหรือในครอบครัวของตน และหากว่าใครได้พบเห็นกลางต่างๆ เหล่านั้นแล้วไม่อยากจะเกิดเหตุร้ายต่างๆ ตามมา คัมภีร์อาธิให้โหราบาทว์ได้อธิบายเอาไว้ว่าให้ถวายเครื่องสักการะเพื่อสะเดาะเคราะห์และกล่าวมนตร์บูชาแก่อุบาทว์ จะช่วยทำให้ไม่เกิดเหตุร้ายหรือทุเลาความร้ายแรงลง

คำว่า “อาธิให้โพธิบาทว์” เขียนได้หลายแบบ เช่น อธิให้โพธิบาทว์ อธิไทโพธิบาทว์ อภิไทยโพธิบาทว์ อภิไธยโพธิบาทว์ หรือ อภิไทโพธิบาทว์ เป็นต้น แต่ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเลือกใช้แต่คำว่า “อาธิให้โพธิบาทว์” เป็นคำหลัก ตามจารึก ณ ศาลาทิศใต้ หน้าพระมหาเจดีย์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์)

คำว่า “อาธิให้โพธิบาทว์” อาจพิจารณาความหมายจากคำได้ดังนี้

อาธิ มาจาก อธิ แปลว่า ยิ่ง ใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๓๒๓)

ไท่ ไท แปลว่า ผู้เป็นใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๕๔๘) ในที่นี้หมายถึงเทวดารักษาทิศผู้เป็นใหญ่ทั้ง ๘ องค์

โพธิ โพธิ์ แปลว่า ความตรัสรู้ ชื่อต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๘๐๕) ในที่นี้หมายถึงความรู้

บาทว์ มาจาก อุบาทว์ แปลว่า อัปรีช จัญไร ไม่เป็นมงคล (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๓๘๕)

คำว่า “อาธิให้โพธิบาทว์” จึงอาจหมายถึง ความรู้ว่าด้วยเหตุอันไม่เป็นมงคลที่เกิดจากเทวดาผู้เป็นใหญ่ทั้ง ๘ องค์ ความหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาของเรื่องที่จะทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึงเหตุอันไม่เป็นมงคลต่างๆ ที่เทวดารักษาทิศ ๘ องค์ เป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้น เช่น การเกิดสุริยุปราคาและจันทรุปราคาในเดือนเดียวกัน มีเลือดไหลออกมาจากพระพุทธรูป มินกเค้า นกแสกบินเข้าเคสสถาน เป็นต้น

อาธิให้โพธิบาทว์เป็นคัมภีร์ที่อยู่ในตำราพิชัยสงครามสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปรากฏข้อความในบานแผ่นกว่าอาลักษณ์ชุบขึ้นถวายเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ (ตำราพิชัยสงคราม ฉบับรัชกาลที่ ๑, ๒๕๔๕: ๙) ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำเนื้อหาในเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ไปจารึกไว้ที่ผนังศาลาหน้าพระมหาเจดีย์หลังใต้ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเมื่อครั้งปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนครั้งใหญ่ใน พ.ศ. ๒๓๗๕ – ๒๓๙๑ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถศึกษาและคัดลอกได้อย่างเสรี ถือเป็นการเปิด

โอกาสให้คนทุกชนชั้นได้รับความรู้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่จำกัดแต่เฉพาะชนชั้นสูง ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้อธิบายเอาไว้ในคำนำของหนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพนฉบับสมบูรณ์ (๒๕๑๐: ๒) คราวพิมพ์ครั้งที่ ๑ ว่า

... ในการที่ทรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ มีพระราชประสงค์พิเศษอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะทำให้เป็นแหล่งเล่าเรียนวิชาความรู้ของมหาชนไม่เลือกชั้นบรรดาศักดิ์ ถ้าจะเรียกอย่างทุกวันนี้ก็คือจะเป็นมหาวิทยาลัย เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีกรพิมพ์หนังสือไทยได้ การเล่าเรียนส่วนสามัญมีที่เรียนอยู่ตามวัดทั่วไป แต่ส่วนวิสามัญศึกษาอันจะเป็นวิชาอาชีพของคนทั้งหลายยังศึกษาได้แต่ในสกุล ผู้อยู่นอกสกุลโดยเฉพาะที่เป็นชนพลเมืองสามัญไม่มีโอกาสที่จะเรียนได้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้รวบรวมเลือกสรรตำรับตำราต่างๆ ซึ่งสมควรจะเล่าเรียนเป็นวิชาสามัญมาศึกษาตรวจตราแก้ไขใช้ของเดิมบ้าง หรือประชุมผู้รู้หลักในวิชานั้นให้แต่งขึ้นใหม่บ้าง แล้วโปรดให้จารึกแผ่นศิลาประดับไว้ในบริเวณวัดพระเชตุพน มีรูปเขียนและรูปปั้นประกอบกับตำรานั้นๆ โดยมากเพื่อคนทั้งหลายไม่เลือกว่าตระกูลชั้นใดๆ ใครมีใจรักวิชาอย่างใด ก็ให้สามารถเล่าเรียนได้จากศิลาจารึกที่วัดพระเชตุพน

อาธิให้โพธิบาทว์พิมพ์ร่วมกับจารึกอื่นๆ ในวัดพระเชตุพนเป็นเล่มสมบูรณ์ครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๗๒ สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในงานพระราชทานเพลิงพระศพพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา พระอรรคชายาเธอในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้ชื่อหนังสือว่าประชุมจารึกวัดพระเชตุพน

เนื้อหาของเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ตอนที่กล่าวถึงอุบาทว์ที่เกิดจากเทวดารักษาทิศทั้ง ๘ องค์ และวิธีแก้อุบาทว์ แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกาพย์ฉบัง ๑๖ ตัวอย่างเช่น

อุบาทว์พระอินทร์

ผีฟ้าผ่าแผ่นดินพระสุธา

ผ่าพระทวาร

มณเฑียรราชปราสาท

ผ่าพฤษภารักษพิณาศ

ผ่าโรงอศฺวชาติ

แลโรงคะเชนทรพระภู

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๖ – ๗)

นอกจากกล่าวถึงอุบาทว์ที่เกิดจากเทวดารักษาทิศทั้ง ๘ องค์ และวิธีแก้อุบาทว์แล้ว ยังมี
มนตร์บูชาแก้อุบาทว์จารึกด้วยอักษรขอมภาษาบาลีด้วย เช่น

มนตร์บูชาแก้อุบาทว์พระอินทร์

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๘ บรรทัดที่ ๑ – ๓)

ถอดเป็นอักษรไทย ดังนี้

โอม บุรพทิสอินทเทวดา สหคณปริวารา อาคัจฉันตุ ปริภูณันตุ สวาหายฯ

โอม สัพพอุปาทว สัพพโสภ สัพพโรค อุบาทว์ปวินาสาย สัพพศัตฺร ปมุจฺจติฯ

โอม อินทเทวดา สทาร์กษันตุ สวาห สวาหา สวาหายฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๙๘)

การศึกษาเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์เป็นการศึกษาวรรณกรรมไทยประเภทหนึ่ง คือ วรรณกรรมคำพยากรณ์ วรรณกรรมประเภทนี้แม้จะมีปรากฏให้เห็นอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดศึกษาอย่างละเอียด จัดรวบรวม หรือแยกประเภทออกมาให้เห็นชัดเจนมาก่อน ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญและมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ในด้านเนื้อหา การใช้ภาษาวรรณศิลป์ รวมไปถึงคุณค่าของเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย ผู้วิจัยหวังว่าการศึกษาเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์จะทำให้คนทั่วไปเห็นความสำคัญของวรรณกรรมประเภทนี้มากขึ้น และเป็นแนวทางให้ผู้สนใจได้ทำการศึกษาวิจัยวรรณกรรมประเภทนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ในด้านเนื้อหา
๒. เพื่อศึกษาเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ในฐานะวรรณกรรมคำพยากรณ์ที่มีวรรณศิลป์
๓. เพื่อศึกษาคุณค่าของเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ในสังคมไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้เข้าใจเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ในฐานะวรรณกรรมที่มีวรรณศิลป์ รวมไปถึงคุณค่าของเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ในสังคมไทย
๒. ทำให้เห็นภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตซึ่งจัดระบบเป็นอย่างดีในสังคมไทย
๓. เป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมคำพยากรณ์เรื่องอื่นๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้อาธิปไตยปาฐกถาที่จารึก ณ ศาลาทิศใต้ หน้าพระมหาเจดีย์ วัดพระเชตุพนเป็นหลัก และใช้ฉบับตัวเขียน ๒ ฉบับ ได้แก่ สมุดไทยดำเส้นทองและสมุดไทยขาวเส้นหมึก ซึ่งเก็บรักษาอยู่ที่ห้องกลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก (เอกสารโบราณ) หอสมุดแห่งชาติ รวมทั้งฉบับพิมพ์ในประชุมจารึกวัดพระเชตุพนเป็นฉบับเทียบเคียง

วิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องอาธิปไตยปาฐกถา: วรรณกรรมคำพยากรณ์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้มีขั้นตอนในการศึกษาวิจัยดังนี้

๑. ตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอาธิปไตยปาฐกถา
๒. กำหนดขอบเขตและวางโครงเรื่องที่จะทำการศึกษาวิจัย
๓. วิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูลจากเรื่องอาธิปไตยปาฐกถาในด้านเนื้อหาและวรรณศิลป์ รวมไปถึงคุณค่าของเรื่องอาธิปไตยปาฐกถาในสังคมไทย
๔. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

นิยามศัพท์

วรรณกรรมคำพยากรณ์ หมายถึง งานเขียนที่วาดด้วยการทำนายเรื่องราวต่างๆ หรืออธิบายเหตุที่เกิดขึ้น

แผนการดำเนินงาน

การศึกษาวิจัยเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์: วรรณกรรมคำพยากรณ์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมี
แผนการดำเนินงานตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ดังนี้

๑. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล มีนาคม ๒๕๕๓ – พฤษภาคม ๒๕๕๓
๒. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล มิถุนายน ๒๕๕๓ – ธันวาคม ๒๕๕๓
๓. ขั้นตอนการเรียบเรียงข้อมูลและสรุปผล มกราคม ๒๕๕๔ – กันยายน ๒๕๕๕
๔. ขั้นตอนการพิมพ์และเสนอเป็นรูปเล่ม ตุลาคม ๒๕๕๕
๕. รวมระยะเวลาในการศึกษาทั้งหมด ๒ ปี ๘ เดือน

บทที่ ๒

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “อาถืให้โพธิบาทว์: วรรณกรรมคำพยากรณ์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น” ผู้วิจัยได้ตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องและแบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

๑. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมคำพยากรณ์
๒. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์และการพยากรณ์
๓. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ
๔. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจารึกวัดพระเชตุพน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมคำพยากรณ์

ในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับวรรณกรรมคำพยากรณ์ ได้มีนักวิชาการทำการศึกษาค้นคว้าเอาไว้หลายคน โดยได้นำเสนอประเด็นที่น่าสนใจต่างๆ ดังนี้

ชาคริต อนันทราวาน (๒๕๓๙) “วรรณกรรมใบเชียมซี” เนื้อความในใบเชียมซีให้คำพยากรณ์เกี่ยวกับโชคลาภ ความรัก ความป่วยไข้ ฯลฯ กลอนของใบเชียมซีจะมีความไพเราะ มีสัมผัสนอก สัมผัสใน มีอุปมาอุปไมย มีความเปรียบกับสำนวนไทย และเปรียบกับตัวละครในวรรณคดี นอกจากนี้ยังพบเอกลักษณ์แบบของกลอนใบเชียมซีด้วย กล่าวคือจะขึ้นต้นด้วย “ใบที่.....” และลงท้ายด้วย “เฮย” เหมือนกลอนสักวาหรือกลอนดอกสร้อย ส่วนคำสอนในใบเชียมซีแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ คำสอนอันเนื่องมาจากพุทธปรัชญา และคำสอนเนื่องในขนบธรรมเนียมประเพณี คำสอนทั้ง ๒ ประเภททำให้ใบเชียมซีมีคุณค่าต่อสังคม

ดร.ณิ เดชานุสรณ์ (๒๕๔๑) “วิเคราะห์ศาสตร์และใบเชียมซีที่พบในจังหวัดภาคใต้ฝั่งทะเลตะวันตก” ศาสตร์และใบเชียมซีเป็นวรรณกรรมพยากรณ์ชีวิตประเภทเสี่ยงทาย ทำนายจบภายในหน้าเดียว ศาสตร์มีภาพประกอบแต่ใบเชียมซีไม่มี วรรณกรรมคำพยากรณ์ทั้ง ๒ ประเภทมีจุดมุ่งหมายเพื่อพยากรณ์ดวงชะตาชีวิต และสอนจริยธรรมแก่คนทั่วไป คำประพันธ์ที่ใช้มีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ศาสตร์ใช้การอ้างอิง ได้แก่ วรรณคดี นิทาน และวรรณกรรมเบ็ดเตล็ด การทำนายจะกล่าวถึงบทบาทชีวิตของตัวละคร เกริ่นนำก่อนแล้วจึงทำนายดวงชะตาชีวิตให้สอดคล้องกับชีวิตตัวละคร แต่เชียมซีจะบรรยายลักษณะของธรรมชาติก่อน แล้วจึงทำนายตีความตามสภาพธรรมชาติของคน สัตว์ พืช และสิ่งของ การทำนายสอดคล้องกับลักษณะการหมุนเวียนของความสว่างและความมืด ซึ่งหมายถึงความสุขและความทุกข์ที่ผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาสู่วงจรชีวิตของมนุษย์ ในอนาคตศาสตร์มีแนวโน้มลดลง รูปแบบและวิธีใช้จะแปรสภาพเลียนแบบเชียมซีมากขึ้น ในขณะที่เชียมซีเปลี่ยนวิธีใช้เป็นระบบกลไกวิทยาศาสตร์แทนวิธีใช้แบบเดิม ทั้งศาสตร์และเชียมซีต่างก็มีประโยชน์ในการช่วยคลายทุกข์ สร้างขวัญ และกำลังใจให้แก่มนุษย์

ปัทมากร บุณสทาพร (๒๕๓๙) “ความรู้ในตำราพรหมชาติ” ความรู้ในตำราเล่มนี้เป็นความรู้ที่มีที่มาจากตำราโหราศาสตร์โบราณ ซึ่งแพร่หลายในสมัยรัตนโกสินทร์ มีเนื้อหาหลักๆว่าด้วยคำทำนายเกี่ยวกับชีวิต คู่ครอง การปลูกเรือน ฤกษ์ยาม คำทำนายเกี่ยวกับสงกรานต์ ตลอดจนคำทำนายเรื่องสิริมงคล ความรู้เหล่านี้เป็นความรู้ที่สัมพันธ์กับวิถีคิดเรื่องกาลเทศะของคนไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น กำหนดโดยพลังอำนาจลึกลับต่างๆ สามารถตอบสนองต่อวิถีการดำรงชีวิตประจำวันของสังคมเกษตรแบบยังชีพได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงอาถืให้โหราบทว่าเอาไว้เล็กน้อยว่า เป็นตำราหลวงที่ว่าด้วยลักษณะอุบาทว์ต่างๆ อันจะมีแก่บ้านเมือง

พรทิพย์ ไวแสง (๒๕๓๕) “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมที่ปรากฏในคำทำนายของใบเชียมซี” ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมที่ปรากฏในคำทำนายของใบเชียมซี (ของวัดจีนและไทย) พบว่าเนื้อหาของคำทำนายมีหัวข้อที่เหมือนกันเป็นจำนวนมาก เช่น ลากยศ ชะตา เนื้อคู่ ผลการวิเคราะห์ทางด้านภาษาพบว่ามีการใช้ภาษาทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน ผลการวิเคราะห์ทางด้านวัฒนธรรมแบ่งเป็น ๓ หัวข้อ หัวข้อแรกกล่าวถึงค่านิยมที่ปรากฏในคำทำนายเหมือนกันถึง ๑๖ ประการ เช่น ค่านิยมความมั่งมี ค่านิยมความมีอำนาจ ฯลฯ ส่วนค่านิยมที่แตกต่างที่พบแต่ในใบเชียมซีวัดไทยเท่านั้น คือค่านิยมการยกย่องผู้รู้ ความเชื่อ หัวข้อที่สองกล่าวถึงความเชื่อ ปรากฏว่ามีความเชื่อที่เหมือนกันในคำทำนายในใบเชียมซี ๓ ประการ ได้แก่ ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อทางด้านโหราศาสตร์ และความเชื่อทางไสยศาสตร์ ส่วน

ความเชื่อที่ต่างกันที่พบเฉพาะแต่ในวัดจีน คือ ความเชื่อเรื่องโชคลาง และเรื่องการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และหัวข้อสุดท้ายกล่าวถึง คติธรรมปรัชญา ปรากฏว่ามีคติธรรมปรัชญาที่เหมือนกัน ได้แก่ คำสอนเรื่องการหลุดจา การดำเนินชีวิต ฯลฯ ส่วนคติธรรมปรัชญาที่แตกต่าง ซึ่งพบเฉพาะในวัดไทยเท่านั้น คือ คำเตือนเรื่องการฟังคำพูด และการดำเนินชีวิต

มะลิ จรุงเกียรติ (๒๕๔๙) “การศึกษาวรรณกรรมใบเขียนสีของวัดในจังหวัดภาคกลาง” วรรณกรรมใบเขียนสีในวัดเขตภาคกลางของไทยส่วนใหญ่มักจะให้ทำนายหรือให้คำพยากรณ์ในเรื่องความรัก เนื้อคู่ การทำงาน ฯลฯ ทั้งยังพบว่าวรรณกรรมใบเขียนสีของวัดในจังหวัดภาคกลางนั้นได้รับอิทธิพลมาจากชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย วรรณกรรมใบเขียนสีเหล่านั้นมีทั้งที่แปลมาจากภาษาจีน แต่งเอง และซื้อมาจากโรงพิมพ์ ส่วนมากเป็นร้อยกรองมากกว่าร้อยแก้ว มีกลวิธีนำเสนอเริ่มจากการเกริ่นนำ โดยใช้นิทาน เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ เรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า และบุคคลในสมัยพุทธกาลมาเชื่อมโยงกับคำพยากรณ์ด้านต่างๆ และจบการพยากรณ์ด้วยการเตือน และชี้แนะแนวทางในการแก้ไข

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์และการพยากรณ์

ในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับโหราศาสตร์และการพยากรณ์ ได้มีนักวิชาการศึกษาค้นคว้าเอาไว้หลายคน โดยได้นำเสนอประเด็นที่น่าสนใจต่างๆ ดังนี้

นวกฤทธิ์ เอิบอ้อม (๒๕๔๐) “แนวทางการสร้างความเชื่อของนักโหราศาสตร์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ในบริบททางโหราศาสตร์และทางธุรกิจ” นักโหราศาสตร์จะใช้วิธีสัญลักษณ์ทางความเชื่อทางด้านโหราศาสตร์โดยวิธีการให้ความรู้ หรือแนะนำปัญหาชีวิตผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ และจะมีกลยุทธ์เพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับตัวนักโหราศาสตร์ในบริบททางโหราศาสตร์ในฐานะหมอดูชื่อดัง คอลัมน์นิสต์ที่มีผลงานตามสื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากสื่อมวลชน ส่วนด้านความต่างจะพบที่จุดเด่นของนักโหราศาสตร์แต่ละคน ความสามารถในการพยากรณ์ งานเขียน ความสามารถพิเศษ สถานภาพทางประสบการณ์ต่างๆ โดยนักโหราศาสตร์จะสร้างความเชื่อโดยอาศัยการจูงใจ โฆษณา การตลาด และสื่อมวลชนประเภทสื่อสิ่งพิมพ์

วชิราภรณ์ สัตยากุล (๒๕๔๑) “หมอดูแผ่นผ้ากับวิถีชีวิตของผู้ใช้บริการจังหวัดอุบลราชธานี” การพยากรณ์โดยหาความสัมพันธ์ระหว่างช่วงเวลาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต แล้วนำมาตีความตามภาพเขียนบนแผ่นผ้าซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์ ถ้าคำพยากรณ์ออกมาว่าดีก็ให้รับเอาโชค แต่ถ้าว่ามีเคราะห์ ดวงไม่ดี ก็ให้ส่งราหูเพื่อสะเดาะเคราะห์ให้ดวงดีขึ้น

สุนน ทิพย์มาศโกเมน (๒๕๓๙) “การวิเคราะห์ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๔ – ๒๕๓๖” ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองมี ๑. กระบวนการสร้างความหมายให้โหราศาสตร์ด้านรูปแบบและเนื้อหา ๒. กระบวนการสร้างความหมายให้นักการเมืองหรือพรรคการเมือง ทหาร รัฐบาล โดยตีความจากการที่ดาวแต่ละดวงมีความหมายเฉพาะตัว ความสัมพันธ์ระหว่างดาวต่อดาวในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และการเดินทางของดวงดาว ๓. กระบวนการสร้างความหมายให้เหตุการณ์ทางการเมือง โดยชี้ให้เห็นว่าเหตุการณ์ทางการเมืองจะแปรไปตามการโคจรของดวงดาว และการอธิบายเหตุการณ์บ้านเมืองว่าเต็มไปด้วยปัญหาอันเกิดจากมนุษย์ และเทพันดาล นอกจากนี้ยังกล่าวถึงข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับโหราศาสตร์ กระทำโดย ๑. การสร้างความหมายเพื่อให้เกิดความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ ๒. กระบวนการสร้างความชอบธรรมให้กับนักโหราจารย์ โดยการอวดอ้างความมีชื่อเสียงและความเชี่ยวชาญส่วนตัวของบุคคล ๓. กระบวนการสร้างความชอบธรรมให้กับผู้ปกครอง โดยการบอกความเหมาะสมของตนเอง และบอกความไม่เหมาะสมจากฝ่ายตรงข้าม ๔. กระบวนการสร้างความชอบธรรมให้กับคำทำนาย โดยนำเหตุการณ์ในอดีตมาอธิบายปัจจุบัน บอกแหล่งที่มาของข้อมูล นำเสนอซ้ำ อ้างพยาน และละเว้นที่จะพูดถึงความไม่แม่นยำ

อรรณวิโรจน์ ศรีตุลา (๒๕๕๐) “การนำโหราศาสตร์มาใช้ในการบริหารจัดการองค์การสื่อสารโทรคมนาคมในองค์กรโทรศัพท์” โหราศาสตร์เป็นสถิติชนิดหนึ่งในการตัดสินใจบางอย่างเมื่อได้ใช้ศาสตร์นี้ก็ช่วยให้ตัดสินใจได้ง่ายขึ้น และยังช่วยสร้างขวัญ กำลังใจในการทำงาน นอกจากนี้ยังพบอีกว่าบุคคลระดับผู้บริหาร บุคคลที่ต้องมีการตัดสินใจสูง บางครั้งจะต้องปรึกษานักโหราศาสตร์เพื่อช่วยให้ตัดสินใจได้แน่ชัดขึ้น ส่วนบุคคลที่ไม่ต้องมีการตัดสินใจสูงจะสนใจโหราศาสตร์เชิงการทำนายเรื่องโชคลาภหรือการเสี่ยงโชค ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ในเรื่องการทำงาน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ

ในการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ได้มีนักวิชาการนำเสนอประเด็นที่น่าสนใจต่างๆ ดังนี้

๑. ความเชื่อทั่วไป

กึ่งแก้ว อัครถาวร (๒๕๑๙) “คติชนวิทยา” กล่าวถึงความหมาย และแบ่งประเภทของความเชื่อเอาไว้ว่า เชื่อ หมายถึง เห็นจริงด้วย เห็นจริงตาม จะเห็นเช่นนั้นด้วยความรู้สึกหรือด้วยความไตร่ตรองด้วยเหตุผลก็ตาม พร้อมทั้งแบ่งความเชื่อเป็น ๑๑ ประเภท ได้แก่

- ๑) ความเชื่อบุคคล เช่น การตั้งชื่อ วิญญาณ
- ๒) ความเชื่อสิ่งแวดล้อม เหตุการณ์ เช่น ขวานฟ้า ลงสังฆรณ์
- ๓) ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เทพเจ้า พระภูมิเจ้าที่
- ๔) ความเชื่อเรื่องเพศ เช่น หญิงสาวที่มีหน้าอกใหญ่แสดงว่ามีความรู้สึกทางเพศหรือกามารมณ์มาก
- ๕) ความเชื่อเรื่องสุขภาพและสวัสดิภาพ เช่น คนที่ถูกงูแสงอาทิตย์กัด ถ้าเห็นแสงอาทิตย์เมื่อไหร่จะตาย
- ๖) ความเชื่อเรื่องฤกษ์ โชคกลาง เช่น จิ้งจกตก
- ๗) ความเชื่อเรื่องความฝัน เช่น ฝันเห็นงู
- ๘) ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง ไสยศาสตร์ เช่น ตะกรุด ผ้ายันต์
- ๙) ความเชื่อเรื่องภูตผีปิศาจ เช่น ผีป่วนตายาย
- ๑๐) ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์
- ๑๑) ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ หมอดู เช่น ลักษณะสมพงษ์คู่ผัวเมีย

ชนินฐา จิตชินะกุล (๒๕๕๐) “คติชนวิทยา” กล่าวถึงความเชื่อของคนไทยเอาไว้ว่า คนไทยมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และความเชื่อเกี่ยวกับจิตวิญญาณเป็นส่วนใหญ่ ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อแนวคิด และแนวปฏิบัติของคนในสังคม เป็นการปลูกฝังสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน โดยผู้ปลูกฝังยังคงประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อนั้นๆ อยู่ให้เห็นเป็นต้นแบบ และเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนในสังคมนั้นๆ

จิตใต้สำนึก (๒๕๓๙) “การศึกษาความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ของคนไทยจากเอกสารสมัยอยุธยา” ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ของคนไทยที่ปรากฏอยู่ในเอกสารสมัยอยุธยา ๔ ประเภท ได้แก่ พงศาวดาร จดหมายเหตุ กฎหมาย และวรรณกรรม มีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ด้านโชคลาง ได้รับการจัดบันทึกไว้ในเอกสารอยุธยามากที่สุด ถึง ๓๗.๓๐% รองลงมาได้แก่ ความเชื่อในเรื่องผี สางเทวดา ๒๙.๑๐% ความเชื่อในเรื่องเวทมนต์คาถา ๒๐.๐๘% ความเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม ๑๐.๖๕% และความเชื่อในเรื่องเครื่องรางของขลัง ๒.๘๗% ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ได้ส่งอิทธิพลต่อคนไทยสมัยอยุธยาในทุกๆด้าน ตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต และความเชื่อนี้ยังสืบทอดมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ด้วย

ทักษิณ สุจินะพงษ์ (๑๕๑๖) “การใช้ไสยศาสตร์ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน” ในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีทั้งไสยศาสตร์ขาวและไสยศาสตร์ดำ ผู้แต่งใช้ไสยศาสตร์เพื่อประโยชน์ในเชิงวรรณคดี ๓ เรื่อง คือ สร้างตัวเอกให้มีลักษณะเป็นพระเอก เพื่อให้เรื่องดำเนินไปอย่างกระชับรัดกุม และเพื่อให้เหตุการณ์ในเรื่องสมเหตุสมผล

ประจักษ์ ประภาพิตยากร (๒๕๑๙) “ประเพณีและไสยเวทวิทยาในขุนช้างขุนแผน” ในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีความเชื่อจากสิ่งต่างๆ อยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ความฝัน ลางต่างๆ ทิศมงคล และอัมงคล วันดีวันชั่ว และคาถาอาคม เป็นต้น

พระยาอนูมานราชชน (๒๕๐๒) “ศาสนาเปรียบเทียบ” ได้กล่าวถึงความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติว่า คติความเชื่อผีสางเทวดาและความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เป็นพื้นความเชื่อของมนุษย์มาแต่เดิม แม้คนที่เจริญแล้วก็ยังถืออยู่ไม่มากนักน้อย ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติอาจแบ่งออกได้เป็น ๙ ประเภทคือ

- ๑) ความเชื่อเรื่องผีสางเทวดา
- ๒) ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง
- ๓) ความเชื่อเรื่องเครื่องคาถาอาคมและเวทมนต์
- ๔) ความเชื่อเรื่องโชคลางและลางสังหรณ์
- ๕) ความเชื่อเรื่องความฝัน
- ๖) ความเชื่อเรื่องขวัญ
- ๗) ความเชื่อในสิ่งแวดล้อมและปรากฏการณ์ธรรมชาติ

- ๘) ความเชื่อเรื่องยากลางบ้าน
- ๙) ความเชื่อเรื่องลักษณะบุคคล

มรรยาท กิจสุวรรณ (๒๕๒๓) “ความเชื่อดั้งเดิมของไทย” คนไทยสมัยโบราณเหมือนกับชนชาติอื่นที่เชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นตัวตน สิ่งลึกลับ ว่ามีฤทธิ์ อำนาจเหนือคน สามารถบันดาลให้ดีและร้ายได้ ความเชื่อใดที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพและความปลอดภัยแก่ตน ถือเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับชีวิตและความอยู่รอด จะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับอำนาจธรรมชาติเหล่านั้นมาเกี่ยวข้อง เช่น ความเชื่อในผีสงเทวดาอารักษ์ เครื่องรางของขลัง คาถาอาคม และเวทมนต์ เป็นต้น ความเชื่ออีกประเภทหนึ่งเป็นความเชื่อของไทยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ชีวิตของตนที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น ความเชื่อเรื่องการดูลักษณะบุคคล ความฝัน ยากลางบ้าน รวมทั้งปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ ซึ่งการเรียนรู้ความเชื่อในอดีตจะช่วยให้เราเข้าใจความเชื่อและการกระทำของคนไทยในปัจจุบันได้ดีขึ้น และทำให้เราเห็นการสืบทอดความเชื่อตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เรไร สืบสุข (๒๕๒๑) “ไสยศาสตร์ในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๓๙๔)” ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์มีผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานของกวีในด้านการดำเนินเรื่องตอนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของตัวละครสำคัญ อันจะช่วยสร้างบรรยากาศและอารมณ์ให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ส่งผลให้ตัวละครเด่นชัดขึ้น และกวียังใช้ความเชื่อทางไสยศาสตร์เป็นเหตุผลให้เนื้อเรื่องสมจริงมากขึ้นด้วย โดยวรรณคดีที่แสดงให้เห็นอิทธิพลจากความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ที่มีต่อการดำเนินเรื่องอย่างชัดเจนคือขุนช้างขุนแผนและรามเกียรติ์ ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ยังมีผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานของกวีในด้านการสร้างตัวละคร ซึ่งพบว่าตัวละครที่แสดงให้เห็นว่ากวีได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ และมีปรากฏอยู่ในวรรณคดีทุกเรื่อง คือ โหร นอกจากนี้ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ยังมีผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานของกวีในด้านการใช้สัญลักษณ์ เช่น งูหรือนาครหมายถึงคูครอง เป็นต้น ยังพบว่าความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ได้ส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนสมัยนั้น ซึ่งพฤติกรรมที่เห็นได้ชัดเจนคือ พฤติกรรมที่ประพาศปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องเกี่ยวกับอนามัยส่วนตัว ได้แก่ ให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกเวลารับประทานอาหาร และหันหน้าไปทางทิศตะวันตกเวลาขับถ่ายจะเป็นทิศที่ดี อย่าขับถ่ายลงแม่น้ำ มีเช่นนั้นเทพเจ้าจะลงโทษ เป็นต้น

สุภาพรณ ฌ บางช้าง (๒๕๓๕) “ชนบทรณนิยมประเพณี : ความเชื่อและแนวการปฏิบัติในสมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง” กล่าวถึงแนวคิดคติความเชื่อดั้งเดิมของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยอยุธยาตอนกลางว่า คนไทยในสมัยนั้นมีความเชื่อในเรื่องผี ขวัญ โหราศาสตร์ เทพดาอารักษ์ประจำไพร่ ประจำภูเข่า ประจำท้องถิ่นต่างๆ เป็นเรื่องของอำนาจลึกลับที่มีคุณและโทษแก่ชีวิตของมนุษย์ มีพิธีสะเดาะเคราะห์ป้องกันผีที่ชั่วร้ายก่ออุปสรรคแก่ชีวิต ขออำนาจผีและเทพดาอารักษ์ที่ดีช่วยป้องกันรักษาคนดี ส่วนด้านโหราศาสตร์นั้น เป็นสาระที่มีความสำคัญในวิถีชีวิตไทย และในชนบทรณนิยมประเพณีต่างๆ มักปรากฏอยู่ในรูปแบบพราหมณ์เป็นหลัก

สุวัฒน์ จันทรจำนง (๒๕๔๐) “ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา” กล่าวถึงความหมายของความเชื่อและประเภทของความเชื่อว่า ความเชื่อเป็นปรากฏการณ์ทางจิตของมนุษย์ ที่เกิดจากการสนองความอยากรู้อยากเห็น จัดว่าเป็นสัญชาตญาณดั้งเดิม เริ่มตั้งแต่มนุษย์เกิดมาเป็นทารกและมีพัฒนาการกลายมาเป็นความใคร่รู้ในวัยเด็ก จนเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ โดยทั่วไปมนุษย์จะมีความเชื่ออยู่ ๓ แบบ คือ ความเชื่อแบบศรัทธาปสาทะ ความเชื่อที่เกิดจากการยอมรับว่าสิ่งหนึ่งมีอยู่จริงโดยอาศัยพยาน หลักฐาน ข้อมูลสนับสนุน และความเชื่อที่เกิดจากองค์ความรู้

๒. ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า

เกื้อพันธุ์ นาคนุปลา (๒๕๒๐) “พระอินทร์ในวรรณคดีสันสกฤต บาลีและวรรณคดีไทย” กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของพระอินทร์ว่า พระอินทร์เป็นจอมเทพยอดนักรบของศาสนาพราหมณ์ ตามที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤต และเป็นเทพผู้มีอุปการคุณในศาสนาพุทธตามที่ปรากฏในวรรณคดีบาลี เป็นการรวบรวมความเชื่อของพระอินทร์ทุกแง่มุมตามความเชื่อถือของชาวอินเดียอันเป็นต้นเค้าของวรรณคดีไทยประการหนึ่ง

ธีรศานต์ ประจันพล (๒๕๓๐) “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องพระอัคนีในวรรณคดีสันสกฤต” กล่าวถึงประวัติความเป็นมา รูปลักษณะ สถานภาพ และบทบาท ตลอดจนความสัมพันธ์ของพระอัคนีที่มีต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ ว่า ในคัมภีร์พระเวท พระอัคนีมีกำเนิดจากไม้สีไฟอรณี พิธีกรรม น้ำพิช ก้อนเมฆ อุษหาเทวี พระอินทร์ วิชาญ และเทพทั้งหมด แนวคิดนี้ยังคงมีต่อมาในวรรณคดี มหาภารต และปุราณะ แต่มีพัฒนาการใหม่ คือถือว่าพระอัคนีเป็นโอรสองค์โตของพระพรหม และ

บางครั้งก็ว่าเป็นโอรสของนางศัมมยุและนางสัตยา ในความคิดนี้ศัมมยุก็คือลูกหลานของพระพรหม ในความเชื่อของฮินดู พระอค์นี้มีฐานะเป็นเทพชั้นรอง และโลกบาลประจำทิศตะวันออกเฉียงใต้

มาลัย (๒๕๔๑) “กำเนิดเทวดา” กล่าวถึงเกร็ดเรื่องราวต่างๆ ของเทวดาสำคัญ เช่น พระอินทร์เป็นเทวดาที่คนไทยรู้จักกันดีที่สุด เพราะว่าในวรรณคดีส่วนใหญ่มักจะมีบทบาทเข้ามาช่วยเหลือพระเอก นางเอกอยู่เสมอ พระอินทร์ยังเป็นเจ้าแห่งสวรรค์ เป็นหัวหน้าของเหล่าเทวดา และเป็นโลกบาลประจำทิศตะวันออกด้วย พระพลึง หรือ พระอค์นี้ คือเทพแห่งไฟ เป็นเทพเจ้ารุ่นแรกที่มนุษย์บูชา เป็นทูตแห่งเทวดา เป็นพยานแห่งความดีของมนุษย์ และเป็นสิ่งชำระมลทินต่างๆ ให้หมดไป พระยม เป็นเทพแห่งความตายและเป็นเจ้านรก มีหน้าตาคร่ำคร่า นัยน์ตาวาว รูปร่างใหญ่โต ทรงกระบือที่ชื่อว่าพุนพิ และมีอาวุธประจำกายเป็นคทาที่บ่วงสำหรับคล้องวิญญาณ พระนารายณ์ เป็นเทพแห่งการพิทักษ์รักษาและบริหารโลกให้เป็นสุข ซึ่งเป็นหนึ่งในสามเทพเจ้าสูงสุดของศาสนาพราหมณ์ ยามใดที่เกิดความเดือดร้อนขึ้นในโลก พระองค์จะแบ่งภาค อวตาร ลงมาปราบยุคเข็ญ พระพิรุณ หรือ พระวรุณ คือเทพแห่งน้ำและฝน พระองค์จะลงโทษผู้กล่าวเท็จให้เป็นท้องมาน พระวรุณเป็นเทพที่ดังมาก ผิวกายสีขาวยม่ง มี ๔ กร พระพาย เป็นเทพแห่งสายลม บางตำรากล่าวว่าพระองค์เป็นมิตรสหายของพระอินทร์ แต่บางตำนานก็ว่าเป็นบริวารของพระอินทร์ พระโสม (พระจันทร) บางตำรากล่าวว่าพระอิศวรได้สร้างขึ้นมาด้วยการร่ายพระเวท บางตำรากล่าวว่าพระโสมเป็นโอรสของพระธรรมราช แต่บางตำรากล่าวว่าเป็นโอรสของพระวรุณ และพระไพศพ ผู้เป็นเจ้าแห่งยักษ์และเจ้าแห่งโรคภัย

อัญชลี จิตรสุนทร (๑๕๒๔) “พระยมในวรรณคดีสันสกฤต บาลี และไทย” กล่าวถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับพระยมที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤต บาลี และไทยว่า ในคัมภีร์ฤคเวทพระยมเป็นมนุษย์คนแรกที่ตาย ปราชญ์ทางสันสกฤตบางท่านถือว่า พระยมและพระยมี (น้องสาวฝาแฝด) เป็นมนุษย์คู่แรกผู้ให้กำเนิดมนุษยชาติ และหลังจากที่พระยมตายแล้ว พระองค์ได้เป็นราชาแห่งบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ในที่สุดพระองค์ก็มีฐานะเป็นเทพแห่งความตาย และเป็นเจ้านรก ซึ่งปรากฏบทบาทนี้ชัดเจนมากในคัมภีร์มหาภารตะ รามายณะ และปุราณะต่างๆ ในวรรณคดีบาลี พระยมเป็นเจ้าแห่งนรก ส่งเทวดาไปบอกให้มนุษย์ทำความดี จะได้ขึ้นสวรรค์ ส่วนความคิดเกี่ยวกับพระยมในวรรณคดีไทยนั้นก็ได้รับอิทธิพลมาจากวรรณคดีบาลี ทำให้มีเรื่องราวเป็นไปในทำนองเดียวกัน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจารีกวดพระเชตุพน

ธนอร อัสวงค์ (๒๕๔๓) “แนวจริยปฏิบัติในงานวรรณศิลป์ในประชุมจารีกวดพระเชตุพน” วรรณกรรมคำสอนที่จารึกในวัดพระเชตุพนมีทั้งสิ้น ๙ เรื่อง ได้แก่ นิรยกถา เปตกถา ฉันทวรรณพฤติ ฉันทมาตรพฤติ ฉันทอัษฎาพานร ฉันทกฤษณาสอนน้อง ฉันทพาลีสอนน้อง ร่ายสุภาสิตพระร่วง และโคลงโลกนิติ มีเนื้อหาแสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่สั่งสอนจริยปฏิบัติครอบคลุมแก่บุคคลทุกชนชั้นในสังคมไทย ในแต่ละชนชั้นจะกล่าวถึงแนวจริยปฏิบัติต่อบุคคลในครอบครัว บุคคลอื่นในสังคม ตลอดจนสั่งสอนจริยปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั่วไป โดยภาพรวมแล้วคำสอนของคนทุกชนชั้นในสังคมไทยจะเน้นการสั่งสอนให้บุคคลปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ศิลปะการประพันธ์มีส่วนต่อการสอนจริยธรรม ก่อให้เกิดสุนทรียภาพแก่ผู้อ่านผู้ฟัง มีส่วนทำให้คำสั่งสอนน่าสนใจ ทำให้ผู้อ่านผู้ฟังเข้าใจเนื้อหาคำสั่งสอนที่เป็นนามธรรม และส่งเสริมให้จดจำคำสั่งสอนได้ง่าย ทำให้ผู้อ่านผู้ฟังสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

นิรภัย ถวิล (๒๕๔๔) “กระบวนการนำเสนอองค์ความรู้ในประชุมจารีกวดพระเชตุพนโดยผ่านฉันทลักษณ์” องค์ความรู้ด้านเนื้อหาที่ปรากฏในหมวดฉันทลักษณ์มีดังนี้ ในหมวดบันทึก มีโคลงต้นปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนและโคลงบอกด้านการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โคลงภาพเรื่องรามเกียรติ์ และโคลงภาพคนต่างภาษา หมวดตำรา มีฉันทวรรณพฤติและมาตรพฤติ ตำราเพลงยาวกลบทและกลอักษร ตำราโคลงกลบท อธิไท้โพธิบาท หมวดคำสอน มีฉันทกฤษณาสอนน้อง ฉันทพาลีสอนน้อง สุภาสิตพระร่วง ฉันทอัษฎาพานร และโคลงโลกนิติ และหมวดฝึกปฏิบัติ มีโคลงภาพฤๅษีตัดตน องค์ความรู้ในประชุมจารีกวดพระเชตุพนมีกระบวนการนำเสนอองค์ความรู้ ๗ ลักษณะ กล่าวคือ นำเสนอโดยการประชุมนักปราชญ์แต่ง โดยการบอกตรงๆ โดยการบอกทางอ้อม โดยการให้สังเกตจากตัวอย่างคำประพันธ์โดยการวางรูปแบบคำประพันธ์เป็นปริศนาให้แก้ไข โดยการอธิบายประติมากรรมภาพแกะสลักหินรูปนูนต่ำ และการนำเสนอโดยการอธิบายประติมากรรมหล่อโลหะรูปลอยตัว

สมใจ โพธิ์เขียว (๒๕๕๐) “การศึกษาวิเคราะห์โคลงต้นเรื่องปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส” โคลงต้นเรื่องปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสทรงพระนิพนธ์เพื่อสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่งด้วยโคลงต้นบาทกฤษณและวิวิธมาลี ๓๗๑ บท มีว่ายต้น

ขึ้นต้น ๑ บท ร่ายกาพย์สั้นๆ ๑ บท สลับอยู่ตอนหนึ่ง ร่ายสุภาพตอนท้าย ๑ บท และโคลงสี่สุภาพ ปิดท้ายอีก ๒ บท ส่วนที่แต่งด้วยโคลงฉันท์วิจิตรมาลีนั้นเป็นกลบทต่างๆ ได้แก่ กลอักษรสลับ กลกินนร เก็บบัว กลวักพันหลัก กลช้างประสาธนา กลนาครีพนธ์ กลครอบจักรวาล กลก้านต่อดอก กลโตเล่นหาง กลสารถิ์ขั้บรุด และกลบุษบารักร้อย มีเนื้อหากล่าวถึงการปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนใน สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีคุณค่าหลายด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านวรรณคดี มีการใช้ ภาษาไพเราะ เพียบพร้อมด้วยคุณค่าทางวรรณศิลป์ มีการวางโคลงเรื่องดีสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์การยกย่องพระเกียรติ นอกจากนี้ยังมีคุณค่าในฐานะเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ และ คุณค่าในฐานะเป็นบันทึกทัศนศิลป์ด้วย

จากการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวรรณกรรมคำพยากรณ์ เรื่อง โหราศาสตร์และการพยากรณ์ เรื่องความเชื่อ รวมไปถึงเรื่องจารึกวัดพระเชตุพนนั้นพบว่ายังไม่มี การศึกษาเรื่องอาถืให้โหราบทอย่างละเอียด การตรวจเอกสารดังกล่าวมีส่วนช่วยให้เห็น แนวทาง เป็นแบบอย่างในการศึกษาวิเคราะห์เรื่องอาถืให้โหราบทด้านเนื้อหา การใช้ภาษา อีกทั้ง ช่วยให้เห็นคุณค่าของเรื่องอาถืให้โหราบทในสังคมไทยด้วย

บทที่ ๓

วรรณกรรมคำพยากรณ์

วรรณกรรมในประเทศไทยเมื่อจำแนกตามเนื้อหาแล้วแบ่งออกได้เป็นหลายประเภท เช่น วรรณกรรมขอพระเกียรติ วรรณกรรมทางศาสนา วรรณกรรมที่เกี่ยวกับพิธีกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ วรรณกรรมทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น วรรณกรรมของไทยส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็น ประเภทใดมักจะได้รับความสนใจและมีผู้นำมาอ่านเพื่อแสวงหาความบันเทิงหรือนำมาศึกษาเพื่อใช้เป็นแหล่งความรู้อยู่บ่อยครั้ง แต่มีวรรณกรรมบางประเภทที่อาจจะยากต่อการทำความเข้าใจ เพราะต้องอาศัยความรู้ในทางโหราศาสตร์ประกอบด้วย วรรณกรรมประเภทนี้คือวรรณกรรมคำพยากรณ์

การพยากรณ์กับวรรณกรรม

การพยากรณ์หรือการทำนายเป็นกระบวนการที่พบอยู่ในวรรณกรรมหลายประเภท เช่น วรรณกรรมนิทาน วรรณกรรมประวัติศาสตร์ วรรณกรรมพระพุทธศาสนา คำพยากรณ์จะถ่ายทอดผ่านตัวละครตัวใดตัวหนึ่งที่มีความรู้ทางด้านโหราศาสตร์หรือไสยศาสตร์ ซึ่งจะทำหน้าที่ทำนาย เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรืออธิบายเหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้น สิ่งที่มีคนนำมาใช้ในการพยากรณ์มีหลายอย่าง เช่น ดวงชะตา ความฝัน การเสี่ยงทายและลาง เป็นต้น

พยากรณ์จากดวงชะตา

ดวงชะตา คือ ดวงกำเนิดของคน สัตว์ตลอดจนถึงสิ่งของ (นาค ใจอารีย์, ๒๕๑๗: ๑๑๕) หรือ ดวงชะตาอาจหมายถึงเกณฑ์ที่กำหนดชีวิตของคน สัตว์ และทุกสรรพสิ่งในโลกล้วนได้รับอิทธิพล จากดวงดาวซึ่งสถิตอยู่ในช่วงเวลาก่อนกำเนิดสิ่งนั้นๆ กล่าวได้ว่าทุกสิ่งทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตล้วน อยู่ใต้อิทธิพลของดวงดาวบนท้องฟ้า ซึ่งอำนาจของดวงดาวจะบันดาลให้เป็นไปตามลักษณะต่างๆ ทั้งผลดีและร้าย ขึ้นอยู่กับวันเวลาที่สิ่งนั้นก่อกำเนิดขึ้นมา (อรรถวิโรจน์ ศรีตุลา, สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๕)

ตัวอย่างคำพยากรณ์จากดวงชะตา เช่น ในเรื่องรามเกียรติ์ ตอนอภิเษกพิเภก พระรามมี
โองการให้ขามพุทราหยาฤกษ์เพื่อทำพิธีราชาภิเษกให้พิเภกขึ้นเป็นเจ้าเมืองลงกาแทนทศกัณฐ์
โอรสหาฤกษ์โดยการนำดวงชะตาของพิเภกมาช่วยพยากรณ์ดังนี้

บัดนั้น	ขามพุทราหยาฤกษ์
ได้ฟังโองการพระจักรี	สุลกีรับราชบัญชา
จึงตั้งศักราชลงคุณหาร	เทียบทานวันดวงชันษา
ของพระยาพิเภกสุรา	แล้วชำระหาฤกษ์พระจันทร์
ได้เศษห้าเป็นมงคลสิ้น	ปลอดทั้งทักษิณยมจันทร์
จึงกราบทูลพระองค์ทรงสุบรรณ	ในวันรุ่งพຸ່ງนี้ตื่นัก
บรรดาอัฐฐเคราะห์เทเวศ	มาประชุมในเมษราศีจักร
จึงมอบลงกาพระยายักษ์	จะเป็นหลักชัยฟ้าธাত্রี ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, ๒๕๐๗: ๑๒๕ - ๑๒๖)

ตัวอย่างข้างต้นขามพุทราหยาคำนวณว่าฤกษ์ที่เหมาะสมแก่การทำพิธีราชาภิเษกพิเภกคือ
วันรุ่งขึ้น ในการหาฤกษ์ครั้งนี้เทพยต์ สาริกบุตร (ม.ป.ป.: ๕๙) ได้อธิบายไว้ว่าขามพุทราหยาทำตาม
ตำราจักษุมายา โดยตั้งสมมุติพระจันทร์ (พระจันทร์อยู่องศาที่เท่าไร) ในวันที่ตั้งใจจะทำการนั้น
จากนั้นก็บวกกับเกณฑ์วัน แล้วจึงเอา ๗ หาร ได้เศษเท่าใดก็จะทราบว่าจะกระทำตามวันที่
ได้ตั้งใจไว้หรือไม่ ในที่นี้ได้เศษ ๕ ตามตำรากล่าวว่า “เศษ ๕ สิทธิโชคสำคัญ สิทธิการทุกอัน จะตั้ง
จะแต่งการงาน” ก็ถือว่าวันดังกล่าวเป็นวันฤกษ์ดีสามารถประกอบพิธีได้ หลังจากที่มีการพยากรณ์
ดังกล่าวแล้วพระรามก็ให้จัดพิธีราชาภิเษกพิเภกขึ้นเป็นเจ้าเมืองลงกาตามฤกษ์ที่ได้กำหนดไว้

ในเรื่องรามเกียรติ์ ตอนราชาภิเษกพระราม พระพรตได้เรียกโหรให้มาหาฤกษ์ในพิธี
ราชาภิเษกพระราม โหรได้พยากรณ์หาฤกษ์โดยนำชะตาเมืองมาเทียบเข้ากับชะตาของพระรามดังนี้

บัดนั้น	ขุนโหรผู้มียศถา
ก้มเกล้ารับราชบัญชา	จับกระดานชนวนมาทันที
ตั้งจุลศักราชสองสถาน	บวกลบคุณหารกันตามที่
ขับไล่ไสสอบทุกคัมภีร์	โดยศรีชันษาพยากรณ์

แล้วเอาชะตาเมืองเข้าเปรียบเทียบ

ทั้งองค์อัฐเศราหิโคจร

เห็นพร้อมแล้วกล่าวบาทบงส์

ว่าขึ้นสามค่ำวันจันทร์

จะทำการราชาภิเษก

มีแต่จำโรยศิริลักษณ์

เทียบกับชะตาพระทองศร

ถาวรสถิตเป็นมิตรกัน

ทูลองค์พระพรตรังสรรค์

สืบหกชั้นฤกษ์สี่คืน

ถึงที่เอกลงค์พระยาจักร

เป็นหลักโลกาธาตุ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, ๒๕๐๗: ๒๕๕)

ตัวอย่างข้างต้นโหรคำนวณว่าฤกษ์ที่เหมาะสมแก่การทำพิธีราชาภิเษกพระรามคือวันจันทร์
ขึ้น ๓ ค่ำ

ในเรื่องรามเกียรติ์ ตอนศึกกุ่มภกรรณ พิเภาทำนายดวงชะตาของกุ่มภกรรณว่า

อันทัพที่ออกมานั้น

วันนี้จะสิ้นชีวา

ขอเชิญเสด็จพระสีกร

ออกไปสังหารกุ่มภกันท์

คือพระยาภุมภกรรณยักษ์

ด้วยชาตาถึงฆาตลันจันทร์

ยกพวกวานรพลชั้น

ให้มันสิ้นชีพชีวี ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, ๒๕๐๗: ๑๗๖)

จากตัวอย่างข้างต้นพิเภาคำนวณชะตาของกุ่มภกรรณว่าจะถึงฆาตคือเสียชีวิตโดยดูชะตา
จากการเอาพระจันทร์เป็นลัคนา^๑ เหมาะแก่การที่พระรามจะยกทัพวานรออกไปปราบปราม

ในเรื่องพระอภัยมณี ท้าวสุริยทัณฑ์ให้ทศปาโมกข์พยากรณ์ดวงชะตาของสุตสาครและ
เสาวคนธ์ว่า

^๑ ลัคนา คือ จุดอุทัยของราศีอันโผล่พ้นขอบฟ้าในขณะที่เกิดทางทิศตะวันออก (พจนานุกรม, ๒๕๑๔: ๔๙)

อรรถวิโรจน์ ศรีตุลา (สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๕) กล่าวว่าวิธีกำหนดลัคนา มี ๓ วิธี คือ

๑. เอาเวลาเกิดหรือเวลาตกฟากเป็นลัคนา
๒. เอาพระอาทิตย์เป็นลัคนา
๓. เอาพระจันทร์เป็นลัคนา

ดูราศีปี่หน้าชะตาตก	จะกระกรกกระกรำระส่ำระส่าย
จึงทูลความตามตำราพฤฒาทย	พระเคราะห์ร้ายครั้งนี้ทั้งพี่น้อง
จึงเผอิญเห็นห่างให้ร้างเร็ด	ประดักประเดิดเดินหนต้องหม่นหมอง
เมื่อปลายมือรื้อกระเดื่องจะเรื่องรอง	จะได้ครอบครองสุริวงส์สืบพงศ์พันธุ์
	(พระสุนทรโวหาร (ภู่), ๒๕๐๖: ๑๔๔)

ทศปาโมกษ์พยากรณ์ดวงชะตาของสุตสาครและเสาวคนธ์ออกมาว่าจะมีเคราะห์ ทั้งสุตสาครและเสาวคนธ์จะต้องพลัดพรากจากถิ่น ได้รับความยากลำบาก แต่สุดท้ายก็จะได้อภิเษกและครองเมืองด้วยกัน

พยากรณ์จากความฝัน

พลุหลวง (๒๕๑๓: ๑๒๔ – ๑๒๕) ได้อธิบายถึงมูลเหตุของความฝันเอาไว้ ๔ ประการว่า

๑. ธาตุโขม ผันด้วยเหตุธาตุกำเริบ คือ การที่ธาตุในกายอย่างใดอย่างหนึ่งผิดปกติจนส่งผลให้กายและจิตไม่สบาย เมื่อหลับจึงฝันไปต่างๆ ทำให้สะดุ้งตกใจ
๒. จิตนิรวณ ผันด้วยดวงจิตห่วงหึงยวเอนสิ่งอื่นมาเป็นอารมณ์ คือ ก่อนนอนจิตประหวัดไปถึงสิ่งใดก็ฝันถึงสิ่งนั้น
๓. เทพสังหรณ์ ผันด้วยเทวดาดลใจให้ฝัน ถือเป็นฝันที่อยู่ในข่ายที่จะนำมาพยากรณ์ได้
๔. บุพนิมิต ผันด้วยอำนาจแห่งกุศลและอกุศลดลใจให้ฝัน เพื่อจะได้รู้จักเหตุอันจะปรากฏในอนาคต ถือเป็นฝันที่อยู่ในข่ายที่จะนำมาพยากรณ์ได้อีกเช่นกัน

ตัวอย่างคำพยากรณ์จากความฝัน เช่น ในเรื่องขุนช้างขุนแผน นางเทพทองภรรยาขุนศรีวิชัยฝันเห็นช้างพลายนอนตายอยู่ที่ตลิ่งเหม็นเน่าไปทั่วบริเวณ แล้วมีนกตะกรุมหัวล้านตัวหนึ่งบินมาจากป่าใหญ่คาบช้างเน่าตัวนั้นมาวางไว้ที่หอกกลางที่นางนอน ในฝันนางเรียกนกตะกรุมให้มาหาพอนกตะกรุมคาบช้างเข้ามานางก็ถอดช้างกับนกตะกรุมนอนสบายจนกระทั่งตกใจตื่น นางจึงรีบปลุกขุนศรีวิชัยให้พยากรณ์ความฝันให้นางฟัง

ขุนศรีวิชัยจึงทำนายฝัน
 ลูกของเราจะเป็นชายทำนายไว้
 จะบริบูรณ์พูนสวัสดิ์แล้วเจ้าพี่
 หัวล้านแต่กำเนิดเกิดมา

อ้อเจ้าจะมีครรรค์หาเป็นไรไม่
 เหมือนนกตะกรุมตัวใหญ่คาบข้างมา
 แต่ลูกของเรานี้จะขายหน้า
 จะมั่งมีเงินตรากว่าห้าเกวียน
 (เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน, ๒๕๔๕: ๓)

ขุนศรีวิชัยได้ฟังนางเทพทองเล่าความฝันของนางแล้วก็พยากรณ์ว่านางจะมีครรรค์ ลูกที่จะเกิดมาเป็นชายมีความร่ำรวยมั่งคั่ง แต่จะมีหัวล้านมาแต่กำเนิด

ในเรื่องขุนช้างขุนแผน นางทองประศรีภรรยาขุนไกรฝันเห็นพระอินทร์ถือแหวนเพชรเม็ดใหญ่ที่ส่องแสงสว่างสวยงามเหาะมาอบให้นาง พอตื่นนางก็เล่าความฝันให้ขุนไกรฟัง ขุนไกรจึงพยากรณ์ความฝันของนางว่า

ฝันว่าได้ธำรงค์วิเศษ
 เพชรรัตนอร่ามงามเพริศพราย
 จะมีครรรค์ลูกนั้นจะเป็นชาย
 กล้าหาญการณรงค์คงทน
 ซึ่งว่าเพชรรัตน์สีกล้า
 มียศศักดิ์เป็นพระยาข้าไท

ของโกสีย์ตรีเนตรอันเจิดฉาย
 บรรยายว่าเป็นสิ่งมีมงคล
 ดังท้าวพระนารายณ์มาปฏิสนธิ
 ฤทธิรณปราบทั่วทั้งแดนไตร
 ภายหน้าจะได้เป็นทหารใหญ่
 ร่วมพระทัยทรงธรรมพระพันปี
 (เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน, ๒๕๔๕: ๔)

ขุนไกรพยากรณ์ความฝันไว้ว่า การได้แหวนวิเศษของพระอินทร์ถือว่าเป็นมงคล นางจะมีครรรค์และลูกที่เกิดมานั้นจะเป็นชายมีความกล้าหาญ มีอิทธิฤทธิ์ มีความสามารถในการรบดังท้าวพระนารายณ์ สามารถปราบได้ทั่วทั้งแดนไตร ส่วนการฝันเห็นแสงเพชรที่ส่องสว่างสวยงามนั้นแสดงว่าลูกจะได้เป็นทหารใหญ่มียศบรรดาศักดิ์

ในเรื่องขุนช้างขุนแผน นางศรีประจันภรรยาพันศรโยธาฝันเห็นพระวิษณุกรรมเหาะมาจากฟ้านำแหวนมาสวมนิ้วให้นางแล้วเหาะกลับไป พอรุ่งเช้านางจึงเล่าความฝันให้พันศรโยธาได้พยากรณ์

พันศรโยธาผู้ผัวแก้ว
จึงทำนายฝันไปมิได้ชักช้า
ได้แหวนประดับลูกจะเป็นหญิง
ด้วยเป็นแหวนของพระพิศณุกรรม

ฟังเมียเล่าแล้วหัวเราะว่า
ว่าฝันเจ้านั้นหนาจะมีกรรม
รูปร่างงามจริงตละแก้งสรร
จะเป็นช่างใครนั้นไม่ทันเลย
(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน, ๒๕๔๕: ๕)

จากตัวอย่างข้างต้นพันศรโยธายากรณ์ความฝันไว้ว่า นางจะมีกรรมได้ลูกเป็นผู้หญิงมีรูปร่างงดงามมาก เพราะเป็นแหวนของพระวิษณุกรรมซึ่งเป็นช่างเอก

ในเรื่องพระอภัยมณี นางเกษราธิดาของท้าวทศวงศ์เจ้าเมืองรมจักรฝันว่ามีพญานาคเข้ามารัดตัวนางจนแทบจะเสียชีวิต เมื่อตื่นขึ้นนางก็เล่าความฝันนั้นให้พี่เลี้ยงฟัง พี่เลี้ยงจึงนำตำราทำนายฝันมาให้นางอ่านคำทำนาย ดังนี้

ทูลพลางทางพลิกสมุดถวาย
ยุพยงทรงอ่านอักษรพลัน
แม่นยำก็ดัดใครในนิมิต
แม่นรู้ร้ายฝ่ายคู่กรรมยา

ถูกที่ทายงูสบบกับฝัน
มีสำคัญว่างูหมู่กุ่มภา
จะได้ชมสมสนิทเสนหา
วาสนาฟุ้งเฟื่องเรื่องเจริญ
(พระสุนทรโวหาร (ภู่), ๒๕๐๖: ๓๓)

จากตัวอย่างตำราทำนายฝันที่พระพี่เลี้ยงได้นำมาถวายนางเกษราได้ระบุเอาไว้ว่าหากผู้ใดฝันว่างูรัดหรือถูกงูกัดจะได้คู่ครอง และคู่ครองจะมีวาสนาหรือยศถาบรรดาศักดิ์มากเพียงใดก็สามารถดูได้จากงูที่มารัดหรือกัด หากงูมีความดุร้าย มีพิษร้ายแรงมากเท่าใด คู่ครองของผู้ฝันก็จะยิ่งมีวาสนาหรือยศถาบรรดาศักดิ์มากขึ้นเท่านั้น ซึ่งหลังจากนั้นนางก็ได้พบกับศรีสุวรรณ โอรสของท้าวสุทศน์ กษัตริย์ผู้ครองเมืองรัตนา และได้อภิเษกกันในเวลาต่อมาตรงตามตำราทำนายฝันนั้น

ในเรื่องพระอภัยมณี นางสุวรรณมาลีฝันว่าได้ไปเที่ยวทะเลและได้เห็นดวงแก้วส่องสว่างอยู่กลางเกาะ จากนั้นนางก็หาะไปหยิบดวงแก้วนั้น หลังจากนั้นนางฝันได้ไม่กี่วันเจ้าเมืองผลึกก็ให้เรียกให้โหรมาพยากรณ์ความฝันของนาง โหรได้พยากรณ์เอาไว้ว่า

ฝันว่าได้ไปทะเลเที่ยวเร็วร้อน
แล้วขึ้นเกาะเหาะเหินเจริญครัน
ซึ่งชูช่วงดวงแก้วแวววาว
จะได้ชมสมสองครองบุรี

จำจะจรจากไกลไอศวรรย์
จะลือลั่นโลกาทั้งธานี
คือคู่สร้างพระธิดามารศรี
เป็นโมลีโลกาสถาพร
(พระสุนทรโวหาร (ภู่), ๒๕๐๖: ๑๕๐)

ตัวอย่างข้างต้นโหรได้ทำนายความฝันของนางสุวรรณมาลีว่า การฝันว่าได้ไปเที่ยวทะเล หมายถึงนางจะต้องห่างไกลจากบ้านเมือง ฝันว่าได้ดวงแก้วหมายถึงนางจะพบกับคู่ครองและได้ครองเมืองร่วมกัน

ในเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระสุบินว่าพระองค์ได้ทอดพระเนตรน้ำไหลป่าทวมป่าทางทิศตะวันตก พระองค์ทรงลูกระส้าน้ำอันกว้างใหญ่และเขียวถูกจระเข้ใหญ่ตัวหนึ่งว่ายเข้ามาจะกัด พระองค์ทรงใช้พระแสงดาบฟันจระเข้จนตาย ทันใดนั้นสายน้ำที่ทวมอยู่ก็แห้งไป หลังจากพระองค์บรรทมตื่นก็โปรดให้หาโหรมาพยากรณ์ความฝันดังกล่าว โหรได้พยากรณ์ว่าพระสุบินนั้นเกิดเพราะเทพสังหรณ์ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

นุสนธิ์ซึ่งน่านน้ำ
หนปัจฉิมทิศา
คือทับอริรา
สมดังลักษณะฝันให้
เหตุแสดงแห่งราชพ้อง
ได้แก่อุปราชา
สงครามซึ่งเสด็จครา
แท้จักถึงยุทธสู้
ซึ่งผจญอริราชด้วย
เพื่อพระเดโชชนะ
คือองค์อมิตรพระ
เพราะพระหัตถ์หากห้ำ

นองพนา สนต์เฮย
ทวมไซรั
มัญญู นีนา
ธเรศนั้นอย่าแหง
ภัยขลา
เชษฐผู้
นี้ใหญ่ หลวงแฮ
ศึกข้างสองชน
เดชะ
ศึกน้ำ
จกมอด เมื่อเฮย
หันด้วยขอคม

เปื้องบรมขัตติยท่งท่ง

แถวธาร

พระจักไล่ลุลลาย

เค็กไสร

รึป่อรอาญ

ฤทธิราช เลยพ้อ

พระจักชาญเยศได้

ดั่งท้าวไผ่ฝัน ฯ

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ๒๕๐๓: ๗๐ – ๗๑)

คำพยากรณ์ที่โหรอธิบายมีว่าน้ำที่ไหลป่าท่อมป่าทางทิศตะวันตกนั้นหมายถึงเหล่ากองทัพของพม่า ส่วนจะเข้คือพระมหาอุปราชา การสงครามครั้งนี้จะใหญ่หลวงถึงขนาดได้กระทำยุทธหัตถีกัน ในพระสุบินที่พระองค์สามารถเอาชนะจะเข้ได้นั้นหมายความว่าศัตรูของพระองค์จะต้องสิ้นชีวิตลงด้วยพระแสงของ้าว และในฝันที่พระองค์ทรงลุยกระแสน้ำนั้นหมายความว่าพระองค์จะต้องทรงฝ่าเข้าไปในหมู่ข้าศึกและข้าศึกแตกพ่ายไปในที่สุด

ในเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร พระนางมัทรีทรงพระสุบินว่าพระนางถูกบุรุษผิวดำรูปร่างลำสันตัดพระพาหาทั้งสองข้าง ควักพระเนตรและพระหทัย พระนางจึงไปถามพระเวสสันดรเพื่อให้ทำนาย แต่พระเวสสันดรกลับกล่าวเบี่ยงเบนคำทำนายไปว่า

... ดูกรมัทรี เป็นเหตุทั้งนี้ด้วยเจ้าเป็นนางกษัตริย์ เคยเสวยไอศุริยสมบัติอันอุดม เจ้าเคยสถิตบรรทมพระยี่ภู่อ่อนละออสำอองค ยามเมื่อเจ้าจะโสรจสรงเสวยล้วนแต่เครื่องสุพรรณภาชน์ ยามเมื่อเจ้าเยื้องยุรยาตรก็มีได้ยั้งลงเหยียบดินกระเดื่องใจ บัดนี้เจ้ามาตกไร่นิราศปราศจากที่อันเจริญ ออกมาไศกศัลย์แสนกันดารเดินในดงดอนต้องแดดลม เสวยแต่ผลไม้ อันเปรี้ยวขมเผื่อนฝาด นอนเหนื่อใบไม้ลาดล้วนละอองทราย เทพยเจ้าย่อมยักย้ายซึ่งราศีธาตุทั้งสี่นั้นวิปริต จึงเสวยสุบินนิมิตผิดประหลาดลามก เจ้าจะสะดุ้งตกพระทัยไปไยมี จงกลับไปยังคันธกุฎีโดยสำราญ

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส และคณะ, ๒๕๓๓: ๑๒๙)

จากตัวอย่างข้างต้นพระเวสสันดรกล่าวเบี่ยงเบนคำทำนายที่แท้จริงให้นางมัทรีฟังว่าเหตุที่พระนางสุบินในครั้งนี้เป็นเพราะได้รับความยากลำบากเท่านั้น ไม่ให้คิดมาก แต่แท้จริงแล้วพระเวสสันดรทรงทราบว่าพระสุบินนั้นเกิดเพราะบุพนิมิตซึ่งสามารถพยากรณ์ได้ดังนี้

...วันรุ่งพรุ่งนี้จะมีเหตุด้วยปฏิคาหก ยาจกจะมารับพระราชทาน ไฉ่สงสารด้วยสองพระ
ลูกเจ้าผู้เพือนยาก พรุ่งนี้เช้าเจ้าจะพลัดพราก พรหมมณเฑาะจะพาไปไกลจากอกพระบิดาแล้ว
สงสารด้วยนางแก้วเกษกรษัตริย์มัทรีเอย จะเสวยพระทุกข์เพียงพินาศ ด้วยสองครุณราช
ปิโยรสร่วมฤทัย ครั้นอาตมะจะอาลัยหลงอยู่ด้วยความรัก ไหนจะหักเสนาหาให้เหือดหาย
ด้วยอาตมะจะมุ่งหมายพระโพธิญาณทานธุระจะเร็ดร้าง แม้อาตมะจะทำนายทาง
บุพพนิมิตรแต่ตามจริง ไหนนางจะทอดทิ้งพระลูกเล่าด้วยอาลัย ก็จะเป็นพาหิรภักย์แก่
โพธิญาณ จำจะทำนายด้วยโหราให้เห็ดหาย

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส และคณะ, ๒๕๓๓: ๑๒๙)

ตัวอย่างข้างต้นพระเวสสันดรทรงพยากรณ์ได้จากพระสุบินของพระนางมัทรีว่าจะมีผู้มาขอ
กุมารกุมารีทั้งสอง แต่พระองค์ทรงทำนายเปี่ยงเบนไปเพราะไม่อยากให้พระนางมัทรีไม่สบายใจ อีก
ทั้งไม่อยากให้พระนางขัดขวางการมอบกุมารเพื่อเป็นทานด้วย

พยากรณ์จากการเสี่ยงทาย

การเสี่ยงทาย คือ การอธิษฐานจิตต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่ตนเคารพนับถือให้มาช่วยตอบ
คำถามที่ตนต้องการรู้หรือพยากรณ์เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง
การเสี่ยงทายนี้ตัวละครมักจะนำสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวในขณะที่มีข้อข้องใจหรือเกิดคำถามที่ต้องการ
คำตอบมาทำการเสี่ยงทายและตัวละครก็มักจะเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขเองว่าต้องการจะให้คำตอบ
ออกมาในลักษณะใด คำตอบที่ให้ตนเองนั้นถือเป็นการพยากรณ์อย่างหนึ่ง

ตัวอย่างคำพยากรณ์จากการเสี่ยงทาย เช่น ในเรื่องลิลิตพระลอ พระลอเมื่อออกจากเมือง
ไปถึงแม่น้ำกาหลง พระองค์ได้ตั้งอธิษฐานจิตเพื่อเสี่ยงทายเอาไว้ว่าหากไปหาพระเพื่อนพระแพง
แล้วจะไม่รอดชีวิตกลับมาขอให้น้ำไหลเวียนวนตรงหน้า แต่ถ้าจะรอดชีวิตก็ขอให้น้ำไหลไป
ตามปกติ ผลการเสี่ยงทายปรากฏออกมาว่า

ครั้นวางพระโขนงขึ้น
เห็นแก่ตาแดงกล
หฤทัยรททอน
ถนัดดังไม่ร้อยอ้อม

เวียนวน อยู่
เลือดย่อม
ทุกข์ใหญ่ หลวงนา
ทันท้าวทัพบทรวง ฯ
(ลิลิตพระลอ, ๒๕๑๗: ๗๒)

จากตัวอย่างข้างต้นผลของการเสี่ยงทายซึ่งถือเป็นการพยากรณ์อย่างหนึ่งปรากฏออกมาให้พระลอเห็นว่าน้ำที่ไหลไปทางเดียวกลับกลายเป็นไหลวนมีสีแดงดังย้อมด้วยเลือด คำตอบที่ได้จากการเสี่ยงทายดังกล่าวส่งผลให้พระลอสามารถพยากรณ์เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในการเดินทางครั้งนี้ได้ว่าพระองค์จะต้องเสียชีวิตลงอย่างแน่นอน

ในเรื่องปฐมสมโพธิกา เจ้าชายสิทธัตถะก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ตั้งอธิษฐานจิตเพื่อเสี่ยงทายเอาไว้ว่าหากพระองค์จะได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าขอให้ถาดที่ใส่อาหารไหลทวนกระแสน้ำ แต่หากพระองค์จะไม่สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าขอให้ถาดนั้นไหลตามน้ำไป ผลการเสี่ยงทายก็ปรากฏออกมาว่า

... ขณะนั้นอันว่าถาดทองเหมือนดังมีเจตนาจะแสดงซึ่งนิมิตแก่พระโพธิสัตว์ อันจะได้ตรัสรู้แก่พระสัพพัญญุตญาณ ก็บันดาลดุจดั่งสุวรรณวิหคหงส์ลงเล่นสินธุวารีเลื่อนลอย ทวนกระแสน้ำขึ้นไปไกลประมาณ ๘๐ ศอก ถึงที่วนแห่งหนึ่งก็จมลงตรงเบื้อง บนภาพพิมานแห่งพญากาฬนาคราช กระแทกกับถาดอันเป็นพุทธบริโภคนั้นพระสัพพัญญูทั้ง ๓ ในอดีตแสดงศัพทสำเนียงเสียงกิริยา แล้วลงประดิษฐานอยู่โศกิตภาคภายใต้ตั้งรองซึ่งถาดแห่งพระพุทธเจ้าทั้ง ๓ นั้น...

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ๒๕๔๐: ๗๖)

จากตัวอย่างข้างต้นผลของการเสี่ยงทายซึ่งถือเป็นการพยากรณ์อย่างหนึ่งปรากฏออกมาให้เจ้าชายสิทธัตถะเห็นว่าถาดลอยทวนกระแสน้ำขึ้นไปไกลถึง ๘๐ ศอก ไปจนถึงวังน้ำวนแห่งหนึ่งแล้วถาดนั้นก็จมลงหายไปจนถึงพิภพของกาฬนาคราช กระแทกกับถาด ๓ ใบของพระพุทธเจ้าในอดีต ๓ พระองค์ คำตอบที่ได้จากการเสี่ยงทายดังกล่าวส่งผลให้เจ้าชายสิทธัตถะสามารถพยากรณ์เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ว่าพระองค์จะสามารถตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้อย่างแน่นอน

พยากรณ์จากกลาง

ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๖: ๑๐๐๕) อธิบายไว้ว่า กลาง คือ สิ่งหรือปรากฏการณ์ที่เชื่อกันว่าจะบอกเหตุดีหรือเหตุร้าย หากพยากรณ์กลางนั้นออกมาแล้วปรากฏว่าได้เหตุดีตามมาจะเรียกว่า กลางดีหรือนิมิต และหากพยากรณ์กลางนั้นออกมาแล้วปรากฏว่าได้เหตุร้ายจะเรียกว่ากลางร้าย

ตัวอย่างคำพยากรณ์จากกลางที่เป็นกลางดีหรือนิมิต เช่น ในเรื่องราชาธิราช ในขณะที่มะกะโทเดินทางไปสู่ขอยกทัพใหญ่ มีฟ้าผ่ามาที่คานหาบของมะกะโทถึง ๓ ครั้ง เมื่อมะกะโทมองไปทางทิศตะวันออกก็เห็นแสงอาทิตย์ส่องสว่าง เมื่อมองไปทางทิศตะวันตกก็เห็นฟ้าแลบเป็นรูปปราสาทราชวัง มะกะโทจึงไปหาบัณฑิตผู้หนึ่งเพื่อให้พยากรณ์นิมิตดังกล่าว บัณฑิตผู้นั้นได้พยากรณ์นิมิตของมะกะโทเอาไว้ดังนี้

...ผู้ทำนายนั้นจึงคิดว่า บุรุษผู้นี้มีปัญญาฉลาดในอุบายยิ่งนักควรที่จะมีบุญอยู่แล้ว จึงทำนายว่า แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า หาบไม่ต้องบ่าท่านแล้ว ซึ่งจะค้าขายสืบไปนั้น ท่านอย่าได้กระทำเลย หากเป็นประโยชน์ไม่ ท่านจงอาสาท้าวพระยาเถิด ซึ่งว่าฝ่ายบูรพทิศเห็นเป็นแสงอรุณสว่างขึ้น จะมีพระมหากษัตริย์องค์หนึ่งในทิศตะวันออกจะอนุเคราะห์ ตกแต่งให้มียศศักดิ์แก่ท่านเป็นประถมก่อน แลซึ่งฝ่ายประจิมทิศสายฟ้าแลบขึ้นเห็นวิมานแลปรางค์ปราสาทปรากฏแก่ท่านนั้น ท่านจะได้เป็นใหญ่ในทิศตะวันตก จะมีบุญญาธิการทรงศักดิ์านุภาพเป็นอันมาก ท่านอย่าได้สงสัยเลย

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), ๒๕๐๗: ๗)

บัณฑิตได้พยากรณ์ตามนิมิตว่าการที่มะกะโทมองไปทางทิศตะวันออกแล้วเห็นแสงอาทิตย์ส่องสว่างนั้นแสดงว่ามะกะโทจะมีพระมหากษัตริย์ที่ปกครองอยู่ทางทิศตะวันออกคอยอุปถัมภ์ ส่วนการที่เห็นฟ้าแลบเป็นปราสาทราชวังทางทิศตะวันตกแสดงให้เห็นว่าต่อไปมะกะโทจะได้เป็นใหญ่ทางทิศนั้น

ในเรื่องราชาธิราช ขณะที่พระยาน้อยทรงช้างพระที่นั่งเพื่อจะยกไพร่พลออกจากเมืองตะเกิงไปรบกับสมิงมราหูกก็ได้ยินเสียงมาจากบนฟ้าว่า “ไชยะ” ถึงสามครั้ง มังกันจีจึงได้ถวายคำพยากรณ์ให้กับพระยาน้อยฟังว่า

...เทพยดาเจ้าให้ฤกษ์เป็นมงคลสวัสดิ์ดังนี้ พระองค์จะได้ชัยชนะเป็นแน่แท้แล้ว เชิญ
พระองค์ยกไปเถิด...

(เจ้าพระยาพระคลัง (หน), ๒๕๐๗: ๗)

ตัวอย่างข้างต้นมั่งกันนี้ได้พยากรณ์ตามนิมิตว่าพระยาน้อยจะได้รับชัยชนะจากการรบใน
ศึกที่จะสู้กับสมิงมราหุครั้งนี้

ในเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย สมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถได้
ทอดพระเนตรเห็นพระบรมสารีริกธาตุที่มีขนาดเท่าผลส้มเกลี้ยงลอยมาจากท้องฟ้าทางทิศใต้
จากนั้นก็มาหมุนเวียนรอบกองทัพของพระองค์เป็นทักษิณาวรรต ๓ รอบ แล้วลอยวนไปทางทิศ
เหนือ ดังตัวอย่าง

สองขัตติยาบุรยาตรา ยังเกยราชหอทัพ ขุนคชขบข้างเทียบ ทวยหาญเพียบแผ่นภู ดุมหิมา
ดาตาศ สระพราศพร้อมโดยขบวน องค์อติศวรสองกระษัตริย์ คอยนฤชัตพรพิชัย บัดเดียวไท
ทฤษฎี พระศรีสารีริกบรมธาตุ ไชโยภาสโศภิต ช่วงชลิตพางผล ส้มเกลี้ยงกลุกก้อง ฟ่อง
ฟ้าฝ่ายทักษิณ ผินแวดวงตรงทัพ นับคำรบสามครา เปนทักษิณาวรรตเวียน ว่าย
จวดเฉวียนอัมพร ผ่านไปอุดรโดยด้าว พลงบพิตรโทท้าว ทานตั้งสดุดี อยู่เนา

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ๒๕๐๓: ๗๒)

หลังจากที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถได้ทอดพระเนตรเห็นพระ
บรมสารีริกธาตุแล้วทั้งสองพระองค์ต่างเกิดความรู้สึกยินดี ดังที่ปรากฏในเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายว่า
“พระมีปิตินัน เต็มมาน” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ๒๕๐๓: ๗๒)
เพราะทั้งสองพระองค์ต่างก็รับรู้และสามารถพยากรณ์ได้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวถือเป็นกลางดีหรือนิมิต
ส่วนใหญ่แล้วเชื่อกันว่าหากผู้ใดเห็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเกิดกลางที่เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะเป็นสัญญาณ
ที่ดี ดังที่จันทร์ศรี นิตยฤกษ์ (๒๕๒๔: ๑๑๕) กล่าวไว้ในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางในหนังสือ
ความรู้เรื่องคติชนวิทยาว่าหากผู้ใดเก็บพระพุทธรูปได้หมายถึงพระต้องการคุ้มครองปกป้องคุ้มภัย
ให้แก่ผู้เก็บได้ เป็นนิมิตดี ดังนั้นการที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถได้
ทอดพระเนตรสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือพระบรมสารีริกธาตุจึงเป็นนิมิตดี เป็นสัญญาณว่าพระองค์จะชนะ
ข้าศึก

ตัวอย่างคำพยากรณ์จากกลางที่เป็นลางร้าย เช่น ในเรื่องขุนช้างขุนแผน คืบก่อนที่ขุนไกรจะได้รับโองการจากพระพันวษาให้ไปต้อนควายป่าให้พระองค์ทรงไล่ล้อม คนบนเรือนขุนไกรได้ยินเสียงแมงมุมตีก ดั่งบทเสภาว่า

ให้มีลางคืบนั้นสนั่นอึง
สยดสยองพองขนทุกคนไป

แมลงมุดตีกฝั่งหาหยุดไม่
เย็นยะเยือกจับใจไปทุกยาม
(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน, ๒๕๔๕: ๑๗)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าคนบนเรือนขุนไกรที่ได้ยินเสียงแมงมุมตีกนั้นต่างก็ตกใจเนื่องจากคนบนเรือนเหล่านั้นรับรู้และทายได้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นลางร้าย ซึ่งเป็นจริงตามนั้น ในวันรุ่งขึ้นเมื่อขุนไกรใช้หอกแทงควายป่าที่แตกตื่นจนตายเป็นจำนวนมากต่อหน้าพระพันวษา ทำให้พระองค์กริ้วและสั่งประหารขุนไกร ลางร้ายเช่นนี้ในหนังสือชุมนุมวรรณกรรมคำทำนายของโหรกวีไทย (ลออง มีเศรษฐี, ๒๕๒๗: ๔๗๕) บอกไว้ว่าหากผู้ใดเห็นแมงมุมตีกจะเกิดเหตุร้ายต่างๆ ตามมา เช่น ข้าทาสจะหลบหนี ข้าของจะหาย จะเสียชีวิตหรือบาดเจ็บสาหัส เป็นต้น

ในเรื่องขุนช้างขุนแผน หลังจากที่ขุนช้างได้ร้ายขุนแผนว่าเป็นกบฏแล้วสมเด็จพระพันวษาก็ตรัสสั่งให้เจ้มนศรีสรักษ์กับเจ้มนไวยวรรณเป็นแม่ทัพ และขุนรามอินทราเป็นปีกซ้ายยกไพร่พลไปจับขุนแผนมาไต่สวนคดี ก่อนที่ขุนรามอินทราจะลงบันไดบ้านเพื่อออกเดินทางไปจับขุนแผนครั้งนี้ปรากฏว่าบันไดที่ลงนั้นหักถึง ๕ ขั้น เมื่อขุนรามอินทราเห็นดังนั้นก็ตกใจมากเพราะรู้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นลางร้าย และรู้อนาคตที่จะเกิดขึ้นว่า

อัศจรรย์หัวน้าวขวางในจิต
จะตายจากพรากเจ้าผู้เพื่อนกิน

ครั้งนี้ชีวิตจะสูญสิ้น
ผินหน้าดูเมียยิ่งเสียใจ
(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน, ๒๕๔๕: ๔๓๘)

จากเหตุลงบันไดแล้วบันไดหักทำให้ขุนรามอินทราเห็นว่าตนจะต้องเสียชีวิตจากการไปร่วมจับขุนแผนครั้งนี้ และจะต้องพรากจากภรรยา

ในเรื่องขุนช้างขุนแผน นอกจากขุนรามอินทราจะเห็นลงบันไดหักก่อนไปจับขุนแผนแล้ว ภรรยาของขุนเพชรอินทราผู้ดำรงตำแหน่งปีกขวาก็เห็นลางเช่นเดียวกัน โดยนางเห็นว่าขุนเพชร

อินทราหวัชาต นางจึงรีบห้ามไม่ให้ขุนเพชรอินทราออกเดินทาง พร้อมบอกเล่าเรื่องกลางที่ตนเห็นให้
สามีฟัง เมื่อขุนเพชรอินทราฟังแล้วก็รู้สึกหวั่นใจเพราะรู้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นลางร้าย ดังที่
ปรากฏในบทเสภาว่า

ครานั้นขุนเพชรอินทรา	ได้ฟังเมื่อก่อนหน้าเพื่อน
วิปริตผดนักที่ตักเตือน	เตือนหน้าดูเมื่อยังเสียใจ
เป็นลางขวางอกตกตะลึง	ยืนซึ้งตัวสั่นอยู่วันไหน
ไปทัพหลายครามาแต่ไร	ก็มีได้เคยเป็นเหมือนเช่นนี้
ออกเอยไหนเลยจะได้กลับ	คงจะยับลงในป่าพนาศรี
ครั้นมิไปกลัวภัยพระภูมิ	ขับเมียดจากที่แจ้งใจไป ฯ

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน, ๒๕๔๕: ๔๓๘)

กลางที่ภรรยาของขุนเพชรอินทราเห็นว่าขุนเพชรอินทราหวัชาตนี้เองที่ทำให้ขุนเพชรอินทรา
ตระหนักได้ว่าตนจะต้องเสียชีวิตอยู่ในป่าจากการไปร่วมจับขุนแผนอย่างแน่อน

ในเรื่องรามเกียรติ์ ตอนทศกัณฐ์ลี้มนางมณโฑและนางสนมของทศกัณฐ์ต่างก็เห็นเศียร
และกรงำของทศกัณฐ์ขาด ดังตัวอย่าง

เมื่อนั้น	นางมณโฑผู้ยอดพิสมัย
ทั้งฝูงอนงค์กำนัลใน	แลไม่เห็นเศียรทศกัณฐ์
สิ้นทั้งพระกรงำขวา	กัลยาตกใจตัวสั่น
เพียงจักสิ้นชีพชีวัน	พากันวิ่งวุ่นออกไปรับ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, ๒๕๔๐: ๓๙)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่านางมณโฑและนางสนมของทศกัณฐ์ต่างก็ตกใจที่ไม่เห็น
เห็นเศียรและกรงำของทศกัณฐ์ เนื่องจากนางเหล่านั้นต่างก็รับรู้และทราบดีว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเป็น
ลางร้ายเหมือนดังที่ชินธุรา จิตชินะกุล (๒๕๔๕: ๔๖) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่องคติชนวิทยาว่าหาก
เห็นหัวหรือแขนผู้ใดขาดจะเกิดอันตรายแก่ผู้นั้น ให้ผู้เห็นแก่เคล็ดโดยกลั่นใจแล้วเอาหมอนมาต่อ
เป็นหัวหรือแขนให้ ดังนั้นการที่นางมณโฑและนางสนมของทศกัณฐ์เห็นเศียรและกรงำของทศกัณฐ์
ขาดจึงเป็นสัญญาณว่าทศกัณฐ์จะต้องพ่ายแพ้และเสียชีวิตในสงคราม

ในเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย พระมหาอุปราชาเดินทางถึงตำบลพนมทวน เกิดลมเวรัมภาพัดจน
ฉัตรหัก จึงเรียกโหรมาเพื่อทำนาย แต่โหรกล่าวเบี่ยงเบนคำทำนายไปว่า

เหตุนี้ผิวเข้าชั่ว	ดุกเข็ญ
เกิดเมื่อยามเย็นดี	ดอกไผ่
อย่าชุ่นอย่าล้าเค็ญ	ใจเจ็บ พระเอย
พระจักลุลามได้	เผด็จเสี้ยนศึกสยาม
เวียงรามฤาอาจต้าน	ต่อมือ ท่านแฮ
พระจักชาญชัยลือ	ลุ่มฟ้า
ทุกท้าวบ่ท้าวถือ	ตนต่อ พระเอย
โอนมกฎกัมหน้า	นอบน้อมถวายถวัลย์
เหี้ยมนั้นจึงหากให้	ฉัตรหัก เห็นแฮ
เพราะเพื่ออุปราชยศศักดิ์	เสื่อมไสร้
พระภูบดีจัก	ผดุงยศ พระนา
เวนพิภพพระให้	หน่อท้าวเสวยศวรรย์

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ๒๕๐๓: ๔๙ – ๕๐)

จากตัวอย่างข้างต้นโหรกล่าวเบี่ยงเบนคำทำนายที่แท้จริงให้พระมหาอุปราชาฟังว่า
เหตุการณ์ฉัตรหักนี้หากเกิดในตอนเช้าจะไม่ดี แต่หากเกิดในตอนเย็นจะได้ลาม และจะชนะศึก
สยามในครั้งนี้นั้นมีชื่อเสียงไปทั่ว มีแต่คนนอบน้อม ตำแหน่งอุปราชที่พระองค์เป็นอยู่ก็จะเสื่อมไป
และพระเจ้าหงสาวดีจะมอบแผ่นดินให้ แต่แท้จริงแล้วโหรรู้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นลางร้าย ดังที่
ปรากฏในคำประพันธ์ว่า

ทั้งหลายล้วนจบแจ้ง	เจนไสย ศาสตร์แฮ
เห็นตระหนักแนโน	เหตุห้าว
จักทุลบทูลไท	เกรงโทษ ท่านนา
เสนอแต่ดีกลบร้าย	เกลื่อนร้ายกลายเป็นดี

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ๒๕๐๓: ๔๙)

จากตัวอย่างข้างต้นโหราสามารถพยากรณ์จากเหตุการณ์อันตรายหักได้ว่าเป็นเหตุร้าย แต่ต้อง
ทำนายเบี่ยงเบนไปเพราะไม่อยากถูกลงโทษ

ตัวอย่างจากวรรณกรรมที่แทรกเรื่องการพยากรณ์ข้างต้นทั้งหมด ทั้งที่พยากรณ์จากดวง
ชะตา ความฝัน การเสี่ยงทายและलग ทำให้เห็นว่าคำพยากรณ์ที่ได้มาจากตัวละครที่รู้เรื่องไสย
ศาสตร์และโหราศาสตร์นั้นสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ คำพยากรณ์ที่ตรงตามเหตุการณ์และ
คำพยากรณ์ที่เบี่ยงเบน

คำพยากรณ์ที่ตรงตามเหตุการณ์ คือ คำพยากรณ์จากตัวละครที่รู้เรื่องไสยศาสตร์และ
โหราศาสตร์เป็นไปตามเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นจริง เช่น ในเรื่องลิลิตพระลอ ก่อนที่พระลอจะเดินทาง
ไปพบกับพระเพื่อนพระแพง พระองค์ได้เล่าพระสุบินให้นายแก้วนายขวัญซึ่งเป็นพี่เลี้ยงฟังว่า

พี่ขวัญพี่แก้วพี่	ชวนกัน ฟังรา
เชือกกลมมุกผูกฝัน	ดังนี้
ฝันทรงสังวาลวรรณ	นุชนาง งามนา
สองอุรคเกี้ยวก็	ตื่นขึ้นขวัญหาย ฯ
น้องฝันเห็นกอดแก้ว	กลอยใจ
ฝันว่าอ่อนเสด็จใน	แท่นแก้ว
มะเมอตื่นหลงไหล	หาอ่อน อวลนา
ฝันว่าน้องต้องแล้ว	ราคหมั่นตรึงสมร ฯ
ฝันทรงภูษิตจำ	ไสสุทธิ
พระเกศทัดธารบุษปี	กลืนฟุ้ง
ไปทิศอุไทยอุตุ	ดมยี่ง นันนา
ฝันว่าอ่อนเล่นถุ้ง	ทั่วท้องสระศรี ฯ
หัตถ์ขวาฝันเคล้นดอก	โกมล
กรกอดดอกจกจกล	ฝ่ายซ้าย
ตะเพียนหวนไหวชล	ชมช่อน ไสร์นา
สิงโลดพรวนทองห้วย	หว่างสร้อยสระศรี ฯ

(ลิลิตพระลอ, ๒๕๑๗: ๙๓ – ๙๔)

พระลพทองพระสุบินว่าทรงสังวาลเป็นรูปงูสองตัวแล้วเห็นพระเพื่อนพระแพงมาหาถึงที่บรรทม พระลพทองภูษาที่งดงาม ทัดดอกไม้หอม และได้ลงเล่นน้ำในสระ พระหัตถ์ขวาซ้ายจับดอกบัว และมีปลาต่างๆ วายโอดแล่นอยู่ในสระนั้น

หลังจากที่นายแก้ว นายขวัญได้ฟังแล้วก็ถวายคำพยากรณ์แด่พระลพว่า

สองนายทนายฝันให้ ทำจะได้ดังจินดา พระราชาอย่าเศร้า พรั่งจักสมน้องหน้า นนอ
ทำมีบุญ แลนา ฯ

(ลิลิตพระลอ, ๒๕๑๗: ๙๔)

จากตัวอย่างข้างต้น นายแก้ว นายขวัญพยากรณ์ไว้ว่าพระลพจะได้ครองคู่กับพระเพื่อนพระแพงสมใจ ซึ่งก็เป็นจริงตามนั้น คำพยากรณ์ที่ตรงตามเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้อ่านรู้ล่วงหน้าว่าเรื่องราวต่อไปที่จะเกิดขึ้นกับตัวละครที่ได้รับการพยากรณ์นั้นเป็นอย่างไร ถือเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้อ่านก่อนที่เรื่องจะเกิดขึ้นจริง

คำพยากรณ์ที่เบี่ยงเบน คือ คำพยากรณ์จากตัวละครที่รู้เรื่องไสยศาสตร์และโหราศาสตร์มีการเบี่ยงเบนไปจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง กล่าวคือตัวละครเหล่านั้นไม่กล่าวคำพยากรณ์ตามที่เป็นจริงๆ แต่กลับกล่าวไปเป็นเรื่องอื่นด้วยเหตุผลบางประการ เช่น ในเรื่องสังข์ทอง โหรได้ถวายคำพยากรณ์ที่เบี่ยงเบนเกี่ยวกับโอรสที่เป็นหอยสังข์ของนางจันทเทวีพระมเหสีเอาไว้ว่า

เพราะบ้านเมืองร้ายต้องกลายกลับ

พระองค์ไว้กับโอรสา

เป็นกรรมตามทันกัลยา

แม่นพระบุตราเป็นมนุษย์

จะเลิศจิตเพื่องฟูทั้งกรุงไกร

เคราะห์ร้ายกลายไปเสียสิ้นสุด

บ้านเมืองก็ล้มโทรมทรุด

ม้วยจุติภัยวายปรารถ

แม่นขับไล่ไปไกลบุรี

ธานีจะเย็นเกษมศานต์

อย่าไว้พระทัยให้เนิ่นนาน

เพลิงกาฬจะเผาเอาพารา

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, ๒๕๔๐: ๔๑)

จากตัวอย่างข้างต้น คำพยากรณ์ที่เบี่ยงเบนของโหรกล่าวไว้ว่าโอรสหอยสังข์ของพระนางจันทเทวีจะทำให้บ้านเมืองหายนะ โหรได้กล่าวเบี่ยงเบนคำพยากรณ์จากดีให้เป็นร้ายเพราะได้รับ

สินจ้างจากนางจันทาสนมเอก จะเห็นได้ว่าคำพยากรณ์ที่เปี่ยมเบนไปของโหรส่งผลให้ตัวละครที่ ได้รับคำพยากรณ์ได้รับผลร้ายตามมา กล่าวคือนางจันทเทวีและพระโอรสถูกทำร้ายศวิลผู้หลงเชื่อคำ พยากรณ์นั้นขับไล่ออกจากพระราชวัง

การพยากรณ์ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมต่างๆ เช่น รามเกียรติ์ ลิลิตพระลอ ลิลิตตะเลงพ่าย ขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี สังข์ทอง ราชาริราช และปฐมสมโพธิกถา ฯลฯ มีตัวละครที่มีความรู้ ทางด้านโหราศาสตร์และไสยศาสตร์อธิบายความหมายจากดวงชะตา ความฝัน การเสี่ยงทาย และ ลาง คำอธิบายหรือคำพยากรณ์นั้นอาจจะตรงตามเหตุการณ์หรือเปี่ยมเบนไปก็ได้ ทำให้เห็นอิทธิพล ของการพยากรณ์ว่านอกจากจะส่งผลต่อชีวิตของตัวละครแล้ว ยังช่วยทำให้ผู้อ่านรู้เหตุการณ์ ล่วงหน้าว่าจะเกิดอะไรขึ้นในเนื้อเรื่องต่อไปอีกด้วย

การพยากรณ์นั้นนอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ในวรรณกรรมแล้ว ยังปรากฏเป็น เนื้อหาหลักของเรื่อง อาจเรียกวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเช่นนี้ว่า วรรณกรรมคำพยากรณ์

ความหมายของวรรณกรรมคำพยากรณ์

คำว่า “พยากรณ์” หมายถึง ทำนายหรือคาดการณ์โดยอาศัยหลักวิชา และอาจหมายถึงชื่อ คัมภีร์โหราศาสตร์ว่าด้วยการทำนายก็ได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๗๕๗)

วรรณกรรมคำพยากรณ์ คือ วรรณกรรมที่แต่งขึ้นโดยมีเนื้อหาว่าด้วยการทำนายเหตุการณ์ ล่วงหน้า หรืออธิบายความหมายของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับโหราศาสตร์ซึ่งมี ไสย ศาสตร์รวมอยู่ด้วย ยกตัวอย่างวรรณกรรมคำพยากรณ์ได้ดังนี้

๑. จักรทศปนิ

จักรทศปนิเป็นวรรณกรรมที่พระอุทุมมรามเถระได้แสดงไว้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระเคราะห์ ประจำราศี ลัคนาประจำราศี พระเคราะห์กุมลัคน์ พระเคราะห์อยู่ในที่เป็นสองไปจนถึงเป็นสิบสอง แก่ลัคน์ (ดวงดาวที่มีตำแหน่งเป็น ๒ – ๑๒ จากลัคนา) ซึ่งถือเป็นการพยากรณ์ดวงชะตาตั้งแต่เกิด จนตาย วรรณกรรมเรื่องนี้แม้จะเป็นเรื่องทางโหราศาสตร์แต่เป็นวรรณกรรมที่พระสงฆ์ต้องศึกษา ด้วย ตำนานเล่าว่ามีพระรูปหนึ่งถูกโจรตีจนมรณภาพ พระพุทธเจ้าจึงมีพระพุทธรูปกาให้พระ

อูตตมรามเถรพระสาวกที่มีความสามารถทางโหราศาสตร์ไปสอนวิชาโหราศาสตร์ให้สาวกผู้อื่น
ได้เรียนรู้เรื่องฤกษ์ยามไว้เป็นวิชาป้องกันตัว เมื่อพระอูตตมรามเถรรับพระพุทธรูปมาแล้วก็นำคัมภีร์
โหราศาสตร์ต่างๆ มาสอนสาวกผู้อื่น หนึ่งในนั้นคือจักรทศปี่ (หลวงวิศาลดรุณกร, ๒๕๔๐:
๔๕๘ – ๔๖๑) ต่อมาสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสทรงนำเรื่องจักรทศปี่มา
แปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทยเป็นความเรียงปนกับกาพย์ ทรงนิพนธ์โคลงสี่สุภาพเปิดเรื่อง
๔ บท เนื้อหากล่าวถึงการพยากรณ์ดวงชะตาของมนุษย์ตามราศีเกิดต่างๆ และกล่าวถึงลัคนาที่
สถิตตามราศีต่างๆ เพื่อประทานแก่พระองค์เจ้ากปิธดา (กรมหมื่นภูบาลบริรักษ์)

เรื่องจักรทศปี่ส่วนที่ความเรียง เช่น

อนึ่งผิว่าพระอาทิตย์อยู่ราศีมังกรผู้นั้นจะมีปัญญามาก
ผิว่าพระจันทร์อยู่ราศีมังกร ผู้นั้นจะมีคุณวิชาปรากฏแก่คนทั้งปวง
ผิว่าพระอังคารอยู่ราศีมังกรผู้นั้นจะเป็นใหญ่ประเสริฐด้วยคุณอันอุดม

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ๒๕๓๔: ๑๐)

เรื่องจักรทศปี่ส่วนที่กาพย์ เช่น

ลัคนาอยู่ราศีกันย์	ว่าผู้นั้นงามบวร
ลัคนาพระภุช	ภุชิตตุมาร
ผู้นั้นเมื่อแต่น้อย	ท่านเอาเลี้ยงเป็นลูกหลาน
ที่เกิดมีสถาน	แล้วดว้างข้างประจิม

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ๒๕๓๔: ๒๒)

๒. กาพย์ตำราจอมตรีภพ

กาพย์ตำราจอมตรีภพเป็นวรรณกรรมคำพยากรณ์ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ อาจเรียกว่า “ตำราเศษพระจอม” หรือ “เศษพระจอม” ก็ได้ เป็นตำรา
พยากรณ์ชะตาที่สามารถเรียนรู้เพื่อนำไปทำนายตามได้อย่างง่ายดาย ในวรรณกรรมเรื่องนี้กล่าวไว้ว่า
เราสามารถทำนายชะตาได้จากการหาเศษ โดยนำเลขวันเดือนปีเกิดตามจันทรคติมาบวกกัน ถ้าผล
ที่ออกมามีค่ามากกว่าสิบก็ให้ลบออกด้วยสิบ หากยังเกินอีกก็ให้นำไปลบด้วยสิบอีก ทำเช่นนี้ไป

เรื่อย ๆ จนได้ผลลัพธ์หรือเศษที่ไม่เกินสิบ เมื่อได้เศษมาแล้วให้นำไปเทียบกับกาพย์ตำราจอมตรีภพก็จะได้คำพยากรณ์

ตัวอย่างการคำนวณหาเศษ หากคนเกิดวันเสาร์ (วันที่ ๗) เดือน ๙ (เดือนที่ ๙) ปีมะโรง (ปีที่ ๕) ให้ $๗ + ๙ + ๕$ จะได้ ๒๑ จะเห็นได้ว่าผลลัพธ์ที่ออกมานี้มีค่ามากกว่าสิบ ให้ลบออกด้วยสิบ $๒๑ - ๑๐$ จะได้ ๑๑ ซึ่งก็ยังเกินสิบอยู่ ให้ลบออกด้วยสิบอีกครั้ง $๑๑ - ๑๐$ จะได้ ๑ มีค่าไม่เกินสิบ ถือเป็นเศษที่จะนำมาใช้ทำนาย ตามตำราว่าหากผู้ใดคำนวณเศษได้มีค่าเป็น ๑ จะเกิดผลดังนี้

เศษ ๑ เสาร์ร้อนไฟไหม้

ไร่เรือนที่เพื่อนพึง

จะร้อนระเหระเห

เพราะว่าชะตาเรา

ชะตาใครทั้งชายหญิง

ที่พึงพักพำนักเนา

เร่งเจียมตนอย่าดูเบา

โทษประกอบจึงเกิดกรรม

(ล่อง มีเศรษฐี, ๒๕๒๗: ๑๗๖)

จากตัวอย่างตำราระบุไว้ว่าหากผู้ใดคำนวณได้เศษ ๑ บ้านเรือนของผู้คนนั้นจะเกิดไฟไหม้ ไร่ที่อยู่อาศัยที่พึงพึง ต้องระเหระเห

๓. พุทธทำนายคำกลอน

พุทธทำนายคำกลอนหรือคำทำนายฝันพระยาปัตถวน (พระยาปัตถวน คือ พระเจ้าปเสนทิโกศลแห่งแคว้นโกศลประเทศอินเดีย) ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง แต่งด้วยกลอนสุภาพ เนื้อความใกล้เคียงกับมหาสุบินชาดกซึ่งอยู่ในนิบาตชาดก พุทธทำนายคำกลอนมีใจความว่าคืนหนึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงพระสุบินประหลาด ๑๖ ข้อ เกิดหวั่นพระหฤทัยและตรัสให้พวกพราหมณ์มาพยากรณ์ เหล่าพราหมณ์ต่างลงความเห็นว่าเป็นพระสุบินดังกล่าวบอกเหตุร้าย ให้รีบทำพิธีบูชาญเพื่อสะเดาะเคราะห์ แต่พระนางมัลลิกาพระมเหสีของพระองค์กลับทูลให้พระองค์นำพระสุบินนั้นไปเล่าให้พระพุทเจ้าฟังก่อน เพราะหากพระสุบินนั้นบอกเหตุร้ายจริง พระพุทเจ้าก็น่าจะทรงแนะวิธีแก้ไขได้อย่างละมุนละม่อมกว่าการที่ต้องเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงทรงเล่าพระสุบินประหลาดทั้ง ๑๖ ข้อนั้นให้พระพุทเจ้าฟัง พระพุทเจ้าทรงพยากรณ์ว่าเหตุร้ายนั้นจะ

เกิดขึ้นจริงแต่จะยังไม่เกิดในสมัยพระองค์ จากนั้นพระพุทธเจ้าก็ถวายนาคพยากรณ์ทีละข้อ จนครบ
ทั้ง ๑๖ ข้อ ดังตัวอย่าง

พุทธทำนายค่างลอนหรือคำทำนายฝันพระยาปัตเถวน

๑๑. นั้นฝันเห็นแก่นจันทน์แดง	ราคาแพงเลิศล้ำในต่ำได้
ชายเขลาเอาพอแรงไม่แจ้งใจ	เอาไปแลกนมโคเสียง่ายตาย
พระพุทธทำนายภิปรายโปรด	ภายหน้าโสดหมู่สงฆ์สิ้นทั้งหลาย
จะแนะนำพระธรรมอันเพริศพราย	เที่ยวเร่ขายแลกทรัพย์มาซื้อกิน
ไม่อดสูดูร้ายละอายบาป	นิยมหยาบเอื้อมอาจประมาทหมิ่น
ก่อกรรมกระทำตนให้มลทิน	เหมือนหนึ่งกินยาตายไม่หมายเป็น
	(ลอบอง มีเศรษฐี, ๒๕๒๗: ๑๗)

พระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศลในเรื่องพุทธทำนายค่างลอนหรือคำทำนายฝันพระยา
ปัตเถวนดังกล่าวมีใจความใกล้เคียงกับมหาสุบินชาดกซึ่งอยู่ในนิบาตชาดก มีตัวอย่างดังนี้

พระเจ้าโกศลราชจึงทูลว่า **ภนฺเต ภควา** ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ ในสุบินที่
คำรบสิบเอ็ดนั้น ข้าพระองค์ได้เห็นคนทั้งหลายเอาแก่นจันทน์อันมีราคาประมาณแสน
ตำลึง ไปแลกกับเปรียงเนา (นมโคที่แรมคืนจนบูดเสีย) วิบากผลแห่งสุบินนี้ จะเป็น
อย่างไรพระพุทธเจ้าข้า

สมเด็จพระบรมศาสดาจึงตรัสพยากรณ์ทำนายว่า วิบากผลแห่งสุบินเป็นคำรบสิบเอ็ด
นี้จักมีเมื่อศาสนาแห่งตถาคตเสื่อมทรามลงในอนาคตนั้น แท้จริงในอนาคตกาลภายหน้า
ปัจจุยโลลา อลฺลชีภิกฺขุ ภิกษุผู้อลัชชีทั้งหลายไม่มีความละอายแก่บาป เป็นผู้โลเล
โลกในจุติปัจจุยจักมีขึ้นเป็นอันมาก ภิกษุพวกอลัชชีเหล่านั้น จักเอาธรรมที่ตถาคตกล่าว
ติเตียนความโลภ ไปแสดงให้ชนทั้งหลายอื่นฟัง เพื่อให้ชนทั้งหลายอื่นนั้นละความโลภ
ละความตระหนี่ แล้วแลบริจาดปัจจุยมีจิวรเป็นต้นให้แก่ตนๆ แต่ส่วนพวกอลัชชีภิกษุเอง
นั้นจักไม่อาจที่จะเปลื้องตนของตนให้พ้นจากปัจจุยลาม แล้วแลตั้งอยู่ในทางอันเป็น
ฝักฝ่ายที่จะออกไปจากทุกข์ได้ อนึ่งจักไม่อาจแสดงธรรมกระทำผู้ฟังให้มีหน้าเฉพาต่อ
พระนิพพานได้ เมื่อทายกทั้งหลายได้ฟังแต่บทพญญชนะอันสมบุรณ์ หรือเสียงอันไพเราะ
เหล่านั้นก็พากันบริจาดทานมีจิวรอันมีค่ามากเป็นต้น **อปเร** อลัชชีภิกษุทั้งหลายพวกอื่น

อีก จักนั่งแสดงธรรม ณ ระหว่างถนน แลทางสี่แพร่งแลประตูหลวงเป็นอาทิ ด้วยเห็นแก่
อุปัยทั้งหลายมีกหาปณะแลกึ่งกหาปณะ แลบาทหนึ่งแลมาสกหนึ่งเป็นกำหนด

การที่ภิกษุพวกอลัชชีทั้งหลายเหล่านั้น นำเอาธรรมที่ตถาคตแสดงให้สัตว์ถึงนิพพาน
อันมีค่ามากไปแสดงแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์แก่จตุปัจจัยก็ดี หรือเพื่ออุปัยมีกหาปณะ
แล กึ่งกหาปณะเป็นต้นก็ดีดังที่กล่าวมาด้วยประการดังนี้ ก็เหมือนด้วยบุคคลที่เอาแก่น
จันทร์อันมีราคาแสนหนึ่ง ไปแลกเปลี่ยนเบรียงอันเน่าบูด ที่ปรากฏในสุบินของ
มหาบพิตรนั้น ผลแห่งสุบินเป็นคำรบสิบเอ็ดนี้ มิได้เป็นภัยอันตรายสิ่งใดแก่มหาบพิตร
บพิตรจงทรงแสดงพระสุบินที่คำรบสิบสองเถิด

(นิบาตชาดก เล่ม ๑, ๒๕๔๐: ๒๖๙ – ๒๗๐)

พระพุทธเจ้าได้ทรงพยากรณ์ความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศลที่เห็นชายผู้หนึ่งนำแก่น
จันทร์แดงที่มีราคาไปแลกกับนมวัวว่าต่อไปพระสงฆ์จะสั่งสอนพระธรรมเพื่อหาเงินเลี้ยงชีพ

เห็นได้ว่าพุทธทำนายคำกลอนน่าจะมาจากอรรถกถา महाสุบินชาดกซึ่งเข้าสู่ประเทศ
ไทยพร้อมกับการรับนับถือพระพุทธศาสนา

๔. จดหมายเหตุพระสุบินนิมิตรในรัชกาลที่๑ รัชกาลที่๒ รัชกาลที่๓ และพระสุบิน นิมิตรเพิ่มเติม

จดหมายเหตุพระสุบินนิมิตรในรัชกาลที่๑ รัชกาลที่๒ รัชกาลที่๓ และพระสุบินนิมิตร
เพิ่มเติมเป็นวรรณกรรมที่รวบรวมคำพยากรณ์จากความฝันเอาไว้มากมาย เช่น คำพยากรณ์ของ
พญารัตนปโรหิต พญาพจนา พระอลักษณ์ พระวิเชียรปรีชา และหลวงราชาที่พยากรณ์พระสุบิน
ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๓๓๕

โดยอรรถาธิบายนั้นว่า บุคคลผู้ใดนิมิตรฝันว่าได้ขึ้นอยู่ที่สูง มีปราสาทเป็นต้น แลต้อง
ตัดศีรษะขาดได้พุ่งออกก็ดี แลนิมิตรฝันว่าต้องจำเริญตรวนซื้อคาพันทนาการทั้งปวงก็ดี แล
ในเนื้อความหมวดสุบินนิมิตร ๔๔ มีดังนี้เป็นต้น ผู้นั้นถ้าเป็นไพร่จะได้เป็นพญาเจ้าพญา
เป็นพญาเจ้าพญาจะได้ราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ เป็นพระมหากษัตริย์จะได้เป็น
บรมกษัตริย์ราชอันประเสริฐยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ทั้งปวงในแผ่นดิน แลจะจำเริญ

พระราชพิธีกรรมสมบัติแผ่ไปในพระนครใหญ่น้อยเป็นอันมาก และจะมีความปรารถนา
สิ่งใดจะได้ดังความปรารถนาโดยอันควร. . .

(จดหมายเหตุพระสุบินนิมิตรในรัชกาล
ที่๑ รัชกาลที่๒ รัชกาลที่๓ และพระสุบิน
นิมิตรเพิ่มเติม, ๒๕๕๐: ๘)

หากผู้ใดฝันว่าได้อยู่ในที่สูง เช่น ในปราสาทราชวัง หรือฝันว่าถูกตัดศีรษะ ถูกควักไส้
หรือฝันว่าถูกจำคุก ผู้นั้นจะได้เป็นใหญ่ ปรารถนาสิ่งใดก็จะได้สมปรารถนา

วรรณกรรมคำพยากรณ์มีเนื้อหาว่าด้วยการทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้า หรืออธิบาย
ความหมายของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับโหราศาสตร์ซึ่งมีไสยศาสตร์รวมอยู่ด้วย
ปัจจุบันพบว่าวรรณกรรมประเภทนี้มีอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เช่น จักรทิปนี ภาพดำรา
จอมตรีภพ พุทธทำนายคำกลอน จดหมายเหตุพระสุบินนิมิตรในรัชกาลที่๑ รัชกาลที่๒ รัชกาลที่๓
 เป็นต้น

การพยากรณ์หรือการทำนายเป็นกระบวนการที่มักกล่าวถึงเป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ใน
วรรณกรรมไทยเสมอๆ กระบวนการเหล่านั้นจะถ่ายทอดผ่านตัวละครตัวใดตัวหนึ่งที่มีความรู้
ทางด้านโหราศาสตร์หรือไสยศาสตร์ ทำหน้าที่ทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรืออธิบาย
เหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้นจากดวงชะตา ความฝัน การเสี่ยงทายและลา ง นอกจากจะเป็นส่วนหนึ่ง
ของเหตุการณ์ในวรรณกรรมแล้วการพยากรณ์ยังปรากฏเป็นเนื้อหาหลักของเรื่อง อาจเรียก
วรรณกรรมที่มีเนื้อหาเช่นนี้ว่า วรรณกรรมคำพยากรณ์ ซึ่งมีอยู่ในประเทศไทยหลายเรื่อง
วรรณกรรมคำพยากรณ์ที่น่าสนใจและน่าศึกษาเรื่องหนึ่งคือเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ซึ่งเป็นวรรณกรรม
ที่พยากรณ์จากกลางอันเกิดจากเทพยดาต่างๆ วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมในสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้น มีต้นฉบับเก่าสุดที่พบเป็นเอกสารตัวเขียนในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
มหาราช ต่อมาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่องนี้ได้รับการคัดเลือกให้จารึก
อยู่ในแผ่นศิลาที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาสืบไป

บทที่ ๔

วรรณกรรมคำพยากรณ์เรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์

อาถิไ้โพธิบาทว์เป็นวรรณกรรมคำพยากรณ์ว่าด้วยอุบาทว์ คือ เหตุผิดปกติ และวิธีแก้
อุบาทว์ คำว่า “อาถิไ้โพธิบาทว์” เขียนได้หลายแบบ เช่น อธิไ้โพธิบาทว์ อธิไทโพธิบาทว์ อภิไทย
โพธิบาทว์ อภิไธยโพธิบาทว์ อภิไทโพธิบาทว์ หรือ อภิไทโกธิบาทว์ เป็นต้น แต่ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้
จะขอเลือกใช้คำว่า “อาถิไ้โพธิบาทว์” เป็นคำหลัก ตามที่ปรากฏในจารึก ณ ศาลาศิไ้ใต้ หน้าพระ
มหาเจดีย์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์)

ต้นฉบับเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์เก่าสุดที่พบในขณะนี้และสามารถกำหนดเวลาได้แน่นอนเป็น
เอกสารตัวเขียนที่ขุดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ขุดคือการใช้พู่กันจุ่มหมึก สี หรือการเขียนเส้น
อักษร) มีเนื้อหากล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เทวดารักษาทิศ ๘ องค์ ได้แก่ พระอินทร์ (เทวดารักษา
ทิศตะวันออก) พระเพลิง (เทวดารักษาทิศตะวันออกเฉียงใต้) พระยม (เทวดารักษาทิศใต้) พระ
นารายณ์ (เทวดารักษาทิศตะวันตกเฉียงใต้) พระพิรุณ (เทวดารักษาทิศตะวันตก) พระพาย (เทวดา
รักษาตะวันตกเฉียงเหนือ) พระโสม (เทวดารักษาทิศเหนือ) และพระไพศพ (เทวดารักษาทิศ
ตะวันออกเฉียงเหนือ) เป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้น เหตุการณ์ต่างๆ ที่เทวดาเหล่านี้บันดาลเรียกว่า
อุบาทว์ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ผิดแผกแตกต่างไปจากปกติธรรมดาสามัญโดยทั่วไป (ธนาภิต, ๒๕๔๖:
๔๔๗) อุบาทว์เหล่านี้ถือเป็นกลางบอกเหตุร้ายดี หากเกิดขึ้นแล้วผู้ประสบพบเห็นได้กล่าวมนตร์บูชา
แก้อุบาทว์ พร้อมทั้งถวายแก้ว แหวน เงิน ทอง ดอกไม้ ธูป เทียน เครื่องสักการะต่างๆ ตามที่ระบุ
เอาไว้ในเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ก็จะช่วยแก้เหตุร้ายให้กลายเป็นดี หรือช่วยทำให้เรื่องที่ดีอยู่แล้วดี
ยิ่งขึ้นได้

ความหมายของอาถิไ้โพธิบาทว์

ณัฏฐภัทร จันทวิษ (๒๕๓๐: ๑๘๐ - ๑๘๑) กล่าวถึงความหมายของอาถิไ้โพธิบาทว์เอาไว้ ในหนังสือพระราชพิธีบรมราชาภิเษก (ในหนังสือสะกด “อภิไ้โพธิบาทว์”) ว่า ในด้านโหราศาสตร์ “อาถิไ้โพธิบาทว์” เป็นคำที่ใช้เรียกเทวดารักษาทิศทั้ง ๘ ทิศ ตามคัมภีร์ฮินดูเรียกเทวดาทั้งแปดนี้ว่า อัษฎกบาล ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกจะนำรูปเทวดาอาถิไ้โพธิบาทว์แต่ละทิศมาตั้งประกอบ พิธี หรืออาจเขียนภาพเทวดาอาถิไ้โพธิบาทว์มาแขวนไว้รอบบปรินมณฑล เช่น รอบมณฑลพระกระยาसनาน หรือรอบพระที่นั่งอัฐทิศแต่ละทิศก็ได้ เทวดาอาถิไ้โพธิบาทว์ ดังกล่าวคือ

๑. เทวดารักษาทิศบูรพา (ตะวันออก) คือ พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ๓๓ เศียร ถ้าจะประกอบพิธีแก้อุปาทว์ก็จะใช้รูปเดียวกัน

๒. เทวดารักษาทิศอาคเนย์ (ตะวันออกเฉียงใต้) คือ พระเพลิงทรงระมาดเพลิง ถ้าจะประกอบพิธีแก้อุปาทว์ก็จะใช้รูปเดียวกัน

๓. เทวดารักษาทิศทักษิณ (ใต้) คือพระยมราชทรงนกแสก ถ้าทำพิธีแก้อุปาทว์จะปั้นรูปพระยมทรงกระบือ

๔. เทวดารักษาทิศหรีดี (ตะวันตกเฉียงใต้) คือ พระนารายณ์ (วิษณุ) ทรงครุฑ ถ้าทำพิธีแก้อุปาทว์จะปั้นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ ๔ ตัว

๕. เทวดารักษาทิศประจิม (ตะวันตก) คือ พระพิรุณทรงพญานาค ถ้าทำพิธีแก้อุปาทว์จะปั้นรูปพระพิรุณทรงนาค ๕ ตัว

๖. เทวดารักษาทิศพายัพ (ตะวันตกเฉียงเหนือ) คือ พระพาย (วายุ) ทรงม้าถือพระขรรค์ และวาลวิชนี ถ้าทำพิธีแก้อุปาทว์จะปั้นรูปพระพายทรงม้า ๖ ตัว

๗. เทวดารักษาทิศอุดร (เหนือ) คือ พระโสมะทรงม้า ถ้าทำพิธีแก้อุปาทว์จะปั้นรูปพระโสมะประทับในบุษบก

๘. เทวดารักษาทิศอีสาน (ตะวันออกเฉียงเหนือ) คือ พระไพศพลทรวงหงส์ ถ้าทำพิธีแก้ อุบาทว์จะปั้นรูปพระไพศพลทรวงโค

นาวาอากาศเอก (พิเศษ) แย้ม ประพัฒน์ทอง กล่าวถึงคำ “อาธิให้โพธิบาทว์” เอาไว้ใน หนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพน (๒๕๕๔: ๗๘๔) (ในหนังสือสะกด “อาธิให้โพธิบาท”) ว่าคงจะ ประกอบขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาของคัมภีร์ที่ว่าด้วยอุบาทว์ที่เกิดจากเทวดาภายในตน ซึ่งคำว่า “อาธิให้โพธิบาทว์” สามารถแยกความหมายออกมาได้ดังนี้

อาธิ	น่าจะมาจาก	คำว่า อัฐมุตต	แปลว่า ภายในตน
ใต้ (หรือ) ไท		มาจาก เทว	แปลว่า เทวดา
โพธิ		มาจาก ภูติ	แปลว่า วิญญาณ
บาท (หรือ) บาทว์		มาจาก อุปทุท	แปลว่า เหตุไม่ดี ความทุกข์

แต่เมื่อพิจารณาคำ “อาธิให้โพธิบาทว์” โดยอาศัยพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ในการหาความหมายแล้วจะพบว่า “อาธิให้โพธิบาทว์” อาจหมายถึง ความรู้ด้วยเหตุอัน ไม่เป็นมงคลที่เกิดจากเทวดาผู้เป็นใหญ่ทั้ง ๘ องค์

อาธิ มาจาก อธิ แปลว่า ยิ่ง ใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๓๒๓)

ใต้ ไท แปลว่า ผู้เป็นใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๕๔๘) ในที่นี้หมายถึงเทวดารักษา ทิศผู้เป็นใหญ่ทั้ง ๘ องค์

โพธิ โพธิ์ แปลว่า ความตรัสรู้ ซึ่งต้นไม่เป็นที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๘๐๕) ในที่นี้หมายถึงความรู้

บาทว์ มาจาก อุปบาทว์ แปลว่า อปปริยัจญ์ไร ไม่เป็นมงคล (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๓๘๕)

โดยสรุปแล้วคำว่า “อาธิ์ให้โพธิบาทว์” นั้นเป็นคำที่ใช้เรียกเทวดารักษาทิศทั้ง ๘ องค์ ได้แก่ พระอินทร์ พระเพลิง พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ พระพาย พระโลม และพระไพสพ ซึ่งเป็น เทวดาผู้เป็นใหญ่ที่ชาวโหราศาสตร์ให้ความนับถือ เมื่อแยกคำออกมาหาความหมายแล้วจะพบว่า “อาธิ์ให้โพธิบาทว์” นั้นอาจหมายถึง ความรู้ว่าจะด้วยเหตุอันไม่เป็นมงคลที่เกิดจากเทวดาผู้เป็นใหญ่ ความหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาของวรรณกรรมคำพยากรณ์เรื่อง “อาธิ์ให้โพธิบาทว์” ที่กล่าวถึงลักษณะของอุบาทว์ต่างๆ ที่เกิดจากเทวดารักษาทิศ ๘ องค์ วิธีแก้อุบาทว์โดยการสะเดาะเคราะห์ รวมไปถึงมนตร์บูชาแก้อุบาทว์ที่ใช้ในพิธีแก้อุบาทว์

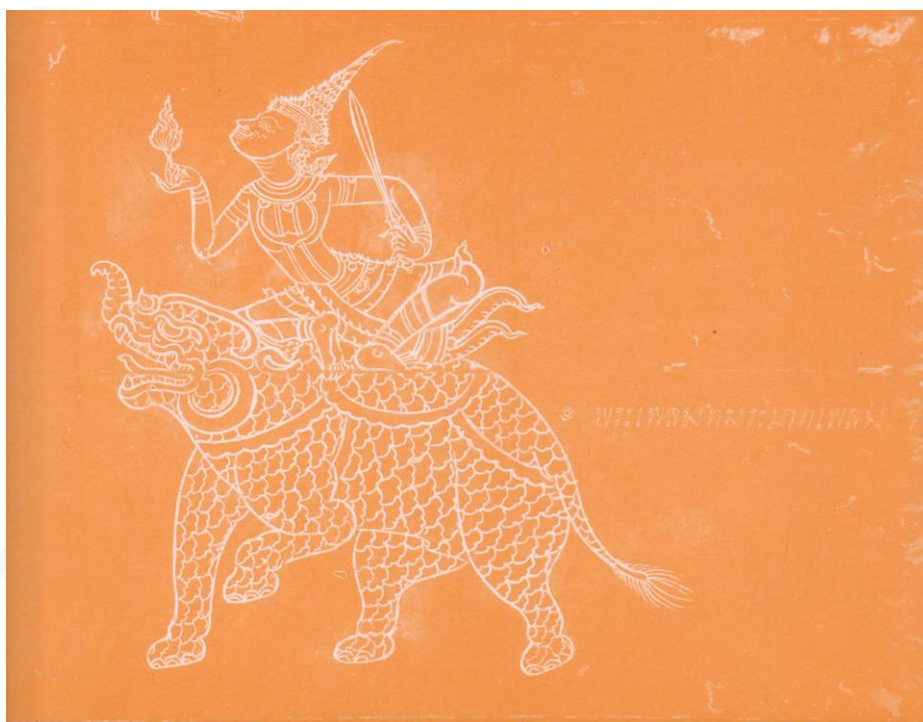
เทวดารักษาทิศ ๘ องค์ มีลักษณะและบทบาทหน้าที่ดังนี้

ภาพที่ ๑ พระอินทร์

ที่มา: ตำราภาพเทวรูปและเทวดานพเคราะห์ (๒๕๓๕: ๑๓๔)

๑. พระอินทร์ เทวดาผู้รักษาทิศตะวันออก ในคัมภีร์เพทกล่าวว่าเป็นเทพที่ยิ่งใหญ่กว่าเทพองค์อื่นๆ เป็นเจ้าแห่งสายฟ้าผู้ถืออสูรบาต บางตำรากล่าวว่าพระอินทร์มีหน้าที่คอยขับไล่และประหารเหล่าอสูร ทั้งยังคอยให้ความสว่างและความชุ่มชื้นอันเป็นประโยชน์แก่การเพาะปลูก ต่อมาในสมัยมหากาพย์พระอินทร์ถูกลดบทบาทลงทั้งยังถูกกล่าวถึงว่าเป็นผู้ที่มีความประพฤติไม่ดีอยู่หลายครั้ง นอกจากสายฟ้าหรือวัชรแล้วพระอินทร์ยังมีอาวุธ คือ ธนู ร้างแห และพระขรรค์ มีพาหนะ ๓ ชนิด คือ รถทองเทียมด้วยม้าสีแดงชื่อวิมานหรือเวชยันต์ ม้าทรงสีขาวชื่ออุจโจหนศระวัส และช้างทรงชื่อไธรวัด (ไธยราพต) หรือเอราวัณ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๖๐ – ๖๑; เสฐียรโกเศศ, ๒๕๑๕: ๑๔; ส. พลายน้อย, ๒๕๑๙: ๒๒๖ – ๒๒๘; มาลัย, ๒๕๔๑: ๑๓๔ – ๑๔๓)

ภาพที่ ๒ พระเพลิง

ที่มา: ตำราภาพเทวรูปและเทวดานพเคราะห์ (๒๕๓๕: ๑๕๙)

๒. พระเพลิง เทวดาผู้รักษาทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเทพที่พราหมณ์ในสมัยโบราณ นับถือมาก มีกายเป็นสีทองคำ มีพาหนะคือระมาด แกะหรือแสงสว่าง มีขวาน โตมร ศร และสามง่าม เป็นอาวุธ พระเพลิงเป็นเทพที่อำนวยประโยชน์แก่มนุษย์หลายด้าน เช่น ช่วยให้แสงสว่าง ช่วยทำอาหารให้สุก เมื่อมนุษย์ตายก็ช่วยชำระร่างกายให้เป็นถ้ำถ่าน เป็นพยานในการกระทำบุญบาปของมนุษย์ นอกจากนี้พระองค์ยังช่วยเป็นสื่อให้เทวดากับมนุษย์ได้ติดต่อกันอีกด้วย (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๖๙; ธีรศานต์ ประจันพล, ๒๕๔๐; มาลัย, ๒๕๔๑: ๑๓๑ – ๑๓๔)

ภาพที่ ๓ พระยม

ที่มา: ตำราภาพเทวรูปและเทวดานพเคราะห์ (๒๕๓๕: ๑๕๘)

๓. พระยม เทวดาผู้รักษาศิได้ เป็นเทพแห่งความตาย มีพักตร์ดูร้าย สีกายเหมือนสีพระอาทิตย์แรกขึ้น แต่ในบางแห่งว่ามีผิวกายสีใบไม้ มีกระบือหรือบางครั้งมีกริโรมันนกแสดเป็นพาหนะ มีอาวุธเป็นคทาขนาดใหญ่ เรียกว่ากาลทัศน์หรือยมทนต์ มีบ่วงเรียกว่ายมบาศเอาไว้คล้องและมัดสัตว์ผู้มีบาป นอกจากนี้พระยมยังมีตาเป็นอาวุธที่เรียกว่านยนาวุธ มีบริวารมากมาย เช่น สุนัข ๒ ตัว นกเค้า นกแสดและนกแร้ง (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๗๒ – ๗๓; ส. พลายน้อย, ๒๕๑๙: ๒๘๐; อัญชลี จิตรสุนทร, ๒๕๒๔; วนากิต, ๒๕๔๖: ๔๔๑)

ภาพที่ ๕ พระนารายณ์

ที่มา: ตำราภาพเทวรูปและเทวดานพเคราะห์ (๒๕๓๕: ๑๖๒)

๕. พระนารายณ์ เทวดาผู้รักษาทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นเทพผู้พิทักษ์รักษาโลก เมื่อเกิด ความทุกข์เข็ญพระองค์จะอวตารลงมาเพื่อนำความสงบสุขกลับคืนมาสู่เหล่าเทวดาและมนุษย์ พระนารายณ์มีอาวุธประจำพระองค์ ๕ อย่าง คือ สังข์ปาณจะชั้นยะ จักรสุทรรศนะหรือวัชรนาภะ คทาเกาโมทกี ธนูศารนคะ และพระขรรค์ชื่อนนทก มีครุฑเป็นพาหนะ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ เกอเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๙)

ภาพที่ ๕ พระพิรุณ

ที่มา: ตำราภาพเทวรูปและเทวดานพเคราะห์ (๒๕๓๕: ๑๓๙)

๕. พระพิรุณ เทวดาผู้รักษาทิศตะวันตก เป็นเทพที่พวกพราหมณ์นับถือกันมากในสมัยพระเวท เพราะสมัยนั้นเชื่อว่าพระพิรุณเป็นเทพผู้ประทานน้ำให้แก่มนุษย์ เป็นผู้ดูแลความเป็นไปของมนุษย์ เป็นผู้รักษาความสุขสวัสดิ์ของมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง ทั้งยังเป็นผู้พิพากษาคคนที่ตายแล้วอีกด้วย ส่วนในมหาภารตะกล่าวว่าพระองค์เป็นโอรสของฤาษีกรรหมพรหมบุตร เป็นเจ้าแห่งฝน น้ำ และทะเล พระหัตถ์ของพระองค์จะถืออาโกศ คือ ร่มที่ถูกน้ำไม่เปียก บ่วงบาศ ใช้คล้องคนไม่ดีไปลงโทษ บางครั้งก็กล่าวว่ามีหม้อน้ำ คันศร หอยสังข์ หีบแก้วมณี หรือดอกบัว มีพญานาคเป็นพาหนะ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๗๐; ส. พลายน้อย, ๒๕๑๙: ๒๘๗ – ๒๙๖; มาลัย, ๒๕๔๑: ๑๑๖ – ๑๒๐)

ภาพที่ ๖ พระพาย

ที่มา: ตำราภาพเทวรูปและเทวดานพเคราะห์ (๒๕๓๕: ๑๖๑)

๖. พระพาย เทวดาผู้รักษาทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นเทพแห่งสายลม มีผิวกายขาว มี ๔ กร ถือลูกศรและธง บ้างว่าถือขนง แตร พระขรรค์ หรือวาลวิชนี มีมฤคเป็นพาหนะ บ้างก็ว่าเป็นม้า หรือรถแก้วเทียมด้วยม้าสีแดงหรือม่วง (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓:

๗๑ – ๗๒; ฌาลั๊ยะ, ๒๕๔๑: ๑๒๘ – ๑๓๑)

ภาพที่ ๗ พระโศภน

ที่มา: ตำราภาพเทวรูปและเทวดานพเคราะห์ (๒๕๓๕: ๑๓๖)

๗. พระโศภน เทวดาผู้รักษาทิศเหนือ พระโศภนคือพระจันทร ผู้มีกำเนิดที่หลากหลาย เช่น เกิดจากการกวนเกษียรสมุทรเพื่อทำน้ำอมฤตหรือเกิดจากการที่พระอิศวรร่วงเวทให้นางฟ้า ๑๕ องค์สลายตัวลงเป็นผง ห่อด้วยผ้าสีเหลืองอ่อน แล้วพรมด้วยน้ำอมฤต เป็นต้น พราหมณ์ถือกันว่าพระองค์เป็นเทพเพศชายที่มีความงามมาก มีรัศมีสีขาว รูปร่างเล็ก มี ๒ กร มักถือดอกบัวหรือคทา มีพาหนะเป็นม้าหรือรถทรงที่มี ๓ ล้อเทียมด้วยม้าสีขาว (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๖๔ – ๖๖; ส. พลายน้อย, ๒๕๑๙: ๓๓๕ – ๓๗๘; มาลัย, ๒๕๔๑: ๘๕ – ๘๗)

ภาพที่ ๘ พระไพศพล

ที่มา: ตำราภาพเทวรูปและเทวดานพเคราะห์ (๒๕๓๕: ๑๔๐)

๘. พระไพศพล เทวดาผู้รักษาศัตวันออกเฉียงเหนือ คือท้าวภูเวรผู้เป็นเจ้าแห่งทรัพย์ เป็นผู้รักษาศักดิ์สิทธิ์ในแผ่นดิน ได้แก่ พวกแร่มีค่า อัญมณีต่างๆ ทั้งยังมีทรัพย์วิเศษ ๙ ประการที่เรียกว่า นวนิธิ อยู่ในครอบครอง พระองค์ยังเป็นเจ้าแห่งพวกคุหยกะ คือ พวกหายตัวหรืออสูรจำพวกหนึ่งซึ่งเฝ้าทรัพย์สินของแผ่นดิน ท้าวภูเวรมีผิวกายสีขาว ถือกทา หรือกระบองยาว ทรงอาภรณ์อย่างเทวดา มีพาหนะเป็นม้าสีขาว บ้างก็ว่าเป็นแกะตัวผู้ ช้างชื่อหิมปาณพระ รถมที่ใช้คนลาก คน หงส์ หรือวัว (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๗๓ – ๗๖; ส. พลายน้อย, ๒๕๑๙: ๒๙๗ – ๓๑๓; มาลัย, ๒๕๔๑: ๑๒๐ – ๑๒๔)

สมัยที่แต่งเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์

เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ไม่สามารถระบุสมัยที่แต่งได้อย่างแน่ชัด แต่อาจบอกได้ว่าเรื่องนี้ น่าจะ แต่งก่อนสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เพราะในจุลศักราช ๑๑๔๔ (พ.ศ. ๒๓๒๕) ซึ่งเป็นปีแรกในรัชกาลมีต้นฉบับตัวเขียนอาถืให้โพธิบาทว์อยู่แล้ว และอาถืลักษณะ ขูดด้วยเส้นทองขึ้นถวายเป็นส่วนหนึ่งของตำราพิชัยสงครามซึ่งเป็นแม่แบบให้อาถืให้โพธิบาทว์ฉบับ อื่นๆ ต่อมา

ผู้แต่งเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์

ไม่ปรากฏหลักฐานว่าผู้ใดเป็นคนแต่งกาพย์เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แต่กาพย์บทสุดท้ายมีว่า

ในลักษณะอักษรพระมนตร์
ด่งน้ออย่าได้สงไสย ฯ

อาจารย์นิพนธ์

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๗ บรรทัดที่ ๑๗)

จากวรรคที่ว่า “อาจารย์นิพนธ์” ในกาพย์ข้างต้นทำให้สันนิษฐานได้ดังนี้

ข้อสันนิษฐานที่ ๑ ผู้แต่งเป็นเจ้าของวิชา คำว่า อาจารย์นิพนธ์ หมายถึง ตัวเจ้าของวิชา หรือผู้คิดค้นวิชาเป็นผู้แต่งวรรณกรรมนี้ด้วยตัวเองทั้งหมด โดยแทนตัวเองด้วยคำว่าอาจารย์ที่เป็น สรรพนามบุรุษที่ ๑

ข้อสันนิษฐานที่ ๒ ผู้แต่งเป็นลูกศิษย์โดยตรง คำว่า อาจารย์นิพนธ์ หมายถึง ครูของผู้แต่ง และเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาให้ เป็นไปได้ว่าครูผู้เป็นเจ้าของวิชาอาจจะสั่งให้ผู้แต่งแต่งกาพย์เรื่องนี้ ขึ้นมาโดยตรง หรือผู้แต่งอาจจะแต่งกาพย์เรื่องนี้ขึ้นเองด้วยความสมัครใจ หลังจากที่ได้เรียนรู้วิชานี้ มาจากเจ้าของวิชาก็เป็นได้

ข้อสันนิษฐานที่ ๓ ผู้แต่งไม่ได้เป็นลูกศิษย์โดยตรง คำว่า อาจารย์นิพนธ์ หมายถึง ครูผู้ได้ สัมผัสความรู้มาแต่อดีตโดยไม่รู้ว่าเป็นใคร ในกรณีนี้เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์อาจได้รับการถ่ายทอดกัน แบบมุขปาฐะมาแต่ก่อน และถ่ายทอดต่อกันมาเรื่อยๆ จนมีผู้สนใจนำความรู้ที่ปรากฏในเรื่องนี้มา

แต่งเป็นกาพย์ในที่สุด พลุหลวง (๒๕๐๙: ๑๙) กล่าวว่า “วิชาการโหราศาสตร์เป็นวิชาที่ละเอียดอ่อน ประณีต ผู้ศึกษาจะต้องค้นคว้าจากคัมภีร์ต่างๆ ซึ่งมีมากมายนับไม่ถ้วน และต้องรู้จักค้นคว้าเก็บสถิติ...” การศึกษาคัมภีร์ เก็บสถิติ จนสามารถรวบรวมเหตุการณ์หรือลักษณะอุบาทว์ต่างๆ ตามที่ปรากฏในเรื่องอาถิให้โศภิตาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิชาโหราศาสตร์ได้นั้นจะต้องใช้เวลามาก ไม่น่าจะสามารถรวบรวมหรือทำสถิติได้เพียงชั่วอายุคนเพียงคนเดียวเท่านั้น เป็นไปได้ว่าน่าจะมีการรวบรวมหรือทำสถิติเกี่ยวกับลักษณะอุบาทว์ต่างๆ สืบต่อกันมาหลายชั่วคนแล้ว จนมาถึงสมัยของผู้แต่งจึงได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาแต่งเป็นวรรณกรรมคำพยากรณ์เรื่องอาถิให้โศภิตา ดังที่ ลออง มีเศรษฐี (๒๕๒๗: ๔๓๗) กล่าวไว้ในหนังสือชุมนุมวรรณกรรมคำทำนายของโหรชาวไทยว่า

พวกโหรโบราณช่างสังเกต ช่างจดจำ เมื่อมีเหตุการณ์แปลกเกิดก็จดจำกันไว้สืบต่อกันมา หลายร้อยหลายพันปีหลายยุคเข้า เหตุการณ์แปลกๆ ก็สะสมมากขึ้น เมื่อมากๆ เข้า โหราก็นำมาประมวลในรูปของคำร้อยกรองเป็นเรื่องเป็นราว ดังที่ปรากฏอยู่ตามสมุดข่อยตามตำราโหรต่างๆ

ดังนั้นผู้เขียนจึงเชื่อตามข้อสันนิษฐานที่ ๓ ว่าผู้แต่งกาพย์เรื่องอาถิให้โศภิตานี้ไม่น่าจะเป็นผู้คิดค้นหรือเป็นเจ้าของวิชาเอง รวมทั้งไม่ได้เป็นลูกศิษย์ของเจ้าของวิชาโดยตรง แต่น่าจะเป็นผู้ได้รับถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมมาแล้วนำมาแต่ง อย่างไรก็ตามเห็นได้ว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในทางไสยศาสตร์หรือโหราศาสตร์เป็นอย่างดี

จุดประสงค์การแต่ง

ผู้แต่งไม่ได้บอกวัตถุประสงค์การแต่งไว้อย่างชัดเจน แต่ได้กล่าวเอาไว้ในเรื่องว่า

จักกล่าวโดยในประกาศ	อาถิให้โศภิตา
ซึ่งเกิดแก่ฝูงโลกีย์	
ขอแจ้งโดยวารบาฬี	ในพระคัมภีร์
อุบาทว์วิบัตินานา	

(จารึกเรื่องอาถิให้โศภิตา แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๔ – ๕)

ในลักษณะอักษรพระมนตร์
ดังนี้จะไว้ให้เห็น

อุปเทศนิพนธ์

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๘)

จากภาพยบแรก วรรคที่หนึ่งว่า **“จักกล่าวโดยในประกาศ”** และภาพยบที่สอง วรรคสุดท้ายว่า **“ดังนี้จะไว้ให้เห็น”** ได้แสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์การแต่งของเรื่องนี้ว่า ผู้แต่งต้องการที่จะแสดงหรือบอกกล่าวเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ให้คนทั่วไปได้รู้จักกันอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ในเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ยังกล่าวอีกว่า

พระมนตร์อักษรจักหมาย
 ดั่งนี้ในลักษณะพระมนตร์

ไว้ให้สืบสาย

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๘๙)

บูชาด้วยมนตร์อันมี
ลิขิตไว้ให้สืบสาย

วาระพระบาฬี

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๒ บรรทัดที่ ๑๓ – ๑๔)

ในลักษณะอักษรพระมนตร์
จะได้จงแจ้งสืบไป

ดั่งนี้ยาฉน

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๕ บรรทัดที่ ๑๖ – ๑๗)

จากภาพยบแรก วรรคที่สองว่า **“ไว้ให้สืบสาย”** ภาพยบที่สอง วรรคสุดท้ายว่า **“ลิขิตไว้ให้สืบสาย”** และภาพยบสุดท้าย วรรคสุดท้ายว่า **“จะได้จงแจ้งสืบไป”** ดังกล่าวข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์การแต่งว่าผู้แต่งต้องการจะให้ผู้อ่านถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์สืบต่อไป

นอกจากจะสามารถสันนิษฐานจุดประสงค์การแต่งเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ได้จากตัวบทของเรื่องแล้ว ยังสามารถสันนิษฐานจุดประสงค์การแต่งได้จากการอ่านเนื้อหาของเรื่องด้วย กล่าวคือเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์นั้นมีเนื้อหากล่าวถึงอุบาทว์ต่างๆ ที่เกิดจากเทวดารักษาทิศทั้งแปด วิธีแก้อุบาทว์ มนตร์บูชาแก้อุบาทว์ รวมไปถึงพระคาถาสำหรับทิศทั้ง ๘ หรือผลลัพธ์จากการเกิดอุบาทว์ที่

ปรากฏอยู่ในต้นฉบับตัวเขียน เนื้อหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งมีความตั้งใจจะให้ผู้อ่านนำความรู้ที่ได้จากเรื่องนี้ไปใช้อธิบายเหตุการณ์ผิดปกติหรืออุบาสวาทต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งยังต้องการให้ผู้อ่านนำความรู้ไปใช้เป็นแบบอย่างในการประกอบพิธีแก้อุบาสวาทเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลดังที่ปรากฏไว้ในกาพย์ว่า

บูชาด้วยเวทพระมนตร์ อุปเทศนิพนธ์
 ลิขิตไว้ในอักษร
 เปนศรีสฤติยส์เถียรสภาพร อาจดับทุกข์ธร
 มนต์ให้เหือดหาย

(จารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๔ บรรทัดที่ ๑๒ – ๑๓)

การประกอบพิธีแก้อุบาสวาทให้ยึดทิศที่เกิดอุบาสวาทเป็นสำคัญ อุบาสวาทเกิดทางทิศใดให้บูชาเทวดาที่รักษาทิศนั้น ดังที่พระญาณเวท (ศุข ศุขโชติ) โหรประจำราชสำนักในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้กล่าวถึงหลักการแก้อุบาสวาทเอาไว้ในหนังสือโลกมนุษย์ อภิไธยโพธิบาทว์ เคล็ดกลางต่างเรื่อง ปกิณกะประพันธ์ (๒๕๓๖: ๒๘) ว่า “...ให้ถือที่เกิดอุบาสวาทนั้นเป็นใหญ่จะเป็นอุบาสวาทอะไรก็ตาม เกิดในทิศไหนให้ยึดทิศนั้นเป็นอุบาสวาท ดังตัวอย่าง ฟ้าผ่าในตำรากล่าวว่าเป็นอุบาสวาทพระอินทร์ ประจำทิศตะวันออก แต่ถ้าเกิดทางทิศตะวันตกให้เรียกตามทิศว่า อุบาสวาทพระพิรุณ แลเวลานุชาาก็ให้บูชาพระพิรุณเทวดา”

สันนิษฐานว่าเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์น่าจะแต่งขึ้นเพื่อให้คนชนชั้นสูงที่เป็นผู้ชายได้ศึกษากันเป็นหลัก ดังที่พลูหลวงได้กล่าวเอาไว้ในหนังสือคติสยามว่า “ตำราอาถิให้โพธิบาทว์นั้นเป็นคัมภีร์ที่ผู้ดีหรือชายชาติศรีจะต้องรู้จักกันดีอยู่แล้ว” (พลูหลวง, ๒๕๓๙: ๓๗) เพื่อนำมาใช้ประกอบพิธีแก้อุบาสวาทในการทำสงคราม เพราะเนื้อหาของเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์พิชัยสงครามที่ใช้ในการศึกสงครามสมัยโบราณ กล่าวคือหากเกิดเหตุการณ์ต่างๆ เช่น อาวุธ อันได้แก่ เสโล โตมร ขรรค์ จักร หักเองโดยไม่ทราบสาเหตุ หรืออาวุธตีกันเองโดยไม่มีคนถือ ช้างม้าซึ่งเป็นสัตว์ที่ใช้เป็นพาหนะในการสงครามตื่นตกใจเองโดยไม่มีสาเหตุ เห็นหอก ดาบเป็นเลือดต่างๆ ตามที่ปรากฏในเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ในช่วงที่จะมีการทำสงครามหรือในขณะที่มีสงครามแล้วก็ให้ทำการประกอบพิธีแก้อุบาสวาทเพื่อจะได้ไม่เกิดผลกระทบที่ไม่ดีต่างๆ ตามมานั่นเอง

นอกจากเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์จะใช้ประกอบพิธีแก้อุบาทว์ในช่วงสงครามแล้ว พบว่าเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ก็สามารถใช้ประกอบพิธีแก้อุบาทว์ในช่วงอื่นๆ ได้อีกด้วย สังเกตได้จากเนื้อหาของเรื่องในส่วนที่กล่าวถึงอุบาทว์ที่เกิดจากเทวดารักษาทิศทั้ง ๔ องค์ว่าไม่ได้กล่าวถึงแต่อุบาทว์ที่จะพบเห็นได้แต่ในช่วงที่มีการรบเท่านั้น ลักษณะอุบาทว์ต่างๆ ที่ปรากฏในเรื่องยังสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในเวลาปกติ นอกเหนือไปจากช่วงที่มีการรบด้วย เช่น ฟ้าผ่าลงบนแผ่นดิน เห็นนกที่ไม่ไว้วัยจะเข้าบ้านบินเข้าบ้าน ภูพิษขึ้นมาบนเรือน เงินทองตกในเรือนและหายไป เป็นต้น

เทพย์ สาริกบุตร (ม.ป.ป.: ๔ - ๙) ได้กล่าวถึงสมัยที่มีการนำความรู้จากเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ไปประกอบพิธีแก้อุบาทว์นอกเหนือไปจากการประกอบพิธีในการสงครามว่ามีปรากฏให้เห็นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเมื่อครั้งที่มีการประกอบพระราชพิธียกเสาหลักเมืองในวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๖ ปีชวด ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ เวลา ๖ นาฬิกา ๕๔ นาที ในวันเวลากล่าวได้เกิดเหตุมหัศจรรย์ขึ้น กล่าวคือ ทุกคนที่ไปร่วมในงานพิธีในครั้งนั้นได้เห็นเสาหลักเมืองเคลื่อนตัวสูงตัวเล็กๆ สัตว์ตายอยู่ที่กันหลุม เหตุการณ์ดังกล่าวสร้างปริวิตกให้แก่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นอย่างมาก พระองค์จึงทรงเรียกประชุมเหล่าเสวกามาตย์ ราชบัณฑิต โหราจารย์ และพระราชาคณะผู้รู้ทั้งปวงมารวมประชุมกันถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าจะเป็มนงคลนิมิตหรืออวมงคลนิมิต ผู้รู้ทั้งปวงต่างลงความเห็นอย่างสอดคล้องกันว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจัดอยู่ในอวมงคลนิมิตอันจะนำมาซึ่งความเสื่อมโทรม ให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์โดยอาศัยอำนาจพระปริตรพุทธมนต์ จัดตั้งบัตรพลีสังเวทยเทพยดาตามที่ปรากฏอยู่ในตำราอาถิให้โพธิบาทว์ ทั้งยังให้จุดเทียนชัยเท่าพระชนมายุพรรษา จุดเทียนมหามงคลเพื่อเป็นพุทธบูชาและเทพบูชาเพื่อเสี่ยงทายว่าการสะเดาะเคราะห์ในครั้งนั้นจะสำเร็จหรือไม่ โดยเชื่อว่าหากเทียนลุกลอดการประกอบพิธีพระเคราะห์นั้นจะผ่านพ้นไป แต่ถ้าหากเทียนดับก็อาจจะมีอันตรายเกิดขึ้น หลังจากพระองค์ได้รับคำแนะนำแล้วก็ทรงจัดพิธีแก้อุบาทว์เพราะไม่ต้องการให้เกิดเหตุร้ายในบ้านเมือง

อาถืให้โพธิบาทว์ฉบับต่างๆ

วรรณกรรมคำพยากรณ์เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ที่ใช้ศึกษาครั้งนี้มี ๔ ส่วน

๑. จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
๒. ต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์สมุดไทยดำเส้นทอง
๓. ต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์สมุดไทยขาวเส้นหมึก
๔. เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ฉบับพิมพ์ในประชุมจารึกวัดพระเชตุพน

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะยัดจารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามซึ่งจารึกในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นสำนวนหลัก

จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ในวัดพระเชตุพนมีจำนวนทั้งหมด ๔ แผ่น ประกอบไปด้วยจารึกที่ติดอยู่บนผนังในประธานของศาลาหน้าพระมหาเจดีย์หลังใต้ที่แสดงอุบาทว์หรือเหตุการณ์ผิดปกติต่างๆ จากเทวดารักษาทิศ ๗ องค์ คือ พระอินทร์ พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ พระโสม พระพาย พระไพลพพร้อมกันวิธีแก้อุบาทว์ จำนวน ๗ แผ่น ไม่พบจารึกที่ว่าด้วยลักษณะอุบาทว์และวิธีแก้อุบาทว์ที่เกิดจากพระเพลิง นอกจากนี้ยังมีจารึกบริเวณคอสองเหลี่ยมที่แสดงมนตร์บูชาแก้อุบาทว์จากเทวดารักษาทิศทั้ง ๔ องค์อีก ๑ แผ่น

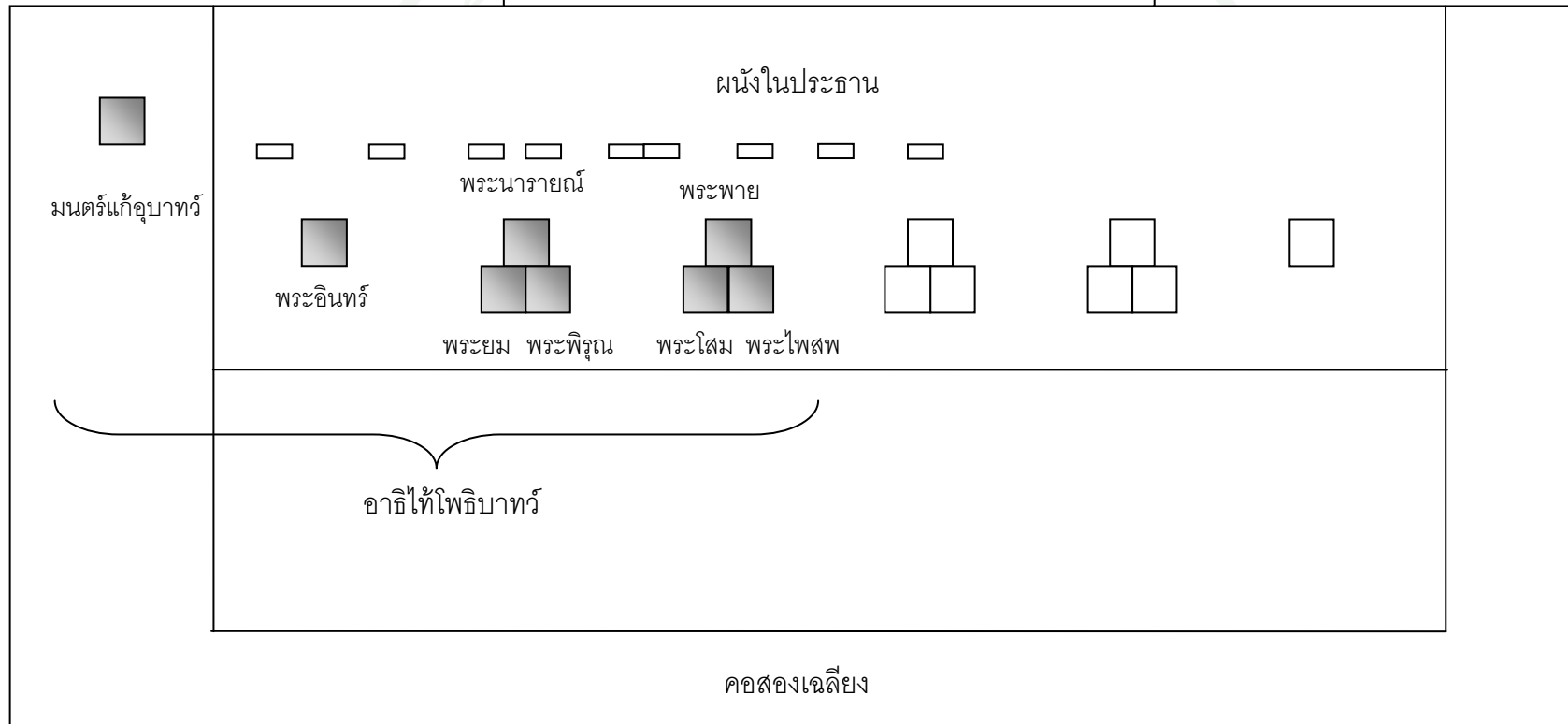
จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ทั้ง ๔ แผ่นเป็นรูปสี่เหลี่ยม จัดใส่กรอบ ๓ กรอบ กรอบแรกเป็นรูปสี่เหลี่ยมตามรูปร่างของจารึก กล่าวถึงลักษณะอุบาทว์ที่เกิดจากพระอินทร์และวิธีแก้อุบาทว์พระอินทร์ กรอบที่ ๒ เป็นจารึก ๓ แผ่นวางซ้อนกันโดยให้ ๒ แผ่นอยู่ด้านล่างและอีก ๑ แผ่นอยู่ด้านบน กล่าวถึงลักษณะอุบาทว์ที่เกิดจากพระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ และวิธีแก้อุบาทว์พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ กรอบที่ ๓ เป็นจารึก ๓ แผ่นวางซ้อนกันโดยให้ ๒ แผ่นอยู่ด้านล่างและอีก ๑ แผ่นอยู่ด้านบนเช่นเดียวกับกรอบที่ ๒ กล่าวถึงลักษณะอุบาทว์ที่เกิดจากพระโสม พระพาย พระไพลพ และวิธีแก้อุบาทว์พระโสม พระพาย พระไพลพ ส่วนจารึกที่แสดงมนตร์บูชาแก้อุบาทว์จากเทวดารักษาทิศทั้ง ๔ องค์นั้น ไม่ได้ใส่กรอบแต่จะฝังแนบไปกับคอสองเหลี่ยม

จารึกอาธิไต้โพธิบาทว์

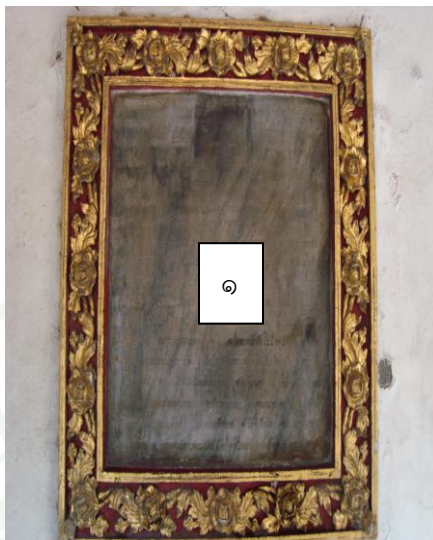
ภาพที่ ๙ กราฟิกแสดงสถานที่ติดจารึกเรื่องอาธิไต้โพธิบาทว์
ที่มา: สมใจ โพธิ์เขียว (๒๕๕๐: ๓๖)

ศาลาหน้าพระมหาเจดีย์หลังใต้ (ด้านหลัง)

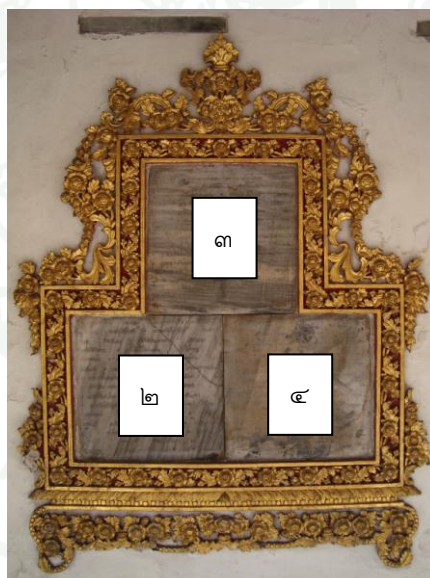

ภาพที่ ๑๐ แผนผังแสดงตำแหน่งจารึกเรื่องอาทิไ้โพธิบาทว์

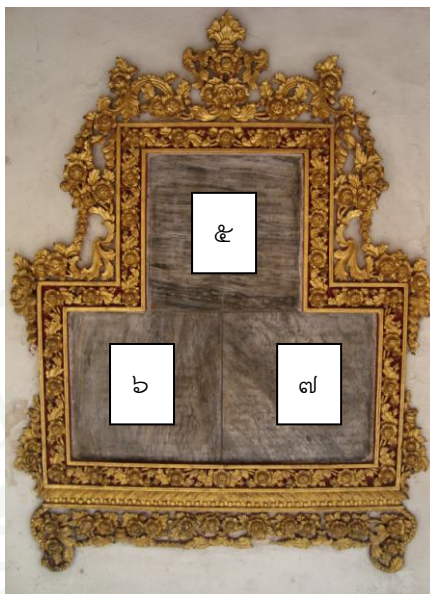
ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ภาพที่ ๑๑ จารึกกรอบที่ ๑ แผ่นที่ ๑ แสดงอุบาถ์พระอินทร์ กรอบรูปสี่เหลี่ยม
ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ภาพที่ ๑๒ จารึกกรอบที่ ๒ แผ่นที่ ๒ แสดงอุบาถ์พระยม แผ่นที่ ๓ แสดงอุบาถ์พระ
นารายณ์ แผ่นที่ ๔ แสดงอุบาถ์พระพิรุณ วางซ้อนกันโดยให้ ๒ แผ่นอยู่ด้านล่าง
และอีก ๑ แผ่นอยู่ด้านบน
ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ภาพที่ ๑๓ จารึกกรอบที่ ๓ แผ่นที่ ๕ แสดงอุบาทว์พระพาย แผ่นที่ ๖ แสดงอุบาทว์พระโสม
แผ่นที่ ๗ แสดงอุบาทว์พระไพศพ วางซ้อนกันโดยให้ ๒ แผ่นอยู่ด้านล่าง
และอีก ๑ แผ่นอยู่ด้านบน
ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

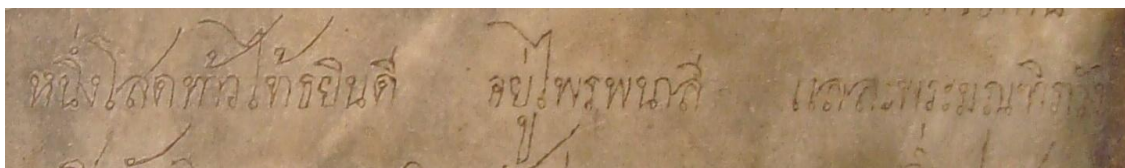
ภาพที่ ๑๔ จารึกแผ่นที่ ๘ แสดงมนตร์บูชาแก้อุบาทว์ไม่มีกรอบ
ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

การจัดวางจารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ที่วัดพระเชตุพนในปัจจุบันนั้นไม่ได้เรียงตามลำดับเรื่อง หากจะจัดวางตามลำดับเรื่องอย่างถูกต้องแล้วจะต้องเริ่มจากจารึกที่แสดงลักษณะอุบาทว์และวิธีแก้อุบาทว์พระอินทร์ ลักษณะอุบาทว์และวิธีแก้อุบาทว์พระเพลิง (ที่สุณฺหยา) ลักษณะอุบาทว์และวิธีแก้อุบาทว์พระยม ลักษณะอุบาทว์และวิธีแก้อุบาทว์พระนารายณ์ ลักษณะอุบาทว์และวิธีแก้อุบาทว์พระพิรุณ ลักษณะอุบาทว์และวิธีแก้อุบาทว์พระพาย ลักษณะอุบาทว์และวิธีแก้อุบาทว์พระโสม ลักษณะอุบาทว์และวิธีแก้อุบาทว์พระไพศพ ปิดท้ายด้วยจารึกที่แสดงมนตร์บูชาแก้อุบาทว์ตามลำดับ สัมผัสระหว่างบทของคำประพันธ์จึงจะถูกต้อง

จารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์จำนวน ๘ แผ่น แต่ละแผ่นมีสภาพที่แตกต่างกันเล็กน้อย ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ดี พบรอยแตกหักหรือชำรุดตามกาลเวลาบ้าง แสดงให้เห็นว่าทางวัดพระเชตุพนให้ความสำคัญ ดูแล ซ่อมแซม และเก็บรักษาเอาไว้เป็นอย่างดี แม้จารึกที่แสดงลักษณะอุบาทว์ที่เกิดจากพระเพลิงยังหาไม่พบก็ตาม สันนิษฐานว่าจารึกแผ่นนั้นอาจจะสูญหายไปเมื่อบูรณปฏิสังขรณ์วัดครั้งใดครั้งหนึ่ง

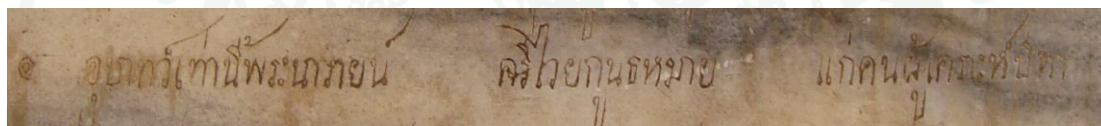
ลักษณะการจารึกตัวอักษรของจารึกแผ่นที่ว่าด้วยลักษณะอุบาทว์และวิธีแก้อุบาทว์ของเทวดารักษาทิศทั้ง ๗ แผ่นนั้นจะจารึกเรียงไปทางด้านขวาเรื่อยๆ จนสุดแผ่นจารึก ไม่มีการขึ้นบรรทัดใหม่เมื่อจบแต่ละบาทเหมือนแบบอย่างการเขียนคำประพันธ์ในสมัยปัจจุบัน แต่ผู้อ่านก็สามารถอ่านได้อย่างสะดวก เนื่องจากการจารึกเครื่องหมายวรรคตอนโบราณต่างๆ กำกับเอาไว้ได้แก่ เครื่องหมายตาไก่ ดาวัว หรือฟองมัน “๐” จะจารึกไว้เมื่อมีการเริ่มต้นเรื่องหรือขึ้นบทใหม่ เครื่องหมายละสุด “ะ” จารึกเอาไว้ตอนท้ายข้อความของแผ่นจารึกที่มีที่ว่างเหลืออยู่ แต่ยังไม่ใช่ตอนท้ายสุด และเครื่องหมายอังคั่นโคมุตร “๕ ๐” จารึกเอาไว้ตอนท้ายสุดของจารึกแต่ละแผ่น เครื่องหมายวรรคตอนเหล่านี้ช่วยแสดงตำแหน่งของข้อความ ทำให้ไม่ล้นตา ลายมือที่จารึกนั้นแตกต่างกัน สันนิษฐานว่าคงใช้คนหลายคนในการจารึก แม้ว่าลายมือจะต่างกันแต่ก็พบว่าลักษณะลายมือของจารึกทุกแผ่นนั้นมีความสวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย น่าจะเป็นลายมือของอาลักษณ์ขนาดตัวอักษรที่ใช้ในการจารึกนั้นแตกต่างกันตามความยาวของเนื้อหา ถ้าเนื้อหามากตัวอักษรจะค่อนข้างเล็ก ถ้าเนื้อหาน้อยตัวอักษรจะใหญ่ขึ้นเพื่อให้เต็มแผ่นจารึกพอดี

ลักษณะตัวอักษรที่ปรากฏบนแผ่นศิลาแล้วมีความแตกต่างกัน เช่น

ภาพที่ ๑๕ ลักษณะตัวอักษรบนจารึกแผ่นที่ ๑ แสดงอุบาทว์พระอินทร์
ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

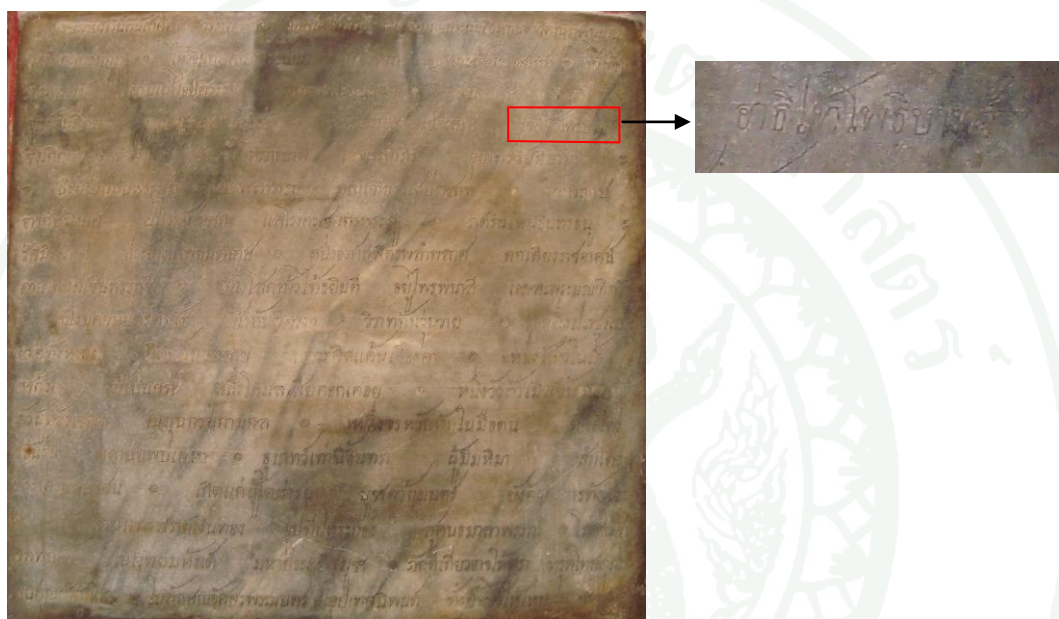
จากตัวอย่างข้างต้น ตัวอักษรบนจารึกแผ่นที่ ๑ จะเป็นระเบียบ ตัวค่อนข้างใหญ่ หัวของตัวอักษรก็จะมีขนาดใหญ่และเห็นได้ชัดเจน

ภาพที่ ๑๖ ลักษณะตัวอักษรบนจารึกแผ่นที่ ๓ แสดงอุบาทว์พระนารายณ์
ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

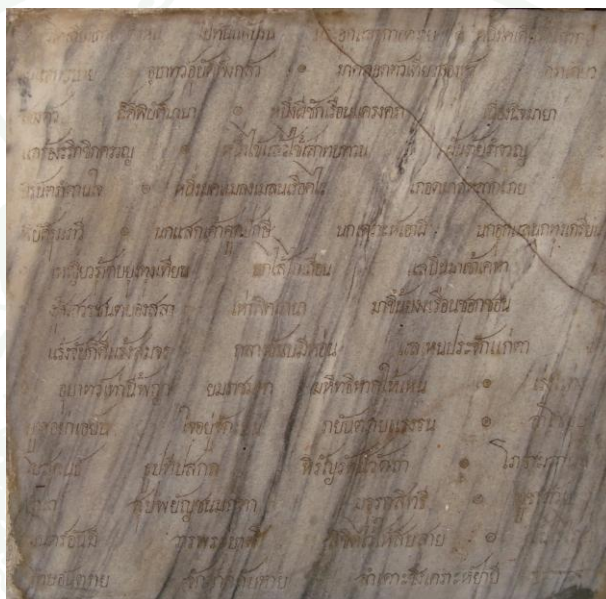
จากตัวอย่างข้างต้น ตัวอักษรบนจารึกแผ่นที่ ๓ จะค่อนข้างเป็นระเบียบ ตัวค่อนข้างลีบและเล็ก หัวของตัวอักษรมีขนาดเล็ก

จารึกแผ่นที่ ๑ มี ๑๘ บรรทัด เป็นภาพ ๒๓ บท จารึกด้วยตัวอักษรไทย แผ่นศิลาอยู่ในสภาพสมบูรณ์ พบความเสียหายน้อยมาก เนื่องจากคราบถั่ว ตัวอักษรที่อยู่บนจารึกค่อนข้างชัดเจน เนื้อหาของจารึกแผ่นนี้ว่าด้วยบทพระนามพจน์ ลักษณะอุปาทว์ต่างๆ ที่เกิดจากพระอินทร์ รวมไปถึงวิธีแก้อุปาทว์ที่เกิดจากพระอินทร์ ในจารึกแผ่นนี้ยังได้ปรากฏคำว่า “อาธิให้โพธิบาทว์” เอาไว้ในบรรทัดที่ ๔ บทที่ ๖ ด้วย

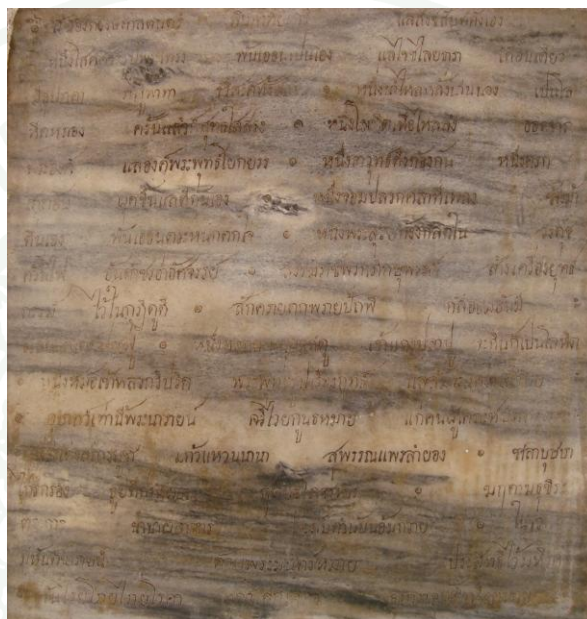
ภาพที่ ๑๗ จารึกแผ่นที่ ๑ แสดงอุปาทว์พระอินทร์
ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

จารึกแผ่นที่ ๒ มี ๑๕ บรรทัด เป็นกาพย์ ๑๖ บท จารึกด้วยตัวอักษรไทย แผ่นศิลามีร่องรอยการแตกหักบริเวณมุมด้านขวาของจารึกอย่างชัดเจน แต่ถึงอย่างไรนั้นก็ได้ส่งผลต่อการอ่านเนื้อหาของเรื่องอาถิให้โพริบาห์แต่อย่างใด เนื่องจากเนื้อความที่อยู่บนจารึกนั้นไม่ได้ขาดหาย ตัวอักษรที่อยู่บนจารึกชัดเจนมาก เนื้อหาของจารึกแผ่นนี้ว่าด้วยลักษณะอุปาทว์ต่างๆ ที่เกิดจากพระยม รวมไปถึงวิธีแก้อุปาทว์ที่เกิดจากพระยม

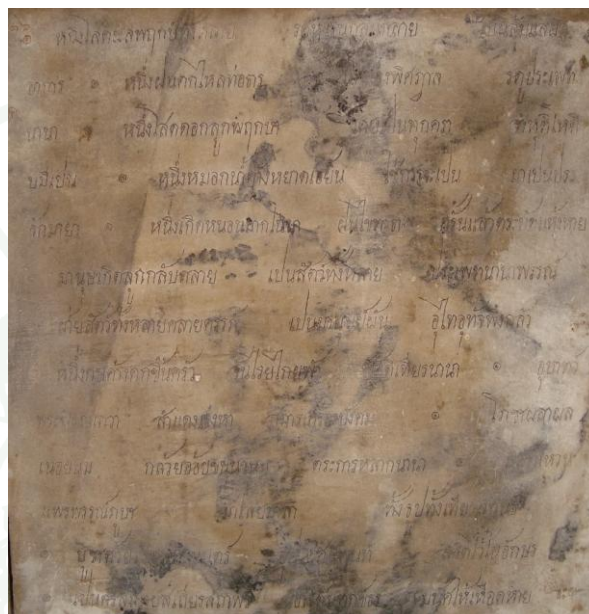
ภาพที่ ๑๘ จารึกแผ่นที่ ๒ แสดงอุปาทว์พระยม
ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

จารึกแผ่นที่ ๓ มี ๑๗ บรรทัด เป็นกาพย์ ๑๘ บท จารึกด้วยตัวอักษรไทย แผ่นศิลาอยู่ในสภาพสมบูรณ์ พบความเสียหายน้อยมาก เนื้อความครบถ้วน ตัวอักษรที่อยู่บนจารึกค่อนข้างชัดเจน เนื้อหาของจารึกแผ่นนี้ว่าด้วยลักษณะอุบาทว์ต่างๆ ที่เกิดจากพระนารายณ์ รวมไปถึงวิธีแก้อุบาทว์ที่เกิดจากพระนารายณ์

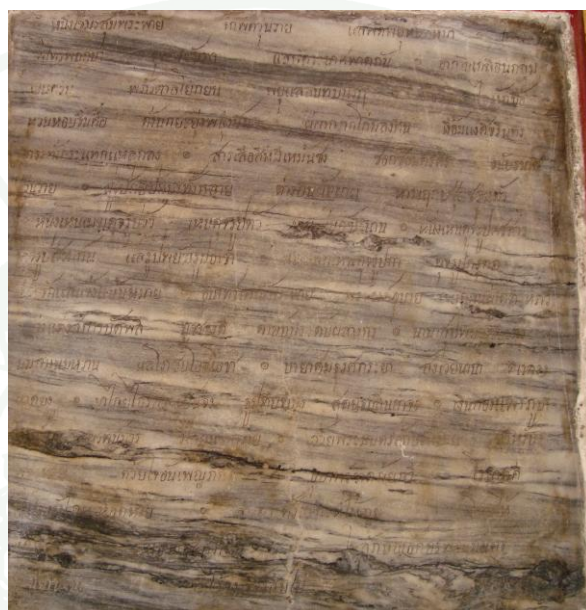
ภาพที่ ๑๙ จารึกแผ่นที่ ๓ แสดงอุบาทว์พระนารายณ์
ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

จารึกแผ่นที่ ๔ มี ๑๓ บรรทัด เป็นกาพย์ ๑๓ บท จารึกด้วยตัวอักษรไทย แผ่นศิลามีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ตัวอักษรบางช่วงเลือน เนื้อหาของจารึกแผ่นนี้ว่าด้วยลักษณะอุปาทว์ต่างๆ ที่เกิดจากพระพิรุณรวมไปถึงวิธีแก้อุปาทว์ที่เกิดจากพระพิรุณ

ภาพที่ ๒๐ จารึกแผ่นที่ ๔ แสดงอุปาทว์พระพิรุณ
ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

จารึกแผ่นที่ ๕ มี ๑๗ บรรทัด เป็นภาพ ๒๐ บท จารึกด้วยตัวอักษรไทย แผ่นศิลาอยู่ในสภาพสมบูรณ์ เนื้อความครบถ้วน ตัวอักษรที่ปรากฏบนจารึกค่อนข้างชัดเจน มีส่วนที่เลือนรางเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เนื้อหาของจารึกแผ่นนี้ว่าด้วยลักษณะอุบาทว์ต่างๆ ที่เกิดจากพระพายุรวมไปถึงวิธีแก้อุบาทว์ที่เกิดจากพระพายุ

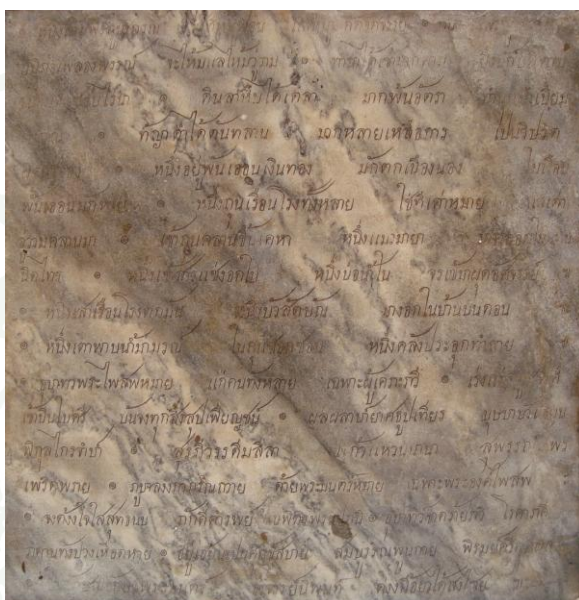
ภาพที่ ๒๑ จารึกแผ่นที่ ๕ แสดงอุบาทว์พระพายุ
ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

จารึกแผ่นที่ ๖ มี ๑๕ บรรทัด เป็นภาพ ๑๕ บท จารึกด้วยตัวอักษรไทย แผ่นศิลาอยู่ในสภาพสมบูรณ์ ตัวอักษรบนจารึกในแถบด้านซ้ายบางส่วนเลือน เนื้อหาของจารึกแผ่นนี้ว่าด้วยลักษณะอุบาสวต่าง ๆ ที่เกิดจากพระโสมรวมไปถึงวิธีแก้อุบาสวที่เกิดจากพระโสม

ภาพที่ ๒๒ จารึกแผ่นที่ ๖ แสดงอุบาสวพระโสม
ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

จารึกแผ่นที่ ๗ มี ๑๗ บรรทัด เป็นกาพย์ ๒๐ บท จารึกด้วยตัวอักษรไทย แผ่นศิลาอยู่ในสภาพสมบูรณ์ เนื้อความครบถ้วน ตัวอักษรที่ปรากฏบนจารึกค่อนข้างชัดเจน เนื้อหาของจารึกแผ่นนี้ว่าด้วยลักษณะอุบาทว์ต่างๆ ที่เกิดจากพระไพสพรวมไปถึงวิธีแก้อุบาทว์ที่เกิดจากพระไพสพ

ภาพที่ ๒๓ จารึกแผ่นที่ ๗ แสดงอุบาทว์พระไพสพ

ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

จารึกแผ่นสุดท้ายที่ไม่ได้จัดใส่กรอบนั้น มี ๑๙ บรรทัด จารึกด้วยตัวอักษรขอมและตัวอักษรไทย ส่วนที่จารึกด้วยตัวอักษรขอมเป็นคาถาภาษาบาลี ๘ คาถา มีเนื้อหากล่าวถึงมนตร์บูชาแก้อุปัทวจากเทวดารักษาทิศทั้ง ๘ องค์ ส่วนที่จารึกด้วยตัวอักษรไทยเป็นภาษาไทย จารึกกำกับไว้ข้างหน้ามนตร์บูชาแก้อุปัทวที่เป็นตัวอักษรขอมแต่ละคาถา บอกว่าเป็นมนตร์บูชาแก้อุปัทวของเทวดาองค์ใด แผ่นศิลาอยู่ในสภาพสมบูรณ์ เนื้อความครบถ้วน ตัวอักษรที่ปรากฏบนจารึกค่อนข้างชัดเจน

ภาพที่ ๒๔ จารึกแผ่นที่ ๘ แสดงมนตร์บูชาแก้อุปัทว

ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ที่วัดพระเชตุพนมีจำนวน ๘ แผ่น ประกอบด้วยจารึกที่แสดงลักษณะอุปัทวที่เกิดจากจากเทวดารักษาทิศและวิธีแก้อุปัทวจำนวน ๗ แผ่น นอกจากนี้ยังมีจารึกอักษรขอมแสดงมนตร์บูชาแก้อุปัทวจากเทวดารักษาทิศอีก ๑ แผ่น จารึกส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ และเมื่อนำเนื้อหาส่วนที่กล่าวถึงลักษณะอุปัทวและวิธีแก้อุปัทวจากจารึกมาเทียบกับฉบับตัวเขียนและฉบับพิมพ์แล้วพบว่าเนื้อหามีความครบถ้วนสมบูรณ์ดี แต่แผ่นจารึกที่วาดด้วยลักษณะอุปัทวและวิธีแก้อุปัทวจากพระเพลิงขาดหายไป ๑ แผ่น สันนิษฐานว่าในอดีตต้องมีจารึกพระเพลิงอยู่ด้วย เนื่องจากยังปรากฏมนตร์บูชาแก้อุปัทวพระเพลิงอยู่ เมื่อดูลักษณะตัวอักษรที่ปรากฏบนแผ่นศิลาแล้วจะพบว่ามีความแตกต่างกันบ้าง ความแตกต่างกันนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์นั้นมีมากกว่า ๑ คน

ต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาถืไ้โพธิบาทว์สมุดไทยดำเส้นทอง

ต้นฉบับตัวเขียนฉบับนี้เก็บรักษาอยู่ที่ห้องกลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก (เอกสารโบราณ) หอสมุดแห่งชาติ ชื่อ ตำราพิไชยสงคราม หมู่ ตำรายุทธศาสตร์ รัชกาลที่ ๑ เลขที่ ๑๑๘ ในหน้าแรกกล่าวถึงประวัติว่าหอสมุดแห่งชาติชื่อเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ต่อมาได้ทำเป็นไมโครฟิล์มในวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๔ มีจำนวนทั้งหมด ๑๑๓ หน้า เป็นเรื่องอาถืไ้โพธิบาทว์ ๕๕ หน้า ส่วนที่เป็นเรื่องอาถืไ้โพธิบาทว์มีหน้าละ ๔ บรรทัด

สมุดไทยฉบับนี้มีขนาดกว้าง ๑๑ เซนติเมตร ยาว ๓๕ เซนติเมตร สภาพเก่ามากและชำรุด แต่มีเนื้อหาเรื่องอาถืไ้โพธิบาทว์ครบสมบูรณ์ ต้นฉบับนี้บันทึกด้วยอักษรไทย ภาษาไทย และมีอักษรขอมแทรกอยู่บ้าง ส่วนที่บันทึกด้วยอักษรไทย ภาษาไทยมีความกล่าวถึงบทประณามพจน์ ลักษณะอุปาทว์ที่เกิดจากเทวดารักษาทิศทั้ง ๘ องค์บันดาลและวิธีแก้อุปาทว์ ส่วนที่บันทึกด้วยอักษรขอมนั้นกล่าวถึงมนตร์บูชาแก้อุปาทว์

อักขรวิธีที่ใช้แตกต่างกับปัจจุบันบ้าง เช่น คำว่า “เหญีเยว” ปัจจุบันใช้ “เหยียว” คำว่า “ทั้ง” ปัจจุบันใช้ “ทั้ง” คำว่า “อาไ้ศรย” ปัจจุบันใช้ “อาศัย” เป็นต้น ลักษณะลายมือสวยงาม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีความสม่ำเสมอ มีการขึ้นบรรทัดใหม่เมื่อจบแต่ละบท พร้อมทั้งใส่เครื่องหมายตาไก่ ตาวั หรือฟองมัน “๐” กำกับเอาไว้ด้านหน้า นอกจากนี้ยังมีการใส่เครื่องหมายอังก์คันคู่ “๙” สำหรับคันข้อความที่บอกว่าเป็นอุปาทว์ของเทวดาองค์ใด และใส่เครื่องหมายอังก์คันโคมูตร “๙๐๐” สำหรับแสดงให้เห็นว่าจบความ มีบางคำที่เขียนผิดและได้รับการแก้ไขด้วยการใส่เครื่องหมาย + ไว้ข้างบนหรือข้างล่างคำที่เขียนผิดนั้นและเขียนแก้ไขใหม่ให้ถูกต้อง เช่น พัลเอนตระ^๓ นกตกใจ เครื่องหมาย + และตัว “ห” เป็นตัวที่มีคนเขียนแก้ไขเพิ่มในภายหลัง แสดงให้เห็นว่าต้นฉบับตัวเขียนฉบับนี้มีการใช้งานจริง ในคำประพันธ์บทที่ ๖ มีปรากฏคำว่า “อาถืไ้โพธิบาทว์” โดยสะกดว่า “อริไทยโพธิบาท” เอาไว้ด้วย มีบานแผนกบอกวันที่ขุบต้นฉบับตัวเขียน ผู้ขุบ ผู้ทาน ดังนี้

วัน ๓ + ๑๑ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๔๔ ปีชวดจัตวาศก

	นายชำนานอักษร	๐	
	หมื่นทิพกระวี		
ข้าพระพุทธิเจ้า	หมื่นพิมลอักษร		ชูป
	หมื่น	ทิพ	
	หมื่น	เทพ	ไม้ตรี
	หมื่นรัตไม้ตรี		
ข้าพระพุทธิเจ้า	นายชำนานอักษร		ทาน ๒ ครั้ง
	นายบุญคง อาลักษณ์		

บานแผนกข้างต้นมีใจความว่า วันอังคาร ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๑๑ จุลศักราช ๑๑๔๔ ปีชวดจัตวาศก ข้าพระพุทธิเจ้า นายชำนานอักษร หมื่นทิพกระวี หมื่นพิมลอักษร หมื่นทิพไม้ตรี หมื่นเทพไม้ตรี หมื่นรัตไม้ตรีชูป ข้าพระพุทธิเจ้านายชำนานอักษร นายบุญคง อาลักษณ์ทาน ๒ ครั้ง

ภาพที่ ๒๕ บานแผนกต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาทิไ้โพธิบาทว์สมุดไทยดำเส้นทอง
ที่มา: ตำราพิไชยสงครามฉบับรัชกาลที่ ๑ (๒๕๔๕: ๒๒๒)

ภาพที่ ๒๖ ต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาธิไ้โพธิบาทว์สมุดไทยดำเส้นทอง
ที่มา: ตำราพิชัยสงครามฉบับรัชกาลที่ ๑ (๒๕๔๕: ๒๒๑)

ภาพที่ ๒๗ ตัวอย่างเนื้อหาจากต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาธิไ้โพธิบาทว์สมุดไทยดำเส้นทอง
ที่มา: ตำราพิชัยสงครามฉบับรัชกาลที่ ๑ (๒๕๔๕: ๒๒๓)

ต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์สมุดไทยชาวเส้นหมึก

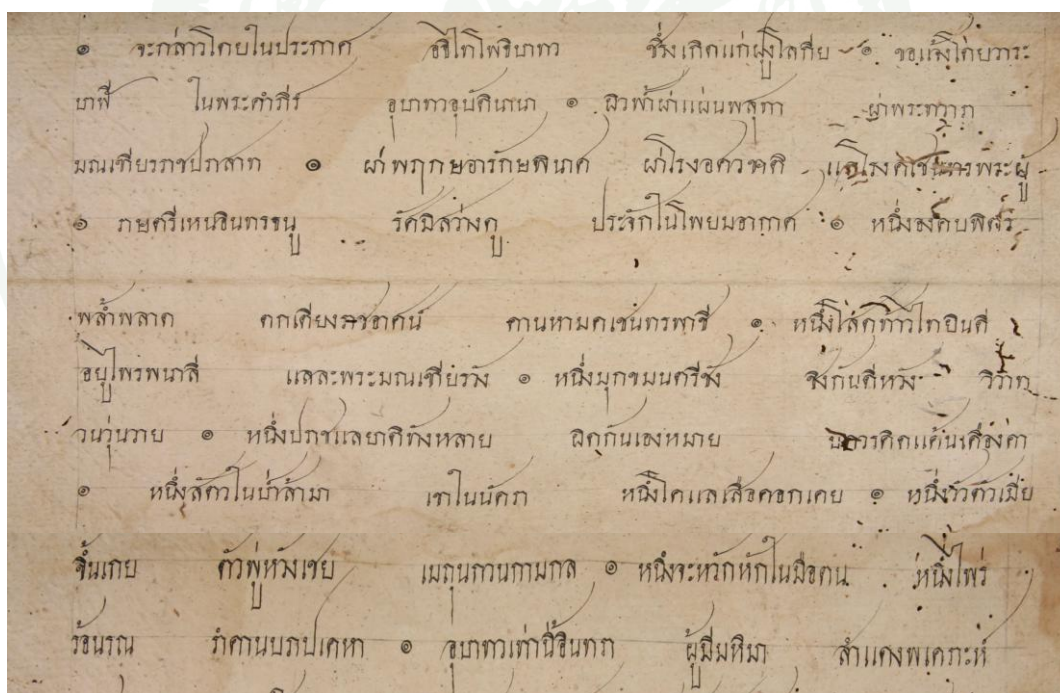
ต้นฉบับตัวเขียนฉบับนี้เก็บรักษาอยู่ที่ห้องกลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก (เอกสารโบราณ) หอสมุดแห่งชาติ ชื่อ อาถืให้โพธิบาทว์ แต่ทางหอสมุดได้สะกดชื่อเอาไว้ที่หน้าต้นฉบับตัวเขียนฉบับนี้ว่า อธิไทโพธิบาทว์ หมู่ ไสยศาสตร์ เลขที่ ๓๙๒ มัดที่ ๑๘ ในหน้าแรกกล่าวถึงประวัติว่าเป็นสมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ มีจำนวนทั้งหมด ๑๐๕ หน้า แต่กล่าวถึงอาถืให้โพธิบาทว์เพียง ๔๑ หน้า ส่วนที่เป็นเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์มีหน้าละ ๔ บรรทัด

สมุดไทยฉบับนี้มีขนาดกว้าง ๑๑.๕ เซนติเมตร ยาว ๓๖ เซนติเมตร สภาพเก่า มีเนื้อหาเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ครบสมบูรณ์ ต้นฉบับบันทึกด้วยอักษรไทย ภาษาไทย และมีอักษรขอมแทรกอยู่บ้าง ส่วนที่บันทึกด้วยอักษรไทย ภาษาไทยมีใจความกล่าวถึงบทประณามพจน์ ลักษณะอุบาทว์ที่เกิดจากเทวดารักษาทิศทั้ง ๘ องค์บันดาลและวิธีแก้อุบาทว์ ส่วนที่บันทึกด้วยอักษรขอมนั้นกล่าวถึงมนตร์บูชาแก้อุบาทว์

ลักษณะตัวอักษรมีพื้นฐานใกล้เคียงกับปัจจุบันแต่ก็มีอักษรวิธีที่ใช้แตกต่างกับปัจจุบันบ้าง เช่น คำว่า “อาไสย” ปัจจุบันใช้ “อาศัย” คำว่า “อรรษจรรย” ปัจจุบันใช้ “อศจรรย” คำว่า “สงไส” ปัจจุบันใช้ “สงสัย” เป็นต้น ลักษณะลายมือสวยงามสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นลายมือของอาลักษณ์ มีความเป็นระเบียบ ไม่มีการขึ้นบรรทัดใหม่เมื่อจบบท เขียนต่อกันไปเรื่อยๆ จนสุดเล่มสมุดไทยแต่ผู้อ่านก็อ่านได้สะดวก เนื่องจากมีการใส่เครื่องหมายตาไก่ ตาวัว หรือฟองมัน “๑” เวลาเริ่มต้นหรือขึ้นบทใหม่ ใส่เครื่องหมายอังกั่นคู่ “๒” สำหรับค้นข้อความที่บอกว่าเป็นอุบาทว์ของเทวดาองค์ใด และใส่เครื่องหมายอังกั่นโคมุตร “๒๐๐” สำหรับแสดงให้เห็นว่าจบความ มีบางคำที่เขียนผิดและได้รับการแก้ไขด้วยการขีดฆ่าทิ้งแล้วเขียนใหม่ เช่น ~~ดิ~~แลร่ายนั้นขริง และยังมีบางคำที่เขียนตกหล่น แต่ก็ได้รับการแก้ไขด้วยการใส่เครื่องหมาย + ไว้ข้างบนหรือข้างล่างคำที่เขียนตกหล่นและเขียนแก้ไขใหม่ให้ถูกต้อง เช่น ในลักษณะอัก^{๒๒} พระมนตร์ เครื่องหมาย + และ “๒ร” เป็นตัวที่มีคนเขียนแก้ไขเพิ่มในภายหลัง การพบร่องรอยการแก้ไขดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าต้นฉบับตัวเขียนฉบับนี้มีการใช้งานจริง ต้นฉบับตัวเขียนฉบับนี้ไม่มีบานแผนก จึงไม่ปรากฏวันที่เขียนต้นฉบับตัวเขียน ผู้เขียน ผู้ทาน ในบทที่ ๖ มีปรากฏคำว่า “อาถืให้โพธิบาทว์” โดยสะกดว่า “อธิไทโพธิบาทว” เอาไว้ด้วย

ภาพที่ ๒๘ ต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์สมุดไทยชาวเส้นหมึก
ที่มา: หอสมุดแห่งชาติ

ภาพที่ ๒๙ ตัวอย่างเนื้อหาจากต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์สมุดไทยชาวเส้นหมึก
ที่มา: หอสมุดแห่งชาติ

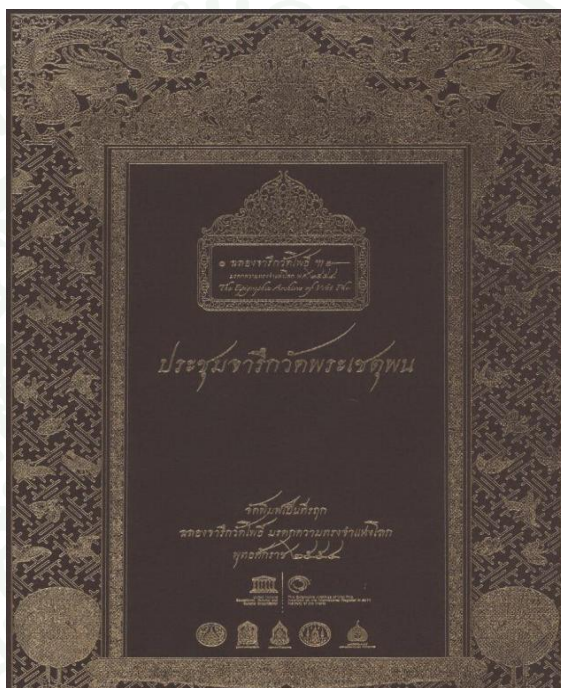
เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ฉบับพิมพ์ในประชุมจารึกวัดพระเชตุพน

หนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพนเป็นหนังสือที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงมอบให้เจ้าหน้าที่หอพระสมุดวชิรญาณฯ รวบรวมขึ้น พร้อมกล่าวถึงสาเหตุวิธีการรวบรวม และวิธีคัดเลือกเรื่องที่จะนำมาพิมพ์เอาไว้ในคำนำของหนังสือเรื่องนี้ว่า

เรื่องซึ่งจารึกศิลาประดับไว้ในวัดพระเชตุพน ได้มีผู้คัดลอกแล้วก็หลายเรื่อง ที่ยังไม่ได้คัดลอกออกพิมพ์ให้แพร่หลายก็มีมาก มีคำกล่าวกันมาในพวกบัณฑิตช้านานว่าจะรวบรวมหนังสือวัดพระเชตุพนให้หมดสักครั้งหนึ่ง แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดได้ทำ ครั้งนี้เห็นเป็นโอกาสข้าพเจ้าจึงได้ให้รวบรวมเรื่องที่พิมพ์แล้วก็ใช้ฉบับพิมพ์ที่เป็นอย่างดี ที่ยังไม่ได้พิมพ์ก็แต่งพนักงานในราชบัณฑิตยสภาไปคัดลอกเอามา แต่มาปรากฏความยากลำบากขึ้นอย่างหนึ่งด้วยศิลาจารึกเป็นอันตรายสูญหายไปเสียไม่น้อย เรื่องที่รู้ว่าเอามาจากหนังสือคัมภีร์วิไลต้องไปคัดเอามาจากคัมภีร์นั้นเพิ่มเติมที่บกพร่อง บางทีอาจจะผิดสำนวนที่จารึกไปบ้าง เอาแต่ให้ได้ความเป็นประมาณ ถึงกระนั้นบางเรื่องที่หาด้นตำราไม่ได้ก็มี แต่ไม่มาก เรื่องบางจำพวกที่มีหนังสือดาศดื่น เช่น นิบาตชาดก จะคัดเอามาพิมพ์ทั้งหมดจะเป็นหนังสือมากเกินไปประมาณ ได้ให้คัดมาพิมพ์พอเป็นตัวอย่างก็มี บางเรื่องเห็นว่าจะไม่สู้เป็นประโยชน์ เพราะความรู้ในเวลานี้เจริญเปลี่ยนแปลงแปลกกับความรู้ในสมัยเมื่อจารึกเสียมากแล้ว เช่น ตำรายาและตำราดูใช้เป็นต้น ก็ได้คัดเอามาพิมพ์. . . (ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน ฉบับสมบูรณ, ๒๕๑๐: ๓)

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพนมีการพิมพ์หลายครั้ง พิมพ์เป็นหนังสือเสร็จสมบูรณ์ครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๗๒ ซึ่งเป็นสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อใช้เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงพระศพพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา แต่ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะใช้หนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพนฉบับที่พิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งเป็นฉบับล่าสุด พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานฉลองจารึกวัดโพธิ์: มรดกความทรงจำแห่งโลก

ประชุมจารีกัณฑ์พระเชตุพนแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๒ ประเภท ประเภทแรกเป็นความเรียง กล่าวถึงความรู้ในหมวดต่างๆ ได้แก่ หมวดการสร้างและปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน หมวด พระพุทธศาสนา หมวดวรรณคดี หมวดทำเนียบ และหมวดประเพณี ประเภทที่ ๒ เป็นบทกลอน กล่าวถึงความรู้ในหมวดต่างๆ ได้แก่ หมวดประวัติวัด หมวดวรรณคดี หมวดสุภาษิต หมวดทำเนียบ และหมวดอนามัย เรื่องอาธิไ้โพธิบาทว์คงจัดอยู่ในหมวดอนามัยตามการพิมพ์ครั้งแรก

ภาพที่ ๓๐ หนังสือประชุมจารีกัณฑ์พระเชตุพน
ที่มา: ประชุมจารีกัณฑ์พระเชตุพน (๒๕๕๔: ปก)

คำในอาถิไ้โพธิบาทว์ ๔ ฉบับ

เมื่อได้ศึกษาเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์จากจารึกวัดพระเชตุพน ต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยดำ
เส้นทอง ต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยขาวเส้นหมึก และฉบับพิมพ์แล้วพบว่ามีความแตกต่างกันในเรื่อง
คำหลายประเด็น เปรียบเทียบให้เห็นได้ดังนี้

ตารางที่ ๑ การสะกดต่างกันทั้ง ๔ คำ

จารึก	ดำ	ขาว	พิมพ์
อาถิไ้โพธิบาฬ์	อธิไทยโพธิบาท	อธิไทโพธิบาทว	อาถิไ้โพธิบาท
ประเสริฐ	ประเสรอดิ	ประเศิรุฐ	ประเศรุฐ

ตารางที่ ๒ การสะกดต่างกันบางคำ

จารึก	ดำ	ขาว	พิมพ์
อศฺว	อศฺว	อศฺว	อศฺว
ตฺระกฺอง	ตฺระกฺอง	ตฺรกอ	ตฺระกฺอง
จันไร	จันไร	จันไร	จันไร
อุปเทศ	อุปเทศ	อุปเท	อุปเทศ
ไถ้	ไท	ไท	ไถ้
ครั้น	ครั้น	ครั้น	ครั้น
คำมี้ร์	คำมี้	คำมี้ร์	คำมี้ร์

ตารางที่ ๒ (ต่อ)

จารึก	ดำ	ขาว	พิมพ์
สถิตย	สถิต	สถิตย	สถิตย
ภาชี	ภาชี	พาชี	ภาชี
ยาติ	ญาติ	ยาติ	ญาติ
มहिมา	มहिมา	มहिมา	มहिมา
คุณา	คณา	คณา	คุณา
อากาษ	อากาศ	อากาศ	อากาษ
หิรัญ	หิรัญ	หิรัณ	หิรัญ

ตารางที่ ๒ (ต่อ)

จารึก	ดำ	ขาว	พิมพ์
แผ่นหมาย	แผ่นหมาย	แผ่นหมาย	แผ่นหมาย
แจ้ง	แจ้ง	แจ้ง	แจ้ง
นิพนธ์	นิพนธ์	นิพนธ์	นิพนธ์

ตารางที่ ๓ การสะกดต่างกันภายในฉบับเดียวกัน

จารึก	ดำ	ขาว	พิมพ์
นิพนต์ นิพนท์	มนตร์ มนตร	นิพนธ นิพนธ์	นิพนต์ นิพนท์ นิพนธ์
ด่ง ดั่ง		ไซ้ ไซ้ ไซ้ย	ทั้ง ทั้ง
อุบาทว์ อุบาทว อุบาท		จะ จ	อุบาทว์ อุบาท อุบาทวท์
พิบัติ พิบัติ			จันไร จันไรย
สัตระบัน สัตบัน			สัตระบัน สัตบัน
สัตว์ สัตว			พรรณ พรรณ
มานุษ มานุษย์			มานุษ มานุษย์ มานุษย

ตารางที่ ๓ (ต่อ)

จารึก	คำ	ชาว	พิมพ์
เคราะห์ เคราะห์			เคราะห์ เคราะห์

ตารางที่ ๔ มีจำนวนคำไม่เท่ากัน

จารึก	คำ	ชาว	พิมพ์
หนึ่งไขแล้วไขเล่าทบทวน	หนึ่งไขแล้วเล่าทบทวน	หนึ่งไขแล้วเล่าทบทวน	หนึ่งไขแล้วไขเล่าทบทวน
พระพุทธรูปเรื่องฤทธิ	พระรูปเรื่องฤทธิ	พระรูปเรื่องฤทธิ	พระพุทธรูปเรื่องฤทธิ
ลิขิตไว้ในอักษร	ลิขิตไว้ในอักษร	ลิขิตไว้ในอักษร	ลิขิตไว้ในอักษร
ฝูงปักขีปักษาทั้งหลาย	ฝูงปักขีปักษทั้งหลาย	ปักขีปักษาทั้งหลาย	ฝูงปักขีปักษาทั้งหลาย
ประจักษ์แลแจ้งแน่นอนหมาย	ประจักษ์แจ้งแน่นอนหมาย	ประจักษ์แจ้งแน่นอนหมาย	ประจักษ์แลแจ้งแน่นอนหมาย
ในลักษณอักษรพระมนตร์	ในลักษณอักษรพระมนตร์	ในลักษณพระอักษรพระมนตร์	ในลักษณอักษรพระมนตร์

ตารางที่ ๕ มีการเลือกใช้คำต่างกัน

จารึก	ตำ	ชาว	พิมพ์
มาตลอดตัวเดียวสองหัว	มาตลอดตัวเดียวสองหัว	หมาตลอดตัวเดียวสองหัว	มาตลอดตัวเดียวสองหัว
แลพักระนาศพาดกัน	แลหักระนาศพาดกัน	แลหักระนาศพาดกัน	แลพักระนาศพาดกัน
แลเห็นดามงอกดอกแซง	แลเห็นดามงอกดอกแซง	แลเห็นดามงอกดอกแซง	แลเห็นดามงอกดอกแซง
จงแต่งสการบังคม	จงแต่งสการบังคม	เร่งแต่งสการบังคม	จงแต่งสการบังคม
หนึ่งเข้าสารแข่งอกใบ	หนึ่งเข้าสารแข่งอกใบ	หนึ่งเข้าสารแข่งอกใบ	หนึ่งเข้าสารแข่งอกใบ
จักอยู่เปนสุขสบาย	จักอยู่เปนสุขสบาย	อยู่เยนเปนสุขสบาย	จักอยู่เปนสุขสบาย
มางอกในบ้านบนดอน	มางอกในบ้านบนดอน	มางอกที่ในบนดอน	มางอกในบ้านบนดอน

ตารางที่ ๖ มีการสับคำหรือพยางค์

จารึก	ดำ	ขาว	พิมพ์
ชาลานุชบาไกรกรรณ	ลาชาานุชบาไกรกรรณ	ลาชาานุชบาไกรกรรณ	ชาลานุชบาไกรกรรณ
จันไรภยภยโรคา	จันไรภยภยโรคา	จันไรภยภยโรคา	จันไรภยภยโรคา
เฉพาะพระองค์ไพสพ	เฉพาะพระองค์ไพสพ	เฉพาะองค์พระไพสพ	เฉพาะพระองค์ไพสพ

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นความแตกต่างในหลายๆ ด้าน ดังนี้

ในตารางที่ ๑ สะกดต่างกันทั้ง ๔ คำ คำคำเดียวกันแม้จะสะกดต่างกัน ก็ไม่ได้ทำให้ความหมายของคำแตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นคำที่สะกดแตกต่างกันเหล่านี้จึงไม่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในด้านความหมายหรือการตีความแต่อย่างใด

ตารางที่ ๒ สะกดต่างกันบางคำ วิธีที่ทำให้มีการสะกดแตกต่างกันมีทั้งการใส่หรือไม่ใส่สระ เช่น คำว่า “อัสว” กับ “อศว” และ “ตระกอง” กับ “ตรกอง” ใส่หรือไม่ใส่ตัวสะกด เช่น คำว่า “จันไรย” กับ “จันไร” และ “อุปเทศ” กับ “อุปเท” ใส่หรือไม่ใส่ตัววรรณยุกต์ เช่น คำว่า “ไท้” กับ “ไท” และ “ครั้น” กับ “ครัน” ใส่หรือไม่ใส่ตัวการันต์ เช่น คำว่า “คำภีร์” กับ “คำภี” และ “สฤติย” กับ “สฤติ” ทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงตัวพยัญชนะต้น เช่น คำว่า “ภาชี” กับ “พาชี” และ “ยาติ” กับ “ญาติ” เปลี่ยนแปลงสระ เช่น คำว่า “มहिมา” กับ “มหีมา” และ “คณา” กับ “คนา” เปลี่ยนแปลงตัวสะกด เช่น คำว่า “อาภาษ” กับ “อาภาศ” และ “หิรัญ” กับ “หิรัณ” เปลี่ยนแปลงตัววรรณยุกต์ เช่น “แม่นหมาย” กับ “แม่นหมาย” และ “แจ้ง” กับ “แจ้ง” นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงตัวการันต์ในคำว่า “นิพนท์” กับ “นิพนธ์” อีกด้วย แม้ว่าคำบางคำจะสะกดต่างกันไปได้หลายรูปแบบ ก็ไม่ได้ทำให้ความหมายของคำนั้นๆ แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นคำที่สะกดแตกต่างกันเหล่านี้จึงไม่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในด้านความหมายหรือการตีความแต่อย่างใด

ตารางที่ ๓ สะกดต่างกันภายในแหล่งที่มาเดียวกัน พบว่าคำบางคำที่พบมากกว่า ๑ ที่ในเนื้อหาที่มาจากสำนวนเดียวกันมีการสะกดแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามความหมายของคำก็ยังคงเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงจึงไม่ทำให้เกิดความแตกต่างในด้านความหมายหรือการตีความในภาพรวมแต่อย่างใด

ตารางที่ ๔ มีจำนวนคำไม่เท่ากัน แม้จะเป็นวรรคเดียวกันแต่ก็ยังมีคำบางคำที่เพิ่มขึ้นมา ส่งผลให้วรรคเดียวกันมีจำนวนคำที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามคำที่เพิ่มมานั้นไม่ได้ส่งผลต่อความหมายหรือการตีความในภาพรวมแต่อย่างใด เพราะคำเหล่านั้นไม่ใช่คำหลักหรือคำสำคัญที่ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมาย

ตารางที่ ๕ มีการเลือกใช้คำต่างกัน ความแตกต่างในลักษณะนี้ส่งผลต่อการตีความบางส่วน เช่น ตัวอย่างแรกที่ว่า “**มา**ลลดตัวเดียวสองหัว” จากจารึก “**ม้า**ลลดตัวเดียวสองหัว” จากต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยดำเส้นทองกับฉบับพิมพ์ และ “**หมา**ลลดตัวเดียวสองหัว” จากต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยขาวเส้นหมึก

วรรณคดีว่า “**มา**ลลดตัวเดียวสองหัว” จากจารึก กล่าวถึงบางอย่างที่ออกลูกออกมาตัวหนึ่ง มีสองหัว ไม่ได้กำหนดเจาะจงว่าบางอย่างนั้นเป็นอะไร เมื่อย้อนกลับไปอ่านบทก่อนหน้านี้ว่า “หนึ่งโคเคียงคู่ไถตาย ในแอกอุบาย อุบาทว์อุบัติพึงกลัว” ก็เป็นบทที่บอกความหมายจบภายในบทอยู่แล้ว แสดงให้เห็นว่าวรรณคดี “**มา**ลลดตัวเดียวสองหัว” ไม่ได้เป็นวรรณคดีที่มีความหมายเชื่อมต่อกับบทก่อนหน้านี้ จึงกล่าวได้ว่าวรรณคดี “**มา**ลลดตัวเดียวสองหัว” แสดงความหมายไม่ชัดเจน ไม่บอกว่าสัตว์ชนิดใดที่ตกลูกออกมา ส่วนวรรณคดีว่า “**ม้า**ลลดตัวเดียวสองหัว” จากต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยดำเส้นทองกับฉบับพิมพ์ แสดงความหมายชัดเจนว่าม้าตกลูกออกมา ๒ หัว เช่นเดียวกับวรรณคดีว่า “**หมา**ลลดตัวเดียวสองหัว” จากต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยขาวเส้นหมึกแสดงความหมายชัดเจนว่าสุนัขตกลูกออกมา ๒ หัว

จะเห็นได้ว่าการเลือกใช้คำที่แตกต่างกันมีผลต่อการตีความ เมื่อพิจารณาจากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น สิ่งที่แตกต่างกันเป็นประธานของประโยค คือประเภทของสัตว์ที่ตกลูกออกมา เมื่อประธานของประโยคแตกต่างกัน ความหมายของบทประพันธ์ย่อมแตกต่างกันด้วย

เมื่อพิจารณาวรรคที่ว่า “**มา**ลลดตัวเดียวสองหัว” จากจารึกที่จะขอยึดเป็นหลักในวิทยานิพนธ์เล่มนี้แล้ว สันนิษฐานว่าคำว่า “มา” น่าจะเป็นคำว่า “ม้า” เหมือนในต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยดำเส้นทองกับฉบับพิมพ์ แต่อาจมีความผิดพลาดตอนจารึก หรือตัววรรณยุกต์อาจจะเลือนหายไปก็เป็นได้ เหตุที่ไม่สันนิษฐานว่าเป็นคำว่า “หมา” เหมือนในต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยขาวเส้นหมึกก็เพราะ การเติมตัว “ห” เข้าไปในช่องว่างของวรรคนี้กับวรรคก่อนหน้า จะทำให้ช่องว่างที่เว้นไว้เพื่อแบ่งบทมีความแตกต่างออกไปจากบทอื่น กล่าวคือช่องว่างตรงนี้จะแคบกว่าช่องอื่นนั่นเอง จึงไม่น่าจะเป็นคำว่า “หมา”

ตารางที่ ๖ มีการสลับคำหรือพยางค์ ความแตกต่างในลักษณะนี้ส่งผลต่อการตีความบางส่วน เช่น ตัวอย่างแรกที่ว่า “ชาลาบุษบาไกรกรอง” จากจารึกกับฉบับพิมพ์ และ “ลาชาบุษบาไกรกรอง” จากเอกสารตัวเขียนทั้งสองฉบับ

วรรณคดีว่า “ชาลาบุษบาไกรกรอง” จากจารึกกับฉบับพิมพ์ กล่าวถึงของที่นำมาใช้แก้อุบาทว์ว่าเป็นลานดอกไม้ คือ เป็นดอกไม้หลากหลายชนิด คำว่า ชาลา หมายถึง ชานเรือน พื้นภายนอกเรือน ส่วนวรรณคดีว่า “ลาชาบุษบาไกรกรอง” จากเอกสารตัวเขียนทั้งสองฉบับกล่าวถึงของที่นำมาใช้แก้อุบาทว์ว่าเป็นข้าวตอก ดอกไม้ คำว่า ลาชา หรือ ลาช หมายถึง ข้าวตอก

จะเห็นได้ว่าการสลับคำหรือพยางค์มีผลต่อการตีความ เมื่อพิจารณาจากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น สิ่งที่แตกต่างกันคือของที่นำมาใช้แก้อุบาทว์

เรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ในจารึกวัดพระเชตุพน ต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยดำเส้นทอง ต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยขาวเส้นหมึก และฉบับพิมพ์นั้นมีความแตกต่างกันในหลายๆ ด้าน ได้แก่ การสะกดคำ จำนวนคำ การเลือกใช้คำ และการสลับคำหรือพยางค์ ความแตกต่างส่วนใหญ่ไม่ได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมาย หรือส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจต่างกันมากนัก มีเพียงการเลือกใช้คำแตกต่างกันกับการสลับคำหรือพยางค์ ที่ส่งผลให้ความหมายโดยรวมผิดแปลกออกไป ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากคำที่แตกต่างกันนั้นเป็นคำหลัก เป็นคำสำคัญที่ส่งผลต่อความหมายในรูปประโยค

คำในอาธิให้โพธิบาทว์ที่มาจากแหล่งข้อมูลทั้ง ๔ แหล่งแตกต่างกันอาจเป็นที่การคัดลอก เพราะผู้คัดลอกเป็นคนละคนกันหรือเดิมบางสำนวนมีการถ่ายทอดทางมุขปาฐะ จึงทำให้เกิดความแตกต่างกันอยู่บ้าง ส่วนในฉบับเดียวกันมีการสะกดคำคำเดียวกันต่างกันเนื่องจาก ๒ กรณี กรณีแรกเพราะมีผู้จารึกหลายคนดังปรากฏในจารึกวัดพระเชตุพน กรณีที่ ๒ แม้มีผู้จารึกคนเดียวแต่เนื่องจากคำหนึ่งถึงเสียงอ่านเป็นหลักดังปรากฏในฉบับตัวเขียนทั้งสองฉบับ ส่วนในฉบับพิมพ์นั้นที่มีการสะกดคำคำเดียวกันต่างกันอาจเป็นเพราะคัดลอกมาจากต้นฉบับอื่น ซึ่งไม่ใช่จารึกและฉบับตัวเขียนทั้งสองฉบับข้างต้น

เนื้อหาเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์

เนื้อหาเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์แบ่งออกได้เป็นหลายส่วน ดังนี้

๑. บทประณามพจน์
๒. อุบาทว์ต่างๆ
๓. วิธีแก้อุบาทว์
๔. มন্ত্রบูชาแก้อุบาทว์
๕. พระคาถาสำหรับทิศทั้งแปด

บทประณามพจน์

เนื้อหาส่วนนี้มีอยู่ในเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ครบทั้ง ๔ ส่วนวน มีทั้งหมด ๗ บท ผู้แต่งกล่าวแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ องค์ตรีมูรติ ได้แก่ พระคิวั พระวิษณุ พระนารายณ์ นอกจากนี้ผู้แต่งยังกล่าวแสดงการสักการะพระอินทร์ พระพรหม กล่าวสรรเสริญพระเจ้าแผ่นดิน และกล่าวไหว้ครู อาจารย์ พร้อมกล่าวอ้างว่าเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์มาจากพระไตรปิฎก

อุบาทว์ต่างๆ

เรื่องอุบาทว์ต่างๆ มีอยู่ในอาถิไ้โพธิบาทว์ทั้ง ๔ ส่วนวน มีทั้งหมด ๘๑ บท แต่ในจารึกมีเนื้อหาไม่ครบเพราะจารึกสูญหาย ๑ แผ่นในส่วนว่าด้วยอุบาทว์พระเพลิง ในจารึกจึงเหลือเนื้อหาส่วนนี้เพียง ๖๙ บท เนื้อหาส่วนที่ว่าด้วยอุบาทว์ต่างๆ กล่าวถึงเหตุการณ์ผิดปกติต่างๆ ที่เทวดารักษาทิศ ๘ องค์สำแดง เทวดารักษาทิศทั้ง ๘ องค์ คือ พระอินทร์ พระเพลิง พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ พระพาย พระโสม และพระไพศพ

อุบาทว์หรือเหตุการณ์ผิดปกติต่างๆ ที่เทวดารักษาทิศ ๘ องค์สำแดง เรียกตามชื่อเทวดา ว่า อุบาทว์พระอินทร์ อุบาทว์พระเพลิง อุบาทว์พระยม อุบาทว์พระนารายณ์ อุบาทว์พระพิรุณ อุบาทว์พระพาย อุบาทว์พระโสม และอุบาทว์พระไพศพ มีดังนี้

๑. อุบาทว์พระอินทร์ ฟ้าผ่าลงบนแผ่นดิน ประตูประชาชนเทียร ต้นไม้ โรงม้า โรงช้าง ของพระเจ้าแผ่นดิน เห็นสายรุ้งมีรัศมีสว่างกลางท้องฟ้าในเวลากลางคืน พระเจ้าแผ่นดินพลัดตกเตียง พระราชอาสน์ คานหาม ช้างทรง ม้าทรง พระเจ้าแผ่นดินไม่พอพระทัยที่จะประทับอยู่ที่พระราชวังแต่พอพระทัยที่จะประทับอยู่ในป่า เหล่าข้าราชการบริพารทะเลาะวิวาทกันวุ่นวาย เหล่านักปราชญ์และญาติมิตรใจแค้นเคืองกัน สัตว์ป่าหลุดเข้าเมือง วัวหลุดออกจากคอก วัวตัวเมียขึ้นเกยวัวตัวผู้ จวักหักคามืออดทน เหล่าไพร่ฟ้าร้อนใจไม่มีที่พักอาศัย

๒. อุบาทว์พระเพลิง แผ่นดินแตกแยกออกมาเป็นคลองกลางเมืองเห็นประจักษ์แก่ตาคนทั่วไป อาวุธ อันได้แก่ เสือ โดมร ขรรค์ จักร หักเองโดยไม่ทราบสาเหตุ ถ้วยชามแตกเองโดยไม่ทราบสาเหตุ มีหนูมาร้องอยู่ใกล้ตน บุตร ภรรยา ข้าทาสรับใช้เกินสมควร ก่อวุ่นออกปลีกลางต้น แสงอาทิตย์เย็น แสงจันทร์ร้อน ฤดูกาลแปรปรวนไม่เป็นไปตามกาล ไฟลุกขึ้นในเตาเอง เห็นไฟในเรือนแต่จริง ๆ แล้วไม่มี กลางคืนนอนไม่หลับเพราะผง เรือใด ไวร บกวน จิตใจเบื่อหน่ายคนในเหย้าเรือน

๓. อุบาทว์พระยม วัวเทียมเกวียนเกิดล้มตายลงโดยไม่ทราบสาเหตุ วัวตายคาคันไถโดยไม่ทันได้ปลดแอก ม้าออกลูกตัวเดียว ๒ หัวหรือออกมาทีละตัว ๒ ตัว ได้ยินเสียงผีหัวเราะในเรือนอยู่ดี ๆ ก็ไม่สบาย เป็นไข้ ทำอย่างไรก็ไม่หาย ทั้งยังฝันร้ายทำให้รำคาญใจ เหล่ามด แมลง เล็น เรือใด ไวร บกวน นกที่ไม่ใช่วิสัยจะเข้าบ้าน ได้แก่ นกแสก นกเค้า นกคูด นกเคราะห์เอาผี นกอุก นกทุงเกวียน เขี้ยวรุ้ง นกตบยุง นกทุงเทียน นกไล่ ไก่เถื่อน บินเข้าบ้าน งูพิษขึ้นมาบนเรือน เห็นนกแร้งตอนกลางวัน

๔. อุบาทว์พระนารายณ์ เครื่องดนตรีต่างๆ ดังขึ้นเองโดยที่ไม่มีคนเล่น มีน้ำมาจากองค์เทวรูป เกิดสุริยุปราคาและจันทรุปราคาในเดือนเดียวกัน น้ำไหลเป็นเลือด เป็นหนอง แล้วก็กลับมาใสดังเดิม เลือดและเหงื่อไหลออกมาจากองค์พระพุทธรูป อาวุธ ครก สาก ตีกันเองโดยไม่มีคนถือ จอมพลวกย้ายที่ ช้างม้าตื่นตกใจเองโดยไม่มีสาเหตุ เกิดพระอาทิตย์ทรงกลดเป็นวงเหมือนคว้นไฟ พระสังฆราช พระภิกษุสร้างสมอาวุธไว้ในกุฏิ ฝนตกนองแผ่นดิน เห็นหอก ดาบเป็นเลือด จะรับประทานข้าวปลาอาหารก็กลายเป็นเลือด ข้าวพลวกออกจากหม้อ พระพุทธรูปล้มตะแคง

๕. อุบาทว์พระพิรุณ ผลไม้รสหวานกลับกลายเป็นรสเปรี้ยว ฝนตกมากผิดปกติ ต้นไม้ที่เคยออกดอกออกผลกลับไม่ออก มีหมอก น้ำค้างเกิดขึ้นในเวลาที่ไม่สมควร มีหนอนชุมในท้องนา เกิดฝนแล้ง มนุษย์คลอดลูกออกมาเป็นสัตว์ สัตว์คลอดลูกออกมาเป็นมนุษย์ กบ คางคกเข้าไปอยู่ในครีว

๖. อุบาทว์พระพาย ไม่ใช่ฤดูมรสุมแต่เกิดพายุหนัก ต้นไม้ ได้แก่ ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นยุง ต้นยาง พัง หักกระเนระนาด เกิดควันลอยคลุ้งอยู่ในอากาศ ต้นมะพร้าว ต้นตาลโยกเพราะพายุ บ้านเรือนหักและถูกลมหอบขึ้นไปในอากาศเหมือนนกบิน ลมกระซاکต้นไม้ออกจากดินและพุงกระแทกพื้นอย่างรุนแรง เสือ หมี แม่นและสัตว์ต่างๆหนีพายุกันวุ่นวาย เหล่านกทั้งหลายต่างบินหาที่ซ่อนตัวตามต้นไม้เพื่อหลบพายุ เห็นก้อนเมฆเป็นรูปวัว มนุษย์ ช้าง ราชสีห์ เสือ ม้า กา ครุฑ

๗. อุบาทว์พระโสม น้ำผึ้ง น้ำอ้อยในดุมหรือไหเดือดเป็นฟองเอง ต้นไม้ผลเป็นพรรณอื่น สุนัขออกลูกที่เตาไฟ หนูทำรังอยู่ใต้เตาไฟ สุนัขขึ้นไปไต่บนหลังคา ได้ยินเสียงผับน ต้นไม้ ปลวกทำรังในเตาไฟ เห็ดงอกที่เตาไฟ

๘. อุบาทว์พระไฟสพ มีหนูมากัดเครื่องนุ่งห่ม เครื่องนุ่งห่มถูกไฟไหม้ ทำนาได้ข้าวมากผิดปกติ หีบ (บีบเค้นให้ส่วนที่ต้องการออกมา) งามได้น้ำมันมากกว่าปกติ ตำข้าวได้มากผิดปกติเงินทองตกในเรือนและหายไป เต่าคลานมาที่ไต้ถุนเรือนหรือขึ้นมาบนเรือน แมวมาคลอดลูกในที่นอน ข้าวสารที่แช่ไว้งอกใบ มีจระเข้มาอยู่ในบ่อน้ำ เสือเร้นตกลำน้ำมัน บัวสัตตบรรณมางอกในบ้านบนที่ดอน มีตะพานน้ำมาตายที่ไต้ถุนบ้าน

วิธีแก้อุบาทว์

เนื้อหานี้มีอยู่ในเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ทั้ง ๔ ส่วน มีทั้งสิ้น ๕๖ บท กล่าวถึงวิธีแก้อุบาทว์ว่าให้กล่าวมนตร์แก้อุบาทว์ พร้อมทั้งถวายเครื่องสักการะต่างๆ เพื่อสะเดาะเคราะห์ เครื่องสักการะจะแตกต่างกันไปตามอุบาทว์ที่เกิดขึ้น ดังนี้

อุบาทว์พระอินทร์ ให้ถวายแก้ว แหวน ผ้าแพร เงิน ทอง ฐูป เทียน และดอกไม้

อุบาทว์พระเพลิง ให้ถวายแก้ว แหวน ไข่มุก เงินหรือทอง ข้าวตอก ดอกไม้ ฐูป เทียน และอาหารที่มีกลิ่นหอม

อุบาทว์พระยม ให้ถวายข้าวตอก ดอกไม้หอม ฐูป เทียน เงินหรือทอง แก้ว อาหาร และลูกไม้ใหญ่

อุบาทว์พระนารายณ์ ให้ถวายแก้ว แหวน ผ้าแพรทอง ข้าวตอก มาลัย ฐูป เทียน อาหารที่มีกลิ่นหอม และลูกไม้ที่รับประทานได้

อุบาทว์พระพิรุณ ให้ถวายอาหาร ลูกไม้ใหญ่น้อย เนย นม กัลย อ้อย ขนุน ขนม แก้ว แหวน ผ้าแพร เครื่องนุ่มห่มหรือผ้าทรง มาลัย ดอกไม้ ฐูป และเทียนหอมเป็นเครื่องบูชา

อุบาทว์พระพาย ให้ทำบัตรพลีบูชา (บัตรพลี คือ ภาชนะทำด้วยกาบกล้วยสำหรับวางเครื่องเซ่นสังเวย) พร้อมทั้งถวายลูกไม้ที่รับประทานได้ นมรสเปรี้ยวหวาน อาหาร ข้าวปายาส (ข้าวที่หุงเจือด้วยน้ำมันและน้ำตาล) ของรับประทานรสหวาน มาลัย ฐูป เทียนหอม เงิน ทอง ผ้าแพร และแก้ว ๙ ประการ อันได้แก่ เพชร ทับทิม มรกต บุษราคัม โกเมน นิล มุกดา เพทาย ไพฑูรย์

อุบาทว์พระโลม ให้ถวายข้าวปายาส (ข้าวที่หุงเจือด้วยน้ำมันและน้ำตาล) เนย นม ขนุน ขนน (เป็นชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งคู่กับขนุน) ข้าวเหนียว ขนม ข้าวตอก ฐูปเทียนหอม ดอกไม้ บัวเผื่อน (เป็นบัวที่มีดอกขนาดเล็กสีขาวซีดเจือสีครามจางๆ) บัวโกมุท (เป็นบัวขนาดเล็ก มีดอกสีแดง กลิ่นค่อนข้างหอม) บัวสัตตบรรณหรือสัตบัน (เป็นบัวขนาดใหญ่ มีดอกสีแดง มีกลิ่นหอมแรง) มาลัย ๕ สี แก้ว ๙ ประการ และเครื่องนุ่มห่มหรือผ้าทรง

อุบาทว์พระไพศพ ให้ถวายข้าวบิณฑ์ (ก้อนข้าวสุกที่บรรจุอยู่ในกรวยรูปคล้ายพุ่ม) บายศรี (เครื่องเชิญขวัญหรือรับขวัญ ทำด้วยใบตอง รูปคล้ายกระทง เป็นชั้นๆ มีเสาบักตรกลางเป็นแกน และมีเครื่องสังเวยวางอยู่ในบายศรี) ลูกไม้ใหญ่น้อย ข้าวปายาส ฐูป เทียน บัวเผื่อน ดอกไม้ต่างๆ เช่น ดอกพิกุล ดอกไกร ดอกจำปา ดอกสารภี ดอกมะลิลา แก้ว แหวน ผ้าแพรทอง และเครื่องนุ่มห่ม

มนตร์บูชาแก้อุบาทว์

เนื้อหาส่วนนี้มีอยู่ในเรื่องอาถืให้โพธิบาทร์ทั้ง ๔ ส่วน^๑ เป็นคาถาที่กล่าวตอนประกอบพิธีแก้อุบาทว์ มีใจความว่าขอเชิญเทวดารักษาทิศนั้นๆ มารับเครื่องบูชาและทำให้สิ่งชั่วร้ายทั้งหลายสิ้นไป มนต์ทั้งหมดในจารึกวัดพระเชตุพนและในเอกสารตัวเขียนทั้งสมุดไทยดำเส้นทองและสมุดไทยขาวเส้นหมึกบันทึกเป็นอักษรขอม ส่วนในฉบับพิมพ์ใช้อักษรไทย

ตัวอย่างมนตร์แก้อุบาทว์พระอินทร์มีดังนี้

จารึกวัดพระเชตุพน

ภาพที่ ๓๑ จารึกแสดงมนตร์บูชาแก้อุบาทว์พระอินทร์

ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

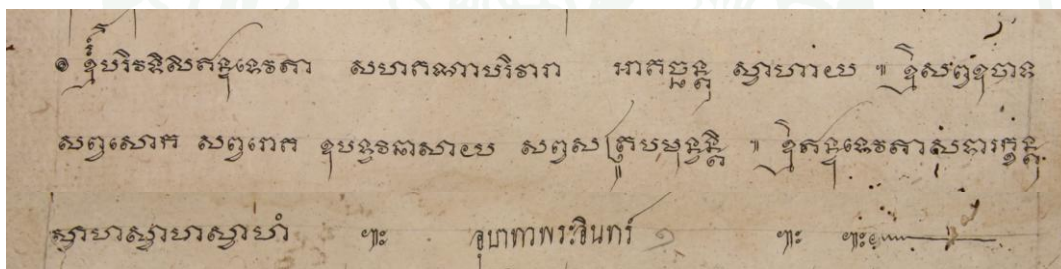
^๑ ในจารึกและฉบับพิมพ์จะแยกมนตร์บูชาแก้อุบาทว์ออกมาต่างหากในจารึกแผ่นสุดท้ายหรือท้ายเรื่อง พร้อมกำกับไว้หน้ามนตร์บูชาแก้อุบาทว์แต่ละมนตร์ว่าเป็นของเทวดาองค์ใด แต่ในเอกสารตัวเขียนทั้งสองฉบับจะกล่าวถึงมนตร์บูชาแก้อุบาทว์ต่อจากอุบาทว์ที่เทวดาส่ง และวิธีแก้อุบาทว์สลับกันเลย พร้อมทั้งมีการเขียนกำกับไว้ตอนท้ายมนตร์แก้อุบาทว์ว่าเป็นอุบาทว์และมนตร์บูชาแก้อุบาทว์ของเทวดาองค์ใด

สมุดไทยดำเส้นทอง

ภาพที่ ๓๒ สมุดไทยดำเส้นทองแสดงมนตร์บูชาแก่อุปาทวีพระอินทร์
ที่มา: หอสมุดแห่งชาติ

สมุดไทยขาวเส้นหมึก

ภาพที่ ๓๓ สมุดไทยขาวเส้นหมึกแสดงมนตร์บูชาแก่อุปาทวีพระอินทร์
ที่มา: หอสมุดแห่งชาติ

ฉบับพิมพ์

โอม บุรพทิสอินทเทวตา สหคณปริวารา อาคัจฉันตุ ปริภูณันตุ สวาหายฯ

โอม สัพพอุปาทว สัพพโลก สัพพโรค อุปาทวีปวินาสาย สัพพศัตรู ปรมาเจติฯ

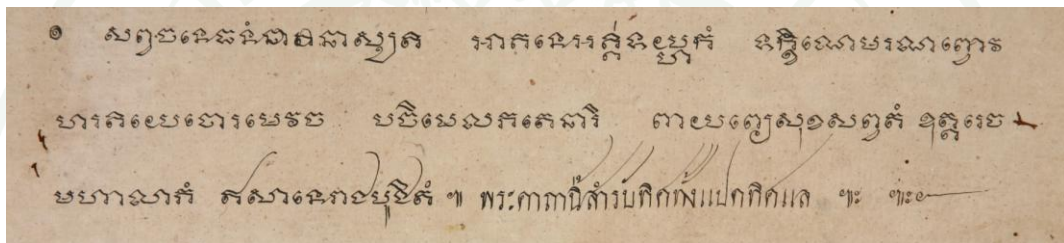
โอม อินทเทวตา สทาร์กษันตุ สวาท สวาท สวาหายฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๙๘)

พระคาถาสำหรับทิศทั้งแปด

เนื้อหาส่วนนี้มีอยู่แต่ในเอกสารตัวเขียนสองฉบับ เป็นส่วนที่อธิบายว่าหลังจากได้เห็น
อุบาสวต่าง ๆ แล้วจะให้ผลแตกต่างกัน ผลจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับทิศที่เกิดอุบาสว เนื้อหาส่วนนี้
ประกอบไปด้วยส่วนที่เป็นตัวอักษรขอม ส่วนที่เป็นความเรียงร้อยแก้ว และส่วนที่เป็นโคลงสี่สุภาพ
ยกตัวอย่างฉบับสมุดไทยชาวเส้นหมึกดังนี้

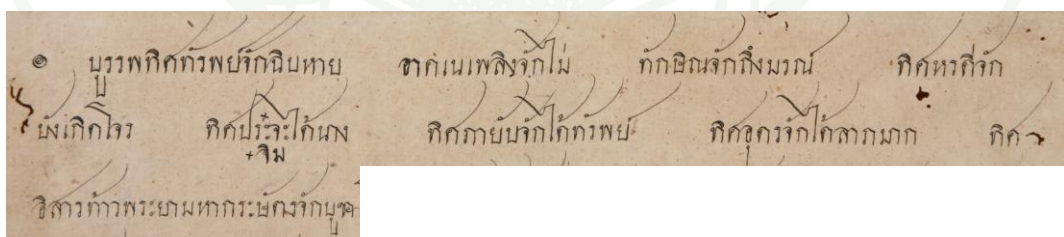
ส่วนที่เป็นตัวอักษรขอม

ภาพที่ ๓๔ เนื้อหาส่วนที่เป็นตัวอักษรขอม

ที่มา: ต้นฉบับตัวเขียนที่เป็นสมุดไทยชาวเส้นหมึก

ส่วนที่เป็นความเรียงร้อยแก้ว

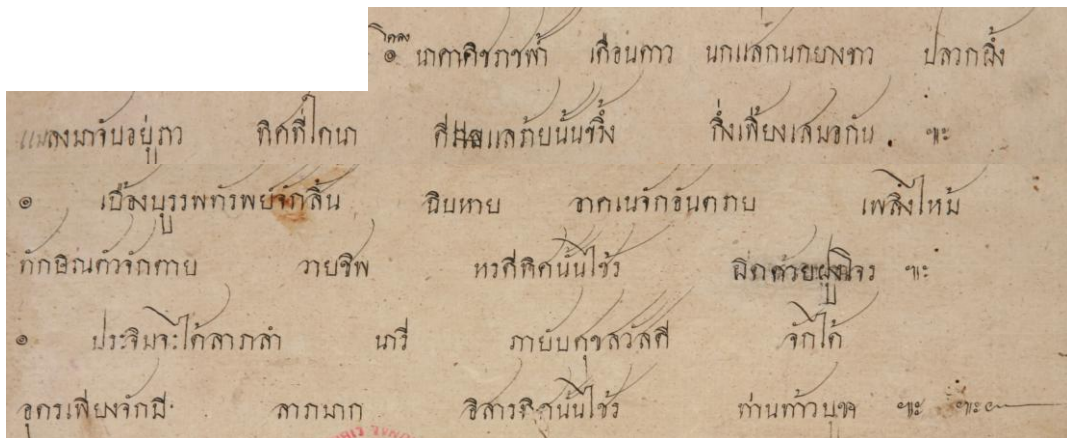

ภาพที่ ๓๕ เนื้อหาส่วนที่เป็นความเรียงร้อยแก้ว

ที่มา: ต้นฉบับตัวเขียนที่เป็นสมุดไทยชาวเส้นหมึก

เนื้อหาที่เป็นความเรียงร้อยแก้วกล่าวว่าหากเกิดเหตุขึ้นทางทิศบูรพาจะเกิดหายนะ ทิศ
อาคเนย์จะเกิดไฟไหม้ ทิศทักษิณจะถึงตาย ทิศเหนือจะถูกล้อมด้วยภัยพิบัติ ทิศประจิมจะได้ลาภเป็น
สตรี ทิศพายัพจะได้รับทรัพย์ ทิศอุดรจะได้ลาภต่างๆ และทิศอีสานจะมีคนมาเคารพบูชา

ส่วนที่เป็นโคลงสี่สุภาพ มี ๓ บท

ภาพที่ ๓๖ เนื้อหาส่วนที่เป็นโคลงสี่สุภาพ
ที่มา: ต้นฉบับตัวเขียนที่เป็นสมุดไทยชาวเส้นหมึก

เนื้อหาที่เป็นโคลงสี่สุภาพกล่าวว่าหากเห็นงู แร้ง นกแสก นกยาง ปลวก ผึ้ง แมลงมาจับทาง
ทิศใดจะเกิดเหตุร้ายเท่ากัน หากเกิดเหตุขึ้นทางทิศบูรพาจะเกิดหายนะ ทิศอาคเนย์จะเกิดไฟไหม้
ทิศทักษิณจะถึงตาย ทิศเหนือจะถูกโจรปล้นทรัพย์ ทิศประจิมจะได้ลาภเป็นสตรี ทิศพายัพจะมี
ความสุข ทิศอุดรจะได้ลาภต่างๆ และทิศอีสานจะมีคนมาเคารพบูชา

รูปแบบคำประพันธ์เรื่องอาถิให้โพธิบาทว์

บทประณามพจน์ อุบาทว์ที่เทวดารักษาทิศสำแดง รวมทั้งวิธีแก้อุบาทว์แต่งด้วยกาพย์ฉบัง
๑๖ ดังตัวอย่าง

ผิโคเคียงเกวียนเดิรหน	ไปทันแก้ปรน
ประอุกแลขุกวอดวาย	
หนึ่งโคเคียงคู่ไถตาย	ในแอกอุบาย
อุบาทว์อุบัติพึงกลัว	

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๒ บรรทัดที่ ๑ – ๒)

มนตร์บูชาแก้อุปาทว์จากจารึกและเอกสารตัวเขียนทั้ง ๒ ฉบับใช้ตัวอักษรขอมเขียนเป็น
คาถาภาษาบาลี ๘ คาถา แต่ในฉบับพิมพ์ได้ถอดเป็นอักษรไทยแล้ว

ตัวอย่าง

โอม บุรพทิสอินทเทวตา สหคณปริวารา อาคัจฉันตุ ปริภูณันตุ สวาทายฯ

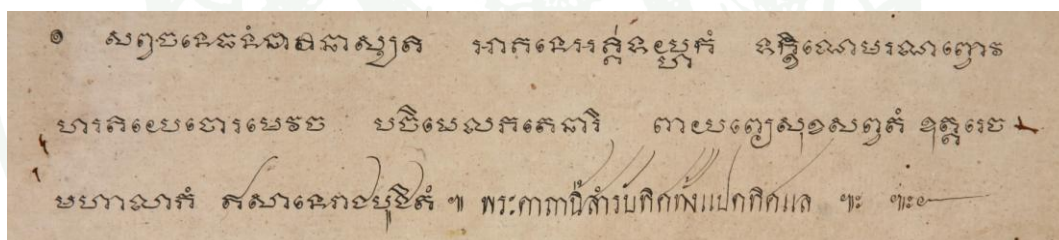
โอม สัพพอุปาทว สัพพโสภ สัพพโรค อุปาทวปปีวินาสาย สัพพศัตถุ ปมุจจติฯ

โอม อินทเทวตา สทาร์กขันตุ สวาท สวาทา สวาทายฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๙๘)

พระคาถาสำหรับทิศทั้งแปด มีการใช้ตัวอักษรขอมเขียนเป็นคาถาภาษาบาลี ๑ คาถา
ตามมาด้วยความเรียงร้อยแก้ว และโคลงสี่สุภาพ

คาถาภาษาบาลี ๑ คาถา

ภาพที่ ๓๗ พระคาถาสำหรับทิศทั้งแปดส่วนที่เป็นคาถาภาษาบาลี

ที่มา: ต้นฉบับตัวเขียนที่เป็นสมุดไทยขาวเส้นหมึก

ความเรียงร้อยแก้ว

ตัวอย่าง

บุรพทิศทรัพย์จักฉิบหาย อาคเนเพลิงจักไม่ ทักษิณจักถึงมรณ ทิศหรดีจักบังเกิดใจ
ทิศประจิมจะได้นาง ทิศภายัพจักได้ทรัพย์ ทิศอุดรจักได้ลาภมาก ทิศอิสารท้าวพระยาม
หากระษัตริจักบูชา

(อิทธิไพบาทร, หน้าต้น)

โคลงสี่สุภาพ

ตัวอย่าง

เบื่องบุรพทรัพย์จักสิ้น
อาคเนจักอันตราย
ทักษิณตัวจักตาย
หรดีทิศนั้นไฉไร

ฉิบหาย
เพลิงไหม้
วายุชีพ
ผิดด้วยผุงใจ
(อิทธิไพบาทร, หน้าต้น)

ตารางที่ ๗ เปรียบเทียบการจัดวางเนื้อหาและรูปแบบคำประพันธ์เรื่องอาถืให้โพิธบาทร

ลำดับ	จารึก	รูปแบบ	ต้นฉบับตัวเขียนสองฉบับ	รูปแบบ	ฉบับพิมพ์	รูปแบบ
๑	- บทประณามพจน์	ภาพย์ฉบบัง	- บทประณามพจน์	ภาพย์ฉบบัง	- บทประณามพจน์	ภาพย์ฉบบัง
๒	- อุบาทว์ที่เกิดจากเทวดารักษา ทิศ ๗ องค์ (ขาดพระเพลิง)	ภาพย์ฉบบัง	- อุบาทว์ที่เกิดจากเทวดารักษา ทิศทั้ง ๘ องค์	ภาพย์ฉบบัง	- อุบาทว์ที่เกิดจากเทวดา รักษาทิศทั้ง ๘ องค์	ภาพย์ฉบบัง
๓	- วิธีแก้อุบาทว์	ภาพย์ฉบบัง	- วิธีแก้อุบาทว์	ภาพย์ฉบบัง	- วิธีแก้อุบาทว์	ภาพย์ฉบบัง
๔	- คำขึ้นต้นว่าเป็นมนตร์บูชาแก้ อุบาทว์ของเทวดารักษาทิศองค์ ใด (อักษรไทย) ตามมาด้วย มนตร์บูชาแก้อุบาทว์ (อักษร ขอม)	คาถาบาลี	- มนตร์บูชาแก้อุบาทว์ (อักษร ขอม) ตามมาด้วยคำต่อท้ายว่า เป็นอุบาทว์และมนตร์บูชาแก้ อุบาทว์ของเทวดารักษาทิศองค์ ใด (อักษรไทย)	คาถาบาลี	- คำขึ้นต้นว่าเป็นมนตร์บูชาแก้ อุบาทว์ของเทวดารักษาทิศ องค์ใด (อักษรไทย) ตามมา ด้วยมนตร์บูชาแก้อุบาทว์ (อักษรขอม)	คาถาบาลี

ตารางที่ ๗ (ต่อ)

เนื้อหา	จารึก	รูปแบบ	ต้นฉบับตัวเขียนสองฉบับ	รูปแบบ	ฉบับพิมพ์	รูปแบบ
๕			- พระคาถาสำหรับทิศทั้ง ๘	คาถาบาลี+ ความเรียง+ โคลงสี่		

หมายเหตุ : ในจารึกกับฉบับพิมพ์จะกล่าวถึงเนื้อหาลำดับที่ ๒ – ๓ จบก่อน จึงขึ้นเนื้อหาลำดับที่ ๔ แต่ในต้นฉบับตัวเขียนสองฉบับจะกล่าวถึงเทวดารักษาทิศแต่ละองค์ในเนื้อหาลำดับที่ ๒, ๓, ๔ สลับกันไป (จะกล่าวถึงอุบาทว์ วิธีแก้อุบาทว์ และมนตร์บูชาแก้อุบาทว์ของเทวดารักษาทิศแต่ละองค์สลับกันไปเลย ไม่ได้กล่าวมนตร์บูชาแก้อุบาทว์แยกออกมา)

ความสัมพันธ์ระหว่างประวัติและบทบาทหน้าที่ของเทวดารักษาทิศ กับอุบาทว์ที่เกิดขึ้นตามเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์

เนื้อหาหลักของอาถิไ้โพธิบาทว์กล่าวถึงเหตุผิดปกติต่างๆ ที่เทวดารักษาทิศ ๘ องค์ บันดาลให้เกิดขึ้น เมื่อสังเกตเหตุการณ์เหล่านั้นแล้วเห็นว่ามี ความเกี่ยวข้องกับประวัติและบทบาท หน้าที่ของเทวดารักษาทิศตามคัมภีร์ รวมถึงตำนานต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. อุบาทว์พระอินทร์

๑.๑ กล่าวถึงพระเจ้าแผ่นดิน มีทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง คือ อุบาทว์ที่เกิดขึ้นกับพระเจ้าแผ่นดินเอง ตัวอย่างเช่น พระเจ้าแผ่นดินพลัดตกจากพระราชอาสน์ พระราชยานหรือ พาหนะต่างๆ และพระเจ้าแผ่นดินพอพระทัยที่จะประทับอยู่ในป่ามากกว่าในพระราชวัง ส่วน ทางอ้อม คือ อุบาทว์ที่เกิดกับสิ่งของ บริวาร หรือคนใกล้ชิด ตัวอย่างเช่น ไฟผ่าใส่ประตูประราช มนเทียร โรงม้า โรงช้างของพระเจ้าแผ่นดิน เหล่าข้าราชการบริพารทะเลาะวิวาทกัน เหล่านักปราชญ์ ญาติผู้ใกล้ชิดของพระเจ้าแผ่นดินเกิดผิดใจเคັนเคื่องกัน และไพร่ฟ้าร้อนใจไม่มีที่พักอาศัย

อุบาทว์ที่กล่าวถึงพระเจ้าแผ่นดินทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้นมีความสัมพันธ์กับพระ อินทร์ เนื่องจากทั้งพระอินทร์และพระเจ้าแผ่นดินต่างก็มีหน้าที่ในการดูแลรักษาแผ่นดินเหมือนกัน ทั้งคู่ โดยพระเจ้าแผ่นดินจะมีหน้าที่ดูแลรักษาอาณาจักรให้เจริญ สมบูรณ์และปลอดภัยผ่านการ ปกครองในระบอบต่างๆ ส่วนพระอินทร์ก็มีหน้าที่ให้ความสว่างและความชุ่มชื้นอันเป็นประโยชน์แก่ การเพาะปลูก (เสฐียรโกเศศ, ๒๕๑๕: ๑๔) เป็นผู้ก่อกำเนิดฟ้าและดิน เป็นผู้ทำลายพฤตาสूरคืออสุร ที่ทำให้เกิดความแห้งแล้งแล้วทำให้เกิดฝนเพื่อก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่พืชพรรณธัญญาหาร ของโลก (นาค ใจอารีย์, ๒๕๑๗: ๑๕๖ – ๑๕๗) ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยดูแลรักษาแผ่นดินนั่นเอง ทั้ง พระอินทร์และพระเจ้าแผ่นดินต่างก็เป็นใหญ่ โดยพระเจ้าแผ่นดินจะเป็นใหญ่เหนือประชาชนบนโลก มนุษย์ ส่วนพระอินทร์จะเป็นใหญ่เหนือเทพยดาทั้งหลายบนสวรรค์ตามคัมภีร์ไตรเพท (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๖๐) นอกจากนี้พระอินทร์ยังเป็นนักรบเหมือน อย่างคณวรรณกะษัตริย์ของอินเดียซึ่งมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองประชาชนและประเทศด้วยการออกรบ พระอินทร์ในสมัยพระเวทเป็นเทพที่มีลักษณะของนักรบผู้ยิ่งใหญ่ เป็นเทพที่สามารถเอาชนะเหล่า อสุรและศัตรูทั้งหลายโดยไม่เคยแพ้ผู้ใดอย่างราบคาบ (ส. พลายน้อย, ๒๕๑๙: ๒๖๕) เมื่อพระ

อินทร์และพระเจ้าแผ่นดินต่างก็มีบทบาทหน้าที่ ความยิ่งใหญ่และลักษณะความเป็นนักรบที่คล้ายคลึงกันเช่นนี้ เหตุการณ์ที่พระอินทร์บันดาลจึงเหมาะสมที่จะเกิดขึ้นกับพระเจ้าแผ่นดิน

๑.๒ กล่าวถึงม้าและช้าง ตัวอย่างเช่น มีฟ้าผ่าโรงม้า โรงช้างของพระเจ้าแผ่นดินและพระเจ้าแผ่นดินพลัดตกจากพาหนะ เช่น ช้างทรง ม้าทรง ม้าและช้างนั้นมีความสัมพันธ์กับพระอินทร์เนื่องจากเป็นพาหนะของพระอินทร์ ซึ่งก็คือ ม้าทรงสีขาวชื่ออุจไฉนหะวัส และช้างทรงชื่อไอราวัต (ไอยราพต) หรือเอราวัณ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๖๑)

๑.๓ กล่าวถึงวัว ตัวอย่างเช่น วัวหลุดออกจากคอกและวัวตัวเมียขึ้นเกยวัวตัวผู้ วัวนั้นมีความสัมพันธ์กับประวัติของพระอินทร์เนื่องจากเป็นสัตว์ที่พระอินทร์เคยช่วยเอาไว้จากเหล่าอสูรร้าย (สมฤทธิ บั้วระมวณ, ๒๕๓๗: ๑๙๑) นอกจากนี้วัวยังเป็นสัตว์ที่พระอินทราณี (พระมเหสีของพระอินทร์) ให้ตั้งครรรค์แทนเพราะพระนางไม่สามารถตั้งครรรค์ได้เนื่องจากต้องคำสาปของพระอุม่า (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๖๓)

๑.๔ กล่าวถึงฟ้าผ่า ตัวอย่างเช่น ฟ้าผ่าลงบนแผ่นดิน ประตูประราชมนเทียร ต้นไม้โรงม้า และโรงช้างของพระเจ้าแผ่นดิน ฟ้าผ่าเกิดจากการเคลื่อนตัวของสายฟ้าจึงมีความสัมพันธ์กับอาวุธของพระอินทร์คือวัชรหรือสายฟ้า

๑.๕ กล่าวถึงสายรุ้ง ได้แก่ การเห็นสายรุ้งซึ่งมีรัศมีสว่างกลางท้องฟ้าในเวลากลางคืน สายรุ้งนั้นมีความสัมพันธ์กับพระอินทร์เนื่องจากเป็นสิ่งที่พระอินทร์ใช้เป็นสัญญาณบอกให้มนุษย์รู้ว่าพระองค์จะส่งพลังลงมาช่วยในการสงคราม (สมฤทธิ บั้วระมวณ, ๒๕๓๗: ๑๙๑)

๒. อุปาทิพระเพลิง

๒.๑ กล่าวถึงเรื่องไฟ ตัวอย่างเช่น ไฟลุกขึ้นในเตาเองและการเห็นไฟในเรือนแต่จริงๆ แล้วไม่มี ไฟนั้นมีความสัมพันธ์กับประวัติพระเพลิงเนื่องจากพระองค์เป็นเทพแห่งไฟ พระเพลิงมีที่มาจากการที่พวกอริยกะได้ผสมผสานความเชื่อเก่าแก่ของตนที่นับถือดวงตะวันเข้ากับลัทธิบูชาไฟของพวกทัสยหรือทาส (ชนพื้นเมืองผิวดำ) แล้วยกย่องนับถือไฟให้เป็นเทพที่มีชื่อว่าพระเพลิงนั่นเอง (มาลัย, ๒๕๔๑: ๑๓๑)

๒.๒ กล่าวถึงแสงสว่าง ได้แก่ แสงอาทิตย์เย็นแต่แสงจันทร์กลับร้อน แสงสว่างมีความสัมพันธ์กับพระเพลิงเนื่องจากแสงสว่างเป็นสิ่งที่พระองค์สร้างเพื่อให้ความอบอุ่นแก่มนุษย์ ทั้งยังเป็นพาหนะของพระองค์อีกด้วย

๒.๓ กล่าวถึงตัวมนุษย์ ตัวอย่างเช่น บุตร ภรรยา ข้าทาสว่าเรงเกินสมควรและจิตใจเปื้อนหายคนในเหยาเรือน อุบาทว์เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับพระเพลิง เพราะพระเพลิงมีบทบาทหน้าที่หลายด้านที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับตัวมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยทำให้มนุษย์กับเทพสามารถติดต่อกันได้ เป็นผู้นำของบวงสรวงของมนุษย์ไปให้กับเทพองค์ต่างๆ เป็นเทพที่คอยแนะนำมนุษย์บนโลกให้ปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม เป็นเทพที่เป็นศูนย์กลางชีวิตภายในบ้าน ทั้งยังเป็นเทพผู้ให้ความคุ้มครองมนุษย์ กำจัดศัตรู ประทานลูกหลาน ตลอดจนความหมดจดจากบาปทั้งปวง (ธีรคันต์ ประจันพล, ๒๕๔๐: ๘๖ – ๑๐๐)

๓. อุบาทว์พระยม

๓.๑ กล่าวถึงความตาย มีทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง คือ อุบาทว์ที่กล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งตายหรือเสียชีวิตลง ตัวอย่างเช่น วัวเทียมเกวียนเกิดล้มตายลงโดยไม่ทราบสาเหตุและวัวตายคาคันไถโดยไม่ทันปลดแอก ส่วนทางอ้อม คือ อุบาทว์ที่ไม่ได้กล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งตายหรือเสียชีวิตลง แต่จะกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความตาย หรือมีเหตุบางอย่างที่จะนำไปสู่ความตาย ตัวอย่างเช่น ม้าคลอดลูกออกมามีสองหัวหรือมีสองตัว ได้ยินเสียงฝีเท้าเราะภายในเรือน และอยู่ดีๆก็ไม่สบาย เป็นไข้ ทำอย่างไรก็ไม่หาย ทั้งยังฝันร้ายทำให้รำคาญใจ การที่ม้าคลอดลูกออกมามีสองหัวหรือมีสองตัวนั้นเกี่ยวพันกับความตายทางอ้อมเพราะเป็นลักษณะที่ผิดปกติของม้า และม้าที่มีลักษณะผิดปกตินี้มักจะเสียชีวิตเร็ว การที่คนได้ยินเสียงฝีเท้าเราะภายในเรือนเกี่ยวพันกับความตายทางอ้อมเพราะฝันนั้นคือคนที่ตายแล้ว และการที่คนอยู่ดีๆก็ไม่สบาย เป็นไข้ ทำอย่างไรก็ไม่หาย ทั้งยังฝันร้ายทำให้รำคาญใจก็เกี่ยวพันกับความตายทางอ้อม เพราะเมื่อคนไม่สบายมากๆ ก็ย่อมจะมีสุขภาพจิตไม่ดี จนส่งผลให้ฝันร้าย และนำไปสู่ความตายในที่สุด

อุบาทว์ที่กล่าวถึงความตายทั้งทางตรงและทางอ้อมมีความสัมพันธ์กับประวัติของพระยมที่กล่าวถึงเรื่องของความตายว่า พระองค์เคยเป็นกษัตริย์ที่ได้ทำการรบ ทำลายบ้านเมืองต่างๆ เป็นจำนวนมาก วันหนึ่งระหว่างที่กำลังทำสงคราม ท่านก็ได้อธิษฐานขอให้ได้เป็นเจ้านรกผู้เป็น

ใหญ่เหนือคนตายทั้งปวง เมื่อตายก็ได้ไปเกิดตามนั้น (พล.ต.อ. สุวรรณ สุวรรณเวช, ๒๕๔๖: ๑๐๗) นอกจากนี้อุบาสวดังกล่าวยังสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ของพระองค์ที่ว่าด้วยเรื่องของการความตายด้วย ในคัมภีร์ฤคเวทกล่าวว่พระองค์เป็นมนุษย์คนแรกที่ตาย เมื่อตายไปแล้วพระองค์ก็ได้ไปเป็นผู้จัดเตรียมที่อยู่และปกครองคนตายทั้งหลายบนสรวงสวรรค์ คัมภีร์อุปนิษัทกล่าวว่พระองค์เป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องความตาย และมีความคิดที่จะหลีกเลี่ยงหนีจากความตายด้วยการเรียนรู้ความจริง คัมภีร์มหาภารตะ รามายณะ และปุราณะต่างๆ กล่าวว่พระองค์มีหน้าที่ตัดสินให้รางวัล และลงโทษผู้ตาย บางครั้งท่านก็มีอำนาจเหนือความตายด้วย (อัญชลี จิตรสุนทร, ๒๕๒๔: ๓๖ – ๙๘)

๓.๒ กล่าวถึงนกเค้าและนกแสก ได้แก่ นกเค้าหรือนกแสกบินเข้าบ้าน นกเค้าและนกแสกมีความสัมพันธ์กับพระยมเนื่องจากนกเหล่านั้นเป็นบริวารของพระองค์โดยทำหน้าที่เป็นทูตคอยส่งข่าวสาร (อัญชลี จิตรสุนทร, ๒๕๒๔: ๓๑) อีกทั้งนกแสกยังเป็นพาหนะของพระองค์ด้วย

๓.๓ กล่าวถึงนกแร้ง ได้แก่ การเห็นนกแร้งตอนกลางวัน นกแร้งมีความสัมพันธ์กับพระยมเนื่องจากเป็นบริวารของพระองค์ นกแร้งมีจงอยปากเป็นเหล็ก ทำหน้าที่ทรมานดวงวิญญาณที่กระทำผิดในโทษฐานฆ่าพราหมณ์ และไม่เชื่อฟังครูอาจารย์ (อัญชลี จิตรสุนทร, ๒๕๒๔: ๓๑)

๔. อุบาสวพระนารายณ์

๔.๑ กล่าวถึงน้ำ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง คือ อุบาสวที่กล่าวถึงน้ำซึ่งเป็นของเหลวใสในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ตัวอย่างเช่น น้ำไหลเป็นเลือดเป็นหนองแล้วก็กลับมาใสดังเดิมและฝนตกนองแผ่นดิน ส่วนทางอ้อม คือ อุบาสวที่ไม่ได้กล่าวถึงน้ำซึ่งเป็นของเหลวใส แต่จะกล่าวถึงสิ่งที่มีลักษณะเป็นของเหลวแบบน้ำ ตัวอย่างเช่น เลือดและเหงื่อไหลออกมาจากองค์พระพุทธรูป และจะรับประทานข้าวปลาอาหารก็กลายเป็นเลือด จะเห็นได้ว่าอุบาสวที่กล่าวถึงนั้นเป็นสิ่งที่มีความลักษณะเหลวแบบน้ำ ซึ่งของเหลวดังกล่าวก็คือ เลือด น้ำหนอง และเหงื่อ

อุบาสวที่กล่าวถึงน้ำทั้งทางตรงและทางอ้อมมีความสัมพันธ์กับประวัติของพระนารายณ์ เพราะคำว่ นารายณ์มาจากการสนธิของคำว่า “นร” (น้ำ) กับ “อายน” (กระดิก) รวมแล้วแปลว่ผู้กระดิกในน้ำ นอกจากนี้พราหมณ์กลุ่มหนึ่งที่นับถือพระนารายณ์เป็นใหญ่ยังเชื่อว่าพระนารายณ์ได้

แบ่งภาคไปเป็นพระพรหมเพื่อสร้างโลกขึ้นในน้ำและพระองค์ยังเป็นผู้ที่บรรทมอยู่ในกลาง
เกษียรสมุทรอีกด้วย (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๒ – ๓, ๕๑)

๔.๒ กล่าวถึงอาวุธ ตัวอย่างเช่น อาวุธ ครก สาก ตีกันเองโดยไม่มีคนถือและ
พระสังฆราช พระภิกษุสร้างสมอาวุธไว้ในกุฏิ อาวุธมีความสัมพันธ์กับพระนารายณ์เนื่องจากพระ
นารายณ์มีหน้าที่อวตารลงมาปราบยุคเข็ญจึงมีความจำเป็นต้องใช้กลยุทธคือชั้นเชิงหรือเล่ห์เหลี่ยม
ในการต่อสู้ศัตรู (นาค ใจอารีย์, ๒๕๑๗: ๑๗๙) ในการต่อสู้ล้วนต้องใช้อาวุธ อาวุธประจำพระองค์มี
ถึง ๕ ชนิด คือ สังข์ปาณจะชั้นยะ จักรสุทธรศนะ คทาเกาเมทกั ธนูศารนคะ และพระขรรค์ชื่อนนทก
นอกจากนี้พระองค์ยังมีอาวุธพิเศษอีกหลายชนิดที่ใช้เมื่ออวตารลงมาเพื่อขจัดความชั่วร้ายด้วย เช่น
ปางปรัศูรามาวตาร อวตารเป็นพรหมณ์ชื่อปรัศูราม ใช้ขวานเป็นอาวุธในการฆ่ากษัตริย์อสูร ปาง
รามจันทรวตาร อวตารเป็นพระราม ใช้ศรพหมาสตร์เป็นอาวุธในการฆ่าทศกัณฐ์ (พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๑๔: ๑๐๒ – ๓๓๕) ดังนั้นอุบาทว์ที่พระนารายณ์บันดาลจึงกล่าวถึง
อาวุธด้วย

๕. อุบาทว์พระพิรุณ

๕.๑ กล่าวถึงน้ำ มีทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง คือ อุบาทว์ที่กล่าวถึงน้ำที่เป็น
ของเหลวใสในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ฝนตกมากผิดปกติ มีน้ำค้างเกิดขึ้นในเวลาที่ไม่
สมควรและเกิดฝนแล้ง ส่วนทางอ้อม คือ อุบาทว์ที่ไม่ได้กล่าวถึงน้ำที่เป็นของเหลวใส แต่จะ
กล่าวถึงสิ่งที่มีความเกี่ยวพันกับน้ำ ตัวอย่างเช่น ผลไม้จากต้นไม้ที่มีรสหวานกลับกลายเป็นรส
เปรี้ยว ต้นไม้ที่เคยออกดอกออกผลกลับไม่ออก และกบหรือคางคกเข้าไปอยู่ในครว จะพบว่าต้นไม้
และกบหรือคางคกมีความเกี่ยวพันกับน้ำทางอ้อม เพราะต้นไม้เป็นสิ่งที่ต้องการน้ำเพื่อใช้ในการ
เจริญเติบโต ออกดอก ออกผลได้อย่างปกติ ต้นไม้ต้นใดได้รับน้ำในปริมาณที่เหมาะสม ต้นไม้ต้น
นั้นก็จะแข็งแรง สามารถให้ดอก ออกผล ได้ถูกต้องตามพันธุ์ของต้นไม้ต้นนั้นๆ แต่หากต้นไม้ต้นใดได้รับ
ปริมาณน้ำมากเกินไปหรือน้อยเกินไป ต้นไม้ต้นนั้นๆ ก็จะเจริญเติบโตได้ไม่ดี ไม่ออกดอกออกผล หรือ
ออกในปริมาณที่ผิดปกติ หรือให้ผลที่มีรสชาติต่างออกไป เช่นเดียวกับกบหรือคางคกซึ่งเกี่ยวข้องกับ
น้ำทางอ้อม เพราะกบหรือคางคกเป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ คือ อาศัยอยู่ได้ทั้งบนบกและในน้ำนั่นเอง

อุบาทว์ที่กล่าวถึงน้ำทั้งทางตรงและทางอ้อมมีความสัมพันธ์กับประวัติของพระพิรุณพระพิรุณมีนามหนึ่งว่าอัมพราท เป็นเจ้าแห่งน้ำทั้งหลาย มีทั้งลำน้ำ สระ และน้ำพุเป็นบริวาร (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๗๐) เป็นเทพผู้ประทานน้ำให้แก่มนุษย์ (ส. พลายน้อย, ๒๕๑๙: ๒๘๗) ดังนั้นพระองค์จึงอาจบันดาลอุบาทว์ที่เกี่ยวกับน้ำทั้งทางตรงและทางอ้อมดังกล่าวได้

๕.๒ กล่าวถึงมนุษย์และสัตว์ ตัวอย่างเช่น มนุษย์คลอดลูกออกมาเป็นสัตว์และสัตว์คลอดลูกออกมาเป็นมนุษย์ มนุษย์และสัตว์มีความสัมพันธ์กับประวัติพระพิรุณ เนื่องจากในสมัยพระเวทนั้น นอกจากพระพิรุณจะเป็นเทพผู้ประทานน้ำให้แก่มนุษย์แล้ว พระองค์ยังเป็นผู้ดูแลความเป็นไปของมนุษย์ เป็นผู้รักษาความสุขสวัสดิ์ของมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง ทั้งยังเป็นผู้พิพากษาคนที่ตายแล้วอีกด้วย (ส. พลายน้อย, ๒๕๑๙: ๒๘๗) จะเห็นได้ว่าหน้าที่ดังกล่าวทำให้พระองค์เป็นใหญ่เหนือมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง อาจบันดาลให้เกิดเหตุอะไรกับมนุษย์และสัตว์ก็ได้ นอกจากนี้ยังพบว่า มนุษย์และสัตว์จำเป็นต้องดื่มน้ำเพื่อประทังชีวิตทั้งสิ้น ซึ่งสัมพันธ์กับพระพิรุณในฐานะที่พระองค์เป็นเทพผู้ประทานน้ำดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ดังนั้นจึงเหมาะสมที่พระพิรุณจะแสดงอุบาทว์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสัตว์

๖. อุบาทว์พระพาย

๖.๑ กล่าวถึงสายลม มีทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง คือ อุบาทว์ที่กล่าวถึงสายลมในลักษณะต่างๆ ตัวอย่างเช่น ไม่ใช่ฤดูมรสุมแต่เกิดพายุหนัก ต้นไม้ ได้แก่ ต้นมะพร้าว ต้นตาล ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นยูง ต้นยาง หักโยกเพราะพายุ บ้านเรือนหักและถูกลมหอบขึ้นไปในอากาศเหมือนนกบิน เสือ หมี เม่นและสัตว์ต่างๆ หินพายุกันวุ่นวาย เหล่านกทั้งหลายต่างบินหาที่ซ่อนตัวตามต้นไม้เพื่อหลบพายุ และลมกระซอกต้นไม้ไต่ออกจากดินไปฟุ้งกระแทกพื้นอย่างรุนแรง จะเห็นได้ว่าอุบาทว์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความรุนแรงของสายลม กล่าวคือ เมื่อลมพัดอย่างรุนแรงจะเรียกว่าพายุ ซึ่งสามารถทำลาย สร้างความลำบากและความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อมนุษย์และสัตว์ ส่วนทางอ้อม คือ อุบาทว์ที่กล่าวถึงสิ่งอื่นที่ต้องใช้แรงลมมาเป็นส่วนช่วยทำให้เกิดอุบาทว์ต่างๆ ตัวอย่างเช่น การเหินก้อนเมฆเป็นรูปต่างๆ และการจะเกิดควันลอยคั้งอยู่ในอากาศ จะพบว่าการที่ก้อนเมฆจะปรากฏเป็นรูปร่างต่างๆ ได้นั้นจะต้องใช้ลมเป็นตัวช่วยพัด ซึ่งรูปร่างของก้อนเมฆที่ปรากฏในอุบาทว์พระพายก็คือ รูปมนุษย์ วัว ช้าง ราชสีห์ เสือ ม้า กา หรือครุฑ และการจะเกิดควันลอยคั้งอยู่ในอากาศได้นั้นก็ต้องอาศัยลมมาช่วยพุงให้ควันลอยตัวขึ้นไปเช่นกัน

อุบาทว์ที่กล่าวถึงสายลมทั้งทางตรงและทางอ้อมมีความสัมพันธ์กับประวัติของพระพาย เพราะพระพายเป็นเทพแห่งสายลม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (๒๕๐๓: ๗๒) ทรงกล่าวว่าตามคัมภีร์ไตรเพทพระพายทรงรถเทียมม้า ๑ คู่ แต่บางครั้งเทียมถึงร้อยหรือพันก็มีแล้วแต่กำลังลมอ่อนหรือแรง นอกจากนี้พระพายยังมีหน้าที่กำกับลมทั้ง ๗ คือ ลมตะวันออก ลมตะวันตก ลมเหนือ ลมใต้ ลมพัดในเทวโลก ลมพัดในพรหมโลก และทิพยวายุ คือ อากาศ (มัลย์, ๒๕๔๑: ๑๒๘ – ๑๒๙) ดังนั้นพระองค์จึงสามารถควบคุมสายลมเพื่อแสดงเหตุให้เป็นที่น่าประจักษ์แก่มนุษย์ตามที่ปรากฏในเรื่องอารีไพบิณฑิวัตได้

๗. อุบาทว์พระโสม

๗.๑ กล่าวถึงเตาไฟ ตัวอย่างเช่น สุนัขออกลูกที่เตาไฟ หนูไปทำรังอยู่ใต้เตาไฟ ปลวกไปทำรังในเตาไฟ และเห็ดมางอกที่เตาไฟ ถึงแม้พระโสม (พระจันทร์) จะไม่ได้มีความสัมพันธ์กับเตาไฟโดยตรง แต่ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถให้แสงสว่างได้เช่นเดียวกัน พลุหลวง (๒๕๓๐: ๑๓) กล่าวถึงแสงสว่างจากรัศมีของพระจันทร์เอาไว้ว่าแต่เดิมมีความสว่างไสวมากที่สุดในยามค่ำคืน แต่หลังจากพระจันทร์ถูกพระทักษะสาปให้ไม่สามารถมีบุตรได้และเป็นวัณโรคเนื่องจากรักพระชายาซึ่งเป็นพระธิดาของพระทักษะไม่เท่ากันแล้วรัศมีของพระจันทร์ก็ค่อยๆ มัวหมองลงทุกครั้งที่อาการของโรคกำเริบ (มนุษย์เรียกช่วงเวลานี้ว่าข้างแรม) และก็จะกลับมาสุกสว่างอีกครั้งเมื่อหายจากโรค (มนุษย์เรียกช่วงเวลานี้ว่าข้างขึ้น)

๗.๒ กล่าวถึงสิ่งที่เป็นน้ำ ได้แก่ น้ำผึ้งน้ำอ้อยในตูมหรือไหเดือดเป็นฟองเอง ตามตำนานกล่าวว่าพระจันทร์เกิดจากการกวนเกษียรสมุทร และลอยจากทะเลเป็นสิ่งที่ ๕ บ้างก็ว่าพระองค์เป็นโอรสของพระวรุณ เทพแห่งน้ำทั้งหลาย เพราะคนเห็นพระจันทร์โผล่ขึ้นมาจากมหาสมุทร (ส. พลายน้อย, ๒๕๑๙: ๓๓๕ – ๓๓๗)

๗.๓ กล่าวถึงต้นไม้ ได้แก่ ต้นไม้ออกผลเป็นพรรณอื่น ต้นไม้มีความสัมพันธ์กับพระโสม เพราะโสมเป็นชื่อของไม้เถาชนิดหนึ่งที่ถือว่าเป็นเจ้าแห่งต้นไม้ทั้งหลาย เมื่อคั่นน้ำออกมาหมักแล้วจะกลายเป็นน้ำเมาที่พราหมณ์ในสมัยโบราณนิยมดื่ม ทั้งยังเป็นน้ำที่ใช้สังเวชนูชาเทพเจ้าเพื่อขอพรด้วย ต่อมาโสมได้รับการยกย่องให้เป็นเทวดาคู่กับพระอินทร์เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มกำลังให้กับพระอินทร์ จนสมัยหลังพระเวทคำว่าโสมนี้จึงได้เปลี่ยนไปเป็นชื่อที่ใช้เรียกพระจันทร์เนื่องจากโสมและพระจันทร์มีความเกี่ยวพันกัน กล่าวคือเถาโสมจะต้องเก็บในวันที่มีพระจันทร์ส่อง และ

จะต้องคั่นน้ำโสมในวันจันทร์ (นาค ใจอารีย์, ๒๕๑๗: ๑๕๑ – ๑๖๒) วิชาอนุราณะ (Wilkins, W.J., ๑๙๐๐: ๗๓) กล่าวว่าพระโสมหรือพระจันทร์นอกจากเป็นราชาแห่งดาวแล้วยังเป็นราชาแห่งพฤกษชาติทั้งหลายด้วย

๘. อุบาทว์พระไพสพ

๘.๑ กล่าวถึงทรัพย์สิน ตัวอย่างเช่น เงินทองตกในเรือนและหายไป หนูกัดเครื่องนุ่งห่ม เครื่องนุ่งห่มถูกไฟไหม้ เต่าคลานมาที่ไต้ถุนเรือนหรือขึ้นมามบนเรือน แมวมาคลอดลูกในที่นอน เส้าเรือนตกน้ำมัน บัวสัต์บรรณมางอกในบ้านบนที่ดอน ตะพานน้ำมาตายที่ไต้ถุนบ้าน ทำนาได้ข้าวมากผิดปกติ ตำข้าวได้มากผิดปกติและข้าวสารที่แช่ไว้งอกไป

เงินทอง เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือน และข้าวถือเป็นทรัพย์สินที่สำคัญของมนุษย์ เพราะเงินทองเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสิ่งของหรือทรัพย์สินอื่นๆ เครื่องนุ่งห่มเป็นสิ่งปกคลุมร่างกายทำให้ร่างกายอบอุ่น ใ้บอกตำแหน่งหน้าที่ และยศศักดิ์ทางสังคม บ้านเรือนเป็นที่พักอาศัย และข้าวเป็นพืชที่ใช้ในการบริโภค ประเทศใดที่มีพืชพรรณธัญญาหาร มีข้าวที่อุดมสมบูรณ์ ประเทศนั้นย่อมจะมั่งคั่ง ทรัพย์สินเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับพระไพสพเพราะพระไพสพเป็นเทพแห่งทรัพย์ เป็นผู้รักษาทรัพย์ในแผ่นดิน

อุบาทว์ที่เทวดารักษาทิศทั้ง ๘ องค์บันดาลให้เกิดขึ้นในเรื่องอาถิให้โทธิบาท์กับตำนานของเทวดาเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ส่วนใหญ่อุบาทว์ต่างๆ จะมีความเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและบทบาทหน้าที่ของเทพเหล่านั้น แสดงให้เห็นว่าเรื่องอาถิให้โทธิบาท์เกิดขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเรื่องราว ตำนานของเทพต่างๆ มาผูกโยงเข้ากับเหตุการณ์และความเชื่อในสังคม แม้ไม่มีหลักฐานว่าใครเป็นผู้แต่งวรรณกรรมเรื่องนี้ แต่จากการศึกษาวิเคราะห์ ผู้เขียนสันนิษฐานได้ว่า ผู้ที่แต่งเรื่องอาถิให้โทธิบาท์ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเทพเจ้าเป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านไสยศาสตร์รวมทั้งโหราศาสตร์ เป็นผู้ชี้ข้างสังเกต และให้ความสำคัญแก่สิ่งรอบข้าง เพราะสามารถนำเรื่องราวของความเชื่อ และเหตุการณ์รอบตัวต่างๆ มาผูกโยงกับตำนานของเทพเจ้าได้สอดคล้องประสานและกลมกลืนกันเป็นอย่างดี

ประเภทของอุบาย

อุบายต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับประวัติและบทบาทหน้าที่ของเทวดารักษาทิศนั้นมีทั้งสิ้น ๘๗ เหตุการณ์ เป็นอุบายพระอินทร์ ๑๑ เหตุการณ์ อุบายพระเพลิง ๑๓ เหตุการณ์ อุบายพระยม ๙ เหตุการณ์ อุบายพระนารายณ์ ๑๕ เหตุการณ์ อุบายพระพิรุณ ๙ เหตุการณ์ อุบายพระพาย ๙ เหตุการณ์ อุบายพระโสม ๘ เหตุการณ์ และอุบายพระไพศพ ๑๓ เหตุการณ์ แบ่งได้เป็น ๖ ประเภท ได้แก่ เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับคน เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับสัตว์ เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับสิ่งของ เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับพืชพรรณธัญญาหาร เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับเรื่องเหนือธรรมชาติดังนี้

๑. เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับคน

เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับคน ได้แก่ พระเจ้าแผ่นดินพลัดตกเตียง พระราชอาสน์ คานหาม ข้างทรงหรือม้าทรง พระเจ้าแผ่นดินไม่พอพระทัยที่จะประทับอยู่ในพระราชวังแต่พอพระทัยที่จะประทับอยู่ในป่า เหล่าข้าราชการบริพารทะเลาะวิวาทกันวุ่นวาย เหล่านักปราชญ์และญาติมิตรใจแค้นเคืองกัน เหล่าไพร่ร่อนไร้น้ำมีที่พักอาศัย คนเบียดเบียนบริวารในเหย้าเรือน บุตร ภรรยา ข้าราชการมีความสุข ว่าเงิเงินสมควร คนอยู่ดีๆ ก็ไม่สบาย เป็นไข้ ทำอย่างไรก็ไม่หาย ทั้งยังฝันร้ายทำให้รำคาญใจ พระสังฆราช พระภิกษุสร้างสมอาวุธไว้ในกุฏิ และมนุษย์คลอดลูกออกมาเป็นสัตว์

๒. เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับสัตว์

เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับสัตว์ ได้แก่ สัตว์ป่าหลุดเข้าเมือง โคหลุดออกจากคอก วัวตัวเมียขึ้นเกยวัวตัวผู้ หนูมาร้องอยู่ใกล้ตน ตัวเรือดหรือไรมารบกวนในตอนกลางคืนจนทำให้นอนไม่หลับ วัวเทียมเกวียนเกิดล้มตายลงโดยไม่ทราบสาเหตุ วัวตายคาคันไถโดยไม่ทันได้ปลดแอก ม้าออกลูกตัวเดียวมี ๒ หัวหรือออกมาทีเดียว ๒ ตัว เหล่ามด แมลง เถิน เรือด ไรบกวน นกที่ไม่ใช่วิสัยจะเข้าบ้าน เช่น นกแสก นกเค้า นกคูด นกอุก นกทุงเกรียน เหยี่ยวรุ้ง นกตบยุง นกทุงเทียน นกไล่ ไก่เถื่อน บินเข้าบ้าน งูพิษขึ้นมาบนเรือน นกแร้งปรากฏตัวให้เห็นในตอนกลางวัน จอมปลวกย้ายที่ ข้างม้านั่งตกใจเองโดยไม่มีสาเหตุ หนอนมาชุมนุมในท้องนา สัตว์คลอดลูกออกมาเป็นมนุษย์ กบหรือคางคกเข้าไปอยู่ในครัว เสือ หมี แม่นและสัตว์ต่างๆ หนีพายุกันวุ่นวาย เหล่านกทั้งหลายต่างบินหาที่ซ่อนตัวตามต้นไม้เพื่อหาที่หลบพายุ สุนัขออกลูกที่เตาไฟ หนูไปทำรังอยู่ใต้เตา

ไฟ สุนัขขึ้นไปไต่บนหลังคา ปลวกไปทำรังในเตาไฟ หนูกัดเครื่องนุ่งห่ม เต่าคลานมาที่ใต้ถุนเรือน หรือขึ้นมานบนเรือน แมวมาคลอเคลียในที่นอน จะเข้ามาอยู่ในบ่อน้ำ และตะพานน้ำมาตายที่ใต้ถุนบ้าน

๓. เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับสิ่งของ

เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับสิ่งของ ได้แก่ จวักหักคามือตน อาวุธ อันได้แก่ เสือ โล โคมระย้า จักร หักเองโดยไม่ทราบสาเหตุ ถ้วยชามแตกเองโดยไม่ทราบสาเหตุ เครื่องดนตรีต่างๆ ดังขึ้นเองโดยที่ไม่มีคนเล่น องค์เทวรูปมีน้ำไหลออกมา องค์พระพุทธรูปมีเลือดและเหงื่อไหล อาวุธ ครก สาก ตีกันเองโดยไม่มีคนถือ เห็นหอกหรือดาบเป็นเลือด พระพุทธรูปล้มตะแคง อยู่ดีๆ เครื่องนุ่งห่มก็ลุกไหม้ เงินทองตกในเรือนและหายไป และเสาเรือนตกน้ำมัน

๔. เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับพืชพรรณธัญญาหาร

เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับพืชพรรณธัญญาหาร ได้แก่ กล้วยออกปลีกลางต้น ข้าวปลาอาหารที่จะรับประทานกลายเป็นเลือด ข้าวพลวกออกจากหม้อ ผลไม้รสหวานกลับกลายเป็นรสเปรี้ยว ต้นไม้ที่เคยออกดอกออกผลกลับไม่ออก น้ำผึ้ง น้ำอ้อยในตุ่มหรือไหเดือดเป็นฟองเอง ต้นไม้ออกผลเป็นพรรณอื่น เห็ดมางอกที่เตาไฟ ทำนาได้ข้าวมากผิดปกติ หีบงาได้น้ำมันมากกว่าปกติ ตำข้าวได้มากผิดปกติ ข้าวสารที่แช่ไว้งอกใบ และมีบัวสัตตบรณมางอกในบ้านบนที่ดอน

๕. เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ

เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ได้แก่ ไฟาผาลงบนแผ่นดิน ประตูนุ พระราชมณเฑียร ต้นไม้ โรงมั่วและโรงช้างของพระเจ้าแผ่นดิน สายรุ้งที่มีรัศมีสว่างกลางท้องฟ้า ปรากฏให้เห็นในเวลากลางคืน แผ่นดินแตกแยกออกมาเป็นคลองกลางเมืองเห็นประจักษ์แก่ตาคนทั่วไป แสงอาทิตย์เย็น แสงจันทร์ร้อน ฤดูกาลแปรปรวนไม่เป็นไปตามกาล ไฟลุกขึ้นในเตาเอง เห็นไฟในเรือนแต่จริงๆ แล้วไม่มี เกิดสุริยุปราคาและจันทรุปราคาในเดือนเดียวกัน น้ำไหลเป็นเลือดหรือหนองแล้วก็กลับมาใสดังเดิม เกิดพระอาทิตย์ทรงกลดเป็นวงเหมือนควันไฟ ฝนตกบนแผ่นดิน ฝนตกมากผิดปกติ มีหมอกหรือน้ำค้างเกิดขึ้นในเวลาที่ไม่สมควร เกิดฝนแล้ง ไม่ใช่ฤดูมรสุมแต่เกิดพายุหนัก ควันลอยคั่งอยู่ในอากาศ พายุหักต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นยุงหรือต้นยาง พายุ

โยกต้นมะพร้าวหรือต้นตาล ลมหอบบ้านเรือนขึ้นไปในอากาศเหมือนนกบิน ลมกระซอกต้นไม้อกจากดินและฟุ้งกระแทกพื้นอย่างรุนแรง เห็นก้อนเมฆเป็นรูปต่างๆ ได้แก่ มนุษย์ วัว ช้าง ราชสีห์ เสือ ม้า กา ครุฑ

๖. เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับเรื่องเหนือธรรมชาติ

เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับเรื่องเหนือธรรมชาติ ได้แก่ ได้ยินเสียงผีหัวเราะในเรือน ได้ยินเสียงผีบนต้นไม้

อุบาทว์เป็นเหตุการณ์ผิดปกติจากที่ควรเป็น จากเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับคน พระเจ้าแผ่นดินตามธรรมดาต้องเป็นผู้ที่สง่างาม การพลัดตกจากพระราชอาสน์หรือพาหนะเป็นภาพที่น่าดู ส่วนสถานที่ประทับควรจะต้องเป็นพระราชวัง การพอลพระทัยจะเสด็จไปอยู่ป่าเป็นสิ่งที่ผิดปกติ เหล่าข้าราชการบริพารหรือนักปราชญ์ควรมีความสามัคคี ถ้าทะเลาะวิวาทกันจะดูร้ายความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง ประชาชนไพร่ฟ้าควรจะต้องมีที่พักอาศัย ไม่เจ็บป่วยจึงจะเป็นกำลังในการทำงาน ส่วนพระสงฆ์โดยปกติมีพระวินัยว่าต้องไม่เกี่ยวข้องกับอาวุธหรือผู้ถืออาวุธ ดังนั้น เหตุการณ์ที่พระสงฆ์สะสมอาวุธไว้ในกุฏิจึงเป็นสิ่งผิดปกติ

เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับสัตว์ เป็นต้นว่า ปกติสัตว์ต่างๆ ควรจะอาศัยอยู่ในที่ๆ ควรอยู่ สัตว์ป่าก็ควรอยู่ในป่า สัตว์เลี้ยงก็ควรอยู่ในที่ๆ มนุษย์จัดเตรียมไว้ให้ ที่สำคัญคือสัตว์ไม่ควรจะอยู่ใกล้กับมนุษย์หรือสถานที่พักอาศัยของมนุษย์ เช่น หนูไม่ควรมาร้องอยู่ใกล้ๆ หรือมากัดเครื่องนุ่งห่มของมนุษย์ แมลงต่างๆ ไม่ควรจะมารบกวนมนุษย์จนทำให้นอนไม่หลับ นกที่ไม่ใช่วิสัยจะเข้าบ้านหรือนกที่เชื่อว่าสัมพันธ์กับความตาย เช่น นกแสก ไม่ควรจะเข้ามาในบ้านหรือปรากฏตัวให้มนุษย์เห็น ภูพืชไม่ควรขึ้นมาบนเรือน กบหรือคางคกไม่ควรเข้าไปอยู่ในครัว สุนัข หนูหรือปลวกไม่ควรอยู่บริเวณเตาไฟซึ่งเป็นสิ่งที่ให้ความอบอุ่นหรือเป็นสิ่งที่ช่วยมนุษย์ประกอบอาหาร เต่าหรือตะพาบน้ำไม่ควรอยู่ที่ใต้ถุนเรือนหรือขึ้นมาบนเรือนที่พักอาศัยของมนุษย์ แมวไม่ควรมาออกลูกในที่นอนของมนุษย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมองว่าสัตว์ที่ดีจะต้องมีรูปร่าง ลักษณะที่ไม่ผิดไปจากที่ได้พบเห็นทั่วไป จะต้องมีความประพฤติที่สงบ มีความเชื่อ และมีสุขภาพแข็งแรง เช่น ม้าไม่ควรมี ๒ หัว หรือ ๒ ตัว วัวตัวเมียไม่ควรขึ้นเกยวัวตัวผู้ ช้างม้าไม่ควรตื่นตกใจง่าย และวัวไม่ควรจะตายง่ายๆ เป็นต้น

เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับสิ่งของ เป็นต้นว่า สิ่งของต่างๆ เป็นสิ่งไร้ชีวิต ไม่สามารถเคลื่อนไหว ขยับเขยื้อนหรือมีกิริยา การกระทำต่างๆ เหมือนกับมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตได้ เช่น องค์เทวรูปหรือองค์ พระพุทธรูปไม่ควรมีน้ำ เลือดและเหงื่อไหลออกมา รวมทั้งไม่สามารถล้มตะแคงได้เหมือนกับมนุษย์ หรือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ จวักไม่ควรหักคามือมนุษย์และถั่วขามไม่ควรแตกได้เองถ้ามนุษย์ไม่ได้แตะต้อง หรือทำตกหล่น เครื่องดนตรีไม่ควรเล่นหรือบรรเลงเพลงเองได้ถ้ามนุษย์ไม่เล่น อาวุธ ครก สากไม่ควรตีกันเองได้โดยที่มนุษย์ไม่ถือ หอกหรือดาบไม่ควรเปื้อนเลือดถ้ามนุษย์ไม่ได้หยิบจับออกไปใช้ เป็นต้น

เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับพืชพรรณธัญญาหาร เป็นต้นว่า พืชพรรณธัญญาหารจะต้องเป็นสิ่ง ที่มนุษย์ได้พบเห็นทั่วไป ไม่แตกต่างจากที่เคยพบได้บ่อยๆ เช่น กล้วยไม่ควรออกปลีกลางต้นแต่ควร ออกที่ยอด ข้าวสารที่แช่ไว้ไม่ควรจะงอกไปได้ ทั้งยังไม่ควรมีการเปลี่ยนแปลง ควรจะคงสภาพเดิม ไว้ เช่น ผลไม้ไม่ควรเปลี่ยนรสชาติ ต้นไม้ไม่ควรออกผลเป็นพรรณอื่น น้ำผึ้ง น้ำอ้อยในตุ่มหรือไห ก็ไม่ควรเดือดเป็นฟองเอง นอกจากนี้มนุษย์ยังมองว่าสิ่งที่มนุษย์จะได้รับจากพืชพรรณธัญญาหาร นั้นควรจะอยู่ในปริมาณที่พอเหมาะ ไม่มากเกินไป เช่น ทำนาไม่ควรได้ข้าวมากผิดปกติ หีบงาไม่ควรได้น้ำมันมากกว่าปกติ ไม่ควรดำข้าวได้มากผิดปกติ และไม่น้อยเกินไป ควร เช่น ต้นไม้ที่เคยออกดอก ออกผลก็ควรจะออกดอกออกผล ไม่ใช่ไม่ออกเลย

เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เป็นต้นว่า ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จะต้องไม่ทำให้มนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตเดือดร้อน เช่น สายฟ้าไม่ควรผ่าลงบนแผ่นดิน ประตูประราช มนเทียร ต้นไม้ โรงม้าและโรงช้างของพระเจ้าแผ่นดิน ลมหรือพายุไม่ควรทำลายบ้านเมืองหรือหัก โค่นต้นไม้ ทั้งยังไม่ควรเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยประสบพบเห็น เช่น แสงอาทิตย์ไม่ควรจะเย็นและ แสงจันทร์ไม่ควรจะร้อน แผ่นดินควรจะเป็นปึกแผ่น มั่นคง ไม่แตกแยกออกมาเป็นคลอง น้ำก็ควร จะใสสะอาดไม่ใช่กลายเป็นเลือดหรือหนอง สิ่งต่างๆ ควรจะเป็นไปตามตามกาล เป็นต้นว่า หาก ไม่ใช่ฤดูมรสุมก็ไม่ควรเกิดพายุ หมอกหรือน้ำค้างควรเกิดขึ้นในเวลาที่เหมาะสมคือในพื้นที่ๆ มีไอน้ำ มาก สายรุ้งก็ควรจะปรากฏให้เห็นตอนกลางวันเพราะสายรุ้งเกิดจากแสงที่ส่องผ่านละอองน้ำใน อากาศ นอกจากนี้มนุษย์ยังมองว่าปรากฏการณ์ไม่ควรเกิดบ่อยเกินไปหรือมีมากเกินไป เช่น ไม่ควร เกิดสุริยุปราคาและจันทรุปราคาในเดือนเดียวกัน ทั้งยังไม่ควรเกิดน้อยหรือมีน้อยเกินไป เช่น ฝนควร จะตกในปริมาณพอดี ไม่ควรแล้ง

เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับเรื่องเหนือธรรมชาติ เป็นต้นว่า เรื่องเหนือธรรมชาติโดยเฉพาะเรื่องผี เป็นสิ่งที่ไม่ควรเกี่ยวข้องเกี่ยวกับมนุษย์ เพราะสัมพันธ์กับความตาย

เรื่องอาถืไ้โพธิบาทว์สะท้อนสภาพสังคมไทย

วรรณกรรมแต่ละเรื่องมักจะสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมใดสังคมหนึ่งอยู่เสมอ เรื่องอาถืไ้โพธิบาทว์ก็เป็นวรรณกรรมอีกเรื่องหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมไทย ความเชื่อ ระบบการปกครอง และอาชีพดังจะกล่าวต่อไปนี้

ความเชื่อ

ความเชื่อถือเป็นสิ่งหนึ่งที่อยู่กับคนในสังคมไทยมาช้านานอันจะเห็นได้จากงานวรรณกรรมหลายๆ เรื่องที่มักจะสอดแทรกเรื่องราวความเชื่อต่างๆ เอาไว้อยู่เสมอๆ วรรณกรรมเรื่องอาถืไ้โพธิบาทว์ก็เป็นวรรณกรรมอีกเรื่องหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อของคนไทยซึ่งความเชื่อเหล่านั้น ได้แก่ ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อเรื่องผี และความเชื่อเรื่องโชคลาง ดังนี้

๑. ความเชื่อทางศาสนา

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนา ด้วยเหตุนี้คนไทยจึงนับถือศาสนาต่างกัน ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๖: ๑๑๐๐) อธิบายไว้ว่าศาสนา คือ ลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์อันมีหลักคือแสดงกำเนิดและความสิ้นสุดของโลก เป็นต้น อันเป็นไปในฝ่ายปรมาตม์ประการหนึ่ง แสดงหลักธรรมเกี่ยวกับบุญบาปอันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือนั้นๆ

พุทธทาสภิกขุ (ม.ป.ป. : ๓) กล่าวว่า ศาสนา คือ ตัวการกระทำเพื่อให้หลุดพ้นไปจากอันตรายที่ตนไม่ปรารถนา

สุชีพ ปุญญานุภาพ (๒๕๔๑: ๗ - ๘) กล่าวว่าศาสนา คือ ที่รวมแห่งความนับถืออันสูงส่งของมนุษย์ เป็นที่พึ่งทางจิตใจซึ่งมนุษย์ส่วนมากจะเลือกยึดเหนี่ยวตามความพอใจ และตามความ

เหมาะสมแก่เหตุแวดล้อมของตน ทั้งยังเป็นคำสั่งสอนอันว่าด้วยศีลธรรมและอุดมคติสูงสุดในชีวิตของบุคคล แนวความเชื่อถือและแนวการปฏิบัติต่างๆ กันตามคติของแต่ละศาสนา

โดยรวมแล้วศาสนาก็คือหลักความเชื่อต่างๆ ที่มนุษย์ยึดเหนี่ยว ซึ่งความเชื่อทางศาสนาที่สะท้อนอยู่ในเรื่องอาถืให้โศธิบาทรมี่ดังนี้

๑.๑ พระพุทธศาสนา เข้าสู่ดินแดนบริเวณที่เป็นประเทศไทยขณะนี้ครั้งแรกเมื่อ พระโสดะและพระอูตระเดินทางมาประกาศศาสนาที่สุวรรณภูมิ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาอเทวนิยม คือ ไม่เชื่อและไม่สอนเรื่องพระเจ้าสร้างโลก มีหลักทั่วไป ๓ ประการ คือ ให้ละเว้นความชั่ว ให้ทำความดี และทำจิตใจให้สะอาด มีจุดมุ่งหมายสูงสุดอยู่ที่การนิพพาน คือ การดับเพลิงกิเลสอันได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง และการดับเพลิงความทุกข์ คือ การเวียนว่ายตายเกิด มี พระพุทธรูป ไบโพธิ์หรือตันโพธิ์ รวมไปถึงธรรมจักรที่แปลว่าวงล้อแห่งพระธรรมเป็นสัญลักษณ์ มี พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดา และมีพระไตรปิฎกเป็นพระคัมภีร์ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, ๒๕๔๑: ๑๘๐ – ๒๐๔) ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องอาถืให้โศธิบาทรมี่ให้เห็นจากตัวอย่างต่อไปนี้

ขอถวายวรวันทนศาสดา
แลสงฆศีลาจารย์

วรธรรมโศฟ้า

(จารึกเรื่องอาถืให้โศธิบาทรมี่ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๑)

ตัวอย่างบทประณามพจน์ข้างต้น ผู้แต่งได้กล่าวแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ คือ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นองค์ศาสดาของพระพุทธศาสนา พระธรรม คือ หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์ คือ สาวกของพระพุทธเจ้า เสด็จยร พันธรังสี (๒๕๑๙: ๑๓๕ – ๑๓๖) กล่าวว่าพระรัตนตรัยเกิดขึ้นครั้งแรกในโลกเมื่อพระอัญญาโกณฑัญญะได้รู้ธรรมตามพระพุทธ ท่านจึงได้ชื่อว่าเป็นปฐมสาวกของพระพุทธ เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในเดือนอาสาฬห หรือ เดือน ๘ เรียกวันสำคัญนี้ว่า วันอาสาฬหบูชา การกล่าวถึงพระรัตนตรัยดังกล่าวช่วยสะท้อนให้เห็นความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในเรื่องอาถืให้โศธิบาทรมี่ ทำให้เห็นว่าคนในสังคมไทยนับถือพระพุทธศาสนาโดยยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เห็นสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความค่าและคู่ควรแก่การบูชา เชื่อถือ และเคารพในองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมคำสอน และพระสงฆ์ ลักษณะการแสดงความเคารพดังกล่าวยังถือเป็นการแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของคนไทยที่เชื่อว่าจะก่อให้เกิด

ความเป็นสิริมงคล เป็นการระลึกถึงพระคุณของสิ่งที่ตนเทิดทูนและให้ความเคารพ เป็นการขอขมาต่อสิ่งที่ได้ล่วงเกินไป นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความสบายใจ และเกิดความมั่นใจว่าตนจะสามารถบรรลุตามจุดมุ่งหมายต่างๆ ที่ตั้งไว้ต่อไป เพราะพระรัตนตรัยเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนให้ความเคารพเพื่อตนเอง

นอกจากในบทประพันธ์จะกล่าวถึงการเคารพบูชาพระรัตนตรัยซึ่งแสดงให้เห็นถึงการนับถือศาสนาพุทธของคนไทยแล้ว พบว่าในบทประพันธ์บทอื่นๆ ของวรรณกรรมเรื่องนี้ยังได้กล่าวถึงสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับศาสนาพุทธในลักษณะอื่นๆ อันจะแสดงให้เห็นถึงการนับถือศาสนาพุทธของคนไทยรวมไปถึงอิทธิพลของศาสนาพุทธต่อคนไทยด้วย เช่น

หนึ่งโลหิตเหื่อไหลลง
แลองค์พระพุทธรูปโยกยรร

ออกจากพระองค์

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๔ – ๕)

ตัวอย่างข้างต้นกล่าวถึงอุบาทว์พระนารายณ์มีใจความว่ามีเลือดและเหงื่อไหลออกมาจากองค์พระพุทธรูป องค์พระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธรูปศาสนาอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งแทนคล้ายอนุสาวรีย์ที่ทำให้ผู้พบเห็นน้อมระลึกถึงบุคคลที่อนุสาวรีย์นั้นเป็นตัวแทนอยู่ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, ๒๕๔๑: ๑๙๑) เป็นวัตถุมงคลของชาวพุทธที่ใช้นบูชา กราบไหว้ และแสดงความเคารพเพื่อระลึกถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศาสดาของพระพุทธศาสนาและหลักคำสอนของพระองค์

สงฆราชพวกภิกษุพรรค
ไว้ในกฎีดูดี

สร้างเครื่องยุทธรกรรม

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๖ บรรทัดที่ ๘ – ๙)

ตัวอย่างข้างต้นกล่าวถึงอุบาทว์พระนารายณ์มีใจความว่าพระสังฆราช พระภิกษุได้สร้างสมอาวุธไว้ในกฎี การสะสมอาวุธไม่ใช่สิ่งที่พระสงฆ์พึงกระทำเพราะจะนำไปสู่การผิดศีลข้อ ๑ คือ ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการฆ่าสัตว์ อีกทั้งในพระวินัยสงฆ์ยังกำหนดไว้ด้วยว่าไม่ให้เกี่ยวข้องใดๆ กับอาวุธ ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกหมวดว่าด้วยการแสดงธรรมหรือธัมมเทศนา ปฏิสังยุตว่า “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ที่มีไม้พลองในมือ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ที่มีศัสตราวุธในมือ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า

ว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ที่มีอาวฐ (ของขัดไปหรือยิงไปได้) ในมือ” (พระไตรปิฎกฉบับประชาชนตอนว่าด้วยพระวินัย, ๒๕๕๐: ๑๐๕) สิ่งที่มีความสัมพันธ์กับศาสนาพุทธในบทประพันธ์คือสังฆราชซึ่งเป็นตำแหน่งพระมหาเถระผู้เป็นใหญ่สูงสุดในพระพุทธศาสนา ภิกษุคือชายที่บวชเป็นพระในพระพุทธศาสนา และภิกษุคือกระท่อมที่อยู่ของนักบวชทางพระพุทธศาสนา

หนึ่งหม้อเข้าพลวภิปริต

พระพุทธรูปเรื่องฤทธิ์

แลล้มนจะแดงพระกาย

(จารึกเรื่องอาธิไต้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๖ บรรทัดที่ ๑๑)

ตัวอย่างข้างต้นกล่าวถึงอุบาทว์พระนารายณ์มีใจความว่าพระพุทธรูปล้มนตะแดง ซึ่งองค์พระพุทธรูปนั้นถือเป็นสัญลักษณ์และวัตถุมงคลของชาวพุทธที่ใช้บูชาเพื่อระลึกถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและหลักคำสอนของพระองค์

ตัวอย่างข้างต้นทั้งหมดในเรื่องอาธิไต้โพธิบาทว์กล่าวถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาหรือเป็นสิ่งที่ชาวพุทธศาสนิกชนให้ความเคารพนับถือเอาไว้มากมาย อันได้แก่ พระพุทธรูป พระสังฆราช พระสงฆ์ และภิกษุ ซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพทางสังคมของคนไทยที่ให้ความสำคัญและมีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา แม้กล่าวถึงอุบาทว์หรือเหตุการณ์ที่เทวดารักษาทิศบันดาลก็ยังกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

นอกจากตัวเนื้อหาของเรื่องอาธิไต้โพธิบาทว์จะสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยนับถือพระพุทธศาสนาแล้ว พบว่าอีกหลักฐานหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าคนไทยนับถือพระพุทธศาสนาอีกก็คือตัวมนตร์แก้อุบาทว์

ภาพที่ ๓๘ มนตร์บูชาแก้อุปาทพระเพลิง

ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

มนตร์บูชาแก้อุปาทจากจารึกและต้นฉบับตัวเขียนเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์เป็นคาถา ภาษาบาลี อักษรขอม ทั้งหมดมี ๘ คาถา การใช้ภาษาบาลีแสดงให้เห็นอิทธิพลของ พระพุทธศาสนาเนื่องจากภาษาดังกล่าวเป็นภาษาที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ดังที่สุชีพ ปุญญานุภาพ (๒๕๔๑: ๒๐๔) กล่าวไว้ว่าพระไตรปิฎกแปลว่าคัมภีร์หรือตำราทั้งสาม อาจแปลได้ อย่างหนึ่งว่าตะกร้าหรือกระจาดทั้งสาม ประกอบด้วยคัมภีร์วินัยปิฎก สุตตันตปิฎกและอภิธัมมปิฎก เป็นภาษาบาลี การที่มนตร์บูชาแก้อุปาทจากจารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ใช้คาถาภาษาบาลี เหมือนกับพระไตรปิฎกแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งหรือผู้คัดลอกจะต้องนับถือพระพุทธศาสนาและยัง แสดงให้เห็นด้วยว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก

เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงรายละเอียดปลีกย่อยว่าคนในสังคมไทย เชื่อถือหลักธรรมของพระพุทธศาสนาว่าอย่างไร เพียงแต่แสดงให้เห็นว่าคนไทยเชื่อถือและให้ความเคารพในองค์พระรัตนตรัยเท่านั้น อย่างไรก็ตามวรรณกรรมเรื่องนี้ก็ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สังคมของคนไทยให้ความเคารพนับถือในพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาก็มีอิทธิพลต่อคนไทยมากพอสมควร

๑.๒ ศาสนาพราหมณ์ฮินดู เป็นศาสนาที่เกิดขึ้นที่ประเทศอินเดีย ไม่ปรากฏนามผู้ก่อตั้ง (เสฐียร พันธ์วัชรี, ๒๕๑๙: ๔๒) กล่าวคือไม่มีศาสดาหรือผู้สอนดั้งเดิม (สุชีพ ปุญญานุภาพ, ๒๕๔๑: ๙) ยึดถือคัมภีร์พระเวทเป็นหลัก เป็นศาสนาเก่าแก่ที่เกิดขึ้นก่อนคริสต์ศักราชประมาณ ๑,๕๐๐ ถึง ๒,๐๐๐ ปี หรือก่อนพุทธศักราชประมาณ ๙๕๗ ปี ถึง ๑,๔๕๗ ปี เป็นศาสนาแบบ พหุเทวนิยม คือ นับถือเทพเจ้าหลายองค์ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, ๒๕๑๓: ๒๔, ๓๕, ๕๑) เทพเจ้าที่ผู้

นับถือศาสนาพราหมณ์ฮินดูให้ความเคารพที่ปรากฏในเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ คือ องค์ตรีมูรติหรือมหาเทพ ๓ องค์ คือ พระพรหม พระนารายณ์และพระศิวะ ดังที่ปรากฏในบทประพันธ์ว่า

ขอถวายประนมศิวะถาน

วิศณุราชอันมาน

มหันตะเดชฤทธา

ไหวอินทรแลพรหมอันปรา

กฏียิ่งเทวา

ณูเทวะล้าสรวงสวรรค์

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๑ – ๒)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทประณามพจน์ ผู้แต่งได้กล่าวแสดงความเคารพต่อองค์ตรีมูรติ คือ พระศิวะ พระวิษณุ (พระนารายณ์) และพระพรหม การกล่าวถึงองค์ตรีมูรติดังกล่าวช่วยสะท้อนให้เห็นว่าคนในสังคมไทยนับถือหรือได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ฮินดู โดยยึดเทพ ๓ องค์นี้เป็นที่พึ่ง ซึ่งองค์ตรีมูรติมีประวัติความเป็นมาดังนี้

พระศิวะ เป็นเทพเจ้าที่ทางศาสนาพราหมณ์ถือว่าเป็นผู้ล้างทำลาย สถิตอยู่บนเขาไกรลาส มีโคเผือกเรียกว่าอุศุภราชหรือนันทิราชเป็นพาหนะ มีสีกายเป็นสีขาว คอสีนิล เกศาสีเฌอแดงมุ่นอย่างถาชี บ้างก็ว่ามี ๒ กร ๔ กร ๘ กร หรือ ๑๐ กร โดยมากกล่าวว่า มีพระพักตร์เดียว มีเนตรที่ ๓ อยู่กลางพระนลาฏและตั้งขึ้นตรงๆ เหมือนทรงข้าวบิณฑ์ พระหัตถ์ถือกริ ทรงหนังสือ มีพระจันทร์เสี้ยวติดอยู่เหนือพระนลาฏ ทรงสังวาลเป็นงู ๑ สาย ทรงประจำทำด้วยศิระษะมนุษย์ ๑ สาย สายอุหว่า ๑ สาย มีพระอุมาเป็นพระมเหสี (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๕๓ – ๕๕)

พระวิษณุ เป็นเทพที่ทางศาสนาพราหมณ์ถือว่าเป็นผู้บริหารและพิทักษ์รักษาโลก มีสี่กร สีกายไม่แน่นอน ทรงอาภรณ์อย่างกษัตริย์ มีเสื้อทรงสี่เหลี่ยม เมื่อเกิดความโกลาหลพระองค์จะอวตารลงมาเพื่อดับทุกข์เข็ญและนำความสงบสุขกลับคืนมาสู่เหล่าเทวดาและมนุษย์ อวตารของพระนารายณ์ที่เป็นที่รู้จักมี ๑๐ ปาง คือ มัตสยวตาร (อวตารเป็นปลา) คุรมาวตาร (อวตารเป็นเต่า) วราหาวตาร (อวตารเป็นหมู) นรสิงหาวตาร (อวตารเป็นนรสิงห์) วามนาวตาร (อวตารเป็นคนเตี้ย) ปรศุรามาวตาร (อวตารเป็นปรศุราม) รามจันทรวตาร (อวตารเป็นพระราม) กฤษณาวตาร (อวตารเป็นพระกฤษณะ) พุทธาวตาร (อวตารเป็นพระพุทธเจ้า) และกัลกยาวตาร (อวตารเป็นมหาบุรุษขี่ม้าขาว) พระนารายณ์มีอาวุธประจำพระองค์ ๕ อย่าง คือ สังข์ปาณจะขันยะ จักรสุทรรคนะหรือวัชรนาภะ คทาเกาโมทกี ธนูศารนคะ และพระขรรค์ชื่อนนทก มีพระอนันตนาคราชเป็นบัลลังค์บรรทม

ลอยอยู่ในกลางเกษียรสมุทร มีครุฑเป็นพาหนะ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๙, ๕๑; ส. พลายน้อย, ๒๕๑๙: ๖๑; มาลัย, ๒๕๔๑: ๖๐ – ๖๑)

พระพรหม เป็นเทพเจ้าที่ทางศาสนาพราหมณ์ถือว่าเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งทั้งปวง มีกำเนิดแตกต่างกัน เช่น ในคัมภีร์พระมनुกล่าวว่าพระพรหมเกิดมาจากไข่ ในหนังสือมหาภารตะและคัมภีร์ปุราณะบางฉบับกล่าวว่าพระพรหมเกิดมาจากดอกบัวหลวงซึ่งผุดขึ้นมาจากพระนาภีของพระนารายณ์ ฯลฯ มีสี่กายแดง มี ๔ ศีรษะ ทรงเครื่องขาว พระหัตถ์ข้างหนึ่งถือไม้เท้า ส่วนพระหัตถ์อีกข้างหนึ่งถือถาดสำหรับรับอามิสพลี มีห่านหรือหงส์เป็นพาหนะ มีพระสร้อยดีเป็นพระมเหสี (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๓: ๕๗, ๕๙)

นอกจากเรื่องอาถืให้โศธิบาทว์จะกล่าวถึงองค์ตรีมูรติที่ช่วยทำให้เห็นว่าคนในสังคมไทยนับถือหรือได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ฮินดูแล้ว พบว่าเรื่องอาถืให้โศธิบาทว์ยังกล่าวถึงเทวดารักษาทิศทั้ง ๔ องค์ คือ พระอินทร์ พระเพลิง พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ พระพาย พระโลม และพระไพสพซึ่งเป็นเทวดาที่ผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ฮินดูให้ความเคารพด้วย เช่น

พระอินทร์ (เทวดารักษาทิศตะวันออก)

อุบาทว์เท่านี้อินทรา
ลำแดงพระเคราะห์นรชน
เกิดแก่ผู้ใดเร่งรณ
บังคับสการทั้งผอง

ผู้มีมहिมา
บูชาด้วยมนตร์

(จารึกเรื่องอาถืให้โศธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๔ – ๑๕)

พระเพลิง (เทวदारักษาทิศตะวันออกเฉียงใต้)

อุบาทว์เท่านี**พระเพลิง**

ผู้เรืองฤทธิเริง

อำนาจสำแดงให้เห็น

เกิดแก่ผู้ใดอย่าเอย็น

ใจเสวยความเขญ

จะถึงอย่าได้เบกษา

เร่งแต่งสการะบูชา

แก้แหวนมูกดา

หิริญรัตน์แพรวพราย

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๘๙)

พระยม (เทวदारักษาทิศใต้)

อุบาทว์เท่านี**พญา**

ยมราชมหา

มหิทธิหากให้เห็น

เร่งแต่งบูชาอย่าเอย็น

ใจอยู่จักเปน

ภยันตรายแรงรณ

(จารึกเรื่องอาธิไท้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๒ บรรทัดที่ ๑๐ – ๑๑)

พระนารายณ์ (เทวदारักษาทิศตะวันตกเฉียงใต้) ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ตรีมูรติด้วย

อุบาทว์เท่านี**พระนารายณ์**

ศรีไวยกุนธหมาย

แก้คนผู้เคราะห์บีฑา

เร่งแต่งสการบูชา

แก้แหวนนานา

สุพรรณแพรล่ายอง

(จารึกเรื่องอาธิไท้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๒ – ๑๓)

พระพิรุณ (เทวดารักษาทิศตะวันตก)

อุบาทว์**พระพิรุณ**เทวา
สการเครื่องบังคม

สำแดงเร่งหา

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๔ บรรทัดที่ ๘ – ๙)

พระพาย (เทวดารักษาตะวันตกเฉียงเหนือ)

อุบาทว์เท่านี่**พระพาย**
แก้คนผู้เคราะห์ร้าย
เร่งแต่งสการบัดพลี
ค่านับประดับผลาหาร

พระองค์อุบาย

บูชาจงดี

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๕ บรรทัดที่ ๙ – ๑๐)

พระโสม (เทวดารักษาทิศเหนือ)

อุบาทว์**พระโสม**ยสำแดง
จงแต่งสการบังคม

เชิญกวดรวดแรง

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๖ บรรทัดที่ ๙)

พระไพสพ (เทวดารักษาทิศตะวันออกเฉียงเหนือ)

อุบาทว์**พระไพสพ**หมาย
เฉพาะผู้เคราะห์ร้าย
เร่งแต่งบูชาจงดี
บันจงทุกสิ่งสุปเพียญชน

แก้คนทั้งหลาย

เข้าบินใบศรี

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๗ บรรทัดที่ ๑๑ – ๑๒)

ตัวอย่างจากเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนา
พราหมณ์ฮินดูของคนในสังคมไทยสมัยอดีตจนถึงสมัยของผู้แต่งหรือผู้คัดลอกบทประพันธ์ ความ

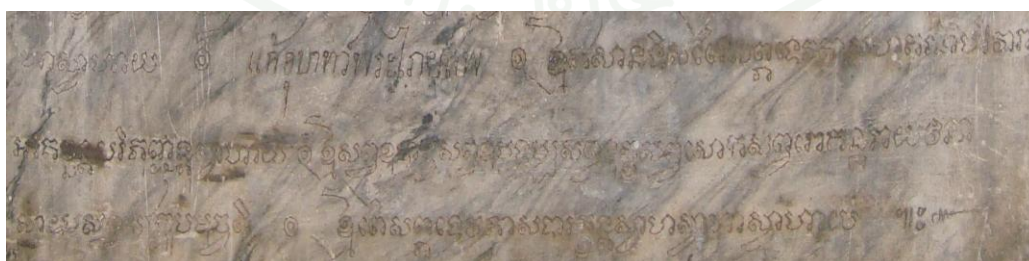
เชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อเรื่องเทวราชชาติศรัทธาน่าเชื่อผู้มีอำนาจ สามารถบันดาลเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อแสดงลงบอกเหตุล่วงหน้าได้ และถ้าได้บูชาเทวราชชาติศรัทธานี้ด้วยการถวายเครื่องสักการะต่างๆ พร้อมกล่าวมนตร์บูชาแก้อุปาทว์จะช่วยแก้เหตุร้ายให้กลายเป็นดีดังตัวอย่าง

จงตั้งใจใส่สุทนต์	ภักดีคำรพ
บพิตรพระปราง	
อุปาทว์ชาดร้ายราวี	โรคาราคี
รำคานทั้งปวงเหือดหาย	
อยู่เย็นเป็นสุขสบาย	สมบุรณพูนกาย
พิรมย์ศรีศุภผล	

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๗ บรรทัดที่ ๑๕ – ๑๖)

การที่เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ได้กล่าวถึงเทพเจ้าที่ผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ฮินดูเคารพบูชาไว้เป็นจำนวนมาก ถือเป็นอีกหลักฐานหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ฮินดู โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับเทพเจ้าได้เข้ามามีอิทธิพลต่อคนไทยจนกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ซึ่งเทพเจ้างดกล่าวก็คือองค์ตรีมูรติที่คนในสมัยนั้นให้ความเคารพ ยึดเป็นที่พึ่ง กับเทวราชชาติศรัทธานี้ ทั้ง ๔ ที่คนในสมัยนั้นเชื่อว่ามีอำนาจ สามารถแสดงลงบอกเหตุล่วงหน้าได้ และถ้าได้ถวายเครื่องสักการะต่างๆ พร้อมกล่าวมนตร์บูชาแก้อุปาทว์จะช่วยแก้เหตุร้ายให้กลายเป็นดี

นอกจากตัวเนื้อหาของเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์จะสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยนับถือหรือได้รับอิทธิพลความเชื่อจากศาสนาพราหมณ์ฮินดูแล้ว พบว่าอีกหลักฐานหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าคนไทยได้รับอิทธิพลความเชื่อจากศาสนาพราหมณ์ฮินดูก็คือตัวมนตร์แก้อุปาทว์

ภาพที่ ๓๙ มนตร์บูชาแก้อุปาทว์พระไพสพ
ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ในหนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพนได้แปลมนตร์บูชาแก้อุปาทว์จากตัวอักษรขอม ออกมาเป็นตัวอักษรไทยว่า

โอม อีสานทิสไพสพเทวตา สหคณปริวารา อาคัจฉันตุ ปริภูณันตุ สวาหายฯ

โอม สัพพอุปาทว สัพพทุกข สัพพโสภ สัพพโรคันตราย วินาสาย สัพพศัตถุ ปมฺจุจติฯ

โอม ไพสพเทวตา สทาร์กขันตุ สวาท สวาท สวาหายฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๙๙)

มนตร์บูชาแก้อุปาทว์จากเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์จะขึ้นต้นด้วยคำว่า “โอม” มาจากอักษร ศักดิ์สิทธิ์ ๓ ตัว คือ อ อุ ม แทนองค์ตรีมูรติ แปลว่ามีรูปสาม หมายถึง เทพเจ้า ๓ พระองค์ อันเป็น สัญลักษณ์แห่งศาสนาพราหมณ์ฮินดู อักษร อ แทนพระวิษณุหรือพระนารายณ์ อักษร อุ แทนพระ ศิวะหรือพระอิศวร อักษร ม แทนพระพรหม (สุชีพ ปุญญานุภาพ, ๒๕๔๑: ๒๔๕) การที่มนตร์บูชา แก้อุปาทว์ขึ้นต้นด้วยคำว่า “โอม” แสดงให้เห็นว่าศาสนาพราหมณ์ฮินดูมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคน ในสังคมไทยเป็นอย่างมาก

เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงรายละเอียดปลีกย่อยว่าคนในสังคมไทย เชื่อถือหลักธรรมของศาสนาพราหมณ์ฮินดูอย่างไร เพียงแต่แสดงให้เห็นว่าคนไทยเชื่อถือและบูชา เทพเจ้าที่ผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ฮินดูให้ความเคารพ อันได้แก่ องค์ตรีมูรติและเทวดารักษาทิศทั้ง แปด นอกจากนี้คนไทยยังปฏิบัติพิธีกรรมแก้อุปาทว์โดยการถวายเครื่องสังเวยต่างๆ แก่เทพเจ้า ซึ่งเป็นพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์ฮินดูพร้อมทั้งกล่าวมนตร์คาถาที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “โอม” อักษร ศักดิ์สิทธิ์แทนองค์ตรีมูรติซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งศาสนาพราหมณ์ฮินดูด้วย ลักษณะดังกล่าวทั้งหมด แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าศาสนาพราหมณ์ฮินดูเข้ามามีบทบาทต่อคนไทยมากพอสมควร

๒. ความเชื่อเรื่องผี

ในสมัยโบราณเมื่อเกิดปรากฏการณ์บางอย่างตามธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว ฝน แล้ง ฯลฯ แล้วมนุษย์ไม่สามารถหาเหตุผลของปรากฏการณ์เหล่านั้นได้ก็จะคิดว่าเหตุการณ์เหล่านั้น มีผีเป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้น (อนุমানราชธน, พระยา, ๒๕๐๘: ๘๕ – ๘๖) ผี คือ สิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็น สภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัวแต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้ อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและ

ร้าย เช่น ฝิปปุยาตายาย ฝิเรื่อน ฝิห่า (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๗๓๕) ซึ่งความเชื่อเรื่องผีที่กล่าว อยู่ในเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์มีดังนี้

หนึ่งผีชักเรื่อนแครงครา
แลร็องรริกขิกครวญ

เนื่องนิจมายา

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๒ บรรทัดที่ ๓ - ๔)

ตัวอย่างข้างต้นกล่าวถึงอุบาทว์พระยมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องผี มีใจความว่าได้ ยินเสียงผีหัวเราะในเรื่อน

หนึ่งได้ยินผีเจรจา
แลฟังตระหนักแก่กรรม

ในบนพฤษา

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๖ บรรทัดที่ ๖)

ตัวอย่างข้างต้นกล่าวถึงอุบาทว์พระโสมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องผี มีใจความว่าได้ ยินเสียงผีบนต้นไม้

จะเห็นได้ว่าการที่เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ได้กล่าวถึงเรื่องผีเอาไว้ดังที่ได้ยกตัวอย่างข้างต้นถือเป็นหลักฐานหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าคนไทยในสังคมไทยมีความเชื่อเรื่องผีโดยเชื่อว่าผีสามารถแสดงลางบอกเหตุได้ ผีดังกล่าวเป็นลักษณะของผีร้ายที่มาหลอกหลอนให้ได้ยินเสียงต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดความหวาดกลัวต่อผู้ที่ได้ประสบเหตุการณ์

๓. ความเชื่อเรื่องโชคลาง

โชค คือ สิ่งที่น่าผลมาให้โดยคาดหมายได้ยาก เช่น โชคดี โชคร้าย มักนิยมใช้ในทางดี (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๓๗๓) ลาง คือ สิ่งหรือปรากฏการณ์ที่เชื่อกันว่าจะบอกเหตุดีหรือเหตุร้าย (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๐๐๕) โดยรวมแล้วความเชื่อเรื่องโชคลางก็คือสิ่งหรือปรากฏการณ์บางอย่างที่เชื่อว่าจะนำผลลัพธ์แบบใดแบบหนึ่งมาให้ ผลลัพธ์ดังกล่าวอาจจะดีหรือร้ายก็ได้

เรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องโชคลางเอาไว้มากมายดังที่ปรากฏให้เห็นในส่วนที่กล่าวถึงอุบาทว์หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เทวดารักษาทิศทั้ง ๘ องค์บันดาล เช่น พระเจ้าแผ่นดินพลัดตกจากพระราชอาสน์ พระราชยานหรือพาหนะต่างๆ ไฟลุกขึ้นในเตาเองและการเห็นไฟในเรือนแต่จริงๆ แล้วไม่มี ฝนตกบนแผ่นดิน เป็นต้น เหตุการณ์เหล่านี้ถือเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งที่จะช่วยบอกล่วงหน้าต่อผู้ที่ได้พบเห็นว่าจะเจอกับเรื่องราวหรือผลลัพธ์อย่างไรตามมา ดังที่ปรากฏอยู่ในต้นฉบับตัวเขียนว่าหากพบเห็นเหตุการณ์หรืออุบาทว์ใดๆ ทางทิศบูรพาจะเสียชีวิต ทิศอาคนะจะเกิดไฟไหม้ ร้อนใจ ทิศทักษิณจะเจ็บป่วยถึงตาย ทิศหรดีจะถูกรังโรคภัยไข้เจ็บ ทิศประจิมจะได้ลาภเป็นข้าคนใช้สอยและสตรี ทิศพายัพจะได้รับความสุข ทิศอุดรจะได้ลาภต่างๆ ทิศอีสานจะมีคนมาเคารพบูชา

อุบาทว์หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เทวดารักษาทิศทั้ง ๘ องค์บันดาล รวมไปถึงผลลัพธ์หลังจากเกิดอุบาทว์ในเอกสารตัวเขียนช่วยสะท้อนให้เห็นสภาพทางสังคมของคนไทยว่าให้ความสำคัญและเชื่อถือในเรื่องของโชคลางเป็นอย่างมาก โดยเชื่อว่าโชคลางหรือเหตุการณ์หลายอย่างเกิดขึ้นจากการดลบันดาลของเทพเจ้า และเหตุการณ์เหล่านั้นสามารถบอกเหตุล่วงหน้าแก่ตนได้

จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์นั้นได้สะท้อนให้เห็นสภาพทางสังคมของคนไทยว่ามีความเชื่อในเรื่องต่างๆ มากมาย ได้แก่ ความเชื่อทางศาสนาอันประกอบไปด้วยศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อเรื่องผี และความเชื่อเรื่องโชคลาง

การปกครอง

เรื่องอาถิให้โพธิบาทว์เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นระบบการปกครองของคนไทยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นศูนย์รวมจิตใจที่ประชาชนเทิดทูนและให้ความเคารพ เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัยที่มีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก พระมหากษัตริย์จะปกครองราษฎรอย่างใกล้ชิด แม้ว่าในปลายสมัยสุโขทัยพระมหากษัตริย์จะทรงมีอำนาจมากขึ้น แต่ก็ยังทรงมีพระเมตตาต่อประชาชนและดูแลทุกข์สุขของราษฎรอยู่ตลอด ต่อมาในสมัยอยุธยาที่มีอาณาจักรกว้างขวางและมีราษฎรเป็นจำนวนมาก พระมหากษัตริย์ไทยได้กลายมาเป็นเจ้าชีวิตของราษฎรและเป็นเจ้าแผ่นดิน ทรงเป็นศูนย์อำนาจทางการเมืองที่สำคัญ ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน มีฐานะเป็นเทวราชาอันเป็นแนวความคิดที่รับมาจากขอมซึ่งรับมาจากอินเดียอีกต่อหนึ่ง และแม้ว่าพระมหากษัตริย์ในสมัยนี้จะมีอำนาจค่อนข้างมากและเด็ดขาดแต่ก็ไม่ได้กดขี่ข่มเหงราษฎร เพราะ

พระองค์ทรงนับถือพระพุทธศาสนา ทรงยึดหลักทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ๑๒ ประการ และพระราชจรรยาวัตร ๔ ประการมาใช้ปกครองในฐานะของธรรมราชาเช่นเดียวกับพระมหากษัตริย์ในสมัยสุโขทัย ต่อมาในสมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่บ้านเมืองยังไม่เรียบร้อยเนื่องจากเพิ่งจะกอบกู้เอกราช พระมหากษัตริย์ไทยจึงได้ทรงรับระบบการปกครองของอยุธยามาใช้เช่นกัน (กนกวลี ชูชัยยะและกฤษฎา บุญยสมิต, ๒๕๔๕ : ๑ – ๑๗) จนมาถึงปี ๒๔๗๕ ที่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย พระมหากษัตริย์ไทยจะทรงดำรงฐานะเป็นประมุขสูงสุดของประเทศ แต่ไม่สามารถใช้พระราชอำนาจสิทธิขาดได้ดังเช่นแต่ก่อน พระองค์จะถูกเทิดไว้ในฐานะศูนย์รวมแห่งอำนาจนั่นคือ พระองค์จะทรงใช้อำนาจอธิปไตยของปวงชนผ่านองค์การของรัฐ ได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติผ่านรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการผ่านศาล แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าพระองค์จะเป็นผู้ร่างกฎหมาย คัดเลือกคณะรัฐมนตรี หรือตัดสินใจความด้วยพระองค์เองอย่างในสมัยอดีตที่เคยเป็นมา (จักร์ พันธุ์เพชร, ๒๕๔๕: ๑๔๗) จะเห็นได้ว่าไม่ว่าประเทศไทยจะมีรูปแบบการปกครองแบบใดสถาบันพระมหากษัตริย์ก็เป็นประมุขสูงสุดของประเทศที่ประชาชนคนไทยทุกคนเคารพนับถือ เป็นศูนย์รวมจิตใจที่อยู่คู่กับสังคมไทยตลอดมาดังที่อาทิให้โพธิบาทว์ได้กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ไว้ว่า

ไหว้ให้ถิบบดินทรรวม
มหามหันตะคุณา

ผ่านเฝ้าไอย์ศวรรย์

(จารึกเรื่องอาทิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๒ – ๓)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทประณามพจน์ ผู้แต่งได้กล่าวแสดงความเคารพต่อองค์พระมหากษัตริย์ในฐานะของธรรมราชาผู้มีพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น การกล่าวแสดงความเคารพต่อพระมหากษัตริย์ดังกล่าวแสดงให้เห็นระบบการปกครองของไทยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และพระองค์เป็นบุคคลที่คนไทยให้ความเคารพนับถือ ทั้งยังเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อคนในสังคมไทยด้วย

นอกจากจะมีบทประณามพจน์ที่กล่าวถึงการแสดงความเคารพต่อพระมหากษัตริย์แล้วพบว่าในบทประพันธ์ตอนอื่นๆ ยังได้กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ไว้ด้วย โดยกล่าวถึงทรัพย์สินหรืออาภักดิ์ที่ติดปีกของพระองค์ในลักษณะต่างๆ การกล่าวถึงพระมหากษัตริย์แสดงให้เห็นว่าพระองค์เป็นผู้มีอิทธิพลทางจิตใจและมีบทบาทที่สำคัญต่อคนในสังคมไทย ไม่ว่าจะทำอะไรคนไทย

ก็มักจะนึกถึงหรือกล่าวถึงพระองค์อยู่เสมอ แม้แต่ตำราแสดงอุบายหรือเหตุการณ์ผิดปกติต่างๆ ก็ยังกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์เอาไว้ด้วย เช่น

ผีฟ้าผ่าแผ่นดินพระสุธา
มณเฑียรราชปราสาท

ผ่าพระทวาร

ผ่าพฤษภารักษพินาศ

ผ่าโรงอศฺวชาติ

แลโรงคะเชนทร**พระภู**

(จารึกเรื่องอาธิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๖ – ๗)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นอุบายพระอินทร์กล่าวถึงฟ้าที่ผ่าลงมายังทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์ ได้แก่ แผ่นดิน ประตูพระราชมณเฑียร ต้นไม้ โรงม้า โรงช้าง

หนึ่งองค์**บพิตร**พลาลาศ

ตกเตียงราชอาสน์

คานหามคะเชนทรภาชี

หนึ่งโสดท้าว**ไ้**ยินดี

อยู่ไพรพนาลี

แลละพระมณชิรวัง

(จารึกเรื่องอาธิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๘ – ๙)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นอุบายพระอินทร์กล่าวถึงอาภัพที่ผิดแปลกไปจากปกติของพระมหากษัตริย์ ได้แก่ พลัดตกเตียง พระราชอาสน์ คานหาม ช้างทรง ม้าทรง และไม่พอพระทัยที่จะประทับอยู่ที่พระราชวังแต่พอพระทัยที่จะประทับอยู่ในป่า

การที่เรื่องอาธิไ้โพธิบาทว์ได้กล่าวถึงสถาบันพระมหากษัตริย์เอาไว้ค่อนข้างมากนั้นได้แสดงให้เห็นว่าสถาบันนี้เป็นสถาบันที่มีบทบาทต่อคนในสังคมไทยและอยู่คู่กับสังคมไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เป็นผู้บริหารปกครองแผ่นดิน เป็นประมุขของประเทศ เป็นบุคคลสำคัญที่คนในสังคมไทยให้ความเคารพและระลึกถึงอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคมไทยอีกด้วย

อาชีพ

เรื่องอาชีพอัฏฐิปาทว้เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งทีละท่อนให้เห้นว่าคนไทยส่วนใหญ่มักจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ การทำนาหรือการปลูกข้าวซึ่งจะต้องพึ่งพาธรรมชาติและอาศัยแรงงานจากคนและสัตว์เป็นหลัก โดยคนไทยมักจะนิยมปลูกข้าวนาลุ่มเพราะบริเวณที่ราบลุ่มตอนล่างของแม่น้ำเจ้าพระยามีน้ำตลอดปี แม่น้ำแล้งก็ไม่วาตน้ำ ในฤดูฝนมีน้ำมากจนท่วมพื้นที่สองฝั่งน้ำทั่วไป การทับถมของโคลมตมทำให้มีปุ๋ยในชั้นหน้าดิน แม้ว่าพื้นดินมีทรายปนอยู่บ้างก็เพียงเล็กน้อย ดินจึงเก็บน้ำได้ดี เหมาะแก่การเพาะปลูก (ประเสริฐ วิทยารัฐ และคณะ, ๒๕๓๕: ๕๒) ดังจะเห้นได้จากเรื่องอาชีพอัฏฐิปาทว้ดังต่อไปนี้

ผิโคเคียงเกวียนเดิรหน
ประอุกแลชุกวอดวาย
หนึ่งโคเคียงคู่ไถตาย
อุบาทว์อุบติพิ้งกลัว

ไปทันแก้ปรน

ในแอกอุบาย

(จารึกเรื่องอาชีพอัฏฐิปาทว้ แผ่นที่ ๒ บรรทัดที่ ๑ – ๒)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นอุบาทว์พระยมกล่าวถึงการตายของวัวซึ่งเป็นสัตว์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพทำนาว่าอยู่ดี ๆ ก็ล้มตายลงโดยไม่ทราบสาเหตุ

หนึ่งเกิดหนอนมากในนา
ครันแล้วตระบัดแห้งหาย

ฝนไชธารว

(จารึกเรื่องอาชีพอัฏฐิปาทว้ แผ่นที่ ๔ บรรทัดที่ ๕)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นอุบาทว์พระพิรุณกล่าวถึงท้องนาซึ่งเป็นสถานที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพทำนามีหนอนมาชุกมากผิดปกติ

ทำนาได้เข้ามากคาม
รบบออันขอบไรรนา

ย้งนักบมิตาม

(จารึกเรื่องอาชีพอัฏฐิปาทว้ แผ่นที่ ๗ บรรทัดที่ ๒ – ๓)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นอุบายพระไพสพลกล่าวถึงการทำนาว่าปลูกข้าวได้มากผิดปกติ

ทัฎาตำได้ตันทลาน

มากหลายเหลือการ

เปนวิปริตผิดคลอง

(จารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๖ บรรทัดที่ ๔ – ๕)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นอุบายพระไพสพลกล่าวถึงการทำนาเพื่อให้ปลูกข้าวหลุดออกจากเมล็ดข้าวว่าตำได้ข้าวมากผิดปกติ การทำข้าวเป็นขั้นตอนหนึ่งที่หมู่เกษตรกรสมัยอดีตต้องทำก่อนจะนำข้าวมาบริโภค

จะเห็นได้ว่าเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์นั้นได้กล่าวถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำนาเอาไว้เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพทำนา สถานที่ที่ใช้ในการทำนา รวมไปถึงผลผลิตที่ได้จากการทำนาซึ่งก็คือข้าว การกล่าวถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำนาเช่นนี้ถือเป็นอีกหลักฐานหนึ่งที่ช่วยชี้ให้เห็นว่าคนไทยมักจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยการทำนาหรือการปลูกข้าว

เรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ช่วยสะท้อนให้เห็นสภาพทางสังคมไทยด้านต่างๆ ได้แก่ สะท้อนด้านความเชื่อว่ามีภพสมณระหว่างศาสนาพุทธกับศาสนาพราหมณ์ฮินดู ความเชื่อเรื่องผี และความเชื่อโชคลาง สะท้อนการปกครองว่าประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ เป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นสถาบันที่อยู่คู่กับคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งสะท้อนให้เห็นอาชีพของคนไทยว่ามักจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนมาก นอกจากนี้เรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ยังเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญของไทยด้วย

อาธิให้โพธิบาทว์ ภูมิปัญญาของไทย

อาธิให้โพธิบาทว์เป็นส่วนหนึ่งของตำราพิไชยสงคราม ฉบับรัชกาลที่ ๑ สร้างขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๑๔๔ ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๒๕ ซึ่งเป็นปีแรกแห่งการเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช อาธิให้โพธิบาทว์จึงเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่มีความสำคัญต่อการรบ การทำสงคราม ช่วยสร้างความได้เปรียบ สร้างขวัญและกำลังใจแก่คนในกองทัพ เนื่องจากมีเนื้อหากล่าวถึงวิธีแก้อุบายที่จะช่วยทำให้คนที่พบเห็นลางร้ายต่างๆ เกิดความรู้สึกสบายใจมากขึ้น ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้นำเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ไปจารึกไว้ที่วัดพระเชตุพนเพื่อใช้เป็นแหล่งรวมความรู้

สำหรับประชาชนทั่วไปสามารถศึกษาได้ด้วยตัวเอง จนถึงสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงมอบให้เจ้าหน้าที่หอพระสมุดวชิรญาณฯ พิมพ์เรื่องอาถรรพ์ให้โพธิบาทว์ลงหนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพนพร้อมกับจารึกเรื่องอื่นๆ โดยจัดเรื่องอาถรรพ์ให้โพธิบาทว์อยู่ในหมวดอนามัยคู่กับเรื่องโคลงภาพฤๅษีตัดตนเพราะวรรณกรรมทั้ง ๒ เรื่องต่างก็เป็นวรรณกรรมที่ให้ความรู้ในทางที่จะช่วยพัฒนาส่งเสริม และป้องกันรักษาสุขภาพอนามัยของประชาชนให้ดีขึ้นตามวิชาการแพทย์แผนไทยทั้งสิ้น

การแพทย์แผนไทยเป็นภูมิปัญญาของชนชาวไทยที่ได้ดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชนตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลาหลายร้อยปี (๕ ทศวรรษ สมาคมเภสัชและอายุรเวชโบราณแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๕: ๗) มีคนให้คำจำกัดความดังนี้

สถาบันการแพทย์แผนไทยได้ให้คำจำกัดความของการแพทย์แผนไทยเอาไว้ว่า การแพทย์แผนไทย หมายถึง ปรัชญา องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติเพื่อการดูแลสุขภาพและบำบัดโรค ความเจ็บป่วยของประชาชนไทยแบบดั้งเดิมสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมแบบไทยและวิถีชีวิตแบบไทย วิธีการปฏิบัติของการแพทย์แผนไทยประกอบด้วยการใช้สมุนไพร (ด้วยการหุงต้ม การอบ การประคบ การปั้นลูกกลอนเป็นอาทิ) หัตถบำบัด การรักษากระดูกแบบดั้งเดิม การใช้พุทธศาสนา หรือพิธีกรรมเพื่อดูแลสุขภาพจิต การคลอด การดูแลสุขภาพแบบไทยเดิมและธรรมชาติบำบัด ซึ่งได้จากการสะสมและถ่ายทอดประสบการณ์อย่างเป็นระบบโดยการบอกเล่า การสังเกต การบันทึก และการศึกษาผ่านสถาบันการศึกษาด้านการแพทย์ไทย (ประทีป ชุมพล, ๒๕๕๔: ๒)

คู่มือประชาชนในการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย (๒๕๔๗: ๒) กล่าวว่า การแพทย์แผนไทย หมายถึง กระบวนการทางการแพทย์เกี่ยวกับการตรวจวินิจฉัย บำบัด รักษา ป้องกันโรค หรือการส่งเสริมฟื้นฟูสุขภาพของมนุษย์หรือสัตว์ การผดุงครรภ์ การนวดไทย และให้หมายความรวมถึงการเตรียมการผลิตยาแผนไทย การประดิษฐ์อุปกรณ์และเครื่องมือทางการแพทย์ โดยอาศัยความรู้หรือตำราที่ถ่ายทอดและพัฒนาสืบต่อกันมา

เพ็ญภา ทรัพย์เจริญ (๒๕๕๐: ๙) กล่าวว่า การแพทย์แผนไทย คือ วิธีการดูแลสุขภาพของคนไทยที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีไทย มีการใช้สมุนไพรทั้งในรูปแบบของอาหารและยานำมาใช้ในการอบ การประคบ การนวด การแพทย์แผนไทยมีการวินิจฉัยโรคโดยมีความเชื่อแบบ

ไทย มีองค์ความรู้เป็นทฤษฎีโดยอาศัยพื้นฐานทางพุทธศาสนาผสมกับความเชื่อทางพิธีกรรม และประสบการณ์การใช้สมุนไพรท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาจากคำจำกัดการดังกล่าวแล้วจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าทั้งโคลงภาพฤๅษีตัดตน และอาธิให้โพธิบาทว์ต่างก็เป็นองค์ความรู้ของการแพทย์ไทยที่ช่วยดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชนชาวไทย เพราะโคลงภาพฤๅษีตัดตนเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยบำบัดโรคทางกายต่างๆ จากการออกกำลังกายโดยเคลื่อนไหวร่างกายเป็นท่าต่างๆ โดยบางท่าจะมีการกดจุดหรือการนวดร่วมไปด้วย ส่วนอาธิให้โพธิบาทว์เป็นองค์ความรู้ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโดยอาศัยความเชื่อต่างๆ อันจะช่วยพัฒนาสุขภาพจิต ดังนั้นความรู้ในวรรณกรรมทั้งสองเรื่องจึงสามารถจัดอยู่ในหมวดอนามัยตามคำจำกัดความของวิชาการแพทย์แผนไทยได้

การแพทย์แผนไทยเป็นองค์ความรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในการดูแลสุขภาพในหลายมิติทั้ง ด้านกาย จิต สังคม วัฒนธรรมและความเชื่อ (ประพจน์ เกตุรากาศ และคณะ, ๒๕๕๐: ๒) หลักการแพทย์แผนโบราณเชื่อว่าการจะมีสุขภาพดีได้นั้นจะต้องมีการผสมกลมกลืนกันระหว่างความสุขทางกาย จิตใจ สังคม ศีลธรรม และจิตวิญญาณ (การแพทย์พื้นบ้านกับการดูแลสุขภาพ, ๒๕๕๔: ๑) โดยร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งที่อาศัยกันและมีอิทธิพลต่อกัน ผู้มีจิตใจเข้มแข็งสมบูรณ์เมื่อเจ็บป่วยกายก็ส่งอิทธิพลบรรเทาหรือผ่อนเบาโรคทางกายได้ อาจทำให้โรคหายง่าย ในด้านดีผู้มีจิตใจผ่องใสเบิกบานย่อมช่วยให้มีผิวพรรณผ่องใส มีสุขภาพดี เป็นภูมิต้านทานโรคไปในตัว (คู่มือประชาชนในการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย, ๒๕๔๗: ๗๙)

การจะมีสุขภาพกายที่ดีด้วยการแพทย์แผนไทยนั้นสามารถปฏิบัติได้หลายวิธี เช่น การกายบริหารแบบไทยด้วยท่าฤๅษีตัดตนซึ่งถือเป็นองค์ความรู้จากวัดพระเชตุพนที่ถูกจัดให้อยู่ในหมวดอนามัย ก่องแก้ว วีระประจักษ์ (๒๕๕๔: ๖๑) กล่าวถึงรูปหล่อท่าฤๅษีตัดตนในวัดพระเชตุพนว่าปรากฏหลักฐานครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๑ แต่ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้โปรดให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนครวงศ์วรวิรัช ซึ่งทรงกำกับกรมช่างหล่อเป็นแม่กองเกณฑ์ช่างหล่อรูปฤๅษีด้วยสังกะสีผสมดีบุกแล้วเคลือบ (เรียกว่า ชิน) เป็นฤๅษีแสดงท่าตัดตนต่างๆ จำนวน ๘๐ ท่า เมื่อแล้วเสร็จนำไปประดิษฐานตามศาลารายรอบพระอารามพร้อมทั้งโปรดให้จารึกโคลงภาพฤๅษีตัดตนประดับไว้ตามผนังศาลารายด้วย โคลงแต่ละบทนั้นระบุชื่อฤๅษีตัดตน ท่าตัดตนและคุณสมบัติต่างๆ ของท่าตัดตนทุกท่าเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจแก่ราษฎรในด้านสุขอนามัย ดังตัวอย่าง

ภาพที่ ๔๐ ภาพฤๅษীগามันตะกี

ที่มา: ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน (๒๕๕๔: ๗๐๔)

โคลงภาพฤๅษীগามันตะกี ดัดตนแก้เกียจ ผู้แต่งโคลงคือพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

สังกสดีบุกเข้า
หล่อคณะนึ่งหนังเสือ
กามันตะกีเชื่อ
เหยียดยืดหัดถัดได้

รคนเจือ
สถิตยไ้ว
ซ้อยหนุ่ม นกนอ
แต่แก้เกียจกาย

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๐๔)

ภาพที่ ๔๑ ภาพฤษีนามอิษีสุขวัฒน์

ที่มา: ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน (๒๕๕๔: ๗๐๙)

โคลงภาพฤษีนามอิษีสุขวัฒน์ ดัดตนแก้ชนเท้า ผู้แต่งโคลงคือสมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

เอนกายกรกตเท้า

ภักตร์เหอ หาวแท้

หายที่ชนลมเดิร

ขัดข้อง

นามอิษีสุขวัฒน์เจอญ

ฉานเกอด ไผ่ฤ

โลกย์เรียกอิษีสุขพ้อง

ชื่อผู้เจอญฉาน ฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๐๙)

ภาพที่ ๔๒ ภาพฤๅษีชุกทาลกะ

ที่มา: ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน (๒๕๕๔: ๗๕๖)

โคลงภาพฤๅษีชุกทาลกะ ดัดตนแก้ลมชา ผู้แต่งโคลงคือพระญาณบริยัติ

ชุกทาลกะเจ้า
เพื่อพิการลมกาจ
ดัดตนดัดลมชาด
มือหนึ่งนวดอกเน้น

เจ็บบาท
กับเส้น
ชาเมื่อย ม้วยแฮ
หนึ่งค้ำคางแขน ฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๕๖)

จะเห็นได้ว่าองค์ความรู้จากโคลงภาพฤๅษีตัดตนที่ปรากฏอยู่ในหนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพนนั้นช่วยรักษาอาการผิดปกติทางร่างกายต่างๆ หากได้ปฏิบัติตามแล้วจะถือเป็นการรักษาสุขภาพอนามัยทางกายอย่างหนึ่ง ดังนั้นวรรณกรรมเรื่องนี้จึงได้รับการจัดให้อยู่ในหมวดอนามัย

นอกจากหลักการแพทย์แผนไทยจะเชื่อว่าการจะมีสุขภาพดีได้นั้นจะต้องมีสุขทางกายที่ดีแล้ว สุขภาพจิตก็มีความสำคัญเช่นกัน ดังที่ประทีป ชุมพล (๒๕๕๔: ๒๑๐) กล่าวเอาไว้ว่าการแก้ปัญหาสุขภาพตามองค์ความรู้ของการแพทย์แผนไทย จิตเป็นเรื่องที่ต้องเน้นอย่างยิ่ง ซึ่งองค์ความรู้หมวดอนามัยในหนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพนที่ช่วยพัฒนาสุขภาพจิตก็คือเรื่องอาถรรพ์ให้โพธิบาทว์

อาถรรพ์ให้โพธิบาทว์เป็นวรรณกรรมคำพยากรณ์ที่สามารถนำมาใช้ประกอบพิธีแก้อุปาทว์ได้ กล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เทวดารักษาทิศทั้ง ๘ องค์ ได้แก่ พระอินทร์ พระเพลิง พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ พระพาย พระโสม และพระไพศพนันดาล วิถีแก้อุปาทว์ รวมไปถึงมนตร์บูชาแก้อุปาทว์ วรรณกรรมที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโดยอาศัยความเชื่อต่างๆ ถือเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยดูแลสุขภาพจิตดังที่ปรากฏอยู่ในคำจำกัดความของการแพทย์แผนไทย

พิธีกรรมถือเป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยพัฒนาจิตเพราะ “พิธีกรรมเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นสัญลักษณ์ที่สมมุติให้เป็นสื่อหรือวิธีการที่จะนำความหวังและความสำเร็จมาสู่ผู้กระทำพิธี นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้กระทำเกิดความสบายใจและมีกำลังใจ เป็นหลักประกันความมั่นคงทางจิตใจได้เป็นอย่างดี” (เสาวณิต วิงวอน, ๒๕๕๓: ๕๖) ดังนั้นวรรณกรรมที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมจึงเป็นวรรณกรรมที่ช่วยพัฒนาสุขภาพจิตด้วย เนื่องจากวรรณกรรมเหล่านั้นมีเนื้อหา กล่าวถึงขั้นตอนหรือวิธีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งหากผู้ใดได้ปฏิบัติตามแล้วก็มักจะช่วยให้เกิดความผ่อนคลาย สบายใจมากขึ้น ซึ่งถือเป็นการพัฒนาอนามัยทางจิตวิธีหนึ่ง เนื้อหาของเรื่องอาถรรพ์ให้โพธิบาทว์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมอันจะช่วยพัฒนาสุขภาพจิต คือ เนื้อหาที่กล่าวถึงวิธีการแก้อุปาทว์ซึ่งเกิดจากเทวดารักษาทิศและมนตร์บูชาแก้อุปาทว์

ตัวอย่างเนื้อหาที่กล่าวถึงวิธีการแก้อุบาทว์

อุบาทว์เท่านี้พญา	ยมราชมหา
มหิทธิหากให้เหิน	
เร่งแต่งบูชาอย่าเอียน	ใจอยู่จักเปน
ภยันตรายแรงรณ	
ลาโซบะโบสุคนธ์	ฐูปที่ปลุก
หิรัญรัตนวัดตา	
โกชาผลาผลนนา	สุปพยัญชนมฤตา
มธุรสลิขี	
บูชาด้วยมนตร์อันมี	วารพระบาฬี
ลิขิตไว้ให้สืบสาย	
จันไรไภยโทษอันตราย	จักดาลดับหาย
ล้าเดาะซึ่งเคราะห์ร้าย	

(จารึกเรื่องอาถรรพ์ไฟพิธินาถ แผ่นที่ ๒ บรรทัดที่ ๑๐ – ๑๕)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นวิธีแก้อุบาทว์พระยมซึ่งในอาถรรพ์พิธินาถกล่าวว่าหากเกิดอุบาทว์พระยมแล้วให้บูชาพระยมด้วยดอกไม้ ฐูปเทียนต่างๆ จากนั้นให้กล่าวบูชาพระยมด้วยมนตร์บูชาแก้อุบาทว์ก็จะทำให้พ้นจากทุกข์ภัยอันตรายต่างๆ

ภาพที่ ๔๓ มนต์บูชาแก้อุบาทว์พระยม

ที่มา: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

โอม ทักขินทิส ยมเทวตา สหคณปริวารา อาคัจฉันตุ ปริภุญชันตุ สวหาฯ

โอม สัพพอุปาทว สัพพทุกข สัพพโสภ สัพพโรค วินาสาย สัพพคัสตรู ปมุจจติฯ

โอม ยมเทวตา สทาร์กขันตุ สวหา สวหา สวหาฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๙๘)

เนื้อหาตอนที่กล่าวถึงวิธีแก้อุบาทว์ซึ่งเกิดจากเทวดารักษาทิศและมนตร์บูชาแก้อุบาทว์ดังกล่าวข้างต้นมีส่วนช่วยให้คนมีสุขภาพจิตดีขึ้น เพราะเนื้อหาดังกล่าวช่วยปลดปล่อยคนที่มี ความเครียดหรือมีความทุกข์ใจอันเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่าตนกำลังจะประสบเคราะห์ร้าย เกิด อันตรายต่างๆ ให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย มีความสบายใจ มีความหวัง มีกำลังใจมากขึ้น และเชื่อว่าหากตนได้สะเดาะเคราะห์หรือทำพิธีแก้อุบาทว์ รวมไปถึงได้กล่าวมนตร์บูชาแก้อุบาทว์ตามหลัก ปฏิบัติที่ปรากฏในเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์แล้วเหตุการณ์เหล่านั้นจะผ่านพ้นไปได้ด้วยดี หรือมีเช่นนั้น เหตุร้ายเหล่านั้นก็จะทุเลาลง จึงถือได้ว่าเนื้อหาดังกล่าวมีส่วนช่วยรักษาสุขภาพจิตของคนให้ดีขึ้น โดยการปลดปล่อยให้เกิดความสบายใจและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั่นเอง

จะเห็นได้ว่าการที่เรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ได้ถูกจัดให้อยู่ในหมวดอนามัยในหนังสือประชุม จารึกวัดพระเชตุพนก็เพราะเนื้อหาของเรื่องนี้มีคุณค่าในด้านการพัฒนาส่งเสริมสุขภาพจิต โดยการ ปลดปล่อยให้คนสบายใจมากขึ้น

เมื่อพิจารณาองค์ความรู้หมวดอนามัยในหนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพนเรื่องโคลงภาพ ฤๅษีตัดตนและอาถิให้โพธิบาทว์แล้วจะเห็นว่าวรรณกรรมทั้งสองเรื่องต่างเป็นส่วนหนึ่งของวิชาการ แพทย์ไทยตามคำจำกัดความที่ยึดถือกันในปัจจุบัน วรรณกรรมเรื่องโคลงภาพฤๅษีตัดตนซึ่งอธิบาย ถึงวิธีการเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อรักษาโรคทางกายต่างๆ สามารถจัดอยู่ในหมวดที่ช่วยรักษาอนามัย ทางกาย ส่วนอาถิให้โพธิบาทว์ซึ่งอธิบายถึงวิธีการประกอบพิธีกรรมแก้อุบาทว์ที่ช่วยทำให้เกิดความ สบายใจ สามารถจัดอยู่ในหมวดที่ช่วยรักษาอนามัยทางจิต วรรณกรรมทั้ง ๒ เรื่องที่ได้รับการ คัดเลือกให้นำมาจารึกในวัดพระเชตุพนจึงถือเป็นตัวแทนภูมิปัญญาของการแพทย์แผนไทยในอดีต ที่แสดงให้เห็นว่าการจะมีสุขภาพดีได้นั้นจะต้องมีร่างกายที่แข็งแรง และจิตใจที่มีความสุขควบคู่กัน ไป

วรรณกรรมคำพยากรณ์เรื่องอาถิให้โพธิบาทว์เป็นวรรณกรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง แต่สันนิษฐานว่าเรียบเรียงขึ้นจากผู้ที่มีความรู้ในเรื่องเทพเจ้าเป็นอย่างดี ทั้งยัง

เป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านไสยศาสตร์รวมทั้งโหราศาสตร์ เป็นผู้ชี้ข้างสังเกต และให้ความสำคัญแก่สิ่งรอบข้าง เพราะสามารถนำเรื่องราวของความเชื่อ และเหตุการณ์รอบตัวต่างๆ มาผูกโยงกับตำนานของเทพเจ้าได้อย่างกลมกลืนสมเหตุสมผล เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์แต่งด้วยกาพย์ฉบัง ๑๖ คาถา ภาษาบาลี ความเรียงร้อยแก้ว และโคลงสี่สุภาพ มีเนื้อหาหลักกล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เทวดารักษาทิศทั้ง ๘ องค์ ได้แก่ พระอินทร์ พระเพลิง พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ พระพาย พระโลม และพระไพศพเป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้นบนโลกมนุษย์ เทวดาเหล่านี้จะสำแดงอุบาทว์ คือเหตุต่างๆ ล่วงหน้าอย่างมีความสัมพันธ์กับประวัติและบทบาทหน้าที่ของเทวดาแต่ละองค์

อุบาทว์ต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับประวัติและบทบาทหน้าที่ของเทวดารักษาทิศทั้งสิ้น ๘๗ เหตุการณ์ แบ่งได้เป็น ๖ ประเภท ได้แก่ เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับคน เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับสัตว์ เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับสิ่งของ เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับพืชพรรณธัญญาหาร เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับเรื่องเหนือธรรมชาติ เหตุการณ์เหล่านี้เป็นเหตุการณ์ผิดธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นได้ในสังคมไทย

เนื้อหาของเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมไทยด้านต่างๆ ได้แก่ การผสมผสานคติทางพระพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์ฮินดู ความเชื่อเรื่องผี และความเชื่อเรื่องโชคกลาง สะท้อนการปกครองว่าประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นสถาบันที่อยู่คู่กับคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งสะท้อนให้เห็นอาชีพเกษตรกรรมของคนไทย นอกจากนี้เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ยังเป็นภูมิปัญญาของไทยที่จัดอยู่ในหมวดอนามัย เนื่องจากเป็นวรรณกรรมที่ช่วยปลูกปลอบใจให้คลายทุกข์ ถือเป็นอนามัยทางจิตที่จะส่งผลดีต่ออนามัยทางกาย ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์มีคุณค่าต่อสังคมไทย

บทที่ ๕

คุณค่าของเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์

วรรณกรรมทุกเรื่องถือเป็นสิ่งสำคัญเพราะมักจะมีข้อมูลอย่างใดอย่างหนึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอยู่เสมอ ข้อมูลจากวรรณกรรมเหล่านั้นผู้แต่งอาจจะแสดงออกมาตรงๆ หรืออาจจะกล่าวแทรกอยู่ในเนื้อหาทางอ้อมก็ได้แต่ผู้อ่านจำเป็นต้องหาให้พบเพราะข้อมูลเหล่านั้นถือเป็นคุณค่าของวรรณกรรมที่หากผู้อ่านได้รับรู้แล้วจะทำให้ได้รับประโยชน์จากการอ่านวรรณกรรมแต่ละเรื่องอย่างสูงสุด วรรณกรรมแต่ละเรื่องนั้นจะมีคุณค่าแตกต่างกันออกไปแล้วแต่จุดประสงค์การแต่ง ประเภทของวรรณกรรม และเนื้อหาของวรรณกรรมแต่ละเรื่อง โดยพบว่าวรรณกรรมเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์จากจารึกวัดพระเชตุพนมีคุณค่าต่อสังคมไทยดังต่อไปนี้

๑. คุณค่าด้านวรรณศิลป์

๒. คุณค่าด้านสังคม

คุณค่าด้านวรรณศิลป์

เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าทางวรรณศิลป์ในแง่ของการใช้ภาษานอกจากนี้ยังมีเนื้อหาที่น่าสนใจดังจะกล่าวต่อไปนี้

๑. การใช้ภาษา

๑.๑ คำไทยโบราณ คือ คำที่มีใช้ดั้งเดิมอยู่ในภาษาไทย มักเป็นคำพยางค์เดียวและสะกดตรงตามมาตรา การใช้คำไทยโบราณเป็นการใช้คำให้สอดคล้องกับเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ที่เป็นเรื่องเก่า ช่วยให้บทประพันธ์ของกวีมีความน่าสนใจ เมื่ออ่านแล้วจะรู้สึกเหมือนเห็นภาพจากอดีต ยิ่งผู้แต่งใช้คำเก่ามากเท่าใด ก็ยิ่งเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ให้กับเรื่องมากขึ้นเท่านั้นอันจะเป็นการช่วยเพิ่มความศรัทธาให้กับผู้อ่านมากขึ้น จากเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์พบว่ามีคำไทยโบราณอยู่ ดังตัวอย่างเช่น

หนึ่ง**โสด**ควรรูป**พระเพรง**
แลไชยโดยธารา

พันดอนเปนเอง

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๐ – ๑๑)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าคำไทยโบราณคือคำว่า **โสด** และ คำว่า **เพรง** คำว่า **โสด** แปลว่า ประการหรือส่วน คำว่า **เพรง** แปลว่า ก่อนหรือเก่า การใช้คำไทยโบราณดังกล่าวช่วยเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ให้กับเรื่อง เพราะจะทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ผ่านการสะสมภูมิปัญญาและได้รับการตรวจสอบ ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมายาวนาน และเกิดความรู้สึกเชื่อถือ วรรณกรรมเรื่องนี้มากขึ้น ยังพบว่าก็เลือกใช้คำไทยโบราณในคำว่า **เพรง** ส่งสัมผัสต่อไปยังคำว่า **เอง** ในวรรคถัดไป เพื่อทำให้บทประพันธ์มีเสียงที่ไพเราะมากขึ้นด้วย

หนึ่งหม้อเข้า**พลวก**วิปริต
แลล้มจะแคงพระกาย

พระพุทธรูปเรื่องฤทธิ์

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๑)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบคำไทยโบราณคำว่า **พลวก** แปลว่า อากาที่ข้าวทะเลลักออกจากหม้อพร้อมกับน้ำข้าว การใช้คำไทยโบราณดังกล่าวช่วยทำให้อ่านสะดุดตากับบทประพันธ์มากขึ้น เพราะผู้แต่งใช้คำเก่าที่ไม่คุ้นตา นอกจากนี้ยังช่วยให้อ่านเกิดความรู้สึกว่าบทประพันธ์นี้มีความศักดิ์สิทธิ์มากขึ้นด้วย

นานาสูปพยัญชนะตระการ
แลโภชนโอชโอชา

นม**สั้ม**นมหวาน

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๕ บรรทัดที่ ๑๐ – ๑๑)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าคำไทยโบราณคือคำว่า **สั้ม** แปลว่า เบี้ยว การใช้คำไทยโบราณดังกล่าวช่วยทำให้อ่านสะดุดตากับบทประพันธ์มากขึ้น เพราะคำว่า **สั้ม** ซึ่งเป็นคำโบราณมีความหมายต่างจาก **สั้ม** ที่แปลว่าผลไม้ในปัจจุบัน

๑.๒ การใช้คำศัพท์ภาษาต่างประเทศ คือการนำคำจากภาษาอื่นมาใช้เพิ่มในภาษาไทย เพื่อทำให้เกิดคำใหม่ที่มีเสียงหลากหลายอันเป็นการแสดงความรู้ทางด้านคำศัพท์ของกวี นอกจากนี้การใช้คำศัพท์ที่มาจากต่างประเทศยังเป็นประโยชน์ต่อการรับสัมผัส ทั้งยังช่วยให้กวีสามารถเลือกใช้คำศัพท์ได้อย่างหลากหลายมากขึ้น เพื่อไม่ให้ผู้อ่านเกิดความเบื่อหน่าย เมื่อศึกษาเรื่อง อธิให้โพธิบาทว์แล้วจะพบว่ากวีเลือกใช้คำศัพท์ภาษาต่างประเทศหลายภาษา ได้แก่ ภาษาบาลี สันสกฤต และภาษาเขมร ดังนี้

๑.๒.๑ คำที่มาจากภาษาบาลี สันสกฤต จากเรื่องอธิให้โพธิบาทว์พบว่ามีคำที่มาจากภาษาบาลี สันสกฤตอยู่หลายคำ ดังตัวอย่างเช่น

หนึ่งหม้อเข้าพลวกวิปริต
แลล้่มจะแดงพระกาย

พระพุทธรูปเรื่องฤทธิ์

(จารึกเรื่องอธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๑)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบคำที่มาจากภาษาบาลี สันสกฤตคำว่า **ฤทธิ์** แปลว่า อำนาจศักดิ์สิทธิ์ แรงแอำนาจ กวีเลือกใช้คำที่มาจากภาษาบาลี สันสกฤตดังกล่าวรับสัมผัสมาจากคำว่า วิปริต ในบทก่อนหน้าเพื่อทำให้เกิดเสียงสัมผัสสระ และกวียังเลือกใช้คำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตดังกล่าวเพิ่มเสียงพยัญชนะ “ร” และ “ฤ” ซึ่งออกเสียงคล้ายกันในคำว่า รูป เรื่อง ฤทธิ์ อันจะส่งผลให้บทประพันธ์ไพเราะมากขึ้นด้วย

หนึ่งผีชักเรื่อนแครงครา
แลร้องรรริกขิกครวญ

เนื่องนิจมายา

(จารึกเรื่องอธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๒ บรรทัดที่ ๓ – ๔)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบคำที่มาจากภาษาบาลี สันสกฤตคำว่า **นิจ** แปลว่า เสมอไป สม่ำเสมอ

หนึ่งวัวตัวเมียขึ้นเดอย
เมณูกวนกามกล

ตัวผู้หวังเซอย

(จารึกเรื่องอธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๒ – ๑๓)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบคำที่มาจากภาษาบาลี สันสกฤตคำว่า **เมถุน** แปลว่า การ
ร่วมสังวาส

โกชา**ผลาผล**ทุกอัน
มหาประเสริฐบูชา

ในเวทย์**มหันต์**

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๖ – ๑๗)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบคำที่มาจากภาษาบาลี สันสกฤต ๒ คำ คือคำว่า **ผลาผล**
แปลว่า ลูกไม้ใหญ่น้อย และคำว่า **มหันต์** แปลว่า ใหญ่ มาก การเลือกใช้คำที่มาจากภาษาบาลี
สันสกฤตว่า **ผลาผล** ของกวีดังกล่าวยังช่วยเพิ่มสัมผัสชนิดในวรรคแรกจากคำว่า โกชา ช่วยทำให้บท
ประพันธ์มีเสียงที่ไพเราะมากขึ้นด้วย

หนึ่งหม้อเข้าพลวกวิปริต
แลล้่มจะแคงพระกาย

พระ**พุทธ**รูปเรื่องฤทธิ

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๑)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าคำที่มาจากภาษาบาลี สันสกฤตคำว่า **พุทธ** แปลว่า ผู้
ตรัสรู้ ผู้ตื่นแล้ว ผู้เบิกบานแล้ว และอาจใช้เฉพาะเป็นพระนามของพระบรมศาสดาแห่ง
พระพุทศาสนา

สงฆราชพวก**ภิกษุ**พรรค
ไว้ในกฏิดูดี

สั่งเครื่องยุทธรกรรม

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๘ – ๙)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าคำที่มาจากภาษาบาลี สันสกฤตคำว่า **ภิกษุ** แปลว่า
ชายที่บวชเป็นพระในพระพุทศาสนา

หนึ่งโสดผล**พฤษ**ทั้งหลาย
เปนล้่มแลผิดอาการ

รศหวานกลับกลาย

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๔ บรรทัดที่ ๑ – ๒)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าคำที่มาจากภาษาบาลี สันสกฤตคำว่า **พฤกษ์** แปลว่า ต้นไม้

๑.๒.๒ คำที่มาจากภาษาเขมร จากเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์พบว่ามีคำที่มาจากภาษาเขมรอยู่หลายคำ ดังตัวอย่างเช่น

อุบาทว์พระพิรุณเทวา	ลำแดงเร่งหา
สการเครื่อง บังคม	
โภชาผลาผลเนอยนม	กล้วยอ้อยขนุนขนม
ตระการหลากนানা	

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๔ บรรทัดที่ ๘ – ๑๐)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าคำที่มาจากภาษาเขมรคำว่า **บังคม** แปลว่า แสดงความเคารพ กวีเลือกใช้คำที่มาจากภาษาเขมรดังกล่าวเพื่อส่งสัมผัสต่อไปยังคำว่า **นม** ในบทต่อไป ช่วยทำให้เกิดสัมผัสสระทำให้บทประพันธ์มีความไพเราะมากขึ้น

หนึ่งโสดท้าวไ้ถยินดี	อยู่ ไพร พนาลี
แลละพระมณจิริววัง	

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๙)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าคำที่มาจากภาษาเขมรคำว่า **ไพร** แปลว่า ป่า

เตา เพลิง ไ้ไฟ้นปัตพี	เป็นที่อัคนี
แลเห็นดามอกดอกแฉรง	

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๖ บรรทัดที่ ๘)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าคำที่มาจากภาษาเขมรคำว่า **เพลิง** แปลว่า ไฟ

โกชาผลาผลเนอยนม
ตระการหลากนানা

กล้วยอ้อยขนุนขนม

(จารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๔ บรรทัดที่ ๑๐)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าคำที่มาจากภาษาเขมรคำว่า **ตระการ** แปลว่า งาม ประเสริฐ

มาไลยไกรกรอง**เวจวรรณ**
 พิพิทพรายภูษา

นพรัตนสุพรรณ

(จารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๖ บรรทัดที่ ๑๒)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าคำที่มาจากภาษาเขมรคำว่า **เวจวรรณ หรือ วรรณเวจ**
 แปลว่า ห่อหุ้ม

๑.๓ การใช้คำซ้อน คือการนำคำที่มีความหมายหรือเสียงเหมือนกัน คล้ายกันมาอยู่ด้วยกัน รวมไปถึงการนำคำที่มีความหมายตรงข้ามกันมาอยู่ด้วยกันเพื่อให้เกิดคำใหม่ที่มีเสียงแตกต่างไปจากเดิม การใช้คำซ้อนช่วยเพิ่มสัมผัสทางฉันทลักษณ์ให้ไพเราะมากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้เกิดคำใหม่ๆ ที่มีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกันมาอยู่ด้วยกัน เพื่อเน้นย้ำความให้เห็นเมื่อศึกษาเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์แล้วจะพบว่ากวีเลือกใช้คำซ้อนดังนี้

หนึ่งโสดท้าวไถยินดี
 แลละพระมณฑิราวัง

อยู่**ไพรพนาลี**

(จารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๙)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่ากวีเลือกใช้วิธีการนำคำ ๒ คำที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาซ้อนกัน ซึ่ง ๒ คำนั้นก็คือคำว่า **ไพร** แปลว่า ป่า และคำว่า **พนาลี** แปลว่า แนวป่า จะเห็นได้ว่าการที่กวีเลือกซ้อนคำที่มีความหมายใกล้เคียงดังกล่าวเข้าด้วยกันนั้นเพราะต้องการเน้นความ เน้นสถานที่ของการเกิดอุบาทว์พระอินทร์ว่าจะต้องเป็นที่ป่าเท่านั้น กวีต้องการเน้นย้ำความให้ชัดเจนขึ้นว่าหากพระเจ้าแผ่นดินรู้สึกไม่พอพระทัยที่จะประทับอยู่ที่พระราชวัง อันเป็นสถานที่พำนักของพระเจ้าแผ่นดินอยู่แล้ว แต่รู้สึกพอพระทัยที่จะประทับอยู่ในป่าถึงจะเป็นอุบาทว์พระอินทร์ กล่าวคือ

หากพระเจ้าแผ่นดินพอพระทัยที่จะไปประทับอยู่ที่อื่นที่ไม่ใช่ในปากก็ไม่ถือว่าเป็นอุบาทว์พระอินทร์
ในเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์

เกิดแก่ผู้ใด**เร้งรณ**

บูชาด้วยมนตร์

บังคับสการทั้งผอง

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๕)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่ากวีเลือกใช้วิธีการนำคำ ๒ คำที่มีความหมายใกล้เคียงกันมา
ซ้อนกัน ซึ่ง ๒ คำนั้นก็คือคำว่า **เร้ง** แปลว่า รีบ และคำว่า **รณ** แปลว่า อยู่ไม่ได้ ทำให้เกิดคำใหม่
คือคำว่า **เร้งรณ** แปลว่า รีบ ซึ่งมีความหมายเหมือนคำเดิมแต่การนำคำทั้ง ๒ คำดังกล่าวมาซ้อน
กันจะช่วยเน้นความทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าการจะรีบเร่งให้มากขึ้น นอกจากนี้ก็ยังเลือกใช้คำซ้อนที่มี
เสียงพยัญชนะเดียวกันคือเสียง /ร/ ในคำว่า **เร้ง** และคำว่า **รณ** ทำให้มีเสียงสัมผัสพยัญชนะเพิ่มขึ้น
ส่งผลให้บทประพันธ์มีความไพเราะมากขึ้นอีกด้วย

ผิโคเคียงเกวียนเดิรหน

ไปทันแก่ปรน

ประอุกแลชุกวอดวาย

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๒ บรรทัดที่ ๑)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่ากวีเลือกใช้วิธีการนำคำ ๒ คำที่มีความหมายใกล้เคียงกันมา
ซ้อนกัน ซึ่ง ๒ คำนั้นก็คือคำว่า **วอด** แปลว่า หมดไป สิ้นไป และคำว่า **วาย** แปลว่า ค่อยสิ้นไปตาม
คราวหรือกำหนดอายุเวลา ทำให้เกิดคำใหม่คือคำว่า **วอดวาย** แปลว่า ตาย ซึ่งเป็นคำที่มี
ความหมายใกล้เคียงกับคำเดิม กวียังเลือกใช้คำซ้อนที่มีเสียงพยัญชนะเดียวกันคือเสียง /ว/ ในคำ
ว่า **วอด** และคำว่า **วาย** ทำให้มีเสียงสัมผัสพยัญชนะเพิ่มขึ้น ส่งผลให้บทประพันธ์มีความไพเราะ
มากขึ้น

ราตรินเหนอินทรธนู

รัศมีสว่างดู

ประจักษ์ในโพยมอากาศ

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๗ – ๘)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่ากวีเลือกใช้วิธีการนำคำ ๒ คำที่มีความหมายเหมือนกันมาซ้อนกัน ซึ่ง ๒ คำนั้นก็คือคำว่า **โพยม** แปลว่า ท้องฟ้า อากาศ และ คำว่า **อากาศ** ก็คือ อากาศ ที่แปลว่า แก๊สผสมที่ประกอบด้วยไนโตรเจนและออกซิเจนเป็นส่วนใหญ่นั่นเอง จะเห็นได้ว่าการที่กวีเลือกซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันเข้าด้วยกันดังกล่าวนั้นเป็นการช่วยเน้นความ ทำให้ผู้อ่านสะดุดตาและจดจำข้อความดังกล่าวได้มากขึ้น

๑.๔ การสลับคำ คือการนำคำ ๒ คำมาสลับตำแหน่งกันเพื่อให้เกิดคำใหม่ แต่ความหมายของคำดังกล่าวนั้นยังคงเดิม การสลับคำช่วยทำให้ผู้อ่านสะดุดตา เกิดความสนใจข้อความในบทประพันธ์ ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มสัมผัสทางฉันทลักษณ์ให้ไพเราะมากขึ้นด้วย เมื่อศึกษาเรื่องอาถิให้พิริบาทแล้วจะพบว่าการสลับตำแหน่งของคำดังนี้

จันไร **ไทยโทษ**อันโรม
จะดับจะดาลเหือดหาย

รุมราวี **โจม**

(จารึกเรื่องอาถิให้พิริบาท แผ่นที่ ๖ บรรทัดที่ ๑๔)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่ากวีได้สลับคำว่า **ไทยภัย** เป็นคำว่า **ไทยโทษ** หรือสะกดว่า **ภัยโทษ** ในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดคำใหม่ที่มีความหมายคงเดิม การสลับคำดังกล่าวมีส่วนช่วยทำให้ผู้อ่านสะดุดตา และให้ความสนใจกับข้อความดังกล่าว ทั้งยังช่วยเพิ่มสัมผัสชนิดที่เป็นสัมผัสสระ /ไอ/ ในคำหน้าคือคำว่า **ไร** กับคำว่า **ไทย** อีกด้วย

๑.๕ การกลายเสียงของคำ คือการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะ สระ หรือวรรณยุกต์ เพื่อให้เกิดคำใหม่ที่มีเสียงแตกต่างไปจากเดิม แต่ยังคงความหมายของคำเดิมไว้ ทำให้ผู้อ่านสะดุดตาและสนใจข้อความในบทประพันธ์มากขึ้น เมื่อศึกษาเรื่องอาถิให้พิริบาทแล้วจะพบว่าการกลายเสียงของคำ เช่น

หนึ่งหม้อเข้าพลวกวิปริต
แลลุ่ม **จะแดง**พระกาย

พระพุทธรูป **เรื่องฤทธิ**

(จารึกเรื่องอาถิให้พิริบาท แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๑)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่ากวีได้กลายเสียงของคำว่า **ตะแคง** ให้เป็น **จะแคง** เป็นการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะ /ต/ ให้เป็น /จ/ แต่ยังคงความหมายของคำเดิมไว้ซึ่งแปลว่าการเอียงข้าง การกลายเสียงของคำดังกล่าวช่วยให้ผู้อ่านสะดุดตากับบทประพันธ์มากขึ้น เพราะเป็นคำที่ไม่คุ้นเคย การกลายเสียงของคำดังกล่าวเป็นการกลายเสียงในลักษณะของการออกเสียงของชาวบ้านหรือเป็นคำของท้องถิ่น

๑.๖ การหลกาคำ คือการเลือกใช้คำที่มีความหมายอย่างเดียวกันหรือทำนองเดียวกันมาใช้ในการประพันธ์ การเลือกใช้คำในลักษณะนี้จะต้องอาศัยการเลือกเฟ้นถ้อยคำของกวีเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้คำเดิมๆ ในการสื่อความหมายเดียวกัน การหลกาคำถือเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความรู้ความสามารถของกวีในเรื่องคำและความหมายของคำ ช่วยทำให้ผู้อ่านไม่รู้สึกเบื่อหน่ายจากการอ่านบทประพันธ์ที่จำเป็นจะต้องกล่าวถึงคำที่มีความหมายเดิมซ้ำๆ เช่น

๑.๖.๑ การหลกาคำที่เกี่ยวข้องกับคน จากเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์พบว่าการหลกาคำประเภทที่เกี่ยวข้องกับคนอยู่หลายคำ ดังตัวอย่างเช่น

ก. พระมหากษัตริย์

ไหว้**ไถ้**บดิน**ทรรธรม**
มหามหันตะ**คุณ**า

ผ่านเฝ้าไอย์**ศวรรย**

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๒ – ๓)

ฝ่าพฤษ**อารัก**ษ**พินา**ศ
แล**โร**คะ**เชน**ท**ระภู**

ฝ่า**โร**ง**อ**ศ**ว**ชา**ติ**

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๖ – ๗)

หนึ่ง**อง**ค**บ**พิ**ตร**พล**า**ศ
คาน**ห**าม**ค**เช**น**ท**ระ**ภา**ชี**

ต**ก**เต**ย**ง**ร**า**ช**า**ศ**น**์**

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๘ – ๙)

หนึ่งโสดท้าวไถ่ยินดี
และพระมณทิราวััง

อยู่ไพรพนาดี

(จารึกเรื่องอาทิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๙)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าการหลากคำที่ใช้เรียกแทนตัวพระมหากษัตริย์
ถึง ๕ คำ ได้แก่ ไ้ธิบดินทรธรรม์ พระภู องค์บพิตร ท้าวไ้ และธ

ข. พระสงฆ์

ขอถวายวรวันน์สาสดา
แลสงฆ์ลาจารย์

วธรรมโศฟ้า

(จารึกเรื่องอาทิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๑)

สงฆราชพวกภิกษุพรรค
ไว้ในภูฎี

สั่งเครื่องยุทธรณ์

(จารึกเรื่องอาทิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๘ – ๙)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าการหลากคำที่ใช้เรียกแทนตัวพระสงฆ์ถึง
๓ คำ ได้แก่ สงฆ์ลาจารย์ สงฆราช และภิกษุ

๑.๖.๒ การหลากคำที่เกี่ยวกับสัตว์ จากเรื่องอาทิไ้โพธิบาทว์พบว่าการหลากคำ
ประเภทที่เกี่ยวกับสัตว์อยู่หลายคำ ดังตัวอย่างเช่น

ก. ช้าง ม้า

หนึ่งองค์บพิตรพล่ำพลาศ
คานหามคเชนทราชี

ตกเตียงราชอาศน์

(จารึกเรื่องอาทิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๘ – ๙)

หนึ่งจอมปลวกคลาที่เพลง
พันเอนตระหนกตกใจ

ช้างม้าตื่นเอง

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๖ – ๗)

หนึ่งเหนดุจรูปคชสาร
แลรูปพยัฆรูปอาชา

ดุจรูปสีหปาน

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๕ บรรทัดที่ ๗ – ๘)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าการหลากคำที่ใช้เรียกแทนตัวช้างและตัวม้าถึง
อย่างละ ๓ คำ ซึ่งการหลากคำที่ใช้เรียกแทนตัวช้าง ได้แก่ **คเชนทร ช้าง คชสาร** และการหลากคำ
ที่ใช้เรียกแทนตัวม้า ได้แก่ **ภาสี ม้า อาชา**

ข. สุนัข

หนึ่งสัตว์สุนัขผายผัน
ในครัวประชิดเตาไฟ

ขึ้นคลอดคล้ายครวรร

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๖ บรรทัดที่ ๓)

หลังคาไซ้ที่หมาหวัง
ไปขึ้นแลได้ไปมา

ใจดมหมาซัง

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์แผ่นที่ ๖ บรรทัดที่ ๕)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าการหลากคำที่ใช้เรียกแทนตัวสุนัขอยู่ ๒ คำ
ได้แก่ **สุนัขและหมา**

๑.๖.๓ การหลากคำที่เกี่ยวกับธรรมชาติ จากเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์พบว่าการ
หลากคำประเภทที่เกี่ยวกับธรรมชาติอยู่หลายคำ ดังตัวอย่างเช่น

ก. พระอาทิตย์

เดือนเดียวมีอุปราคา
รวีตะคีทั้งสอง

ราหูพาพา

(จารึกเรื่องอาธิไท้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๒ - ๓)

หนึ่ง**พระสุริย**กั๊งกลดใน
อันดำชรอำอัศจรรย์

วงดุจควันไฟ

(จารึกเรื่องอาธิไท้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๗ - ๘)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าการหลากคำที่ใช้เรียกแทนพระอาทิตย์อยู่
๒ คำ ได้แก่ **รวี**และ**พระสุริย**

ข. ดอกไม้

แก้วแหวนแพรพรายเงินทอง
สุคนธ**มาลา**พวรรณ

ฐูปที่ปตระกอง

(จารึกเรื่องอาธิไท้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๖)

ลา**โชน**บิสุคนธ์
หิรัญรัตนวิดดา

ฐูปที่ปสกล

(จารึกเรื่องอาธิไท้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๒ บรรทัดที่ ๑๑ - ๑๒)

ชาลา**บุษบา**ไกรกรรอง
สุคนธโกชาหาร

ฐูปที่ปัทมรอง

(จารึกเรื่องอาธิไท้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๓ - ๑๔)

หนึ่ง**โสดดอก**ลูกพฤษา
จำหุดีโหดบมีเปน

เคยเปนทุกครา

(จารึกเรื่องอาธิไท้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๔ บรรทัดที่ ๓ - ๔)

แก้วแหวนเพชรพรณัฏฐา
ทั้งอุปทั้งเทียรสุคนธ์

มาลัยมาลา

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๔ บรรทัดที่ ๑๐ – ๑๑)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าการหลากคำที่ใช้เรียกแทนดอกไม้อยู่ ๕ คำ
ได้แก่ มาลา บุษโบ บุษบา ดอกและมาลัย

ค. ไฟ

หนึ่งสัตร์สุนักข์ผายผัน
ในครวัประชิเตาไฟ

ขึ้นคลอดคลายครรรค์

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๖ บรรทัดที่ ๓)

หนึ่งโสดปลวกพวกโลนพรรค์
มาพะในเตาอักคิ

อุบดิธศจรรย

เตาเพลิงไ้พื้นปัตพี
แลเห็นดมางอกดอกแซรง

เปนที่อักคิ

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๖ บรรทัดที่ ๗ – ๘)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าการหลากคำที่ใช้เรียกแทนไฟอยู่ ๔ คำ ได้แก่
ไฟ อักคิ เพลิง และอักคิ

๑.๗ การเล่นคำ คือการนำคำเดียวกัน คำที่มีเสียงใกล้เคียงกันมาวางไว้ในที่ใกล้ๆ กัน หรืออาจวางไว้ในบทถัดไปในตำแหน่งเดียวกัน การเล่นคำเป็นลักษณะเด่นของวรรณกรรมเรื่องนี้ เนื่องจากพบเห็นอยู่เป็นจำนวนมาก ช่วยทำให้เกิดเสียงที่ไพเราะ มีจังหวะที่สละสลวย ทั้งยังช่วยในด้านการสื่อความหมายให้ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ นอกจากนี้ยังช่วยเรียก้องความสนใจของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสะดุดตากับบทประพันธ์มากขึ้นอีกด้วย ดังนี้

แก้วแหวนเพชรพรณัฏฐา
ทั้งอุปทั้งเทียรสุคนธ์

มาลัยมาลา

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๔ บรรทัดที่ ๑๐ – ๑๑)

จากตัวอย่างข้างต้นกวีเลือกเล่นคำว่า **ทั้ง** ซึ่งเป็นคำๆ เดียวกัน ช่วยทำให้บทประพันธ์ข้างต้นนี้มีเสียงที่ไพเราะมากขึ้น มีจังหวะการซ้ำสลับที่น่าฟัง ทั้งยังช่วยทำให้ผู้อ่านเห็นปริมาณของอุปกับเทียนที่จะนำมาใช้สำหรับพิธีสะเดาะเคราะห์ในครั้งนี้ว่ามีปริมาณค่อนข้างมาก

ดินลาหีบได้เตลา
ทำนุกทำเนียมโบราณ

มากพันอัตรา

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๗ บรรทัดที่ ๓ – ๔)

จากตัวอย่างข้างต้นกวีเลือกเล่นคำว่า **ดินลา** กับ **เตลา** และ **ทำนุก** กับ **ทำเนียม** ที่มีเสียงใกล้เคียงกัน ช่วยทำให้บทประพันธ์ข้างต้นนี้มีเสียงที่ไพเราะมากขึ้น

หนึ่งไข้แล้วไข้เล่าทบทวน
นิรันตรำคานใจ

ฝันร้ายรำจวญ

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๒ บรรทัดที่ ๔ – ๕)

จากตัวอย่างข้างต้นการที่กวีเลือกเล่นคำว่า **ไข้** ช่วยทำให้บทประพันธ์บทนี้มีเสียงที่ไพเราะมากขึ้น มีจังหวะเสียงสลับที่น่าฟัง นอกจากนี้ยังช่วยแสดงภาพอาการเป็นไข้ให้ผู้อ่านเห็นหรือรู้สึกได้มากขึ้นด้วย กล่าวคือผู้อ่านจะเกิดความรู้สึกว่าการเป็นไข้นั้นไม่ใช่อาการแบบปกติเพียงเล็กน้อย แต่เป็นอาการป่วยที่รุนแรง และเป็นอย่างเรื้อรัง กล่าวง่ายๆ ก็คือการที่กวีเลือกเล่นคำว่า **ไข้** นั้นก็เพราะต้องการแสดงเน้นให้เห็นว่าอาการป่วยมีความรุนแรงมากนั่นเอง นอกจากนี้การที่กวีเลือกเล่นคำดังกล่าวยังช่วยเรียก้องความสนใจของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสะดุดตากับบทประพันธ์ข้างต้นมากขึ้นด้วย

จันไรยไภยโทษอันโรม
จะดับจะดาลเหือดหาย

รุมราวีโถม

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๖ บรรทัดที่ ๑๔)

จากตัวอย่างข้างต้นการที่กวีเลือกเล่นคำว่า **จะ** ช่วยทำให้บทประพันธ์ข้างต้นนี้มีเสียงที่ไพเราะมากขึ้น มีจังหวะการสลับเสียงที่น่าฟัง ทั้งยังช่วยเน้นย้ำความที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่าหากได้ทำพิธีแก้อุบารห์แล้วสิ่งไม่ดีทั้งหลายก็จะไม่เกิดขึ้นหรือทุเลาความร้ายแรงลง

หนึ่งผ้าแพรภูษาสรรพ์

บมิภอเพลองพรรณ์

จะไหม้แลไหม้วู่วาม

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๗ บรรทัดที่ ๑๔)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าการที่กวีเลือกเล่นคำว่า **ไหม้** ช่วยทำให้บทประพันธ์ข้างต้นนี้มีเสียงที่ไพเราะมากขึ้นและมีจังหวะเสียงสลับที่น่าฟัง

แรงจับก็ดีแรงสมจร

กลางวันบมีห่อน

แลเหนประจกแก้ตา

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๒ บรรทัดที่ ๙)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าการที่กวีเลือกเล่นคำว่า **แรง** ช่วยทำให้บทประพันธ์ข้างต้นนี้มีเสียงที่ไพเราะมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยทำให้ผู้อ่านเห็นถึงสิ่งสำคัญของข้อความที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งสิ่งสำคัญของข้อความนั้นก็คือ **แรง** เพราะเป็นสัตว์ที่ถ้าเห็นในเวลากลางวันแล้วจะต้องรีบทำพิธีสะเดาะเคราะห์เนื่องจากเป็นอุบารห์พระยมที่ปรากฏอยู่ในเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ กล่าวคือผู้แต่งต้องการแสดงให้ผู้อ่านเห็นอย่างชัดเจนว่าหากเห็นสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่ไม่ใช่แรงในเวลากลางวันแล้วก็ไม่ต้องรอนใจเพราะไม่ถือว่าเป็นอุบารห์ และไม่ต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์ การเล่นคำว่า**แรง**ถือเป็นการย้ำความช่วยเหลือให้เห็นสิ่งสำคัญของข้อความนั่นเอง

นกแสดเค้าคูดปักซี่

นกเคราะห์เอาผี

นกถูกเลนทุกเกรียน

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๒ บรรทัดที่ ๖)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าการที่กวีเลือกเล่นคำว่า **นก** ช่วยทำให้บทประพันธ์ข้างต้นนี้มีเสียงที่ไพเราะมากขึ้น ทั้งยังช่วยทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการภาพของจำนวนนกที่มีมากมายหลายชนิดตามที่ปรากฏอยู่ในบทประพันธ์ได้อีกด้วย

ไผ่ผากรากโคนลงดิน

เงื่อมแกงศิรินทร

กระทั่งกระแทกแหลกลง

สารเสื่อสีหมี่เหม็นชง

ชอกซอนตรดง

รณันรนาศร่นวาย

(จารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๕ บรรทัดที่ ๔ – ๖)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าการเล่นคำ ๔ พยางค์ในคำว่า **กระทั่งกระแทก** และ **รณันรนาศ** ทำให้บทประพันธ์มีจังหวะสละสลวยมากขึ้น มีเสียงที่ไพเราะ

ฝ่ายสัตว์ทั้งหลายคลายครวญ

เปนมานุษย์ผัน

อุไทยทัจพึงกลัว

(จารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๔ บรรทัดที่ ๗)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าการเล่นคำ ๔ พยางค์ในคำว่า **อุไทยทัจ** ทำให้บทประพันธ์มีจังหวะสละสลวยมากขึ้น มีเสียงที่ไพเราะ

หนึ่งเหนเมษดุจรูปวัว

เหนดุจรูปตัว

มานุษย์ในคัมภีร์นาน

หนึ่งเหนดุจรูปคชสาร

ดุจรูปสี่หพาน

แลรูปพยัฆรูปอาชา

หนึ่งโสดเหนดุจรูปกา

ดุจรูปครุฑา

ประจักษ์แลแจ้งแม่นหมาย

(จารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๕ บรรทัดที่ ๗ – ๘)

จากตัวอย่างข้างต้นการที่กวีเลือกเล่นคำว่า **เหนดุจรูป...** เป็นการช่วยเรียกความสนใจผู้อ่าน ทั้งยังช่วยเพิ่มความไพเราะทางด้านเสียง นอกจากนี้ยังช่วยทำให้ผู้อ่านเห็นถึงสิ่งสำคัญของข้อความที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งสิ่งสำคัญของข้อความนั้นก็คือนิพจน์ของกวีในลักษณะต่างๆ

หนึ่งโสดผลพฤษ์ทั้งหลาย	รศหวนกลับลาย
เป็นส้มแลผิดอาการ	
หนึ่งฝนตกไหลท้อธาร	น่านองพิศภูาล
รดุประเพณานา	
หนึ่งโสดดอกกลุพฤษา	เคยเป็นทุกครา
จำนุดีโหดบมีเป็น	
หนึ่งหมอน้ำค้างหยาดเอิ้น	ไ้การจะเป็น
มาเป็นประจักษ์มา	
หนึ่งเกิดนอนมากในนา	ฝนไขธารา
ครันแล้วตระบัดแห่งหาย	

(จารึกเรื่องอาธิไท้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๔ บรรทัดที่ ๑ – ๕)

จากตัวอย่างข้างต้นการที่กวีเลือกเล่นคำว่า **หนึ่ง** ไว้ในตอนขึ้นต้นแต่ละบท ช่วยทำให้บทประพันธ์บทนี้มีเสียงที่ไพเราะมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้อ่านเกิดความสะดวกในการอ่าน การแปลความหมาย เนื่องจากสามารถแยกอุบาทว์แต่ละประการออกจากกันได้อย่างชัดเจน จะสังเกตเห็นว่าคำว่า **หนึ่ง** ที่กวีเอามาวางไว้ตอนต้นวรรคนั้นเป็นการแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่ากวีกำลังจะกล่าวถึงอุบาทว์ประการถัดไปอีกประการหนึ่งซึ่งจะช่วยเตรียมความพร้อมให้กับผู้อ่าน ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องหรืออุบาทว์ต่อไปอีกด้วย

๑.๘ การเล่นเสียงสัมผัส เสียงสัมผัส คือความคล้องจองกันของถ้อยคำที่มีเสียงรับกัน การเล่นเสียงสัมผัสถือเป็นสิ่งสำคัญในการแต่งวรรณคดีร้อยกรอง ช่วยทำให้บทประพันธ์ของกวีมีเสียงไพเราะ ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถของกวีในการเลือกสรรคำมาเรียงร้อยเข้าด้วยกันอีกด้วย การเล่นเสียงสัมผัสแบ่งได้เป็นสัมผัสพยัญชนะและสัมผัสสระ

๑.๘.๑ สัมผัสพยัญชนะ คือการเล่นสัมผัสระหว่างคำที่มีพยัญชนะต้นเป็นตัวเดียวกัน หรือการใช้เสียงพยัญชนะพ้องกันโดยไม่จำกัดเสียงสระและเสียงวรรณยุกต์ จากเรื่องอาธิไท้โพธิบาทว์พบว่าการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะอยู่เป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างเช่น

หนึ่งปราชแลยาดทั้งหลาย
บควรคิดแค้นเคืองคา

ผิดกันเองหมาย

(จารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๐ – ๑๑)

จากตัวอย่างต้นพบว่ามีการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /ค/ ในคำว่า **ควร คิด แค้น**
เคือง คา การเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะดังกล่าวช่วยทำให้บทประพันธ์ของกวีมีเสียงที่ไพเราะ

หนึ่งวัวตัวเมียขึ้นเดอย
เมณูกวนกามกล

ตัวผู้หวังเซอย

(จารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๒ – ๑๓)

จากตัวอย่างต้นพบว่ามีการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /ก/ ในคำว่า **กวน กาม กล** ซึ่ง
เป็นการทำให้เกิดความไพเราะ เกิดสุนทรีภาพในการอ่านออกเสียง และแสดงให้เห็นถึง
ความสามารถของกวีด้วย

หนึ่งหอกดาบดุดอกดู
จะกินก็เปนโลหิต

เข้าแกงปลาบู

(จารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๐)

จากตัวอย่างต้นพบว่ามีการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /ด/ ในคำว่า **ดาบ ดุ ดอก ดู** ซึ่ง
เป็นการทำให้เกิดความไพเราะ และแสดงให้เห็นถึงความสามารถของกวีด้วย

โกษาปายาศเนอยนม
ประดับทุกสิ่งสุปเพียชน

ขนุนขนันเขนียวขนม

(จารึกเรื่องอาธิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๖ บรรทัดที่ ๑๐)

จากตัวอย่างต้นพบว่ามีการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /ข/ ในคำว่า **ขนุน ขนัน**
เขนียว ขนม ซึ่งเป็นการทำให้บทประพันธ์มีเสียงที่ไพเราะมากขึ้น เกิดสุนทรีภาพในการอ่านออก
เสียง และแสดงให้เห็นถึงความสามารถของกวีด้วย

หนึ่งมดแมลงเมลนเรือดไร
พิบัติรุมราวี

เกอดมากหลากไภย

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๒ บรรทัดที่ ๕ – ๖)

จากตัวอย่างต้นพบว่ามีการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /มล/ ในคำว่า **แมลง เมลน** พยัญชนะ /ร/ ในคำว่า **เรือด ไร** ซึ่งเป็นการทำให้บทประพันธ์มีเสียงที่ไพเราะมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบสัมผัสสระ /อา/ ในคำว่า **มาก** กับ **หลาก** อีกด้วย

๑.๘.๒ **สัมผัสสระ** คือการเล่นสัมผัสระหว่างคำที่ใช้สระเสียงเดียวกันโดยไม่จำกัดเสียงพยัญชนะและเสียงวรรณยุกต์ จากเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์พบว่ามีการเล่นเสียงสัมผัสสระอยู่เป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างเช่น

เรือนโรงพาไลหักป้อ
ดั่งนกยะยู่ลงปลั่งบิน
ไผ่ผากรากโคนลงดิน
กระทั้งกระแทกแหลกลง

หวนหอบขึ้นคือ
เงื่อมแ่งศิรินทร

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๕ บรรทัดที่ ๓ – ๕)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีการเล่นสัมผัสสระ /อุ/ ในคำว่า **ยะยู่** กับ **ปลั่ง** สระ /อา/ ในคำว่า **ผาก** กับ **ราก** และสระ /แอ/ ในคำว่า **กระแทก** กับ **แหลก** การเล่นสัมผัสสระดังกล่าวเป็นสัมผัสชนิดที่ช่วยเพิ่มความไพเราะทางเสียงให้กับบทประพันธ์

หนึ่งจรหวัคหักในมือตน
รำคานบพบเคหา

หนึ่งไพร่ร่อนรน

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๓ – ๑๔)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีการเล่นสัมผัสสระ /อะ/ ในคำว่า **จรหวัค** กับ **หัก** ซึ่งสัมผัสดังกล่าวเป็นสัมผัสชนิดที่ช่วยเพิ่มความไพเราะทางเสียงให้กับบทประพันธ์

เหญี่ยวุ้งตบยุงทุงเทียน
แลบินมาเข้าเคหา

นกไส้ไก่เถื่อน

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๒ บรรทัดที่ ๗)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีการเล่นสัมผัสสระ /อุ/ ในคำว่า **ตบยุง** กับ **ทุงเทียน** และมีการเล่นสัมผัสสระ /ไอ/ ในคำว่า **นกไส้** กับ **ไก่เถื่อน** สัมผัสดังกล่าวเป็นสัมผัสชนิดที่ช่วยทำให้บทประพันธ์มีเสียงไพเราะมากขึ้น

หนึ่งจอมปลวกคลาที่เพลง
พันเอนตระหนกตกใจ

ช้างม้าตื่นเอง

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๖ – ๗)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีการเล่นสัมผัสสระ /โอะ/ ในคำว่า **ตระหนก** กับ **ตกใจ** สัมผัสดังกล่าวเป็นสัมผัสชนิดที่ช่วยทำให้บทประพันธ์มีเสียงที่ไพเราะมากขึ้น

สมฤตามธุริระตระการ
ประดับค่านับน้อมถวาย

นานาผลาหาร

(จารึกเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๔ – ๑๕)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีการเล่นสัมผัสสระ /อา/ ในคำว่า **นานา** กับ **ผลาหาร** ซึ่งเป็นสัมผัสชนิดที่ช่วยทำให้บทประพันธ์มีเสียงที่ไพเราะมากขึ้น

เมื่อศึกษาเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ในด้านการเลือกใช้ภาษาแล้วจะพบว่าการเล่นคำเป็นลักษณะเด่นของวรรณคดีเรื่องนี้เนื่องจากพบเห็นอยู่เป็นจำนวนมาก การเล่นคำช่วยทำให้บทประพันธ์มีเสียงที่ไพเราะ มีจังหวะที่สละสลวยมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยทำให้ผู้อ่านเกิดความสะดวกในการอ่าน การแปลความหมาย ช่วยเตรียมความพร้อมให้กับผู้อ่านก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องต่อไป นอกจากนี้ยังช่วยเรียกความสนใจของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสะดุดตา กับบทประพันธ์มากขึ้นอีกด้วย

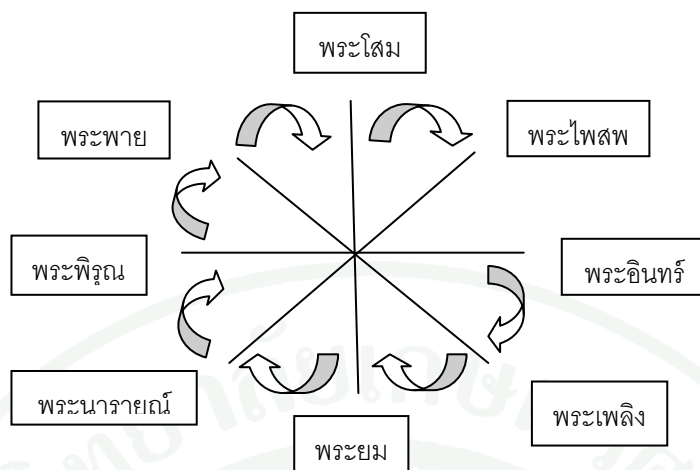
๒. เนื้อหา

เรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์มีการนำเสนอเนื้อหาอย่างเป็นระบบระเบียบดังจะเห็นได้จาก

หนึ่งองค์บพิตรพลำพลาศ	ตกเตียงราชอาศน์
คานหามคเชนทรรภาชี	
หนึ่งโสดท้าวไ้ธยินดี	อยู่ไพรพนาลี
แลละพระมณทิราวัง	
หนึ่งมุขมนตรีตริขัง	ชิงกันติหวง
วิวาทกันวุ่นวาย	
หนึ่งปราชแลยาดทั้งหลาย	ผิดกันเองหมาย
บควรรคิดแค้นเคืองคา	
หนึ่งสัตัวในป่าหล้ามา	เข้าในนครา
หนึ่งโคแลเสี้ยคอกเคอย	
หนึ่งวัวตัวเมียขึ้นเคอย	ตัวผู้หวังเซอย
เมณูกวนกามกล	
หนึ่งจรวักหักในมือตน	หนึ่งไพร่อรอนรน
รำคานบพบเคหา	

(จารึกเรื่องอาถิไ้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๑ บรรทัดที่ ๘ – ๑๔)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นอุบาทว์ที่พระอินทร์สำแดง จะเห็นได้ว่าผู้แต่งได้พรรณนาเอาไว้เป็นข้อความสั้นๆ ในลักษณะที่ไล่เรียงกันไปเป็นข้อๆ อย่างเป็นระบบระเบียบ ผู้แต่งมักจะกำหนดให้ในหนึ่งบทกล่าวถึงอุบาทว์ที่เทวดารักษาทิศบันดาลเพียงเหตุการณ์เดียว ทั้งยังมักจะใช้คำว่า “หนึ่ง” ขึ้นต้นแต่ละบทเป็นจำนวนมาก เพื่อให้ผู้อ่านสามารถแบ่งแยกอุบาทว์แต่ละข้อออกจากกันได้อย่างง่ายดายและชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าผู้แต่งได้ทำการจัดแบ่งแยกอุบาทว์และวิธีแก้อุบาทว์ที่เทวดารักษาทิศสำแดงเอาไว้เป็นหมวดหมู่ โดยผู้แต่งจะกล่าวถึงเทวดารักษาทิศทีละองค์ พอลงกล่าวถึงเทวดารักษาทิศองค์หนึ่งจบแล้วจึงค่อยขึ้นอุบาทว์ของเทวดารักษาทิศองค์ถัดไป ทำเช่นนั้นจนครบทั้ง ๘ องค์ ไม่นำมากล่าวปะปนกันให้ผู้อ่านเกิดความสับสน โดยผู้แต่งได้เริ่มยกตัวอย่างจากอุบาทว์และวิธีแก้อุบาทว์พระอินทร์ก่อน ตามมาด้วยพระเพลิง พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ พระพาย พระโสม และพระไพศพตามลำดับ

ภาพที่ ๔๔ แผนภูมิแสดงการนำเสนอเรื่อง

ลักษณะที่ผู้แต่งเริ่มกล่าวถึงอุบาทว์พระอินทร์ไปจนถึงพระไพศพล เป็นการกล่าวอย่างมีแบบแผนกล่าวคือกล่าวไล่เรียงไปเรื่อยๆ ตามลำดับทิศที่เทวดารักษาทิศประจำอยู่ เริ่มจากทิศตะวันออกไปจนถึงทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามแบบทักษิณาวรรต คือ การเวียนขวาตามเข็มนาฬิกา (ราชบัณฑิตสถาน, ๒๕๔๖: ๕๑๗) ผู้ที่นับถือศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธในประเทศอินเดียมีคติความเชื่อเกี่ยวกับการเดินเวียนขวากว่าการเดินเวียนขวา ๓ รอบสิ่งของหรือบุคคลใดก็ตามถือเป็นบุญบารมีและสิ่งมงคลชีวิต ชาวอินเดียในสมัยโบราณเชื่อกันว่าถ้าหากเดินเวียนขวารอบสิ่งของครบทั้ง ๓ รอบ จะเท่ากับเดินเวียนรอบพระรัตนตรัยทั้ง ๓ คือพระพุทธรูป พระธรรมและพระสงฆ์ แต่ถ้าหากเดินเวียนรอบบุคคล นอกจากผู้เวียนจะได้รับบุญบารมีและสิ่งมงคลแก่ชีวิตแล้ว ตัวผู้ถูกเวียนก็จะได้รับบุญและความเป็นสิริมงคลจากการเดินเวียนขวาเช่นกัน ภายหลังคติความเชื่อเรื่องทักษิณาวรรตของชาวอินเดียโบราณได้แพร่หลายเข้ามาในประเทศไทย ทำให้เกิดการเดินเวียนรอบพุทธศาสนสถาน เช่น เจดีย์ พระปรางค์ พระอุโบสถ ฯลฯ แทนการเดินเวียนรอบบุคคลของชาวอินเดีย (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี [Online], ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๕)

ลักษณะที่ผู้แต่งนำเสนอเนื้อหาแบบไล่เรียงไปตามทิศแบบเวียนขวานี้แสดงให้เห็นว่าผู้แต่งมีความประสงค์จะให้เกียรติ สรรเสริญ และแสดงความคารวะต่อเทวดารักษาทิศทั้งแปดที่ตนกล่าวถึง เพราะปกติแล้วการจะเวียนขวารอบสิ่งใดหรือสถานที่ใดก็ตาม สิ่งของหรือสถานที่นั้นจะต้องเป็นที่เคารพบูชาและศรัทธา นอกจากนี้ยังอาจสันนิษฐานได้ว่าที่ผู้แต่งเลือกจะกล่าวถึงเทพ

เจ้าแบบเวียนขวาก็เพราะมีความเชื่อว่าการกระทำดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลต่อตัวเองตามความคติความเชื่อของการกระทำทักษิณาวรรต

เมื่อพิจารณาถึงการลำดับเนื้อหาส่วนที่กล่าวถึงอุบาทว์และวิธีแก้อุบาทว์แล้วจะพบว่าผู้แต่งได้จัดวางไว้อย่างเป็นระบบหรือกระบวนการ กล่าวคือผู้แต่งจะกล่าวถึงอุบาทว์ที่เกิดจากเทวดารักษาพิศในลักษณะต่างๆ ก่อนแล้วตามด้วยการบอกชื่อเทวดาผู้ล่าแสงอุบาทว์หรือสิ่งผิดปกติที่เกิดขึ้นนั้นๆ จากนั้นจึงบอกวิธีแก้อุบาทว์ของเทวดาแต่ละองค์ เป็นทำนองนี้ไปจนจบ ลักษณะการลำดับเนื้อหาที่เป็นกระบวนการนี้เองที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจวรรณกรรมเรื่องนี้ได้ง่ายขึ้น

ผู้แต่งยังพรรณนาเนื้อหาโดยใช้ความเปรียบ อันเป็นผลทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้มีความไพเราะ มีความชัดเจนด้านความหมายและเห็นภาพ ทั้งยังทำให้ผู้อ่านได้รับอรรถรสมากยิ่งขึ้นด้วย ดังตัวอย่าง

เรือนโรงพาไลหักป้อ
ดั่งนกยะยุ่งพลุ่งบิน

หวนหอบขึ้นคือ

(จารึกเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ แผ่นที่ ๕ บรรทัดที่ ๓ - ๔)

จากตัวอย่างข้างต้นมีการกล่าวเปรียบเทียบปรากฏการณ์ที่ลมพัดอย่างรุนแรงจนสามารถหอบบ้านทั้งหลังให้ลอยละลือขึ้นไปบนอากาศเหมือนกับนกที่โฉบบินขึ้นไปอย่างรวดเร็ว การเปรียบเทียบดังกล่าวทำให้ผู้อ่านเห็นภาพความรุนแรงของลมได้ชัดเจนขึ้น เพราะหากบ้านที่มีขนาดและน้ำหนักค่อนข้างมากยังสามารถซำรูด หัก และลอยล่องขึ้นไปในอากาศได้อย่างง่ายดาย เหมือนกับนกที่สามารถบินขึ้นไปในอากาศได้ตามปกติแล้ว ผู้อ่านย่อมสามารถอนุมานได้ว่าลมที่มาทำลายและหอบพัดบ้านดังกล่าวจะต้องมีความรุนแรงมหาศาล มากกว่าลมที่พัดในช่วงปกติหลายเท่า ซึ่งหากผู้แต่งไม่ใช้อุปมาโวหารหรือกล่าวเปรียบเทียบให้เห็นแล้ว ผู้อ่านก็คงจะไม่สามารถนึกภาพความรุนแรงของลมได้มากขนาดนี้

เรื่องอาถิให้โพธิบาทว์มีเนื้อหาที่เข้าใจง่ายเนื่องจากการนำเสนอเนื้อหาอย่างเป็นระบบระเบียบ ทั้งยังมีการใช้ความเปรียบที่ช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ชัดเจนมากขึ้นด้วย

คุณค่าด้านสังคม

อาถิให้โพธิบาทว์มีบทบาทอยู่ในสังคมไทย เพราะ เป็นวรรณกรรมที่ช่วยให้ผู้ได้ประสบกับอุบาทว์เกิดความสบายใจขึ้น กล่าวคือ เมื่อคนได้เห็นอุบาทว์หรือเหตุผิดปกติต่างๆ ก็มักจะเกิดความวิตกกังวล กลัวว่าเหตุผิดปกติต่างๆ เหล่านั้นจะนำเหตุร้ายมาสู่ตน จึงพยายามหาคำอธิบายพร้อมหาวิธีแก้ไขต่างๆ ซึ่งหากผู้ประสบอุบาทว์ได้อ่านวรรณกรรมเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์แล้วก็จะพบกับคำอธิบายพร้อมทั้งวิธีแก้ไขที่จะช่วยทำให้เกิดความสบายใจขึ้น

พบว่าในสังคมไทยเคยเกิดเหตุผิดปกติอยู่หลายครั้ง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในพงศาวดารหรือสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ต่อไปนี้

พงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์

ศักราช ๘๐๐ มะเมียศก ครั้นสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าสร้างวัดมะเหยงคณ์เสวยราชสมบัติ แลสมเด็จพระราเมศวร (เจ้าผู้เปน) พระราชกุมาร ท่านเสด็จไปเมืองพิษณุโลก ครั้นนั้นเห็นน้ำพระเนตรพระพุทธรูปขึ้นราชตกออกมาเปนโลหิต

ศักราช ๘๐๒ วอกศก ครั้นนั้นเกิดไฟไหม้พระราชมณเฑียร

ศักราช ๘๐๓ รกาศก ครั้นนั้นเกิดไฟไหม้พระที่นั่งตรมขุ

ศักราช ๘๐๔ จอศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าเสด็จไปเอาเมืองเชียงใหม่ แลเข้าปล้นเมืองมิได้ พอทรงพระประชวรแลทัพหลวงเสด็จกลับคืน (พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์และเรื่องสมเด็จพระบรมศพ คือ จดหมายเหตุการณ์พระเมรุครั้งกรุงเก่ากับพระราชวิจารณ์ของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง, ๒๕๔๐: ๔)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระนารายณ์จากเรื่องอาถิให้โพธิบาทว์ว่ามีโลหิตไหลออกจากองค์พระพุทธรูป

ศักราช ๘๕๐ วอกศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าเสด็จไปเอาเมืองทวาย แลเมื่อจะเสียเมืองทวายนั้นเกิดอุบาทว์เปนหลายประการ โคตกลูกตัวหนึ่งเปนแปดเท้า ไก่ฟักไข่ออกตัวหนึ่งเปนสี่เท้า ไก่ฟักไข่ออกสามค่องออกลูกเปนหกตัว อนึ่งข้าวสารงอกเปนใบ อนึ่งในปี

เดียวนั้นสมเด็จพระบรมไตรโลกเสด็จจนฤพาน ณ เมืองพิศณุโลก (พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์และเรื่องสมเด็จพระบรมศพ คือ จดหมายเหตุงานพระเมรุครั้งกรุงเก่ากับพระราชวิจารณ์ของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง, ๒๕๔๐: ๗)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระไพสพจากเรื่องอาถิให้
โศธิบาทว์ว่ามีข้าวสารงอกใบ

ศักราช ๔๙๑ ๑๑๑๑ เห็นอากาศนิมิตร์เป็น**อินทนู**แต่ทิศเหนือเหนือผ่านอากาศมาทิศ
พายัพมีพรรณขาว วัน ๑๙ ๑๒ คำ สมเด็จพระรามาริบดีเจ้าเสด็จพระที่นั่งหอพระครั้น
ค่ำลงวัน (นั้น) สมเด็จพระรามาเจ้านฤพาน จึงสมเด็จพระอาทิตย์เจ้าเสวยราชสมบัติพระ
นครศรีอยุธยา ทรงพระนามสมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธางกูร (พระราชพงศาวดารกรุงเก่า
ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์และเรื่องสมเด็จพระบรมศพ คือ จดหมายเหตุงานพระเมรุครั้ง
กรุงเก่ากับพระราชวิจารณ์ของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง, ๒๕๔๐: ๙)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวใกล้เคียงกับอุบาทว์พระอินทร์จากเรื่องอาถิให้
โศธิบาทว์ว่าเห็นสายรุ้งสองสว่างในเวลากลางคืน (ในพงศาวดารไม่ได้บอกเวลา)

...แล ณ วัน ๒ เพลาเที่ยงคืนแล้ว ๒ นาฬิกา ๙ บาท เสด็จพยุหบาตราไปตั้งทัพ
ตำบลสามชนอน ครั้นนั้นเด็กหงษาแตกพ่ายหนีไป อนึ่ง**ม้าวหนึ่งตกลูกแลศีระ ม้า**
นั้นเป็นศีระเดียว แต่ตัวมันนั้นเป็น ๒ ตัว แลทำมันนั้นตัวละสี่ ทำประดุจชิงศีระแก้
กัน (พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์และเรื่องสมเด็จพระบรมศพ
คือ จดหมายเหตุงานพระเมรุครั้งกรุงเก่ากับพระราชวิจารณ์ของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง,
๒๕๔๐: ๑๗)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระยมจากเรื่องอาถิให้โศธิบาทว์
ว่าม้าออกลูกมามีลักษณะผิดปกติคือมี ๑ ศีระ ๒ ตัว

... ครั้นถึงวัน ๕^{๑๕} ค่ำ เสด็จทรงช้างพระที่นั่งพลายมงคลทวีปออกดาช้างม้าทั้งปวง อยู่ ณ ริมน้ำ แล^{๑๔}พระอาทิตย์ทรงกลดนั้นส่องลงมาต้องช้างพระที่นั่ง มีทรงสัญญาณ ประดุจเงากลดนั้นมาทั้งช้างพระที่นั่ง ครั้นนั้นตีทัพพระเจ้าสารถีซึ่งตั้งอยู่ตำบลสะเกษนั้น แยกพ่ายไป ในปีเดียวนั้นมหาอุปราชายกพลมาโดยทางกำแพงเพชรตั้งทำนวยุทธที่นั่น (พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์และเรื่องสมเด็จพระบรมศพ คือ จดหมายเหตุงานพระเมรุครั้งกรุงเก่ากับพระราชวิจารณ์ของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง, ๒๕๔๐: ๑๔)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระนารายณ์จากเรื่องอาถืให้ โพรบาทว่าเกิดพระอาทิตย์ทรงกลด

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

ถึงวันพุธ เดือนยี่ ขึ้น ๒ ค่ำ เพลาเที่ยงคืนแล้ว ๒ นาฬิกา ๙ บาท จึงพระบาทสมเด็จพระบรม บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์เสด็จพยุหยาตราจากพระนครศรีอยุธยาไปโดย ชลมารค จึงเสด็จขึ้นเหยียบซึ่งชัยภูมิในลุมพลี และให้พระพิชัยสงครามฟันไม้ข่มนาม แล้ว เสด็จจากลุมพลี สมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้าเป็นทัพหลวง สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จอยู่ พระนคร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ไปไว้ท่าเรือในอินทบุรี จึงเสด็จพยุหยาตราทัพขึ้นโดย สกลมารค ไปตั้งทัพหลวงในตำบลสามชนอน และเมื่อตั้งทัพอยู่สามชนอนนั้น **ม้าตัวหนึ่ง ออกกลูกเป็น ๒ ตัวหัวเดียว มีเท้าตัวละ ๔ ซিংหัวกัน** จึงมีพระราชโองการตรัสให้พระยา สุขโขทัยเป็นนายกอง และทำพระยาพระหัวเมืองทั้งหลายยกช้างและพล ๑๐,๐๐๐ ออกไป ตีพระยาพะสิม ณ เขาพระยาแมน ทัพหน้าข้าศึกก็ได้รับพุงกัน ข้าศึกก็แตกฉานแก่พล ข้าหลวง ก็ได้ช้างม้ามามาก และได้ช้างซื้อ และมอญพม่าตายในที่รบนั้นก็มาก พระยาพะ สิมาก็ก็เลิกทัพหนีไป จึงแต่งทหารข้าหลวงตามไปถึงกาญจนบุรี และทัพหลวงตั้งอยู่ตำบล สามชนอนนั้น ๗ วัน จึงเสด็จยกทัพหลวงคืนมาโดยทางสุพรรณบุรี ก็เสด็จมายัง พระนครศรีอยุธยา (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และ เอกสารอื่น, ๒๕๕๓: ๑๕๒ – ๑๕๓)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระยมจากเรื่องอาถืให้โพรบาทว่าม้าออกกลูกมามีลักษณะผิดปกติคือมี ๑ ศีรษะ ๒ ตัว

...เพลาชายแล้ว ๕ นาฬิกา เมฆขยับคลุ้มขึ้นทางประจิมทิศ ฝนตกพริ้วๆ ลงมาทงพระ
 กรุณาตรัสแก่พระโหราว่า ฝนตกลงมาสิ้นเหตุแล้วกระมัง พระโหรากราบทูลว่าขอ
 พระราชทานงดก่อน พอสิ้นคำลง**อสณิเปริยลงมาต้องเหมพระมหาปราสาทเป็นเพลิง**
 ติดพลุ้งโพล่งขึ้นไหม้ลามลงมา คนทั้งหลายซึ่งอยู่ในพระราชวังมีผู้ที่ทำประการใด และ
 ตีบุกอันคาดหลังคานั้นไหลราดลงมาดังห่าฝน เพลิงก็ไหม้ติดต่อไปทั้งห้องคลังเรือนหน้า
 เรือนหลัง ๑๑๐ เรือนจึงดับได้ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวตรัสให้พระโหราดูว่าเพลิงฟ้าไหม้
 ดังนี้จะดีหรือร้าย พระโหรากราบทูลพระกรุณาว่าดีจะมีพระราชลาภ และกอบปรด้วย
 อิสสรียศบริวารยศ พระเกียรติจะปรากฏไปนานาประเทศทั้งปวง บรรดาพระอริราชไพรี
 จะเกรงพระเดชเดชาานุภาพเป็นอันมาก. . . (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพัน
 จันทนумаศ (เจิม) และเอกสารอื่น, ๒๕๕๓: ๒๔๒ – ๒๔๓)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระอินทร์จากเรื่องอาถิให้
 โพิบาทว์ว่ามีฟ้าผ่าลงบนทรัพย์สินของพระเจ้าแผ่นดินในที่นี้คือพระราชวัง

... สมเด็จพระบรมพิตรพระเป็นเจ้าตรัสสั่งให้ขุนจันทราเทพและพันเทพราชเอาปืนใหญ่ ๓
 บอก ตั้ง ณ ท้องสนามยิงเข้าไปในพระราชวังเป็นหลายนัด ครั้นยิงเข้าไปครั้งใด **ควันเพลิง**
นั้นเห็นโชติขึ้นไปประดุจจักร ลำแดงคุณิมิตซึ่งจะมีชัยชนะ จึงสมเด็จพระบรมพิตรพระ
 เป็นเจ้าข้างต้นพระที่นั่ง ตรัสสั่งให้พระเทพเดชะเป็นกลางข้างพระที่นั่ง ขุนพศิรควาญ ให้
 ขุนอิทธิบาลเป็นกลางข้างสมเด็จพระอนุชาธิราช หมื่นเทพกุญชรควาญ และเสด็จยืนข้าง
 ต้นอยู่ ณ หน้าพระที่นั่งจักรวรรดิ ครั้นเพลาชายแล้วประมาณนาฬิกาเศษ มีผู้มากราบทูล
 สมเด็จพระบรมพิตรพระเป็นเจ้าว่าสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราชทรงช้างออกมายืนอยู่ ณ
 หลังศาลาลูกขุน . . . และพระสิทธิชัยบอกว่าสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราชหนีลงไปวัง
 หลัง จึงสมเด็จพระบรมพิตรพระเป็นเจ้าเสด็จเข้าไปในพระราชวังหลวง เสด็จขึ้นพระราช
 มณเทียรพระวิหารสมเด็จ ในวันเดียนั้นเสนาบดีก็ไปตามสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราช
 ได้ ณ วังหลัง ก็ให้ไปสำเร็จโทษ ณ โศภนนิเวศตามประเวณี พระศรีสุธรรมราชาธิราช
 เสวยราชได้ ๒ เดือน กับ ๒๐ วัน (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนумаศ
 (เจิม) และเอกสารอื่น, ๒๕๕๓: ๒๔๗ – ๒๔๘)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระพายจากเรื่องอาถิให้โพิบาทว์
 ว่ามีควันลอยคลุ้งอยู่ในอากาศ

พงศาวดารกรุงธนบุรีฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

ครั้น ณ เดือน ๕ หนูคนองกินข้าวในยุ้งฉางและกัณฑ์พิธีของทั้งปวงเสีย จึงมีรับสั่งให้ข้าทูลละอองฯ และราษฎรดักหนูมาส่งแก่กรมพระนครบาล หนูส่งบหายไป
ณ วัน ^{๒๙} ^๗ จุลศักราช ๑๑๓๑ ปีฉลูเอกศก (พ.ศ. ๒๓๑๒) หม่อมเจ้าอุบล บุตรกรมหมื่นเทพพิพิธ หม่อมเจ้าฉิม บุตรเจ้าฟ้าจิตรกับนางละคร ๔ คนผัดกับฝรั่งมหาดเล็ก ๒ คนพิจารณาเป็นสัตย์ แล้วสั่งให้ฝ่ายทนายเลือกทำประจานอย่าให้ดูเยี่ยงอย่างกันต่อไป แล้วตัดแขน ตัดศีรษะ ผ่าอกเสียทั้งชายหญิง (พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) จดหมายรายวัน, อภินิหารบรรพบุรุษ และเอกสารอื่น, ๒๕๕๑: ๖๑)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระไพลพจากเรื่องอาถืให้
โพธิบาทว์ว่ามีหนุมากัดเครื่องนุ่งห่มคือทรัพย์สินอย่างหนึ่ง

จดหมายเหตุไหร

ปีมแม	จ.ศ. ๑๑๒๔	ณ วัน	๑๕ ๔๙ ๕	ค่ำ มีจันทร์ปราดาเวลา ๘ พุ่ม ๖ บาท
		อัมครา	๑๕	
		ณ วัน	๑๕ ๖๙ ๑๐	ค่ำ มีจันทร์ปราดาเวลา ๒ พุ่ม ๒ บาท
		สัปดาห์	๑๕	
		ณ วัน	๑๕ ๗๙ ๑๐	ค่ำ มีสุริยุปราดา เวลาบ่าย ๓ โมง ๘
		บาท	๑๕	
		ณ วัน	๑๔ ๔๙ ๒	พระยาเพชรปาณีเป็นโทษทำขวัญ
		เมือง	๑๒	
		ณ วัน	๑๒ ๕๙ ๔	ค่ำ อ้ายเจ็กที่ลัดกรุดคิดขบถถึงพระยา

มหาเทพถึงแก่อนิจกรรม. . . (พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี

ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) จดหมายรายวัน, อภินิหารบรรพบุรุษ และเอกสารอื่น, ๒๕๕๑: ๔๗๑)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระนารายณ์จากเรื่องอาถืให้
โพธิบาทว์ว่าเกิดจันทร์ปราดากับสุริยุปราดาในเดือนเดียวกัน

ปีจอ จ.ศ. ๑๒๒๔ ณ วัน ๗ ค่ำ พระอาทิตย์ทรงกลด ๓ วง
 ปีชาล จ.ศ. ๑๒๒๘ ณ วัน ๗^๓ ๑๑ เวลาเที่ยงแล้ว กรมหมื่นอุดมรัตนราษี
 นิพพาน (พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุ
 มาศ (เจิม) จดหมายรายวัน, อภินิหารบรรพบุรุษ และเอกสารอื่น, ๒๕๕๑: ๔๗๒)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระนารายณ์จากเรื่องอาถิให้
 โทธิบาทว์ว่าเกิดพระอาทิตย์ทรงกลด

พงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๑ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ฉบับตัวเขียน

... ครั้นถึงวันจันทร์เดือนสิบเอ็ดขึ้นสิบสี่ค่ำ อสุนีบาตลงซุ่มประตุนว่นพระราชวัง
 บวรแลลงยอดพระมหาปราสาทพระบรมมหาราชวังวันเดียวกัน ในเดือนสิบสองปี
 นั้นน้ำมากถุกถึงแปดศอกคืบสิบนิ้ว เข้ากล้ำในท้องนาเสียเป็นอันมาก บังเกิดทุพภิกขภัย
 เข้าแพงถึงเกวียนละซั้ง ประชาชนราษฎรทั้งหลายได้รับความขัดสนด้วยอาหารกันดารนัก. . .
 (นิธิ เอียวศรีวงศ์, ๒๕๓๙: ๑๒๐)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระอินทร์จากเรื่องอาถิให้
 โทธิบาทว์ว่าฟ้าผ่าใส่ประตูพระราชมนเทียร พระราชวัง และอุบาทว์พระนารายณ์ว่าฝนตกนอง
 แผ่นดิน

ครั้น ๑ เวลาบ่ายสามโมงหกบาท ฝนตกอสุนีบาตลงต้องน่านมูขเดจ พระที่
 นังอมรินทราภิเศกมหาปราสาทติดเป็นเพลิงโพล่งขึ้นไหม้เครื่องบนพระมหาปราสาทกับ
 ทั้งหลังคามุขทั้งสี่ทำลายลงสิ้นแล้วเพลิงลามไปติดไหม้พระปรัศัยด้วยอีกหลังหนึ่ง. . .
 แล้วตรัสถามมุขมนตรีทั้งปวงว่าซึ่งไฟไหม้มหาปราสาทดังนี้ จะมีเหตุร้ายประการใด จึง
 พระยาราชวังเมืองกราบทูลพระกรุณาว่า แต่ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง
 อสุนีบาตตกลงพระที่นั่งมั่งคณาภิเศกมหาปราสาท ไฟฟ้าไหม้เหมือนครั้งนี้ แต่มิได้เป็น
 เหตุร้าย เป็นศุภนิมิตมหามงคลอันดี ได้พระราชลามต่างประเทศเป็นอันมาก. . . (นิธิ
 เอียวศรีวงศ์, ๒๕๓๙: ๑๒๓)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระอินทร์จากเรื่องอาถืให้
โพธิบาทว์ว่ามีฟ้าผ่าลงบนทรัพย์สินของพระเจ้าแผ่นดิน

พงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๒ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์

... ครั้นวันเดือนหกขึ้นสิบสามค่ำก็ได้พระราชทานเพลิง แลเมื่อทำการพระศพนั้น

เจ้าพระยามหาเสนา (บุญส่ง) กับเจ้าพระยาอภัยภูธรเกิดวิวาทกันขึ้น ด้วย

เจ้าพระยามหาเสนาภรรยาน้อยไปดูงานที่พลับพลามวย ครั้นเวลาค่ำเลิกดอกไม้แล้ว
เสด็จกลับเข้าพระราชวัง เจ้านายแลขุนนางก็พากันกลับ เจ้าพระยามหาเสนาภรรยาน้อย
น้อยตามหลังแคว่มา แล้วจึงถึงทนายถือเครื่องยศตามหลังหม่อมๆ มาถึงมุมวังกรมหมื่น
เทพพลภักดีเข้าประตู่วิเศษไชยศรีมาออกประตู่รัตนพิศาล มาลงเรือท่าขุนนางที่ประตู่วิเศษ
ไชยศรีนั้นคั่งกันอยู่ แคว่เจ้าพระยามหาเสนาจะเข้าไปยังไม่ได้ พอแคว่เจ้าพระยาอภัยภูธร
ตามมาข้างหลังก็บุกรุกเข้าไป พวกทนายห้ามก็ไม่ฟังเกิดตีกันขึ้น. . ความยังไม่ทันแล้วก็
พอบังเกิดช้างเผือกล้ม แลสิ้นแผ่นดินต้องด้วยคำโบราณว่าท่านเสนาบดีผู้ใหญ่วิวาท
กันเป็นอุบาทว์มักเกิดเหตุใหญ่ต่างๆ (กัณฐิกา ศรีอุดม และคณะ, ๒๕๕๒: ๑๘๖ – ๑๘๘)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระอินทร์จากเรื่องอาถืให้
โพธิบาทว์ว่ามีเหล่าข้าราชการบริพารเสนาบดีผู้ใหญ่วะเลาะวิวาทกัน

พงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๓ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์

ลุศักราช ๑๒๐๖ ปีมะโรงจอกศก เป็นปีที่ ๒๑ เมื่อ ณ วันพฤหัสบดีเดือน ๖ แรม ๑ ค่ำ
เวลา ๕ ทุ่มเศษ ฝนตกหนัก **อสุนีบาตตกถูกหน้ามุขห้องเครื่องหลังพระราชมนเทียร**
เปลวไฟนั้นพลุ่งออกมาทั้งหน้าบัน. . ในปีนั้นหลวงคชศักดิ์จับได้ช้างพลายลูกโขลงช้าง ๑
สีทองแดง สูง ๓ ศอก ๑ คืบ ๔ นิ้ว ส่งลงมาถึงกรุง ณ วันเสาร์ เดือน ๘ ขึ้น ๘ ค่ำ
พระราชทานชื่อขึ้นระวางเป็นพระบรมโอรส สีสุนิเยศยอแสง ตามพงศาวดารกมลเลศฤทธิ์
สิทธิมงคลคุณวิบุลยยศ คชวิลาสลักษณะเลิศฟ้า. . (พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์
รัชกาลที่ ๓, ๒๕๐๔: ๘๕)

เหตุการณ์ผิดปกติในพงศาวดารดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระอินทร์จากเรื่องอาถืให้
โศธิบาทว์ว่ามีฟ้าผ่าลงบนทรัพย์สินของพระเจ้าแผ่นดิน

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ชาวบ้านผวาอาถรรพณ์นกแสกผีในวัดเก่าแก่อยุธยา ร้อง ๑๐๐ ครั้ง เอาชีวิตคน ๑๐๐ ศพ
แค่ไม่ถึงเดือนมีศพเข้ามาบำเพ็ญกุศลแล้ว ๖ ศพติดต่อกัน ๑ ในญาติผู้ตายเผยกลางมรณะ
มีนกแสกมาเกาะหลังคาบ้านร้องเสียงดังน่ากลัวติดต่อกันถึง ๓ คืน จู่ๆ ผู้เป็นยายก็
นอนหลับแล้วไม่ฟื้นอย่างน่าฉงน ขณะที่ผู้เฒ่าข้างวัดยอมรับเป็นเรื่องแปลกแต่จริง ดึงเรื่อง
นกแสกร้องแล้วมีคนตาย ควรใช้สติพิจารณาไตร่ตรองก่อนเชื่อเรื่องราวความเชื่อที่สร้าง
ความหวาดผวาน่าสะพรึง (ไทยรัฐ, ๒๕๕๒: ๑, ๑๔, ๑๙)

ข่าวดังกล่าวตรงกับอุบาทว์พระยมจากเรื่องอาถืให้โศธิบาทว์ว่ามีนกแสกบินมาเกาะที่เคหา

จะเห็นได้ว่าเหตุผิดปกติต่างๆ ที่ได้ยกตัวอย่างนั้นมีอธิบายไว้ในเรื่องอาถืให้โศธิบาทว์ด้วย
อาถืให้โศธิบาทว์จึงเป็นเหมือนบันทึกเหตุการณ์ที่รวบรวมเรื่องราวผิดปกติต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงใน
สังคมไทย เหตุผิดปกตินั้นมีทั้งเรื่องดีและร้าย แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วพบว่าบางครั้งทำให้ผู้ประสบตื่น
ตกใจ เพราะไม่ทราบสาเหตุที่ตนประสบนั้นจะเป็นเหตุดีหรือร้ายกันแน่ จึงพยายามหาคำอธิบาย
ของเหตุผิดปกติเพื่อให้ตนสบายใจขึ้น อาถืให้โศธิบาทว์ซึ่งเป็นตำราพิธีกรรมอธิบายถึงอุบาทว์แต่
ละอย่างว่าจะส่งผลต่อผู้ประสบอย่างไร นอกจากนี้ยังกล่าวถึงวิธีแก้อุบาทว์ว่าให้ถวายของสักการะ
เทวดารักษาทิศพร้อมกล่าวมนตร์คาถาบูชา จะช่วยแก้เหตุร้ายให้กลายเป็นดี หรือทำให้เรื่องที่ดีอยู่
แล้วดียิ่งขึ้น ทำให้เกิดสิ่งที่เป็นมงคลขึ้นได้ ความรู้จากเนื้อหาของเรื่องดังกล่าวช่วยให้ผู้ประสบ
เหตุผิดปกติรู้สึกผ่อนคลาย สบายใจ เป็นการปลอบประโลมจิตใจของคนให้ดีขึ้น เรื่องอาถืให้
โศธิบาทว์จึงถือเป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่ช่วยควบคุมสังคม ทำให้คนไม่ตื่นตระหนกตกใจจนเกิด
ความโกลาหล และดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างปกติ

เรื่องอาถืให้โศธิบาทว์เป็นวรรณกรรมคำพยากรณ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นซึ่งมีการ
ถ่ายทอดความรู้มาสู่สมัยต่อมา วรรณกรรมเรื่องนี้มีเนื้อหาทางไสยศาสตร์แต่จัดรวบรวมให้อยู่ใน
ตำราโหราศาสตร์ไทยหลายเล่ม เช่น คัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ ตำราพรหมชาติ

ฉบับสมบูรณ์ เป็นต้น การที่อาถิให้โพธิบาทว์รวมเล่มอยู่ในตำราโหราศาสตร์แสดงให้เห็นว่า
วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นแหล่งความรู้สำหรับนักพยากรณ์ในชั้นหลังด้วย

อาถิให้โพธิบาทว์เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์และสังคม คุณค่าด้าน
วรรณศิลป์ มีทั้งวรรณศิลป์ทางภาษาและเนื้อหา กล่าวคือ มีการใช้ภาษาที่ทำให้บทประพันธ์
ไพเราะ เช่น มีการเลือกสรรคำอย่างประณีต เช่น คำไทยโบราณ คำศัพท์ภาษาต่างประเทศ ได้แก่
ภาษาบาลี สันสกฤตและภาษาเขมร มีการใช้คำซ้อน การสลับคำ การกลายเสียงของคำ การหลาก
คำ การเล่นคำ และการเล่นเสียงสัมผัส โดยมีการเล่นคำเป็นลักษณะเด่น วรรณกรรมเรื่องนี้ยัง
เนื้อหาที่ดี เข้าใจง่าย เพราะมีจัดระเบียบการพรรณนาอย่างเป็นระเบียบและมีการพรรณนาโดยใช้
ความเปรียบที่ทำให้เห็นภาพชัดเจน คุณค่าด้านสังคม ได้แก่ บทบาทในการทำให้ผู้ที่มีความทุกข์
จากการประสบอุบัติเหตุเกิดความสบายใจขึ้นเพราะมีทางแก้ เป็นการช่วยควบคุมจิตใจคนให้สงบ
และดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างปกติ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งความรู้ทางด้านโหราศาสตร์และ
ไสยศาสตร์สำหรับนักพยากรณ์ในสมัยปัจจุบันด้วย

บทที่ ๖

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การพยากรณ์หรือการทำนายเป็นกระบวนการที่มักกล่าวถึงเป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ในวรรณกรรมไทยเสมอๆ เช่น รามเกียรติ์ ลิลิตพระลอ ลิลิตตะเลงพ่าย ขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี สังข์ทอง ราชาริราช และปฐมสมโพธิกถา ฯลฯ กระบวนการพยากรณ์จะถ่ายทอดผ่านตัวละครตัวใดตัวหนึ่งที่มีความรู้ทางด้านโหราศาสตร์หรือไสยศาสตร์ ทำหน้าที่ทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรืออธิบายเหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้นจากดวงชะตา ความฝัน การเสี่ยงทายและลาง นอกจากนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ในวรรณกรรมแล้วการพยากรณ์ยังปรากฏเป็นเนื้อหาหลักของเรื่อง อาจเรียกวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเช่นนี้ว่า วรรณกรรมคำพยากรณ์

วรรณกรรมคำพยากรณ์มีเนื้อหาว่าด้วยการทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้า หรืออธิบายความหมายของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับโหราศาสตร์ซึ่งมีไสยศาสตร์รวมอยู่ด้วย ปัจจุบันพบว่าวรรณกรรมประเภทนี้มีอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เช่น จักรทิปนี ภาพยนตร์ดาบจอมตรีภพ พุทธทำนายคำกลอน จดหมายเหตุพระสุบินนิมิตในรัชกาลที่๑ รัชกาลที่๒ รัชกาลที่๓ และอาทิให้โพธิบาทว์

วรรณกรรมเรื่องอาทิให้โพธิบาทว์เป็นวรรณกรรมคำพยากรณ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นฉบับเก่าสุดที่พบคือฉบับตัวเขียนสมุดไทยคำเส้นทองซึ่งอาลักษณ์ขุบขึ้นถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้อาทิให้โพธิบาทว์ ๔ ฉบับ ได้แก่ ฉบับตัวเขียนสมุดไทยคำเส้นทองซึ่งอยู่ในตำราพิไชยสงคราม ฉบับตัวเขียนสมุดไทยขาวเส้นหมึก ศิลากาจารึกเรื่องอาทิให้โพธิบาทว์ และฉบับพิมพ์ในประชุมจารึกวัดพระเชตุพน โดยใช้ศิลปกาจารึกเป็นฉบับหลัก และอีก ๓ ฉบับเป็นฉบับเทียบเคียง ทั้ง ๔ ฉบับมีความแตกต่างกันในหลายๆ ด้าน ได้แก่ การสะกดคำ จำนวนคำ การเลือกใช้คำ และการสลับคำหรือพยางค์ ความแตกต่างส่วนใหญ่ไม่ได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย ยกเว้นการเลือกใช้คำต่างกับการสลับคำหรือพยางค์ที่ทำให้ความหมายเปลี่ยนไป

เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์แต่งด้วยกาพย์ฉบัง ๑๖ จำนวน ๑๔๔ บท คาถาภาษาบาลี ๙ คาถา ความเรียงร้อยแก้ว และโคลงสี่สุภาพ ๓ บท มีเนื้อหากล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เทวดารักษาทิศ ๘ องค์ ได้แก่ พระอินทร์ พระเพลิง พระยม พระนารายณ์ พระพิรุณ พระพาย พระโสม และพระไพศวันดาลให้เกิดขึ้นบนโลกมนุษย์ เทวดาเหล่านี้จะสำแดงอุบาทว์ คือเหตุต่างๆ ล่วงหน้าอย่างมีความสัมพันธ์กับประวัติและบทบาทหน้าที่ของเทวดาแต่ละองค์ อุบาทว์ต่างๆ มีทั้งสิ้น ๘๗ เหตุการณ์ แบ่งได้เป็น ๖ ประเภท ได้แก่ เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับคน เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับสัตว์ เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับสิ่งของ เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับพืชพรรณธัญญาหาร เหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับเรื่องเหนือธรรมชาติ เหตุการณ์เหล่านี้เป็นเหตุการณ์ผิดปกติธรรมดาที่อาจเกิดขึ้นได้จริงในสังคมไทย

เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์เป็นวรรณกรรมที่ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง แต่อาจสันนิษฐานได้ว่าเรื่องนี้เรียบเรียงขึ้นจากผู้ที่มีความรู้เรื่องเทพเจ้า ทั้งยังเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านไสยศาสตร์รวมทั้งโหราศาสตร์ เป็นผู้ชี้ข้างสังเกต และให้ความสำคัญแก่สิ่งรอบข้าง เพราะสามารถนำเหตุการณ์รอบตัวมาผูกโยงกับตำนานของเทพเจ้าได้อย่างกลมกลืน ส่วนวัตถุประสงค์ในการแต่ง ผู้แต่งกล่าวไว้ในเรื่องว่าแต่งเรื่องนี้ขึ้นเพราะต้องการที่จะแสดงหรือบอกกล่าวเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ให้คนทั่วไปได้รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ทั้งยังอยากให้ผู้อ่านถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ให้คงอยู่สืบต่อไป เดิมเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์คงจะแต่งขึ้นเพื่อให้คนชนชั้นสูงที่เป็นผู้ชายได้ศึกษากันเป็นหลัก เพื่อนำมาใช้ประกอบพิธีแก้อุบาทว์ตอนทำสงคราม แต่ต่อมาเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ก็นำไปใช้ประกอบพิธีแก้อุบาทว์ในเวลาอื่นๆ ด้วย เช่น ในพระราชพิธียกเสาหลักเมืองสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นต้น

เนื้อหาของเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ช่วยสะท้อนให้เห็นสภาพทางสังคมไทยด้านต่างๆ ได้แก่ สะท้อนด้านความเชื่อว่าการผสมผสานระหว่างพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ฮินดู ความเชื่อเรื่องผี และความเชื่อเรื่องโชคลาง สะท้อนการปกครองว่าประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นสถาบันที่อยู่คู่กับคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งสะท้อนให้เห็นอาชีพของคนไทยว่ามักจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์ยังเป็นภูมิปัญญาของไทยที่ได้รับการจัดให้อยู่ในหมวดอนามัยเนื่องจากเป็นวรรณกรรมที่ช่วยปลูกปลอบใจให้คลายทุกข์ ถือเป็นอนามัยทางจิตที่จะส่งผลดีต่ออนามัยทางกาย ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เรื่องอาถืให้โพธิบาทว์มีคุณค่าต่อสังคมไทย

วรรณกรรมเรื่องอาถืให้โพธิบาทว์เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่า อันดับแรกเป็นวรรณกรรมที่มีความงามทางวรรณศิลป์ มีการใช้ภาษาต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมให้บทประพันธ์มีความไพเราะ เช่น คำไทยโบราณ รวมไปถึงคำศัพท์ภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ภาษาบาลี สันสกฤตและภาษาเขมร มีการใช้คำซ้อน การสลับคำ การกลายเสียงของคำ การหลากคำ การเล่นคำ และการเล่นเสียงสัมผัส โดยพบว่าการเล่นคำเป็นลักษณะเด่น วรรณกรรมเรื่องนี้ยังเนื้อหาที่ดี เข้าใจง่าย เพราะมีจัดระเบียบการพรรณนาอย่างเป็นกระบวนการและมีการพรรณนาโดยใช้ความเปรียบเทียบที่ช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจน อันดับที่ ๒ เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าต่อสังคม ช่วยทำให้ผู้ที่มีความทุกข์จากการได้ประสบอุบัติเหตุเกิดความสบายใจขึ้น ช่วยควบคุมจิตใจคนไม่ให้ตื่นตระหนก และดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างปกติ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งความรู้ทางด้านโหราศาสตร์และไสยศาสตร์สำหรับนักพยากรณ์ในสมัยปัจจุบันด้วย

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาวรรณกรรมคำพยากรณ์เรื่องอื่นๆ หรือศึกษาวรรณกรรมเรื่องอาถิให้
 โหราศาสตร์ฉบับอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ตำราพรหมชาติฉบับสมบุรณ์และตำราจรลัษณ์ ฉบับรัชกาลที่ ๑
 เรียนและดูได้ด้วยตนเอง ตำราพรหมชาติฉบับสมบุรณ์ คัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับ
 สมบุรณ์ของหลวงวิศาลดรุณกร (อิน สารีบุตร) โลกมนุษย์ อภินิหารโหราศาสตร์ เคล็ดลับต่างเรื่อง
 ปกป้องประพันธ์ และประชุมจารึกวัดพระเชตุพน เป็นต้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่
 วรณกรรมคำพยากรณ์ต่อไป

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กนกวลี ชูชัยยะ และ กฤษฎา บุญยสมิต. ๒๕๔๕. **ประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์**

เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร: เมธีพิรสจักษ์.

ก่องแก้ว วีระประจักษ์. ๒๕๕๔. “ฤๅษีตัดตน : สุขอนามัยไทย สุขอนามัยโลก” **จาริกวัดโพธิ์**

มรดกความทรงจำแห่งโลก. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๖๑.

กัณฐิกา ศรีอุดม และคณะ. (บรรณาธิการ). ๒๕๕๒. **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์**

รัชกาลที่ ๒ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) จากต้นฉบับตัวเขียนของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ. กรุงเทพมหานคร:

สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.

การแพทย์พื้นบ้านกับการดูแลสุขภาพ. ๒๕๕๔. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน

การแพทย์แผนไทย.

กิ่งแก้ว อัดถากร. ๒๕๑๙. **คติชนวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการ

ฝึกหัดครู.

กุสุมา รัชมนัน. ๒๕๔๙. **การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต**.

พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.

เกื้อพันธุ์ นาคนุปผา. ๒๕๒๐. **พระอินทร์ในวรรณคดีสันสกฤต บาลี และ วรรณคดีไทย**.

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาตะวันออก, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนิษฐา จิตชินะกุล. ๒๕๔๕. **คติชนวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

คู่มือประชาชนในการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย. ๒๕๔๗. พิมพ์ครั้งที่ ๓.

กรุงเทพมหานคร: สถาบัน.

จดหมายเหตุพระสุบินนิมิตรในรัชกาลที่๑ รัชกาลที่๒ รัชกาลที่๓ และพระสุบินนิมิตร

เพิ่มเติม. ๒๕๕๐. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ม.ป.ท. (จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันเกิดครบ ๗๕ ปี พลตรีหม่อมราชวงศ์ ศุภวัตร ฤกษ์ เกษมศรี วันที่ ๒๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๐).

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ๒๕๔๘. **รวมพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔.** กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของครุสภา.

จันทร์ศรี นิตยฤกษ์. ๒๕๒๔. **ความรู้เรื่องคติชนวิทยา.** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครูธนบุรี.

จิตรอักษร, ชุน (ผู้รวบรวม). ๒๕๔๓. **ตำราอิไทยโพธิบาทว์และโซกลางต่างๆ.** พระนคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ. (พิมพ์แจกเป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพขุนสินวรวิภาล (เจริญ แซ่มเกษม) ณ เมรุ วัดจักรวรรดิราชาวาส (สามปลื้ม) วันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๓).

จิตไธ อยู่สุชี. ๒๕๓๙. **การศึกษาความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ของคนไทยจากเอกสารสมัยอยุธยา.** ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ชาคริต อนันทราวัน. ๒๕๓๙. **วรรณกรรมใบเซียมซี.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ณัฐฐภัทร จันทวิช. ๒๕๓๐. **พระราชพิธีบรมราชาภิเษก.** กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร. (กรมศิลปากรจัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช महाराज เนื่องในมหาวโรกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐).

दनัย ไชยโยธา. ๒๕๔๖. **ประวัติศาสตร์ไทย: ยุคอาณาจักรอยุธยา.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ดร.ณิ เดชานุสรณ์. ๒๕๔๑. **วิเคราะห์ศาสตร์และใบเชื่อมโยงที่พบในจังหวัดภาคใต้ฝั่งทะเลตะวันตก**. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ๒๕๔๓. **ไทยรบพม่า**.
กรุงเทพมหานคร: บรรณาการ.

ตำราพิชัยสงคราม ฉบับรัชกาลที่ ๑. ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

ตำราภาพเทวรูปและเทวดานพเคราะห์. ๒๕๓๕. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

ตำรายาติลาจาริกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. ๒๕๓๗. นนทบุรี: โรงพิมพ์
ศิริประทานพร. (จัดพิมพ์เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ โดยโครงการประสานพัฒนาเครือข่าย
สมุนไพรร).

ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ ๕. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร. (จัดพิมพ์
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒).

ทัศนีย์ สุจินะพงษ์. ๑๕๑๖. **การใช้ไสยศาสตร์ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน**. วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เทพย์ สารีบุตร. ม.ป.ป. **โหราศาสตร์ในวรรณคดี (คัมภีร์โหราศาสตร์ฉบับพิศดาร)**.
พระนคร: เจริญธรรม.

_____. ๒๕๐๐. **คัมภีร์พุทธศาสตร์าคม**. กรุงเทพมหานคร: อุตสาหกรรมกรพิมพ์.

ไทยรัฐ. ๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร: ๑๔ กันยายน ๒๕๕๒. หน้า ๑,๑๔,๑๙.

ธนอร อัสวงศ์. ๒๕๔๓. **แนวจริยปฏิบัติในงานวรรณศิลป์ในประชุมจาริกวัดพระเชตุพน**.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนาภิต. (ผู้รวบรวม). ๒๕๔๖. **ตำราพระมหาชชาติฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: ปิรามิด.

ธีรศานต์ ประจันพล. ๒๕๔๐. **การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพระอัครนีในวรรณคดีสันสกฤต**.

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาตะวันออก, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นฤฤทธิ์ เอ็บอิม. ๒๕๔๐. **แนวทางการสร้างความเชื่อของนักโหราศาสตร์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์**

ในบริบททางโหราศาสตร์และทางธุรกิจ. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นาค ใจอารีย์. ๒๕๑๗. **อันเนื่องมาจากวรรณคดี**. กรุงเทพมหานคร: พับลิเคชั่น เซนเตอร์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (บรรณาธิการ). ๒๕๓๙. **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๑**

ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ฉบับตัวเขียน. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์วิชาการ.

นิบาตชาดก เล่ม ๑. ๒๕๔๐. กรุงเทพมหานคร: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรม

ศิลปากร.

นิรนาม. ๒๕๒๕. **“อภิไธยโศภิบาทว์” ภูมพยากรณ์แห่งโหรสยาม**. กรุงเทพมหานคร: มิตรเจริญ

การพิมพ์, ๕๒๓.

_____. ๒๕๓๖. **โลกมนุษย์ อภิไธยโศภิบาทว์ เคล็ดกลางต่างเรื่อง ปกิณกประพันธ์**.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์นามกุฎราชวิทยาลัย.

_____. ๒๕๔๘. **พระไพโรสพ เทพนิมิตแห่งพันพิช** (Online).

http://www.ounamilit.com/b25_tep.htm, ๔ สิงหาคม ๒๕๕๕.

นิรภัย ถวิล. ๒๕๔๔. **กระบวนการนำเสนอองค์ความรู้ในประชุมจารึกวัดพระเชตุพนโดย**

ผ่านฉันทลักษณ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัย

มหาสารคาม.

บริษัท เวชการ, พระยา, ๒๕๑๑. **ความรู้เกี่ยวกับโหราศาสตร์.** พระนคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม.

ปรมาธิบดีชินโรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. ๒๕๐๓. **ตะเลงพ่าย.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๕.

พระนคร: ศุภสภา.

_____. และคณะ. ๒๕๓๓. **วรรณคดีมหาเวสสันดรชาดก (ฉบับเทศน์มหาชาติ ๑๓ กัณฑ์).**

กรุงเทพมหานคร: โครงการมูลนิธิหอไตร.

ประจักษ์ ประภาพิตยากร. ๒๕๑๙. **ประเพณีและไสยเวทวิทยาในชุมชนข้างขุนแผน.**

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน.

ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน ฉบับสมบูรณ์. ๒๕๑๐. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร: ผ่านฟ้าวิทยา.

ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน. ๒๕๔๔. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. (คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกสมโภชหิรัญบัฏและฉลองอายุวัฒนมงคล ๘๕ ปี พระธรรมปัญญาบดี).

_____. ๒๕๕๔. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. (คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานฉลองจาริกวัดโพธิ์ : มรดกความทรงจำแห่งโลก วันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๔ – ๒ มกราคม ๒๕๕๕).

ประทีป ชุมพล. ๒๕๕๔. **ประวัติการแพทย์แผนไทย : การศึกษาจากเอกสารตำรายา.**

กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ประพจน์ เกตุรากาศ และคณะ. ๒๕๕๐. **การบูรณาการการแพทย์แผนไทยเข้าในระบบ**

บริการสาธารณสุขแผนปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: อูษาการพิมพ์.

ประเสริฐ วิทยาวิฐ และคณะ. ๒๕๓๕. **ส ๒๐๔ ประเทศของเรา ๓.** กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช.

ปัทมากร บุลสถาพร. ๒๕๓๙. **ความรู้ในตำราพรหมชาติ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาประวัติศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. ๒๕๔๖. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์.

พรทิพย์ ไวแสง. ๒๕๓๕. **ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมที่ปรากฏในคำทำนาย
ของใบเสียมซี**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์การศึกษา,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

พระคลัง (หน), เจ้าพระยา. ๒๕๐๗. **ราชาธิราช**. พระนคร: คลังวิทยา.

พระไตรปิฎกฉบับประชาชนตอนว่าด้วยพระวินัย. ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุม
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. (เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐).

**พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์และเรื่องสมเด็จพระบรมศพ คือ
จดหมายเหตุงานพระเมรุครั้งกรุงเก่ากับพระราชวิจารณ์ของสมเด็จพระพุทธเจ้า
หลวง**. ๒๕๔๐. กรุงเทพมหานคร: ต้นฉบับ จำกัด.

**พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) จดหมายรายวัน, อภินิหารบรรพ
บุรุษ และเอกสารอื่น**. ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร: ศรีปัญญา.

พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓. ๒๕๐๔. พระนคร: ครูสภา.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น. ๒๕๕๓.
นนทบุรี: ศรีปัญญา.

พลหลวง (ประยูร อุลุชาฎะ). ๒๕๐๙. **โหราศาสตร์ไทยสมัยใหม่**. พระนคร: โอเดียนสโตร์.

พลุหลวง (ประยูร อุลุชาฎะ). ๒๕๑๓. **โหราศาสตร์แผนใหม่**. พระนคร: เกษมบรรณกิจ.

_____. ๒๕๑๔. **โหราศาสตร์**. พระนคร: เกษมบรรณกิจ.

_____. ๒๕๓๐. **เทวโลก**. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.

_____. ๒๕๓๔. **พยากรณ์ความฝัน**. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.

_____. ๒๕๓๙. **คติสยาม**. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.

พุทธทาสภิกขุ. ม.ป.ป. **ศาสนาคืออะไร**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมบูชา.

พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ. ๒๕๐๗. **รวมเกียรติพระราชนิพนธ์บทธละครในรัชกาลที่ ๑ เล่ม ๕**. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภา.

_____. ๒๕๐๗. **รวมเกียรติพระราชนิพนธ์บทธละครในรัชกาลที่ ๑ เล่ม ๘**.
กรุงเทพมหานคร: ศุภสภา.

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, ๒๕๔๐. **บทธละครนอกสังข์ทอง**.
กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

เพ็ญภา ทริพย์เจริญ. ๒๕๕๐. **ประวัติ วัฒนธรรมและการประยุกต์ใช้ การแพทย์แผนไทย**. นนทบุรี: มูลนิธิการแพทย์แผนไทยพัฒนา.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ๒๕๐๓. **พระเป็นเจ้าของพราหมณ์**.

กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองธรรม. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฉาปนกิจศพนางสาวศุภา
สิริกาญจน์ ณ สุสานหลวง วัดเทพศิรินทราวาส ๑ พฤษภาคม ๒๕๐๓).

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ๒๕๑๔. **ลิลิตนารายณ์สิบปาง**. พิมพ์ครั้งที่ ๖.

พระนคร: กรมศิลปากร. (มูลนิธิมหา มกุฎราชวิทยาลัยฯ จัดพิมพ์โดยเสด็จพระกุศล ซึ่ง
สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาตวงบ้ำเพ็ญในวันคล้ายวันสวรรคต
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว).

มรรยาท กิจสุวรรณ. ๒๕๒๓. **ความเชื่อดั้งเดิมของไทย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

มะลิ จรุงเกียรติ. ๒๕๔๙. **การศึกษาวรรณกรรมใบเขียนสีของวัดในจังหวัดภาคกลาง**.

สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.

มาลัย (นามแฝง). ๒๕๔๑. **กำเนิดเทวดา**. กรุงเทพมหานคร: บวรสารการพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๓๐. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**.

พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

_____. ๒๕๔๖. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร:
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

_____. ๒๕๕๐. **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ภาคฉันทลักษณ์**.

กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

_____. ๒๕๕๒. **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร ราชบัณฑิตยสถาน.

เรไร สืบสุข. ๒๕๒๑. **ไสยศาสตร์ในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น**

(พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๓๙๔). ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ล่อง มีเศรษฐี. (ผู้รวบรวม). ๒๕๒๗. **ชุมนุมวรรณกรรมคำทำนายของโหรกวีไทย.**
กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียงจางเจริญ.

ลิลิตพระลอ. ๒๕๑๗. พิมพ์ครั้งที่ ๒๐. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภา.

โลกมนุษย์ อภิไธยโพธิบาทว์ เคล็ดกลางต่างเรื่อง ปกิณกประพันธ์. ๒๕๓๖.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิบาลวิทยาลัย.

วชิราภรณ์ สัตยากุล. ๒๕๔๑. **หมอดูแผ่นผ้ากับวิถีชีวิตของผู้ใช้บริการจังหวัดอุบลราชธานี.**
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. ๒๕๕๕. **ทักษิณาวรรต (Online).**

<http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%B4%E0%B8%93%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%95>, ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๕.

วิมณฑกานต์ อัมพันธ์แสง. ๒๕๔๕. **การจัดการการศึกษาของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์**
ตอนต้น : กรณีศึกษาประชุมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาประวัติศาสตร์ไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิศาลดรุณกร, หลวง. ๒๕๔๐. **คัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์ของหลวง**
วิศาลดรุณกร. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อินเทอร์เน็ต (ประเทศไทย).

ส. พลายน้อย (นามแฝง). ๒๕๑๙. **เทวนิยาย.** กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตการพิมพ์.

_____. ๒๕๒๕. **“โหราศาสตร์กับราชสำนัก” ภูพยากรณ์แห่งโหรสยาม.** กรุงเทพมหานคร: มิตรเจริญการพิมพ์, ๑-๖.

สมใจ โพธิ์เขียว. ๒๕๕๐. **การศึกษาวิเคราะห์โคลงฉันท์เรื่องปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน
พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส.** วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวรรณคดีไทย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมพร ภูติยานันต์. ๒๕๔๖. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยว่าด้วยสมุนไพรกับ
การแพทย์แผนไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ตุลย์การพิมพ์ เชียงใหม่.

สมพันธุ์ เลขาพันธุ์. ๒๕๔๕. **วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมฤทธิ บัวระมวล. (บรรณาธิการ). ๒๕๓๗. **ตำนานแห่งศาสนา ลัทธินิยม และความเชื่อ
ปรัมปรา.** กรุงเทพมหานคร: คุ่มคำ.

सानิต ศิริวิศิษฐ์กุล. ๒๕๔๗. **โหราศาสตร์: ศาสตร์หรือความมกมาย?** กรุงเทพมหานคร:
มติชน.

สุชาติ โสมประยูร และ สุพัฒน์ วีระเวชเจริญชัย. (บรรณาธิการ). ๒๕๕๑. **สุขภาพเพื่อชีวิต.**
พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. ๒๕๑๓. **ศาสนาเปรียบเทียบ.** พระนคร: เกษมบรรณกิจ.

_____. ๒๕๔๑. **ประวัติศาสตร์ศาสนา.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: อักษรพิทยา.

สุนทรโวหาร (ภู่), พระ. ๒๕๐๖. **พระอภัยมณี.** กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง. ๒๕๓๕. **ขนบธรรมเนียมประเพณี : ความเชื่อและแนวการปฏิบัติ
ในสมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง.** กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่
ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมน ทิพย์มาศโกเมน. ๒๕๓๙. การวิเคราะห์ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์
การเมืองผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๔ – ๒๕๓๖. วิทยานิพนธ์
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสื่อสารมวลชน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวรรณ สุวรรณเวช, พล.ต.อ. ๒๕๔๖. **พื้นฐานความเชื่อของคนไทย**. กรุงเทพมหานคร:
บรรณกิจ.

สุวัฒน์ จันทระจำนง. ๒๕๔๐. **ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา**.
กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

เสฐียร พันธงชัย. ๒๕๑๙. **ศาสนาเปรียบเทียบ เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร: แพรวพิทยา.

เสฐียรโกเศศ. ๒๕๑๕. **เมืองสวรรค์และผีสง เทวดา**. พระนคร: บรรณาคาร.

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน. ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร: บรรณาคาร.

เสาวณิต วิงวอน. ๒๕๕๓. **คติชนวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

หิรัญ เรื่องฤทธิ์. (ผู้รวบรวม). ๒๕๒๑. **ตำราพรหมชาติฉบับสมบูรณ์ และ ตำรานรลักษณ์
ฉบับรัชกาลที่ ๑ เรียนและดูได้ด้วยตนเอง**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์เลียงเชียงจางเจริญ.

หอสมุดแห่งชาติ. **สมุดไทยขาว หมู่ไสยศาสตร์ ชื่อ อธิไทโทธิบาทว์ เลขที่ ๓๙๒ มัดที่ ๑๘**.

_____. **สมุดไทยดำ หมู่ตำรายุทธศาสตร์ รัชกาลที่ ๑ ชื่อ ตำราพิไชยสงคราม
เลขที่ ๑๑๘**.

อนุমানราชอิน, พระยา. ๒๕๐๒. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.

_____. ๒๕๐๕. **การศึกษาเรื่องประเพณีไทย**. พระนคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

อนุমানราชธน, พระยา. ๒๕๐๘. **ประเพณีเบ็ดเตล็ด**. พระนคร: สมาคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
ไทย.

อรรถวิโรจน์ ศรีตุลา. ๒๕๕๐. **การนำโหราศาสตร์มาใช้ในการบริหารจัดการองค์การสื่อสาร
โทรคมนาคมในองค์การโทรศัพท์**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขา
รัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.

_____. ๒๕๕๕. **นายกสมาคมโหราศาสตร์**. **สัมภาษณ์**, ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๕.

อรวรรณ ทรัพย์ลอย. (บรรณาธิการ). ๒๕๕๔. **จาริกวัดโพธิ์มรดกความทรงจำแห่งโลก**.
กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

อัญชลี จิตรสุคนธ์. ๒๕๒๔. **พระยมในวรรณคดีสันสกฤต บาลี ไทย**. วิทยานิพนธ์อักษร
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาตะวันออก, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อิสสระ (นามแฝง). ๒๕๔๘. **โซกลาง**. กรุงเทพมหานคร: ศรีสรา.

๕ ทศวรรษ สมาคมเกสซ์และอายุรเวชโบราณแห่งประเทศไทย. ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร:
สมาคม.

Wilkins, W.J. 1900. *Hindu Mythology, Vedic and Puranic*. London: W. Thacker & Co.

จารึกแผ่นที่ ๑

ขอถวายวรวันทนัสาศดา	วรวรรณโไฟฟ้า
แลสงฆศีลาจารย์	
ขอถวายประนมศิวะถาน	วิศนุราชอันมาน
มหันตะเดชฤทธา	
ไหว้อินทรแลพรหมอันปรา	กฎียิ่งเทวา
ณูเทวะล้าสรวงสวรรค	
ไหว้ไถ้บดินทรธรรม	ผ่านเฝ้าไอยศวรรย์
มหามหันตะคุณา	
หนึ่งข้าไหว้คุณพระอา	จารย์อันศึกษา
คุณานุคุณสามารถ	
จักกล่าวโดยในประกาศ	อาทิให้โพธิบาท
ซึ่งเกิดแก่ผู้โลกีย์	
ขอแจ้งโดยวาราบาฬี	ในพระคำภีร์
อุบาทว์วิบดินานา	
ผีฟ้าผ่าแผ่นพระสุธา	ผ่าพระทวาร
มณเฑียรราชปราสาท	
ผ่าพฤษอารักษ์พินาศ	ผ่าโรงอัศวชาติ
แลโรงคะเชนทรพระภู	
ราตรินเหนอินทรธนู	รัศมีสว่างดู
ประจักษ์ในโพยมอากาศ	
หนึ่งองค์บพิตรพล่ำพลาศ	ตกเตียงราชอาสน์
คานหามคะเชนทรภาชี	
หนึ่งโสดท้าวไถ้ยินดี	อยู่ไพรพนาลี
แลละพระมณชิรวัง	
หนึ่งมุขมนตรีตริขัง	ชิงกันติหวง
วิวาทกันวุ่นวาย	
หนึ่งปราชแลยาดทั้งหลาย	ผิดกันเองหมาย
บควรคิดแค้นเคืองคา	

หนึ่งสัตว์ในป่าหล้ามา	เข้าในนครา
หนึ่งโคแลเสียคอกเคอย	
หนึ่งวัวตัวเมียขึ้นเคอย	ตัวผู้หวังเซอย
เมณูกวนกามกล	
หนึ่งจรวักหักในมือตน	หนึ่งไพร่ร้อนรน
รำคานบพบเคหา	
อุบาทว์เท่านี้อินทรา	ผู้มีหิมา
ลำแดงพระเคราะห์นรชน	
เกิดแก่ผู้ใดเร่งรน	บูชาด้วยมนตร์
บังคับสการทั้งผอง	
แก้วแหวนแพรพรายเงินทอง	อุปที่ปดระกอง
สุคนธมาลาพรรณ	
โภชาผลาผลทุกอัน	ในเวทยมหันต์
มหาประเสริฐบูชา	
ภักดีเดียวอาจให้ทรา	ทนต์โทษคุณา
เป็นคุณศรีศุภผล	
ในลักษณอักษรพระมนตร์	อุปเทศนิพนต์
ดังนั้นจะไว้ให้เหิน	

จารึกแผ่นที่ ๒

ผิโคเคียงเกวียนเดิรหน	ไปทันแก้ปวน
ประอุกแลชุกวอดวาย	
หนึ่งโคเคียงคู่ไถตาย	ในแอกอุบาย
อุบาทว์อุบัติพึงกลัว	
มาคลอดตัวเดียวสองหัว	คราเดียวสองตัว
ก็ตีพิบัตินานา	
หนึ่งผีชักเรือนแครงครา	เนื่องนิจมายา
แลร้องรวิชิกครวญ	
หนึ่งไขแล้วไขเล่าทบทวน	ฝันร้ายรำจวญ
นิรันตรำคานใจ	
หนึ่งมดแมลงเมลงเรือดไริ	เกอดมากหลากไผ
พิบัติรุมราวี	
นกแสกเค้าคุดปักซี่	นกเคราะห์เอาผี
นกอุกแลนกทุงเกรียน	
เหญ่ยวรุ่งตบยุงทุงเทียน	นกไล่ไก่เถื่อน
แลบินมาเข้าเคหา	
งูลิงสวรชนตบองสลา	เห่าพิศนนานา
มาขึ้นยงเรือนชอกซอน	
แรงจับก็ดีแรงสมจร	กลางวันบมีห่อน
แลเหนประจักษ์แก้ตา	
อุบาทว์เท่านี้พญา	ยมราชมหา
มหิทธิหากให้เหน	
เร่งแต่งบุชชาอย่าเอย็น	ใจอยู่จักเปน
ภยันตรายแรงรณ	
ลาชบุษโปลุศุณห์	ฐูปที่ปลกล
หิรัญรัตนวัดตา	
โกชาผลาผลนนานา	สุปพยัญชนมฤตา
มฤกสิทธี	

บุษาดัวยมนตร์อันมี
ลิขิตไว้ให้สืบสาย

วารพระบาฬี

จันไรไผ่โทษอันตราย
ล้าเดาะซึ่งเคราะห์ร้าย

จักดาลดับหาย

จารึกแผ่นที่ ๓

ผิ้องกงษดาลดนตรี	พินพาทย์เกรี
แลสังข์สัปดาห์ตัวเอง	
หนึ่งโสดควรรูปพระเพรง	พันเอนเปนเอง
แลไชโยยธารา	
เดือนเดียวมีอุปราคา	ราหูพาพา
วิเศษศรีทั้งสอง	
หนึ่งน้ำไหลหลังน่านนง	เปนโลหิตหนอง
ครั้นแล้วก็สุทนต์ใสสง	
หนึ่งโลหิตเหือไหลลง	ออกจากพระองค์
แลองค์พระพุทธรูปโยกยรร	
หนึ่งอาวุธตั้งตองกัน	หนึ่งครกสากอัน
ผูกขึ้นแลตีกันเอง	
หนึ่งจอมปลวกคลาที่เพลง	ช้างม้าตื่นเอง
พันเอนตระหนกตกใจ	
หนึ่งพระสุริยกังกลดใน	วงดุจควนไฟ
อันดำชรรอำอัศจรรย์	
สงฆราชพวกภิกษุพรรค์	สั่งเครื่องยุทธกรรม
ไว้ในกุฎีดูดี	
สักครายตกพรายปัดพี	กัลลอมอันมี
ชโยแลเดมฟองฟู	
หนึ่งหอกดาบดุดอกดู	เข้าแกงปลาปู
จะกินก็เปนโลหิต	
หนึ่งหม้อเข้าพลวกวิปริต	พระพุทธรูปเรืองฤทธิ์
แลลัมจะแคงพระกาย	
อุบาทว์เท่านี้พระนารายณ์	ศรีไวยกุนธหมาย
แก่คนผู้เคราะห์บีฑา	
เร่งแต่งสการบูชา	แก้วแหวนนานา
สุพรรณแพรลายอง	

ชาลาบุษบาไกรกรรอง
สุคนธ์โกษาหาร

ภูปทีปทั้งผอง

สมฤตามรุจิระตระการ
ประดับค่านับน้อมถวาย

นานาผลาหาร

ในเวทยมหันต์นารายณ์
ประสิทธิไฉนนิมา

ด้วยพระมนตรีหมาย

จันไรยไภยไภยโรคา
อุบาทอุบัติเห็ดหาย

ทุกขไศกโคกา

จารึกแผ่นที่ ๔

หนึ่งโสดผลพฤษ์ทั้งหลาย	รศหวานกลับกลาย
เป็นส้มแลผิดอาการ	
หนึ่งฝนตกไหลท้อธาร	น่านนงพิศภูาล
รดุประเพณานา	
หนึ่งโสดดอกลูกพฤษา	เคยเป็นทุกครา
จำหุดีโหดบมีเป็น	
หนึ่งหมอกน้ำค้างหยาดเย็น	ใช้การจะเป็น
มาเป็นประจักษ์มา	
หนึ่งเกิดหนอนมากในนา	ฝนไซธรา
ครันแล้วตระบัดแห่งหาย	
มานุษเกิดลูกกลับกลาย	เป็นสัตว์ทั้งหลาย
ประเพณานาพรรณ	
ฝ่ายสัตว์ทั้งหลายคลายครรภ์	เป็นมานุษย์ผัน
อุไทยทัจพึงกลัว	
หนึ่งกบค้ำคกขึ้นครว	จันไรยไภยพั
พิบัติเทียบรนา	
อุบาทว์พระพิรุณเทวา	ลำแดงเร่งหา
สการเครื่องบังคม	
โกชาผลาผลเนอยนม	กล้วยอ้อยขนุนนม
ตระการหลากนา	
แก้วแหวนแพรพรรณษา	มาไลยมาลา
ทั้งอุปทั้งเทียรสุนทร	
บูชาด้วยเวทพระมนตร์	อุปเทศนิพนท์
ลิขิตไว้ในอักษร	
เป็นศรีสถิตยส์เถียรสถาพร	อาจดับทุกข์ธ
มนต์ให้เหือดหาย	

จารึกแผ่นที่ ๕

หนึ่งไช่มรสุมพระพาย	จักพัควุ่นวาย
แลพัดพยุหนักหนา	
ไม่ไห้ไฟไพรพฤษา	ยุ่งยางยับพา
แลพัดระนาศพาดกัน	
อากาศเกลื่อนกลุ่มเปนควัน	พัววตาลโยกยัน
พยุแลสับทบันภา	
เรือนโรงพาไลหักป้อ	หวนหอบขึ้นคือ
ตั้งนกระยงพลงบิน	
ไผ่ผากรากโค่นลงดิน	เงื่อมแ่งศิรินทร
กระทั้งกระแทกแหลกลง	
สารเสื่อสีหมีเหม็นชง	ชอกชอนตรดง
รณัรนาศวุ่นวาย	
ฝูงปักชีปักษาทั้งหลาย	ต่างบินผันผาย
หาพฤษชุ่มช่อนตัว	
หนึ่งเหนเมษดุจรูปัว	เหนดุจรูปัว
มานุษในคัมภีรนาน	
หนึ่งเหนดุจรูปคชสาร	ดุจรูปสีหปาน
แลรูปพยัษฐูปอาชา	
หนึ่งโสดเหนดุจรูปกา	ดุจรูปครุฑา
ประจักษ์แลแจ้งมั่นหมาย	
อุบาทว์เท่านี้พระพาย	พระองค์อุบาย
แก่คนผู้เคราะห์ร้าย	
เร่งแต่งสการบัดพลี	บูชาจงดี
ค่านับประดับผลาหาร	
นานาสุปพยัญชนะตระการ	นมด้นนมหวาน
แลโภชนโอชโอชา	
ปายาสมธุรสกระยา	สังเวชนานา
ดิเรคจยวดยง	

มาโดยไกรกรอนันต์
 สุนทรภณินกำจร
 เงินทองแพรวาภรณ์
 วิไลบุษบาถวายเป็น
 ด้วยพระมนตร์อักษรหมาย
 ด้วยใจอันเพญ่รักดี
 อุบาทว์ขาดร้ายราวี
 จันไรทั้งไผ่เห็ดหาย
 ลำเคาะทั้งเคราะห์ให้วาย
 เปนคุณศรีศุภผล
 ในลักษณอักษรพระมนตร์
 จะไว้จงแจ้งสืบไป

ภูบิปปจ้านง
 นพรัตน์บวร
 สำหรับพระพวย
 โรคาราคี
 โทษให้หลุดหาย
 ดั่งนี้ยาฉนวน

จารึกแผ่นที่ ๖

หนึ่งน้ำผึ้งอ้อยมธุโรย	ไว้ในตุ่มไห
พันเออนแลเค็ดอดพุพราย	
หนึ่งโสดผลพฤษท้งหลาย	ผิดลูกกลับกลาย
เปนพรณอื่นอัศจรรย์	
หนึ่งสัตว์สุนัขผายผัน	ขึ้นคลอดคลายครวั
ในครัวประชีเตาไฟ	
หนึ่งไข่ที่หนูอาไศรย	ในใต้เตาไฟ
แลหนูไปทำรูรง	
หลังคาใช้ที่หมาหว้ง	ใจدنหมาซ้ง
ไปขึ้นแลไต่ไปมา	
หนึ่งไต้ยนิผีเจรจา	ในบนพฤษา
แลพังตระหนักแก่กรรม	
หนึ่งโสดปลวกพวกโลนพรรค	อุบิอัศจรรย์
มาพะในเตาอัคคี	
เตาเพลิงใช้พื้นปัตพี	เป็นที่อัคนี
แลเห็ดมางอกดอกแตรง	
อุบาทว์พระโสมยสำแดง	เช็ญกวดรวดแรง
จงแต่งสการบังคม	
โกษาปายาศเนอยนม	ขนุนขนันเขนียวขนม
ประดับทุกสิ่งสุปเพียญชน	
ลาซเสาวคนธรูปเทียร	บุษบาบัวเพื่อน
กรรมุทร์แลบัวสัตระกูล	
มาโดยไกรกรองเวจวรรณ	นพรัตน์สุพรรณ
พิพิทพรายภูษา	
จงตั้งมนตร์สิทธิบูชา	ด้วยพระมนตรา
ดิเรกเฉพาะพระโสมย์	
จันไรยไถยโทษอันโรม	รุมราวีโจอม
จะดับจะดาลเหือดหาย	

จักอยู่เป็นสุขสบาย
ลึกซึ้งไว้เป็นอักษร

ด้วยพระมนตรีหมาย

จารึกแผ่นที่ ๗

หนึ่งผ้าแพรภูษามรรณ	ใช้ที่หนูพอน
แลหนุมากัดอัสจรรย	
หนึ่งผ้าแพรภูษาสรรพ์	บมิกอเพลองพรรณ
จะไหม้แลไหม้วู่วาม	
ทำนาได้เข้ามากคาม	ยิ่งนักบมิตาม
รอบบอันชอบไร่นา	
ดินลาหีบได้เตลา	มากพันอัตร
ทำนุกทำเนียมโบราณ	
ทัญดาได้ตันทลาน	มากหลายเหลือการ
เปนวิปริตผิดคลอง	
หนึ่งอยู่พันเอนเงินทอง	มักตกเนื่องนอง
ในเรือนพันเอนมักหาย	
หนึ่งถุนเรือนโรงทั้งหลาย	ใช้ที่เต่าหมาย
แลแต่ว่าวคามคลานมา	
เข้าถุนคลานขึ้นเคหา	หนึ่งแมวมายา
มาคลอดในแท่นนิตไทร	
หนึ่งเข้าสารแข่งอกใบ	หนึ่งบ่อน้ำใน
จรเข้ามาผุดอัสจรรย	
หนึ่งเสาเรือนโรงตกมัน	หนึ่งบัวสัดบัน
มางอกในบ้านบนดอน	
หนึ่งเตาพบน้ำมามรรณ	ในถุนชอกซอน
หนึ่งคลังประดุกทำลาย	
อุบาทพระไพสพหมาย	แก่คนทั้งหลาย
เฉพาะผู้เคราะห์ราวี	
เร่งแต่งบูชาจงดี	เข้าบินใบศรี
บันจงทุกสิ่งสุปเพียญน	
ผลผลาปายาศรูปเพียร	บุษบาบัวเพื่อน
พิกุลไกรจำปา	

สุภะภักตมิตติลา
สุพรรณิพรรณเพริศพราย
ภูษาลงการภณณวาย
เฉพาะพระองค์โพสพ
จงตั้งใจใส่สุทธนบ
บพิตรพระปราณี
อุบาทว์ขาดร้ายราวี
รำคานทั้งปวงเหือดหาย
อยู่เย็นเป็นสุขชีสบาย
พิรมย์ศรีศุภผล
ในลักษณอักษรพระมนตร์
ดั่งนี้อย่าได้สงสัย

แก้วแหวนนา
ด้วยพระมนตร์หมาย
ภักดีคำรพย์
โรคาราตี
สมบุรณพุนกาย
อาจารย์พนท์

ขอถวายวรวันทาศดา	วรธรรมโศฬาร
แลสงฆสิลาจารย์	
ขอถวายปรนมศิวถาน	วิชฌูราชอันมาร
มหันตเดชฤทธา	
ไหว้อินทรแลพรหมอันปรา	กฎียิ่งเทวา
นุเทวล้าสรวงสวรรค	
ไหว้ไทรินดินทองธรรม	ผ่านฟ้าไอสวรรค
มหามหันตคุณา	
หนึ่งข้าไหว้คุณพระอา	จารย์อันศึกษา
คุณานุคุณสามารถ	
จักกล่าวโดยในยปรภาษ	อธิไทยโพธิบาท
ซึ่งเกิดแก่ฝูงโลกีย์	
ขอแจ้งโดยวาระบาป	ในพระคำภี
อุบาทอุบดินานา	
ผีฟ้าผ่าแผ่นดินพระสุธา	ผ่าพระทวาร
มณเฑียรราชปราสาท	
ผ่าพฤษภอารักขพินาศ	ผ่าโรงอศฺวชาติ
โรคเขนทรพระภู	
ราชตรินทร์เหนอินทรธนู	รัศมีสว่างดู
ประจักษ์ในโพยมอากาศ	
หนึ่งองค์บพิตรพลาลาด	ตกเตียงราชอาศน์
คานหามคเขนทรภาชี	
หนึ่งโสดท้าวไถยินดี	อยู่ไพรพนาลี
แลละพระมณเฑียรวง	
หนึ่งมุกขมนตริตริขัง	ชิงกันดิหวัง
วิวาทนวนุ่นวาย	
หนึ่งปราชแลญาติทั้งหลาย	ผิดกันเองหมาย
บควรคิดแค้นเคืองคา	
หนึ่งสัตว์ในป่าหล้ามา	เข้าในนัครา
หนึ่งโคแลเสียดอกเคอย	

หนึ่งว้าวัวเมียขึ้นเดอย	ตัวผู้หวังเซอย
เมณูกวนกามกล	
หนึ่งจรวักหักในมือตน	หนึ่งไพร่ร่อนรน
รำคานบพบเคหา	
อุบาทเท่านี้อินทรา	ผู้มีมहिมา
ลำแดงพระเคราะห์นรชน	
เกิดแก่ผู้ใดเร่งรน	บูชาด้วยมนตร
บังคับสการทั้งผอง	
แก้วแหวนแพรพรายเงินทอง	อุปทิปตระกอง
สุคนธมาลาพรรณ	
โกชาผลาผลทุกอัน	ในเวทยมหันต์
มหาประเสริฐดิบุชา	
ภักดีเดียวอาจให้ทรา	ทрудโทษคณา
เป็นคุณศรีสุภผล	
ในลักษณะอักษรพระมนตร	อุปเทศนิพนธ์
ด่งนี้ใจไว้ให้เหิน	
ผืนแผ่นดินทราออกเปน	คลองร่องไปเหิน
ในท่ามนครประจักษ์	
หนึ่งเสโล่หโตมรขรรค์	บมิพอยู่ที่หัก
แลหักอำเพอใช้การ	
ถ้วยขามบมิได้ราราน	พัดไม้ไล่ฉาน
พันเออนแลแตกตัวเอง	
หนึ่งหนุบมิได้กลัวเกรง	เล่นเลี้ยวคว้านครอง
แลร้องจจิกรอบตน	
หนึ่งบุตรภรรยาข้าคน	เปนสุขใจตน
วิภะรีปริดา	
หนึ่งกล้วยออกเครือแครงครา	กลางลำมายา
อุบาทอุบัติให้เหิน	
หนึ่งรัศมีพระสุริยเอยน์	รัศมีพระจันทร์เปน
กระอุกกระลัปร้อนรน	

เหม็นตึกมีหันตัวสันต์	แปรปรวนอลวน
รดูบเป็นตามการ	
หนึ่งอักคิในซองกราน	บมิเป่าพัดพาน
ประอุกแลลูลามเลือน	
หนึ่งเหนไฟเรื่องในเรือน	พันเอนหากเหมือน
ที่แท้บมีอักคิ	
หนึ่งนิทไทรในราชตรี	บมิหลับดงมี
กระหะแลงเรือดไร	
หนึ่งโสดหากอยู่ในใจ	หนายอ่าวเรือนใน
กระมลจิตรระเลง	
อุบาทเท่านี้พระเพลิง	ผู้เรื่องฤทธิเรือง
อำนาจลำแดงให้เหน	
เกิดแก่ผู้ใดอย่าเอย็น	ใจเลอยความเข็น
จนถึงอย่าได้เบกษา	
เร่งแต่งสการบุชา	แก้วแหวนมุกดา
หิรัญรัตนแพรพราย	
ลาชาบุษบาเรียบราย	รูปที่ปทั้งหลาย
สุคนธโกษาหาร	
ถวายด้วยพระมนตรโอฟาร	อุปเทศาจารย์
ในเวทยกิจมหันต์	
อาจบำบัติติโทษภยันต์	จันไรไภยอัน
จมาทั้งปวงเหอดหาย	
พระมนตรอักษรจักหมาย	ไวให้สืบสาย
ด่งนี้ในลักษณพระมนตร์	
ผิโคเคียงเกวียนเดอนหน	ไปทันแก้ปรน
ประอุกแลชุกวอดวาย	
หนึ่งโคเคียงคู่ไถตาย	ในแอกอุบาย
อุบาทอุบัติติพึงกลัว	
ม้าคลอดตัวเดียวสองหัว	คราเดียวสองตัว
กดีพิบัติดินานา	

หนึ่งผีชักเรื่อนแครงครา	เนื่องนิตยมายา
แลร้อวระริกขิกสรวน	
หนึ่งไขแล้วเล่าทบทวน	ฝันร้ายรำจวร
นรินทร์รำคานใจ	
หนึ่งมดแมลงเมลงเรือดไ	เกอดมากหลากไภย
พิบัติดิรุมราวี	
นกแสกเค้าคูดปักซี่	นกเคราะห์เฝ้า
นกอุกแลนกทุงเกรียน	
เหญีวรู้ตบยุงทุงเทียน	นกไล่ไก่เถื่อน
แลบินมาเข้าเคหา	
สูงิงสวรตบองกุลผลา	เห่าพิศนนา
มาขึ้นยังเรื่อนชอกซอน	
แรงจับกติแรงสมจร	กลางวันบมิห่อน
แลเหนประจักษ์แก้ตา	
อุบาทเท่านี้พญา	ยมราชมหา
มหิทธิหากให้เหน	
เร่งแต่งบุชอาอย่าเอียน	ใจอยู่จักเปน
ภยันตรายเร่งรณ	
ลาโซบุษโบแลสุคนธ	ฐปธิปสกล
หิรัญรัตนวัดตา	
โกชาผลาผลนนา	สุปพยญชนมฤตา
มฤกะษีทธิ	
บุชาด้วยมนตรอันมี	วาระพระบาฬี
ลิกขิตไว้สืบสาย	
จันไรไภยโทษอันตราย	จักดาลดับหาย
ล้าเดะทั้งงเคราะห์ยายี	
ผี้องกังษดารดนตรี	พินพาทยเกรี
แลสงขศับทดงเอง	
หนึ่งโสดควรรูปพระเพลิง	พันเอนเปนเอง
แลไชชะไลราธา	

เดือนเดียวมีอุปราคา	ราหูภาทา
วิเศษทั้งสง	
หนึ่งน้ำไหลหลังน่านนง	เปนโลหิตหนอง
ครั้นแล้ววสุทิสสร	
หนึ่งโลหิตเหวี่ยงไหลลง	ออกแต่พระองค์
แลองค์พระโยกยรร	
หนึ่งอาวุธถึงตอ้งกัน	หนึ่งครกสรวกอัน
ผุดขึ้นแลตีกันเอง	
หนึ่งจอมปลวกคละที่เพลง	ช้างม้าตื่นเอง
พลเอนตระนกดกใจ	
หนึ่งพระสุริยกังกลศใน	วงดูจวันไฟ
อันดำชระอำอัศจรรย์	
สังฆราชพวกภิกษุพรรค	ล้างเครื่องยุทธกรรม
ไว้ในภูฎิ	
สักครายตกพรายบัลพี	กล่อมอันมี
ชไลแลเต็มฟองฟู	
หนึ่งหอกดาบดุคอกดู	เข้าแกงปลาปู
จกนิกเปนโลหิต	
หนึ่งหม้อเข้าพลวภิปริต	พระรูปเรื่องฤทธิ์
แลลัมจรแคงพระกาย	
อุปาทเท้านี้พระนารายณ	ศรีไวยคุณหมาย
แก้คนผู้เคราะห์บีทา	
เร่งแต่งสการบูชา	แก้วแหวนนานา
สุพรรณแพรล่ายอง	
ลาชาบุษบาไกรกรอง	ฐูปีปทั้งผอง
สุคนธ์โกษาหาร	
สมฤตามธุขิรตระการ	นานาผลาหาร
ประดับค่านับน้อมถวาย	
ในเวทยมหันตนารายณ	ด้วยพระมนตร์หมาย
ประเสริฐดิไว้มहिมา	

จันไรไผโยโยโรคา	ทุกขโคกโคกา
อุบาทอุบัติเห็ดหาย	
หนึ่งโสดผลพฤษทั้งหลาย	รศหวานกลีบกลาย
เป็นส้มแลผิดอาการ	
หนึ่งฝนตกไหลท้อธาร	น่านองพิศฎาร
รดุประเทศนানা	
หนึ่งโสดดอกลูกพฤษา	เคยเป็นทุกครา
จำหุดิโหจับมิเป็น	
หนึ่งหมอกน้ำค้างยาดเอิ้น	ใช้การจเป็น
มาเป็นประจักษ์มายา	
หนึ่งเกิดหมวนมากในนา	ฝนไซธรา
ครันแล้วตระบัดแห่งหาย	
มานุษย์เกิดลูกกลีบกลาย	เป็นสัตว์ทั้งหลาย
ประเพณานาพรณ	
ฝ่ายสัตว์ทั้งหลายมีครรร	เป็นมานุษย์ผรร
อุไทยอุทจพิงกลัว	
หนึ่งกบคางคกขึ้นคร้ว	จันไรไผพั
พิบัติติเที่ยรนา	
อุบาทพระพรณราชา	ลำแดงเร่งหา
สักการเครื่องบงคม	
โกชาผลาผลเนอยนม	กล้วยอ้อยขนุนขนม
ตระการหลากนา	
แก้วแหวนแพรพรณฐา	มาไลยมาลา
ทั้งรูปที่ปสุคนธ์	
บุชาถวายด้วยพระมนตร์	อุปเทศนิพนท์
ลิขิตไว้อักษร	
เป็นศรีสถิตสเถียรสภาพ	อาจดับทุกธร
มนต์ให้เห็ดหาย	
หนึ่งไซ่มรสุมพระพาย	จักพัดวุ่นวาย
แลพัดพยุหนักหนา	

ไม้ไผ่ไฟไชรพฤกษา	ยู่ยงยัปปา
แลหัทธนาศพาดกัน	
อากาศเกลื่อนกลุ้มเปนควัน	พัวรานโยกยรร
พยุหส์บัทันภา	
เรือนโรงภาโดยหักป้อ	หวนหอบขึ้นคือ
ด่งนงกยะยู่พลงบิน	
ไผ่ผากรากคกรลงดิน	เง้อมแงศิขรินทร
กระทั่งกระแทกแหลกลง	
สารเสื่อสีห์หมี่เหม็นชง	ชอกซอนดองดง
รณัรนาศุ่นวาย	
ฝูงปักชีปักขทั้งหลาย	ต่างบินผรรพาย
หาพฤกษชุ่มช่อนตัว	
หนึ่งเหนเมษดูจรูปัว	เหนดูจรูปัว
มนุษย์ในหมคนานต์	
หนึ่งเหนดูจรูปคชสาร	ดูจรูปสีหพาน
แลรูปพยฆรูปอาชา	
หนึ่งไล่ตเหนดูจรูปกา	ดูจรูปครุฑา
ประจักษ์แจ้งแม่นหมาย	
อุบาทเท่านี้พระพาย	พระองค์อุบาย
แก่คนผู้เคราะห์ร้าย	
เร่งแต่งสการพลี	บูชาจงดี
ค่านับนิประดับผลาหาร	
นานาสุปพยญชนะตระการ	นมสัมนมหวาน
แลโภชนโอชโอชา	
ปายาศมรฐศกระยา	สงเวยนานา
ดิเรกจยวดยง	
มาโดยไกรกรองบันจง	ภูปีปจำนง
สุคนธกลิ่นกำจร	
เงินทองแพรรฐาภรณ์	นพรัตนบวร
วิไลบุญชาถวาย	

ด้วยพระมนตร์อักษรหมาย	สำหรับพระพาย
ด้วยใจอันแพ่งรักดี	
อุบาทพาดร้ายราวี	โรคาราคี
จันไรทั้งไผเหือดหาย	
ล้าเดะทั้งงเคราะห์ให้วาย	โทษให้หุดหาย
เป็นคุณศรีสุภผล	
ในลักษณอักษรพระมนตร์	ดั่งนี้อย่าจงน
จไว้จงแจ้งสืบไป	
หนึ่งน้ำผึ้งอ้อยมธุไร	ไว้ในตุ่มให้
พันเอนแลเดือดพุพราย	
หนึ่งโสดผลพฤษทั้งหลาย	พลิดลูกกลับกลาย
เป็นพรรณอื่นอัศจรรย์	
หนึ่งสัตว์สุนัขผายผัน	ขึ้นคลอดคล้ายครว
ในครัวประชีเตาไฟ	
หนึ่งไซ้ที่หนูอาไศรย	ในใต้เตาไฟ
แลหนูไปทำรูรัง	
หลังคาไซ้ที่หมาหวัง	ใจดลหมาขง
ไปขึ้นแลไต่ไปมา	
หนึ่งไต่ยีนผีเจรจา	ในบนพฤษา
แลฟงตระหนักแก่กรรม	
หนึ่งโสดปลวกพวงโลนพรรณ	อุบัตดิอัศจรรย์
มาพูในเตาอัคคี	
เตาเพลิงไซ้พื้นปักพี	เป็นที่อัคคี
แลเห็นตมออกดอกแซง	
อุบาทพระโสมลำแดง	เขนกวดรวดแรง
เร่งแต่งสการบงคม	
โกษาปายาสนเนอยนม	ขนุนขนันเขนียวนม
ประดับทุกสิ่งสุปเพียญชน	
ลาซเสาวคนธรูปเพียร	บุษบาบัวเพียร
กระมุทบัวสัตรบรรณ	

มาโดยไกรกรองเวจวรรณ	นพรัตน์สุพรรณ
พิพิทพรายภูษา	
จงตั้งมนสุทฐบูชา	ด้วยพระมนตรา
ดิเรกจะเพาะพระโสมย์	
จันไรไทยโทษอันโรม	รุมราวีโจม
ทั้งปวงจดาลดับหาย	
จักอยู่เป็นสุขสบาย	ด้วยพระมนตร์หมาย
ลิขิตไว้เป็นอักษร	
หนึ่งผ้าแพรภูษาภรณ์	ใช้ที่หนูพอน
แลหนูมากัดอัศจรรย์	
หนึ่งผ้าแพรภูษาสรพ	บมีภอเพลิงพรรณ
จใหม่แลใหม่ภูวาม	
ทำนาได้เข้ามากคาม	ยิ่งนักบมีตาม
รอบอบอันชอบไรนา	
ดินลาหีบได้เตลา	มากพันอัดตรา
ทำนุกทำเนียมบุราณ	
ทัญญาตำได้ตันตุลาน	มากหลากเหลือการ
เป็นวิปริตผิดคลอง	
หนึ่งอยู่พันเอือนเงินทอง	มักตกเนืองนอง
ในเรือนพันเอือนมักหาย	
หนึ่งถุนเรือนโรงทั้งหลาย	ใช้ที่เต่าหมาย
แลเต่าภูวามคลานมา	
เข้าถุนคลานขึ้นเคหา	หนึ่งแมวมายา
มาตลอดในแท่นนิตไทร	
หนึ่งเข้าสารแข่งอกใบ	หนึ่งบ่อน้ำใน
จรเข้ามาผูกอัศจรรย์	
หนึ่งเสาเรือนโรงตม้น	หนึ่งบัวสัตบรรณ
มางอกในบ้านบนดอร	
หนึ่งเต่าพาน้ำมามรณ์	ในถุนชอกซอน
หนึ่งคลังประอุกทำลาย	

อุบาทพระไพสพหมาย	แก้คนทั้งหลาย
เฉพาะผู้เคราะห์ร้าย	
เร่งแต่งบูชาจงดี	เข้าบิณฑบาตศรี
บันจงทุกสิ่งสุปเพี้ยน	
ผลผลาปายาศรูปเทียน	บุษบาบัวเผียน
พิกุลไกรจำปา	
สุรภีวรรณดีมะลิลา	แก้วแหวนนา
สุพรรณแพรเพริดพราย	
ภูษาลังการณถวาย	ด้วยพระมนตรีหมาย
เฉพาะพระองค์ไพสภ	
จงตั้งใจใส่สุทนิบ	ภักดีคำรพย์
บพิตรพระปราณี	
อุบาทศาตร้ายราวี	โรคาโรคี
รำคานทั้งปวงเหือดหาย	
อยู่เย็นเป็นสุขสบาย	สมบุรณ์พุลกาย
พิรมยศรีสุภผล	
ในลักษณอักษรพระมนตรี	อาจารย์นิพนธ์
ดั่งนี้อย่าได้สงสัย	

พระคาถาสำหรับทิศทั้งแปด

บุรพทิศทรัพย์จักฉิบหาย อาคเนเพลิงจักไหม้ ทิศทักษิณจักถึงมรณ ทิศหรดีจักบง
เกิดโจร ทิศปัตติมาจักได้นาง ทิศพายัพจักได้ทรัพย์ ทิศอุดรจักได้ลาภมาก ทิศอิสานย์
ทำวพญามหากษัตริจักรบูชา

นาคาคิษณะราชฟ้า	เดือนดาว
นกแสกนกยางขาว	ปลวกผึ้ง
แม่นลงมาจับราว	ที่ทิศใดนา
ดีแล้วรายนันขรั้ง	กึ่งเพียงเสมอกัน
เปื่องบุรพทรัพย์จักสิ้น	ฉิบหาย
อาคเนเพลิงพราย	มเลาไหม้
ทักษิณตัวจตาย	วายุชีพ
ในหรดีทิศนั้นได้	ผิดด้วยฝูงโจร
ประจิมจะได้ลาภล้ำ	นารี
พายัพสุขสวัสดิ์	จักได้
อุดรเพียงจักมี	มาลาภ
อิสานยทิศนั้นได้	ท่านทำวบูชา

ภาคผนวก ค

อารีไ้โพธิบาริ์ถอดจากต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยชาวเส้นหมึก
ส่วนที่เป็นภาพย์กับพระคาถาสำหรับทิสทั้งแปด

ขอถวายวรวันทน์สาสดา	วรธรรมโศฟ้า
แลสงฆ์ลาจารย์	
ขอถวายประนมเทวสถาน	วิศนุราชอนทมาน
มหันตเดชฤทธา	
ไหว้อินทร์แลพรหมอันปรา	กฎียิ่งเทวา
ณูเทวล้าสรวงสวรรค	
ไหว้ไทธิบดีนทร์ทรงธรรม	พานฟ้าอัยสววรรย
มหามหันตคุณา	
หนึ่งข้าไหว้คุณพระ	อาจารย์ผู้สีกสา
คุณาณคุณษามารถ	
จะกล่าวโดยในประกาศ	อธิไทโพธิบาท
ซึ่งเกิดแก่ฝูงโลกีย	
ขอแจ้งโดยวาระบาฬี	ในพระคำภีร์
อุบาทวอุปดินานา	
ผีฟ้าผ่าแผ่นดินพสุธา	ผ่าพระทวาร
มณเฑียรราชปราสาท	
ผ่าพฤษภอารักษ์พินาศ	ผ่าโรงอศวชาติ
แลโรงคเชนทรพระผู้	
ราชตรีเหินอินทรธนู	รัศมีสว่างดู
ประจักษ์ในโพยมอากาศ	
หนึ่งองค์บพิตรพลาลาด	ตกเต็ยราชอาศน์
คานหามคเชนทรพาชี	
หนึ่งโสดท้าวไถยินดี	อยู่ไพรพนาลี
แลละพระมณเฑียรวัง	
หนึ่งมุกขมนตรีซัง	ชิงกันดีหวัง
วิวาทนวนุ่นวาย	
หนึ่งปราชแลยาตีทั้งหลาย	ผิดกันเองหมาย
บควรคิดแค้นเคืองคา	
หนึ่งสัตว์ในป่าล้ามา	เขาในนัครา
หนึ่งโคแลเสือกอกคอย	

หนึ่งวัวตัวเมียขึ้นเกย	ตัวพู่ห้วงเซอย
เมณูกวนกามกล	
หนึ่งจะหวักหักในมือตน	หนึ่งไพร่ร่อนรอน
รำคานบงกคเหา	
อุบาทพเท่านี้อินทรา	ผู้มีมहिมา
ล้าแดงพเคราะห์นรชน	
เกิดแก่ผู้ใดเร่งรณ	บูชาด้วยมนตร์
บังคับสการทั้งผอง	
แก้วแหวนแพรพรรณเงินทอง	อุปพิบตรกอง
สคนธมาลาพรรณ	
โพชาผลาผลทุกอัน	ในเวทยมหันต์
มหาประเสริฐบูชา	
ภักดีเดียวอาจให้ทรา	ทนต์โทษคนา
เป็นคุณศรีสุพล	
ในลักษณะอักษรพระมนตร์	อุปเทนิพนธ
ตั้งนี้จะไว้ให้เห่น	
ผิวแผ่นดินครากออกเปน	คลองรองไปเห่น
ในทามนครประจักษ์	
หนึ่งเสโลหิโตมรขรรค์	บมิกอที่หัก
แลหักอำเภอไช้การ	
ถ้วยขามบมิได้ร้าวราญ	พัดไม้ไล่ฉาน
พรอญแลแตกตัวเอง	
หนึ่งหนูปมิได้กลัวเกรง	แลนเลี้ยวควีนเครง
แลร้องจจิกรอบตน	
หนึ่งบุตรภรรยาข้าคน	เปนสุขใจตน
วิภะรีปริดา	
หนึ่งกลวยออกเครือแครงครา	กลางลำมายา
อุบาทวอุบัติให้เห่น	
หนึ่งรัศมิพระสุริเยนทร์	รัศมิพระจันทร์เปน
กระอุกกระกัลบร่อนรอน	

เหม็นตึกิมหันต์วัชสันต	แปรปรวนอนละวัน
รดูบเป็นตามการ	
หนึ่งอัคคีในเชิงกราน	บมิเป่าพัดพาล
ประอุกแลลูกลามเลือน	
หนึ่งเหนไฟเรืองในเรือน	พรวรเอิญหากเหมือน
ทิแทบมิดอัคคี	
หนึ่งนิทราในราชตรี	บมิหลับดังมี
กระหะแลผงเรือดไร	
หนึ่งโสดอยู่ในใจนาย	เยาวเรือนใน
กรรมลจิตระเลิง	
อุบาทวทานิพระเพลิง	ผู้เรืองฤทธิเริง
อำนาจลำแดงให้เหน	
เกิดแก่ผู้ใดอย่าเอน	ใจเยเลยคว้ามเขน
จถึงอย่าได้อุเบกษา	
เรงแต่งสการบุชา	แก้วแหวนมุกดา
นิรันดรรัตนเพรพรัาย	
ลาชาบุชบาเรียบราย	ฐูปทิบทั้งหลาย
สุคนธโพชาหาร	
ถวายเป็นด้วยพระมนตร์โอฬาร	อุปเทศาจารย์
ในเวทยกิจมหรรรต์	
อาจบำบัติโทษภยนต์	จันไรไภยอัน
จมาทังปวงเหือดหาย	
พระมนตรอักษรอันมาย	ไวให้สืบสาย
ดังนี้ในลักษณะพระมนตร์	
ผิวโคเคียงเกวียนเดิรหน	ไปทันแก้ปรน
ประอุกแลคุกวอดวาย	
หนึ่งโคเคียงคูไถตาย	ในแอกอุบาย
อุบาทวอุบัติพึงกลัว	
หมาคลอดตัวเดียวสองหัว	ครวาวเดียวสองตัว
กิตติพิบัตินานา	

หนึ่งผิซึกเรือนเครงครา	เนื่องนิตยัมายา
แลร้องระริกซิกสรวน	
หนึ่งไขแล้วเล่าทบทวน	ฝนรายรำจวน
นรินทร์รำคานใจ	
หนึ่งมดแมลงเมลงเรือดไวย	เกิดมากหลากไภ
พิบัติรุมราว	
นกแสกเค้าคูปักซี่	นกเคราะห์เอาผี
นกอุกแลนกทุงเกรียน	
เหยี่ยวรุ่มตบยุงทุงเพียน	นกไล่ไก่เถื่อน
แลบินมาเข้าเคหา	
งูสิงซ่อนชนบองสหลา	เห่าพิศม์นানা
มาขึ้นยังเรือนชอกซอน	
แรงจับกิดิแรงสมจร	กลางวันบมิห่อน
แลเหนประจักษ์แก้ตา	
อุบาทเท่านี้พยา	ยมราชมหา
มหิททิกให้เหน	
เร่งแต่งบุชอาอย่าเอน	ใจอยู่จักเปน
ภยันตรายแรงรณ	
ลาโซบุษโบแลสุคนธ	ฐูปิบทระกน
หิรัญรัตนวิตถา	
โพชาผลาผลนানা	สุปพญชนมฤตา
มฤทกะสิทธิ	
บุชาด้วยมนตร์อันมี	วารพระบาฬี
ลิขิตไว้สืบสาย	
จรรไรไภโยโทษอันตราย	จักดาลดับหาย
ล้าเดะทั้งเคราะห์ยาญี	
ผิวซ้องกังสดารดนตรี	พินพาทยเกรี
แลสังส์สับทดังเอง	
หนึ่งโสตรควรรูปพระเพลง	พรอเอิญเปนเอง
แลไขไฉไลราธา	

เดือนเดียวมอุปราคา	ราหูภาธา
วิศศิทั้งสอง	
หนึ่งน้ำไหลหลังน่านนง	เปนโลหิตหนอง
ครันแล้วก็สุทธิไสยสอง	
หนึ่งโลหิตเหวี่ยงไหลลง	ออกแต่พระองค์
แลพระองค์โยกยัน	
หนึ่งอาวุธตีต้องกัน	หนึ่งครกสากอัน
ผุดขึ้นแลตีกันเอง	
หนึ่งจอมปลวกคลาที่เพลิง	ช้างม้าตื่นใจ
พรวนกระหนกตกใจ	
หนึ่งพระสุริยกังกลดใน	วงดุจคว้นไฟ
อันดำชราอำรรษาจรรย	
สังฆราชพวกภิกษุพรรค์	ล้างเครื่องยุทธรกรรม
ไวในภูฎิ	
สักกรายตกพ่ายบัลพิ	กล่อมอันมิ
ชไลแลเต็มฟองพู	
หนึ่งหอกดาบดุลกดู	เข้าแกงปลาปู
จะกินก็เปนโลหิต	
หนึ่งมือเข้าพลวกวิบริต	พระรูปเรื่องฤทธ
แลล้มจระแคงพระกาย	
อุบาทพเท่านี้พระณรายน์	ศรีไวยคุณหมาย
แก้คนผู้เคราะห์บีทา	
เร่งแต่งสการบูชา	แก้วแหวนนานา
สุพรรณแพรล่ายอง	
ชาลาบุษบาไกรกรอง	ฐูปิบัติทั้งผอง
สุคนธ์โกษาหาร	
สมฤตามธุชระตระการ	นานาผลาหาร
ประดับค่านับน้อมถวาย	
ในเวทยมหันต์นารายน์	ด้วยพระมนตร์หมาย
ประเสริฐดิไว้มहिมา	

จันไรไผโยโยโรคา	ทูกขโคกา
อุบาทฐบิเอดหาย	
หนึ่งโสดผลพฤษทั้งหลาย	รศหวานกลับกลาย
เป็นชมแลผิดอาการ	
หนึ่งฝนตกไหลท้อธาร	น่านองพิศดาน
ระดูประเทศนানা	
หนึ่งโสดดอกลูกพฤษา	เคยเป็นทูกครา
จำหุดีโหดบมีเป็น	
หนึ่งหมอกนำค้างอยตเอิ้น	ใช้การจะเป็น
มาเป็นประจักษ์มายา	
หนึ่งเกิดมวนมากในนา	ฝนไซธารา
ครันแลวดระบัดแหงหาย	
มนุษย์เกิดะลูกกลับกัลยา	เป็นสัตว์ทั้งหลาย
ประเพศนানাพรณ	
ฝ่ายสัตว์ทั้งหลายมิครรภ	เป็นมนุษย์ผรร
อุไทยอุทัตพิงกลัว	
หนึ่งกบคางคกขึ้นคลัว	จรรไรไผพั
พิบัติเป็นนানা	
อุบาทพระพิรุณราชา	ลำแดงแรงแหา
สการเครื่องบังคม	
โกชาผลาผลเนนนม	กล้วยอ้อยขนุนขนม
ตระการหลากนানা	
แก้วแหวนแพรพริณฐา	มาไลยมาลา
ทั้งฐูปที่บสุคนธ์	
บุชาถวายด้วยพระมนตร์	อุปเทนิพนท์
ลิขิตไว้ในอักษร	
เป็นศรีสถิตยส์เถียรสถาพร	อาจดับทูกขธ
มนัศให้เอดหาย	
หนึ่งใช้มรสุมพระพาย	จักพัควุนวาย
แลพัคพยุห้หนักหนา	

ไมยไล่ไฟไชรพฤชา	ยุ้งยางยับพา
และหัทธนะภาคกัน	
อากาศเกลื่อนกลุ้มแปนควัน	พรวตาลโยกยัน
พยุห์ศับทบนภา	
เรือนโรงภาไลหักปรี	หวนหอบขึ้นคือ
ตั้งนักษะยุ้งพล่งปิ่น	
ไผ่ผากกรากคนระลงดิน	เงื่อมศรีขรินทร
กระทั่งกระแทกแหลกลง	
สารเสื่อลิหมีเม่นพุทชง	ชอกช่ออนดอนดงษ
ระนับรรนาศุ่นวาย	
ปักซี่ปักษาทั้งหลาย	ต่างบินผรรพาย
หาพฤษชุมช่อนตัว	
หนึ่งเหนเมษดุจรูปวัว	เหนดุจรูปตัว
มนุษย์ในสัคนานต์	
หนึ่งเหนดุจรูปคชสาร	ดุจรูปสีหปान
แลรูปพยัคฆอาชา	
หนึ่งไล่ตเหนดุจรูปกา	ดุจรูปครุฑา
ประจักษ์แลแจ้งแม่นหมาย	
อุบาทพเท่านี้พระพาย	พระองค์อุบาย
แกคนผู้เคราะห์ร้าย	
เร่งแต่งสการพลี	บูชาจงดี
ค่านับประดับผลาหาร	
นานาสุปพยัญชนะตระการ	นมชมนมหวาน
แลโพชนโอชโอชา	
ปายาศมธุรสกระยา	สังเวณานา
ภูริภจงยวดยงค์	
มาไลยไกรกรองบรรจง	ภูบทิบจำนงค์
สุคนธกลิ่นกำจรว	
เงินทองแพรวภูษาภรณ์	นพรัตน์บวร
วิไลบุญชาถวาย	

ด้วยพระมนตร์อักษรหมาย	สำหรับพระพาย
ดวยใจอันแพรวากดี	
อุบาทพวฆาฏร้ายราวี	โรคาราคี
จรรไรทั้งไภยเหือดหาย	
ล้าเดะทั้งเคราะห์ให้วาย	โทษให้หลุดหาย
เป็นคุณศรีสุภผล	
ในลักษณอักษรพระมนตร์	ดั่งนี้ยาฉน
จะไว้จงแจ้งสืบไป	
หนึ่งน้ำกึ่งอ้อยมธุโร	ไว้ในตุ่มไห
พรวรเอิญแลเคียดฟูฟราย	
หนึ่งโสดผลพฤษทั้งหลาย	เพลจ้ลูกกลับกลาย
แลเป็นเผอิญอัศจรรย์	
หนึ่งสัตว์สุนัขผายผัน	ขึ้นคลอดคล้ายครรภ
ในคัลวประชีเตาไฟ	
หนึ่งไซ้ที่หนูอาไสย	ในใต้เตาไฟ
แลหนูไปทำรูรัง	
หลังคาไซ้ที่หมาหวัง	ใจดลหมาซัง
ไปขึ้นแลไต่ไปมา	
หนึ่งได้ยยืนผีเจรจา	ในยบนพฤษา
แลพังตระหนักแก่กรรม	
หนึ่งโสดปลวกพอกโลนพรวค์	อุบติอัศจรรย์
มาฏในเตาอีกคี่	
เตาเพลิงไซ้พื้นปักพี	เป็นที่อัคคี
แลเหมืองออกออกแสรง	
อุบาทพวพระโสมล้ำแดง	เข็นกวดรวดแรง
เร่งแต่งสการบังคม	
โกษาปายาศเนยนม	ขนุนขนันเขนียวขนม
ประดับทุกสิ่งสุปพยุชน	
ลาซาเสาวคมธูปเทียน	บุษบาบัวเพื่อน
กมุทบัวสดบัน	

มาโดยไกรกรองเวจรรย	นพรัตนสุพรรณ
พิพิทพรายภูษา	
จงตั้งมนสุทธบูชา	ด้วยพระมนตรา
ภูเภาเกาะพระโสม	
จรรไรไทยโชนโรม	ธุมราวีโคม
ทั้งปวงจะดาลดับหาย	
อยู่เย็นเป็นสุขะสบาย	ด้วยพระมนตร์หมาย
ลิขิตรไว้เป็นอักษร	
หนึ่งผ้าแพรภูษาภรณ์	ใช้ที่หนูพอน
แลหนูมากัดอรรษจรรย	
หนึ่งผ้าแพรภูษาสรรพ	บมีภอเพลิงอัน
จใหม่แลให้มัววาม	
ทำนาได้เข้ามากคาม	ยิ่งนักบมีตาม
ระบอบอันชอบไรนา	
ติลาหิปได้เต้ลา	มากพนอตรา
ทำนุกทำเนียมบุราณ	
ทัญคำได้ตันดูลาน	มากหลากเหลือการ
เป็นวิปริตผิดคลอง	
หนึ่งอยู่พรอเอิญเงินทอง	มักตกเนื่องนอง
ในเรือนพรอเอิญมักหาย	
หนึ่งถุนเรือนโรงทั้งหลาย	ใช้ที่เตาหมาย
แลเตาจะวามคลามมา	
เข้าถุนคลานขึ้นเค้หา	หนึ่งแมวมายา
มาตลอดในแท่นนิตไทร	
หนึ่งเข้าสารแข่งอกไบย	หนึ่งบ่อน้ำใน
จรเข้ามาผุดอรรษจรรย	
หนึ่งเสาเรือนโรงตม้น	หนึ่งบัวสัดบัน
มางอกที่โนบนดอน	
หนึ่งเต่าภาน้ำมามรณ์	ในถุนชอกซอน
หนึ่งคลังประอุกทำลาย	

อุบาทว์พระไพสพหมาย	แก้คนทั้งหลาย
เฉพาะผู้เคราะห์ราวี	
เร่งแต่งบูชาจงดี	เข้าบินใบศรี
บรรจงทุกสิ่งสุปพยญณ์	
ผลลปายาศรุษเบียน	บุษบาบัวเพื่อน
พิกุลไกรจำปา	
ซารภีอรรตีมลิลดา	แก้วแหวนนานา
สุพรรณแพรวเพริดพราย	
ภูษาลังการณถวาย	ด้วยพระมนตรีหมาย
นเกาะองค์พระไพสพ	
จงตั้งใจใสสุทธรณพ	ภักดีคำรพ
บพิตรพระปราณี	
อุบาทว์ชาดรายราวี	โรคาราคี
รำคานทั้งปวงเหือดหาย	
อยู่เย็นเป็นสุขสบาย	สมบุรณ์พุลกาย
ภิรมศรีสุภผล	
ในลักษณพระอักษรพระมนตรี	อาจารย์นิพนธ์
ดั่งนี้อย่าได้สงสัย	

พระคาถาสำหรับทิศทั้งแปด

บุรพทิศทรัพย์จักฉิบหาย อาคเนเพลิงจักไม่ ทักษิณจักถึงมรณ ทิศหรดีจักบังเกิด
 ใจ ทิศประจิมจะได้นาง ทิศภายัพจักได้ทรัพย์ ทิศอุดรจักได้ลาภมาก ทิศอิสารท้าวพระ
 ยามหากระษัตริจักบูชา

นาคาคิรราชฟ้า	เดือนดาว
นกแสกนกยางขาว	ปลวกผึ้ง
แมลงมาจับอยู่ราว	ทิศที่ใดนา
ดีแล้วรายนันขี้ผึ้ง	กึ่งเพียงเสมอกัน
เปื้องบุรพทิศทรัพย์จักสิ้น	ฉิบหาย
อาคเนจักอันตราย	เพลิงไหม้
ทักษิณตัวจักตาย	วายุชีพ
หรดีทิศนั้นไฉรั	ผิดด้วยฝูงโจร
ประจิมจะได้ลาภล่ำ	นารี
ภายัพสุขสวัสดิ์	จักได้
อุดรเพียงจักมี	ลาภมาก
อิสารทิศนั้นไฉรั	ท้าวท้าวบูชา

ขอถวายวรวันทนัสาดาศา	วรธรรมโศฟ้า
แลสงฆ์ลาจารย์	
ขอถวายประนมศิวถาน	วิศนุราชอันมาน
มหันตเดชฤทธา	
ไหว้อินทรแลพรหมอันปรา	กฎียิ่งเทวา
ณูเทวะล้าสรวงสวรรค	
ไหว้ไถธิบดินทรธรรม	ผ่านเฝ้าไอยศวรรค์
มหามหันตตะคุณา	
อนึ่งข้าไหว้คุณพระอา-	จารย์อันศึกษา
คุณานุคุณสามารถ	
จักกล่าวโดยในประกาศ	อาธิให้โพธิบาท
ซึ่งเกิดแก่ผู้โลกีย์	
ขอแจ้งโดยวาระบาป	ในพระคำภีร์
อุบาทว์วิบัตินานา	
ผีฟ้าผ่าแผ่นดินพระสุธา	ผ่าพระทวาร
มณเฑียรราชปราสาท	
ผ่าพฤษภอารักษ์พินาศ	ผ่าโรงอศฺวชาติ
แลโรงคะเชนทรพระภู	
ราตรินเหนอินทรธนู	รัศมีสว่างดู
ประจักษ์ในโพยมอากาศ	
หนึ่งองค์บพิตรพลาลาศ	ตกเตียงราชอาศน์
คานหามคะเชนทรภาชี	
หนึ่งโสดท้าวไถยนิดี	อยู่ไพรพนาลี
แลละพระมณชิรวัง	
หนึ่งมุขมนตรวิตริขง	ชิงกันติหวง
วิวาทกันนุ่นวาย	
หนึ่งปราชญ์แลญาติทั้งหลาย	ผิดกันเองหมาย
บควรคิดแค้นเคืองคา	
หนึ่งสัตว์ในป่าหล้ามา	เข้าในนัครา
หนึ่งโคแลเสียดอกเคอย	

หนึ่งว้าวัวเมียขึ้นเดอย	ตัวผู้หวงเซอย
เมณูกวนกามกล	
หนึ่งจรวักหักในมือตน	หนึ่งไพร่ร่อนรน
รำคานบพบเคหา	
อุบาทว์เท่านี้อินทรา	ผู้มีมहिมา
ลำแดงพระเคราะห์นรชน	
เกิดแก่ผู้ใดเร่งรน	บูชาด้วยมนตร์
บังคับสการทั้งผอง	
แก้วแหวนแพรพรายเงินทอง	อุปปีประกอง
สุคนธมาลาพรรณ	
โกชาผลาผลทุกอัน	ในเวทยมหันต์
มหาประเสริฐบูชา	
ภักดีเดียวอาจให้ทรา	ทนต์โทษคุณา
เป็นคุณศรีศุภผล	
ในลักษณะอักษรพระมนตร์	อุปเทศนิพนต์
ด่งนี้จะไว้ให้เหิน	
ผิแผ่นดินครากออกเปน	คลองร่องไปเหิน
ในท่ามนครประจักษ์	
หนึ่งเสโลโตมรขรรค์จักร	บมิพทที่หัก
แลหักอำเพอใช้การ	
ถ้วยขามบมิได้ร้าวราน	พัดไม้ให้ลั่นฉาน
พันเออนแลแตกตัวเอง	
หนึ่งหนุบมิได้กลัวเกรง	เล่นเลี้ยวคฤ์กันครอง
แลร้องจจิกรอมตน	
หนึ่งบุตรภรรยาข้าคน	เปนสุขใจตน
ระวิกระวีปรีดา	
หนึ่งกล้วยออกเครือแดงครา	กลางลำมายา
อุบาทว์อุบัติให้เหิน	
หนึ่งรัศมีพระสุริยเอยน์	รัศมีพระจันทร์เปน
กระอุแลกลับร่อนรน	

หมันตีคิมหันต์วสันต์รคน	แปรปรวนอลวล
ระดูบเป็นตามกาล	
หนึ่งอัคนีมีในเชองกราน	บมีเป่าพัดพาน
ประอุกแลลูกกลมเลื่อน	
หนึ่งเหนไฟเรืองในเรือน	พันเอนหากเหมือน
ที่แท้บอันมีอีกคี่	
หนึ่งนิทไทรในราชราตรี	บมีหลับต้งมี
กระหะแลผงเรือดไร	
หนึ่งโสดหากอยู่ในใจ	หน่วยอาวเรือนใน
กรรมลจิตรระเริง	
อุบาทว์เท่านี้พระเพลิง	ผู้เรืองฤทธิเริง
อำนาจลำแดงให้เหน	
เกิดแก่ผู้ใดอย่าเอย็น	ใจเสอยความเขญ
จะถึงอย่าได้เบกษา	
เร่งแต่งสการะบูชา	แก้วแหวนมุกดา
หิรัญรัตน์แพรวพราย	
ลาชาบุษบาเรียบราย	ฐูปีบทั้งหลาย
สุคนธโกชนาหาร	
ถวายด้วยพระมนตร์โอฬาร	อุปเทศาจารย์
ในเวทยกิจมหันต์	
อาจบำบัติโทษภัยันต์	จัญไรภัยอัน
จะมาทั้งปวงเหือดหาย	
พระมนตร์อักษรจักหมาย	ไว้ให้สืบสาย
ด่งนี้ในลักษณพระมนตร์	
ผิวดโคเคียงเกวียนเดิรหน	ไปทันแก้ปรน
ประอุกแลชุกวอดวาย	
หนึ่งโคเคียงคู่ไถตาย	ในแอกอุบาย
อุบาทว์อุบัติพึงกลัว	
ม้าคลอดตัวเดียวสองหัว	คราเดียวสองตัว
ก็ดีพิบัตินานา	

หนึ่งผีชักเรือนแครงครา	เนื่องนิจมายา
แลร้องวริกขิกครวญ	
หนึ่งไขแล้วไขเล่าทบทวน	ฝันร้ายรำจวญ
นรินทร์รำคาญใจ	
หนึ่งมดแมลงเมลงเรือดไร	เกอดมากหลากไภย
พิบัติรุมราวี	
นกแสกเค้าคูดปักซี่	นกเคราะห์เหาะผี
นกอุกแลนกทุงเกรียน	
เหนียวรู้ตบยุงทุงเทียน	นกไล่ไก่เถื่อน
และบินมาเข้าเคหา	
งูสิงสวรรณตบองสลา	เห่าพิศนানা
มาขึ้นยงเงือนชอกซอน	
แรงจับก็ดีแรงสมจร	กลางวันบมิห่อน
แลเหนประจักษ์แก้ตา	
อุบาทว์เท่านี้พญา	ยมราชมหา
มหิทฺธิหากให้เหน	
เร่งแต่งบุชอาอย่าเอียน	ใจอยู่จักเปน
ภยันตรายแรงรณ	
ลาโซบุษโบสุคนธ์	ฐูปทีปสกล
หิรัญรัตนวิตถา	
โกชาผลาผลนানা	สุปพยัญชนมฤตา
มธุรสลิทธิ	
บุชาด้วยมนตร์อันมี	วารพระบาฬี
ลิขิตไว้ให้สืบสาย	
จันไรไภยโทษอันตราย	จักดาลดับหาย
ล่าเดาะซึ่งเคราะห์ยายี	
ผี้องกงงสดาลดนตรี	พินพาทย์เกรี
แลสังขสัณฑ์ดงเอง	
หนึ่งโสดควรรูปพระเพรง	พันเอนเปนเอง
แลไขไฉไลยธาวา	

เดือนเดียวมีอุปราคา	ราหูพาพา
วิเศษศิงขงสอง	
หนึ่งน้ำไหลหลังน่านนง	เปนโลหิตหนอง
ครั้นแล้วก็สุทไสสง	
หนึ่งโลหิตเหื่อไหลลง	ออกจากพระองค์
แลองค์พระพุทโยกยรร	
หนึ่งอาวุธตั้งตองกัน	หนึ่งครกสากอัน
ผุดขึ้นแลตีกันเอง	
หนึ่งจอมปลวกคลาที่เพลง	ช้างม้าตื่นเอง
พันเอนตระหนกตกใจ	
หนึ่งพระสุริยกังกลดใน	วงจุควันไฟ
อันดำชรอำอัศจรรย์	
สังฆราชพวกภิกษุพรรค	ล้างเครื่องยุทธรกรรม
ไว้ในภูฎูดี	
สักครายตกพรายบัถพี	กล่อมอันมี
ชไลแลเต็มฟองฟู	
หนึ่งหอกดาพุดอกดู	เข้าแกงปลาปู
จะกินก็เปนโลหิต	
หนึ่งหม้อเข้าพลวภิปริต	พระพุทธรูปเรื่องฤทธิ์
แลลัมจะแคงพระกาย	
อุบาทว์เท่านี้พระนารายณ์	ศรีไวยุทธหมาย
แก้คนผู้เคราะห์หิพา	
เร่งแต่งสการะบูชา	แก้วแหวนนานา
สุพรรณแพรล่ายอง	
ชาลาบุษบาไกรกรอง	ฐูปีปทงผอง
สุคนธ์โกษาหาร	
สมฤตามธุชระตระการ	นานาผลาหาร
ประดับค่านับน้อมถวาย	
ในเวทยมหันต์นารายณ์	ด้วยพระมนตร์หมาย
ประสิทธิไวมหิมา	

จันไรโยโยโยโรคา	ทุกขโคกโสกา
อุบาทอุบัติเห็ดหาย	
หนึ่งโสดผลพฤษทั้งหลาย	รศหวานกลับกลาย
เป็นส้มแลผิดอาการ	
หนึ่งฝนตกไหลท้อธาร	น่านองพิศภูาล
รดุประเพณานา	
หนึ่งโสดดอกลูกพฤษา	เคยเป็นทุกครา
จำหุดีโหดบมิเป็น	
หนึ่งหมอกน้ำค้างหยาดเย็น	ใช้การจะเป็น
มาเป็นประจักษ์มายา	
หนึ่งเกิดหนอนมากในนา	ฝนไซธรา
ครันแล้วตระบัดแห่งหาย	
มานุษเกิดลูกกลับกลาย	เป็นสัตว์ทั้งหลาย
ประเพณานาพรวณ	
ฝ่ายสัตว์ทั้งหลายคลายครรร	เป็นมานุษย์ผัน
อุโทอุทจพิงกลัว	
หนึ่งกบค้ำคกขึ้นคร้ว	จันไรโยโยพั
พิบัติเหียรนา	
อุบาทว์พระพิรุณเทวา	ลำแดงเร่งหา
สการเครื่องบังคม	
โกชาผลาผลเนอยนม	กล้วยอ้อยขนุนขนม
ตระการหลากนา	
แก้วแหวนแพรพรรณษา	มาไลยมาลา
ทั้งรูปทั้งเทียนสุคนธ์	
บูชาด้วยเวทย์พระมนตร์	อุปเทศนิพนท์
ลิขิตไว้ในอักษร	
เป็นศรีสถิตยส์เถียรสถาพร	อาจดับทุกข์ทร
มนต์ให้เห็ดหาย	
หนึ่งไซ่มรสุมพระพาย	จักพัดวุ่นวาย
แลพัดพยุหนักหนา	

ไม้ให้ไฟไพรพทุกษา	ยุ้งยางยับพา
แลพัตระนาศพาดกัน	
อากาศเกลื่อนกลุ้มเปนควัน	พัวราวตาลโยกยัน
พยุแลสับที่บันภา	
เรือนโรงพาไลหักป้อ	หวนหอบขึ้นคือ
ดงนกยະยุงพลุ่บิน	
ไผ่ผากรากโค่นลงดิน	เงื้อมแง่ศิขรินทร
กระท่งกระแทกแหลกลง	
สารเสื่อสีหมีเหม็นชง	ชอกซอนตรดง
ร่นับรนาศุ่นวาย	
ฝูงปักชีปักษาทั้งหลาย	ต่างบินผันผาย
หาพฤษชุมช่อนตัว	
หนึ่งเหนเมษดุจรูปวัว	เหนดุจรูปตัว
มานุษย์ในคัมภีระนาน	
หนึ่งเหนดุจรูปคชสาร	ดุจรูปสีหปान
แลรูปพยัคคาชา	
หนึ่งไล่ตเหนดุจรูปกา	ดุจรูปครุฑธา
ประจักษ์แลแจ้งแม่นหมาย	
อุบาทว์เท่านี้พระพาย	พระองค์อุบาย
แก่คนผู้เคราะห์ร้าย	
เร่งแต่งสการบัดพลี	บูชาจงดี
ค่านับประดับผลาหาร	
นานาสุปพยัญชนะตระการ	นมสัมนมหวาน
แลโภชนโอชโอชา	
ปายาสมรุธุสกระยา	สังเวณานา
ดิเรกจยวดยง	
มาไลโยไกรกรองบันจง	ภูปทีปจำนง
สุคนธกลิ่นกำจรว	
เงินทองแพรวภูษาภรณ์	นพรัตน์บวร
วิไลบุญชาถวาย	

ด้วยพระมนตร์อักษรหมาย	สำหรับพระพาย
ด้วยใจอันเพญ่รักดี	
อุบาทว์ขาดร้ายราวี	โรคาราคี
จันไรทั้งไผเหือดหาย	
ล้าเดะทั้งงเคราะห์ให้วาย	โทษให้หลุดหาย
เป็นคุณศรีศุภผล	
ในลักษณอักษรพระมนตร์	ดั่งนี่ย่างน
จะไว้จงแจ้งสืบไป	
หนึ่งน้ำผึ้งอ้อมมธุโรย	ไว้ในตุ่มไห
พันเออนแลเดือดฟูพราย	
หนึ่งโสดผลพฤษทั้งหลาย	ผิดลูกกลับกลาย
เป็นพรรณอื่นอัศจรรย์	
หนึ่งสัตว์สุนัขผายผัน	ขึ้นคลออดคล้ายครรภ
ในครัวประชิดเตาไฟ	
หนึ่งไซ้ที่หนูอาไศรย	ในใต้เตาไฟ
แลหนูไปทำวูรง	
หลังคาไซ้ที่หมาหวง	ใจดมมาขง
ไปขึ้นแลไต้ไปมา	
หนึ่งไต้ยนิผีเจรจา	ในบนพฤษา
แลพังตระหนักแก่กรรม	
หนึ่งโสดปลวกพวกโลนพรรค	อุบัติอัศจรรย์
มาพะโนเตาอีกดี	
เตาเพลิงไซ้พื้นปัดพี	เป็นที่อัคนี
แลเห็นมางอกดอกแตรง	
อุบาทว์พระโสมยสำแดง	เขญกวดรวดแรง
จงแต่งสการบังคม	
โภชาปายาศเนอยนม	ขนุนขนันเขนียวนม
ประดับทุกสิ่งสุบเพียญชน	
ลาชเสาวคนธูปเทียน	บุษบาบัวเฟื่อน
กระมุทร์แลบัวสักระบัน	

มาโดยไกรกรองเบญจวรรณ	นพรัตนสุพรรณ
พิพิทพรายภูษา	
จงตั้งมนตร์สิทธิบูชา	ด้วยพระมนตรา
ดิเรกเฉพาะพระโสมย์	
จันไรยไภยโทษอันโรม	รุมราวีโจม
จะดับจะดาลเหือดหาย	
จักอยู่เป็นสุขสบาย	ด้วยพระมนตร์หมาย
ลิกขิตไว้เป็นอักษร	
หนึ่งผ้าแพรภูษาภรณ์	ใช้ที่หนูพอน
แลหนุมากัดอัศจรรย์	
หนึ่งผ้าแพรภูษาสรพ	บมิกอเภลของพรรณ
จะไหม้แลไหม้วู่วาม	
ทำนาได้เข้ามากคาม	ยิ่งนักบมิตาม
ระบอบอันชอบไร่นา	
ดินลาที่บไว้เตลา	มากพันอัตรา
ทำนุทำเนียมโบราณ	
ทัญคำได้ตันทลาน	มากหลายเหลือการ
เป็นวิปริตผิดคลอ	
หนึ่งอยู่พันเอนเงินทอง	มักตกเนื่องนอง
ในเรือนพันเอนมักหาย	
หนึ่งถุนเรือนโรงทั้งหลาย	ใช้ที่เต่าหมาย
แลเต่าวู่วามคลานมา	
เข้าถุนคลานขึ้นเคหา	หนึ่งแมวมายา
มาตลอดในแท่นนิตไทร	
หนึ่งเข้าสารแข่งอกใบ	หนึ่งบ่อน้ำใน
จรเข้ามาผูกอัศจรรย์	
หนึ่งเสาเรือนโรงตม้น	หนึ่งบัวสัตบัน
มางอกในบ้านบนดอน	
หนึ่งเตาพาน้ำมามรณ์	ในถุนชอกซอน
หนึ่งคลังประอุกทำลาย	

อุบาทว์พระไพสพหมาย	แก้คนทงหลาย
เฉพาะผู้เคราะห์ราวี	
เร่งแต่งบูชาจดี	เข้าบินใบศรี
บันจงทุกสิ่งสุปเพี้ยน	
ผลผลาปายาศรูปเพียร	บุษบาบัวเพื่อน
พิกุลไกรจำปา	
สุรภีวรรตีมลิลดา	แก้วแหวนนานา
สุพรรณิแพรเพริดพราย	
ภูษาลงการภรณ์ถวาย	ด้วยพระมนตรีหมาย
เฉพาะพระองค์ไพสพ	
จงตั้งใจใส่สุทนต์	ภักดีคำรพย์
บพิตรพระปรานี	
อุบาทว์ขาดร้ายราวี	โรคาโรคี
รำคานทั้งปวงเหือดหาย	
อยู่เอิ้นเปนสุขสบาย	สมบุรณ์พูนกาย
พิรมยศรีสุภผล	
ในลักษณอักษรพระมนตรี	อาจารย์นิพนธ์
ดงนี้อย่าได้สงสัย	

ภาคผนวก จ
มนตรัญชาแก้อุปาทว์จากจารึกและฉบับพิมพ์

มนตร์บูชาแก้อุปาทพระอินทร์

โอม บุรพทิสอินทเทวตา สหคณปรีวารา อาคัจฉันตุ ปริภุญชันตุ สวาหายฯ

โอม สัพพอุปาทว สัพพโสภ สัพพโรค อุปาทวปปีนาสาย สัพพศัตถุ ปมุจจติฯ

โอม อินทเทวตา สทาร์กชันตุ สวาห สวาหา สวาหายฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๙๘)

มนตร์บูชาแก้อุปาทพระเพลิง

โอม อาคนยทิสอัคคีเวตา สหคณปรีวารา อาคัจฉันติ ปริภุญชันติ สวาหายฯ

โอม สัพพอุปาทว สัพพโสภ สัพพโรค สัพพทุกข วินาสาย สัพพศัตถุ ปมุจจติฯ

โอม อัคคีเทวตา สทาร์กชันตุ สวาห สวาหา สวาหายฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๙๘)

มนตร์บูชาแก้อุปาทพระยม

โอม ทักขินทิส ยมเทวตา สหคณปริวารา อาคัจฉันตุ ปริภูญชันตุ สวาทายฯ

โอม สัพพอุปาทว สัพพทุกข สัพพโสภ สัพพโรค วินาสาย สัพพคัตรู ปมุจจติฯ

โอม ยมเทวตา สทาร์กขันตุ สวาท สวาทา สวาทายฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๙๘)

มนตร์บูชาแก้อุปาทพระนารายณ์

โอม เนยยหุติทิส นารายณเทวตา สหคณปริวารา อาคัจฉันตุ ปริภูญชันตุ สวาทายฯ

โอม สัพพอุปาทว สัพพทุกข สัพพโสภ สัพพโรค วินาสาย สัพพคัตรู ปมุจจติฯ

โอม นารายณเทวตา สทาร์กขันตุ สวาท สวาทา สวาทายฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๙๘)

มนตร์บูชาแก้อุปาทพระพิรุณ

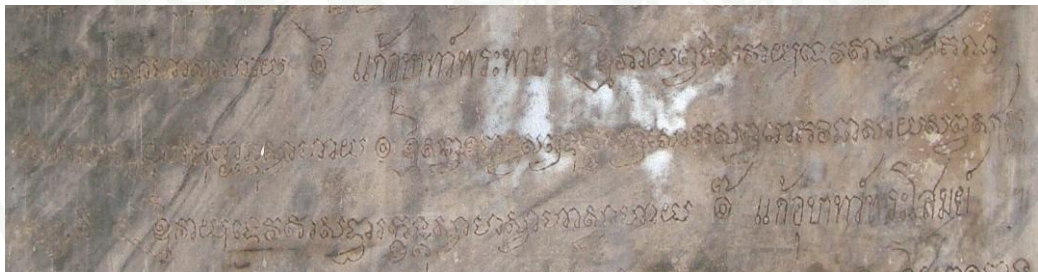
โอม ปถวิปทิสวรุณเทวตา สหคณปริวารา อาคัจฉันตุ ปริบุญขันตุ สวาหายฯ

โอม สัพพอุปาทว สัพพทุกข สัพพโสภ สัพพโรค วินาสาย สัพพศัตรู ปมุจจติฯ

โอม วรุณเทวตา สทารักขันตุ สวาห สวาหา สวาหายฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๙๙)

มนตร์บูชาแก้อุปาทพระพาย

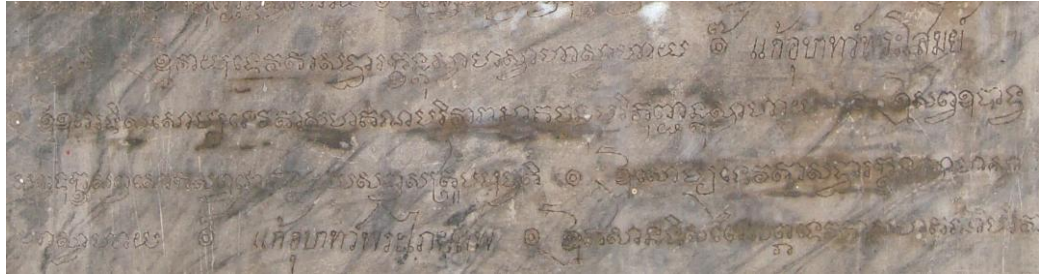
โอม พายัพทิสวายุเทวตา สหคณปริวารา อาคัจฉันตุ ปริบุญขันตุ สวาหายฯ

โอม สัพพอุปาทว สัพพทุกข สัพพโสภ สัพพโรค วินาสาย สัพพศัตรู ปมุจจติฯ

โอม วายุเทวตา สทารักขันตุ สวาห สวาหา สวาหายฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๙๙)

มนตร์บูชาแก้อุปาทพระโสม

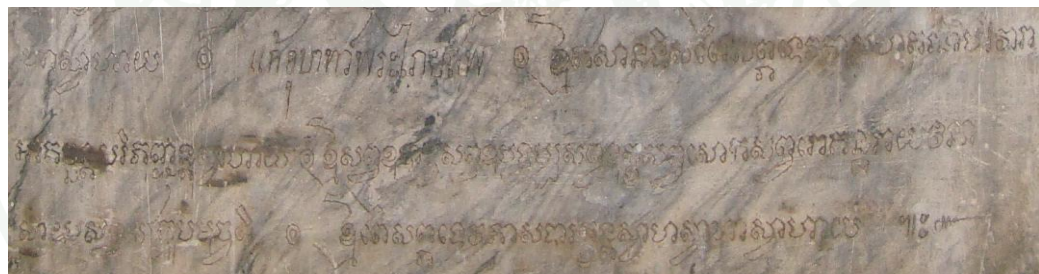
โอม อุตฺรทิสโสมยเทวตา สหคณปริวารา อาคัจฉันตุ ปริญญันตุ สวาทายฯ

โอม สัพพอุปาทว สัพพทุกข สัพพโสภ สัพพโรคันตราย สัพพศัตถุ ปมฺจุจติฯ

โอม โสมยเทวตา สทาร์กขันตุ สวาท สวาทา สวาทายฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๙๙)

มนตร์บูชาแก้อุปาทพระไพสพ

โอม อีสานทิสไพสพเทวตา สหคณปริวารา อาคัจฉันตุ ปริญญันตุ สวาทายฯ

โอม สัพพอุปาทว สัพพทุกข สัพพโสภ สัพพโรคันตราย วินาสาย สัพพศัตถุ ปมฺจุจติฯ

โอม ไพสพเทวตา สทาร์กขันตุ สวาท สวาทา สวาทายฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, ๒๕๕๔: ๗๙๙)

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ – นามสกุล	นางสาวพีรภัทร์ ศรีตุลา
วัน เดือน ปี ที่เกิด	วันที่ ๒๔ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๐
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (วรรณคดีไทย) เกียรตินิยมอันดับ ๑ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๑